

UNIVERSITAT
POMPEU FABRA

*Departament de Ciències
Polítiques i Socials*

L'educació en la ciutadania global

Estudi sobre els fonaments ideològics,
el desenvolupament històric,
la dimensió internacional i els valors
i pràctiques de l'escoltisme mundial

Eduard Vallory i Subirà

Octubre de 2007

Tesi sotmesa en compliment parcial
dels requeriments per a l'obtenció
del títol de doctor en Ciències
Polítiques i Socials.

Directora:

Dra. Imma Tubella i Casadevall

UNIVERSITAT POMPEU FABRA

Departament de Ciències Polítiques i Socials

L'educació en la ciutadania global.

Estudi sobre els fonaments ideològics, el desenvolupament històric, la dimensió internacional i els valors i pràctiques de l'escoltisme mundial

per

Eduard Vallory i Subirà

Barcelona, octubre de 2007

Directora: Dra. Imma Tubella i Casadevall

Tesi sotmesa en compliment parcial dels requeriments per a l'obtenció del títol de doctor en Ciències Polítiques i Socials.

Dipòsit legal: B.5223-2008

Al meu pare, en el record ple d'afecte

A la Marta Mata, amb estima i admiració

Al Boi Fàbregas i a tot el que simbolitza

A la meva mare, a qui li ho dec tot

Al Pau, amb esperança de futur

AGRAÏMENTS

El treball que hi ha darrera aquesta tesi ha comptat amb una llarga llista de persones i institucions que d'una manera o una altra hi han contribuït, i no voldria començar sense agrair-los-ho.

Abans que res, vull agrair al Fitzwilliam College de la Universitat de Cambridge la seva generosa contribució concedint-me la posició de Batista i Roca Fellow d'octubre de 2004 a juliol de 2006, gràcies a la qual vaig estar en disposició de fer recerca en unes condicions immillorables, en un entorn acadèmic estimulant i coneixent directament la tradició liberal anglesa que va fonamentar el naixement de l'escoltisme. No em puc estar de fer notar la felicitat coincidència que aquesta posició estigui dotada per un fons donat al College pel propi Josep M. Batista i Roca, fundador de l'escoltisme català.

Aquesta tesi és fruit de la meua insistència davant l'escepticisme dels qui posaven en dubte la idoneïtat del tema que tracta; però també de l'encoratjament, el suport decidit i l'amistat d'en Jacques Moreillon, un suport que per a mi ha estat un privilegi. No hauria pogut conèixer tan a fons el moviment escolta ni tenir accés a tots els documents i dades que he emprat si no hagués estat per ell. En especial, aprecio que em deixés consultar els seus "Monthly Reports" elaborats en els setze anys de secretari general de WOSM. A aquest suport i amistat s'hi sumen el de la Lesley Bulman-Lever, cap executiva de WAGGGS fins el 2006, i el d'Eduardo Missoni, secretari general de WOSM des del 2004, als qui també els ho agraeixo.

Fa anys que diversos amics, molts dels quals han passat per processos doctorals, m'encoratgen a fer la tesi, i entre ells he de destacar, en graus diferents, la Marta Aymerich, en Pep Castells, en Nacho Molina, la Neus Torbisco, en Toni Comín, en Manel Manchon, en Pere Martí, la Lila Pla, la Lis Brusa, la Lluïsa Vilaplana, l'Alba Bàrbara, l'Alba Duch, l'Imma Puig, l'Aina Calvo, en Gerard Padró i la Zoe Bray, així com els ànims plens d'amistat d'en Carles Duarte, l'Andreu Claret, en Carles Campuzano i l'Ernest Benach. També he rebut aquest encoratjament de professors amics, entre els que destaquen en Carles Boix, la Montse Guibernau, l'Imma Tubella, en Josep Picó, en Salvador Cardús, en Norbert Bilbeny, l'Antoni Segura, en Xavier Rubert, en Jordi Sánchez, en Josep M. Terricabras, en Josep M. Lozano, l'Àngel Castiñeira, en Josep M. Vallès, en Joan Subirats, en Manuel Cruz, en Klaus-Jürgen Nagel, la Rosa Virós, en Claudi Alsina, en Francesc Pedró, en Lluís Jofre, en David Serrat, la Inés Macho-Stadler, en Jaume Casals i l'Andreu Mas-Colell.

El rigor acadèmic que la tesi ha perseguit és en gran part conseqüència de l'ambició intel·lectual i el treball intens que vaig viure a la Universitat de Chicago, sota l'estímul d'en Carles Boix, i també de l'empenta i el repte que l'Andreu Mas-Colell em va saber transmetre per a convèncer-me que fes estudis de postgrau als Estats Units quan ja ho començava a descartar. El privilegi d'haver treballat i compartit somnis amb l'Andreu Mas-Colell només ha estat superat pel plaer de tantes converses i aprenentatges i per la sort d'haver pogut comptar sempre amb ell.

He d'agrair a la Foundation Ousseimi de Ginebra el seu suport econòmic per a finançar la meitat del màster que vaig fer a la Universitat de Chicago, i a la pròpia universitat el finançament de l'altra meitat. Dels dies a Chicago, en especial, he d'agrair l'estímul intel·lectual i l'amistat del Carles Boix i de l'Alícia Adserà, així com el dels meus companys Joan Serra, Mariela Szwarcberg, Jennie Han, Boriana Nikolova, Sean Smith, Roger Sansi, Gladys Mitchell, Tehama Lopez, Mara Marin, Christian Ponce, Ricard Gil, Asier Mariscal, Hugo Garduño i José Luis Fillat, alguns d'ells ja doctors. També he d'agrair les llargues converses sobre John Dewey amb en Craig A. Cunningham.

Vaig conèixer l'existència de la Batista i Roca Fellowship gràcies a en Salvador Cardús. I un cop a Cambridge, vaig gaudir de l'ajut d'en Geoffrey Walker i en Dominic Keown, així com de l'estímul intel·lectual, el suport i l'amistat de la María Luisa Roca, en John Leigh, la Subha Mukherji, l'Amy Goymour, l'Abi Loxham, la Uta Staiger, en Luke Robinson i l'Aurora Gaxiola-Alcantar.

L'elaboració de la metodologia de la tesi i la seva implementació en la recerca ha comptat amb ajuts impagables que vull agrair especialment. En primer lloc, la meva directora, l'Imma Tubella, l'ha dirigit aportant-hi metodologia pluridisciplinar i entusiasme i dedicant-hi moltes hores; la Montse Guibernau em va animar a atrevir-me amb el tema de la tesi i va tenir la paciència i gentilesa d'ajudar-me a focalitzar la recerca al llarg de la fase inicial; en Carles Boix em va assessorar magníficament en la part estadística; en Josep Picó va aconseguir que no abandonés la tesi un cop retornat a Barcelona, donant-me una empenta metodològica definitiva; la Yanina Yelp em va aportar llum en l'estructura quan tot era nebulós; i l'agudesia científica de l'Aurora Gaxiola-Alcantar em va permetre sortir d'una fase de col·lapse gràcies a la seva sistematització. Finalment, he d'agrair el treball i l'expertesa de la Montse Vergara i la Jèssica Aracil en la part estadística, i el de la Jara Henar en l'apartat de pràctiques.

No podria llistar aquí tots els agraïments a les persones amb qui he coincidit a l'entorn de l'escoltisme, però sí que he de dir aquelles que m'han donat suport en la tesi i amb qui he tingut discussions sempre enriquidores. Entre elles hi ha en Josep López, la Rosa M. Pujol, la Marta Rosàs, en David Pérez, en Ricard Alonso, en Xavi Durany, l'Isidre Vallès, en Jordi Solé, en Ferran Benach, en Pep Castells, en Txé Gasch, l'Òscar Esteban, l'Ester Rosàs, en Raül Adroher, l'Antoni Zabala, l'Albert Agustí, la Carme Giralt, en Joan Josep Rotger, en Josep M. Villena, l'Antoni Almirall, en Miquel-Àngel Essomba, la Daniela de Miniac i en Jaume Bosch; també la gent del Cau amb qui hem acabat explorant plegats l'escoltisme mundial: en Josep M. Rodés, la Marina Gay, l'Elena Jiménez, en Gerard Segú, l'Eva Pujol i en Guifré Llores; i els bons amics de l'àmbit internacional: la Barbara Calvi, l'Alessandra Ballerio, la Heather Roy, en Mario Díaz, la Camilla Lindquist, la Lidija Pozaic, en Richard Amalvy i l'Arturo Romboli. També vull agrair el suport d'Escoltes Catalans i de la Fundació Escolta Josep Carol en tot el procés d'elaboració, i el de l'Ester Rosàs en la versió anglesa de la tesi.

Un esment especial es mereixen en Martí Palmada, en Marc Sarroca, en Jordi Bosch i l'Òscar Gimeno, amics i companys de *bloco* i font incondicional d'afecte.

En l'escoltisme mundial he tingut el privilegi de conversar profundament sobre la tesi amb els ja esmentats Jacques Moreillon, Lesley Bulman-Lever i Eduardo Missoni, i també amb el malaguanyat Malek Gabr, amb en Mateo Jover, amb en Laszlo Nagy i amb en Mark Clayton, gràcies als quals vaig poder copsar la riquesa i l'enorme complexitat que s'amaga dins la simplicitat aparent de l'escoltisme. Gràcies al Luc Panissod i a la Jacqueline Paschoud he pogut tenir accés a la totalitat de censos de WOSM i n'he aclarit els dubtes en el procés de validació de dades; gràcies a l'Elena Moya he pogut obtenir dades estadístiques de WAGGGS; gràcies al Derek Twine i a la Patricia Styles he pogut accedir als arxius històrics de l'escoltisme britànic; gràcies al Richard Amalvy he conegut la transformació en la comunicació de WOSM, i gràcies a l'Arturo Romboli he disposat de dades sobre WSPU; gràcies a la Nicky Gooderson, al Jean-Luc Bertrand, a la Lydia Muttare, a la Donna Joseph, a l'Elena Lévi i a la Sylvie El-Taib he obtingut la major part de la documentació que he fet servir; i gràcies al Mario Sica he conegut millor l'etapa de formalització de l'escoltisme mundial.

Gràcies al professor Josep González-Agàpito vaig poder presentar les conclusions provisionals de la tesi al seminari sobre el centenari de l'escoltisme organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans el juny de 2007, i vaig rebre aportacions enriquidores de diversos participants, principalment pedagogs. Vaig trobar a faltar les que de ben segur m'hagués fet l'enyorada Marta Mata, impulsora de la renovació pedagògica a Catalunya, amb qui tant havia conversat i que em va ensenyar com n'és d'excepcional la manera positiva i estimuladora com l'escoltisme veu els infants. També agraeixo la paciència de les persones amb qui treballo a la Barcelona Graduate School of Economics.

Al llarg del període d'elaboració de la tesi he pogut fer estades de treball a llocs distints gràcies a la generositat de bons amics. A més dels dos anys al Fitzwilliam College de Cambridge (2004-2006), he fet estades a Granada (maig de 2005), en el marc del World Congress of Legal and Social Philosophy, gràcies a en Nacho Molina; a la Universitat de Girona (juny de 2005), en un seminari amb la Seyla Benhabib, gràcies a en Josep M. Terricabras; a la University of California-Santa Cruz (abril de 2006), gràcies a en Ricard Gil; a Calicanto (l'Horta: agost de 2006), gràcies a en Josep Picó i la Rosa Català; a la New York University (març de 2007), gràcies a la Mary Ann Newman; i a Vidrà (Osona: novembre 2006 i abril, juny, juliol i octubre de 2007), gràcies a l'acolliment i companyia d'en Jordi Vila-Abadal.

El procés de la tesi m'ha fet adonar també del privilegi de poder gaudir d'un entorn afectiu com el que conforma la meua família i els meus amics més pròxims. A ells dec el meu somriure quan em desperto al matí.

Vidrà (Osona), 14 d'octubre de 2007

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	<i>p. 1</i>
1. OBJECTIUS I HIPÒTESI	
1.1. Objectius de la tesi	
1.2. Hipòtesi i preguntes de recerca	
1.3. Interès acadèmic	
1.4. Motivació personal	
2. METODOLOGIA I TÈCNIQUES DE RECERCA	
3. PLA DE LA TESI	
 CAPÍTOL 1. MARC TEÒRIC I ESTUDIS PRECEDENTS	 <i>p. 19</i>
1. MARC TEÒRIC: CIUTADANIA I EDUCACIÓ, IDENTITAT NACIONAL I PERTINENÇA GLOBAL	
1.1. Fonaments del concepte de ciutadania	
1.2. Valors cívics i educació en la ciutadania	
1.3. Estat-nació, globalització i transformacions de la sobirania	
1.4. Patriotisme, cosmopolitisme i ciutadania global	
2. ABAST I LIMITACIONS DELS ESTUDIS PRECEDENTS	
2.1. El nacionalisme metodològic i altres limitacions	
2.2. La redefinició del marc històric	
2.3. Les polèmiques sobre els inicis de l'escoltisme britànic	
2.4. L'escoltisme com a objecte d'estudis històrics, sociològics i pedagògics	
2.5. Estudis sòcio-pedagògics a l'entorn de l'escoltisme mundial	
 CAPÍTOL 2. L'ESCOLTISME MUNDIAL: ORÍGENS I CONSISTÈNCIA HISTÒRICA	 <i>p. 53</i>
1. ELS PRECEDENTS DE L'ESCOLTISME MUNDIAL (1907-1920)	
1.1. Una idea, un llibre i els seus rerefons	
1.2. El procés de formalització d'un moviment per a l'Imperi britànic	
1.3. La consolidació britànica i la internacionalització espontània	
1.4. La pau i l'ideal de la League of Nations	
2. L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE L'ESCOLTISME MUNDIAL	
2.1. L'etapa sota lideratge de Robert Baden-Powell	
2.2. La globalització de l'escoltisme mundial	
3. L'EDUCACIÓ EN LA CIUTADANIA A L'ESCOLTISME MUNDIAL	
3.1. Els pressupòsits de la 'ciutadania' en l'escoltisme	
3.2. Valors perpetuadors vs. valors transformadors	
3.3. La ciutadania global	
 CAPÍTOL 3. L'ESCOLTISME MUNDIAL: CONSISTÈNCIA IDEOLÒGICA	 <i>p. 95</i>
1. CARACTERÍSTIQUES ESSENCIALS	
1.1. Definició	
1.2. Objectiu i missions	
1.3. Principis	
1.4. Mètode	

2. ESTRUCTURA I FUNCIONAMENT
 - 2.1. El funcionament en xarxa
 - 2.2. Democràcia
 - 2.3. El nivell local: l'agrupament escolta
 - 2.4. L'organització nacional
 - 2.5. El cas de les federacions nacionals
 - 2.6. Les organitzacions mundials i la pertinença global
3. RECONeixEMENT I PERTINENÇA
 - 3.1. La rellevància de la política de reconeixement
 - 3.2. Com s'estableix la diferencia entre què és escoltisme i què no
 - 3.3. Pràctiques i problemes de la política de reconeixement
 - 3.4. Confessions religioses. El cas dels Scouts d'Europe
 - 3.5. El factor cultural
 - 3.6. Conflicte sobre visió associativa. El cas dels "Independent Scouts"
 - 3.7. Tipologies en la política de reconeixement

CAPÍTOL 4. DIMENSIÓ DE L'ESCOLTISME MUNDIAL: ANÀLISI ESTADÍSTICA

p. 171

1. L'ESCOLTISME MUNDIAL, AVUI (2003)
 - 1.1. Presència territorial
 - 1.2. Població i densitat
 - 1.3. Franges d'edat
 - 1.4. Gènere
2. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE WOSM (1920-2004)
 - 2.1. Països membres
 - 2.2. Persones associades
 - 2.3. Franges d'edat (1968-2004)
 - 2.3. Participació en els processos de decisió mundials
 - 2.4. Trobades internacionals de joves: Jamborees escoltes mundials

CAPÍTOL 5. L'ESCOLTISME MUNDIAL: COHERÈNCIA DE LES PRÀCTIQUES

p. 255

1. EDUCAR EN LA CIUTADANIA GLOBAL: COHERÈNCIA ENTRE VALORS I PRÀCTIQUES
 - 1.1. Un moviment global: la gestió de les identitats
 - 1.2. Cultura de pau i drets humans
 - 1.3. Desenvolupament comunitari
 - 1.4. Legitimació d'institucions internacionals
 - 1.5. La World Scout Parliamentary Union
- 2 INCOHERÈNCIA DE LES PRÀCTIQUES
 - 2.1. Valors socials, inclusió, canvi cultural i criteri propi
 - 2.2. La influència del cas nord-americà

CAPÍTOL 6. SUMARI DE LA TESI I CONCLUSIONS

p. 313

1. SUMARI DE LA TESI
2. CONCLUSIONS

BIBLIOGRAFIA GENÈRICA	<i>p. 341</i>
BIBLIOGRAFIA SOBRE ESCOLTISME	<i>p. 347</i>
ANNEXOS:	<i>p. 355</i>
ANNEX 1: ENTREVISTES	<i>p. 357</i>
ANNEX 2: DOCUMENTS CONSULTATS DE WOSM I DE WAGGGS PER AL CAPÍTOL 5	<i>p. 361</i>
ANNEX 3: LLISTA D'ASSOCIACIONS PARLAMENTÀRIES NACIONALS ASSISTENTS A LES ASSEMBLEES GENERALS DE LA WSPU	<i>p. 367</i>
ANNEX 4: DADES TÈCNIQUES DE LES BASES DE DADES	<i>p. 371</i>
4.1. Processament de les dades de l'estudi	
4.2. Font de les dades de persones membres de WOSM per al 'WOSM Census Data Set, 1924-2004' i el 'WOSM Ages-based Census Data Set, 1968-2004'	
4.3. Font de les dades de persones membres de WAGGGS i de WOSM per al 'World Scouting 2003 Data Set'	
4.4. Classificació dels països en regions (emprada en els quatre data set)	
4.5. Fonts de dades de població per al 'World Scouting 2003 Data Set'	
4.6. Incidències a remarcar durant el processament de les dades per al 'WOSM Census Data Set, 1924-2004' i el 'WOSM Ages-based Census Data Set, 1968-2004'.	
ANNEX 5: BASES DE DADES (CD-ROM)	
- 'WOSM Census Data Set, 1924-2004'	
- 'WOSM Ages-based Census Data Set, 1968-2004'	
- 'Data Set of International and World Scout Conferences, 1924-2002'	
- 'World Scouting 2003 Data Set'	
- 'World Scout Jamboree 2003 Data Set v.1.4'	

VOLUM 2: Versió en anglès de la tesi

INTRODUCCIÓ

1. OBJECTIUS I HIPÒTESI

- 1.1. Objectius de la tesi
- 1.2. Hipòtesi i preguntes de recerca
- 1.3. Interès acadèmic
- 1.4. Motivació personal

2. METODOLOGIA I TÈCNIQUES DE RECERCA

3. PLA DE LA TESI

1. OBJECTIUS I HIPÒTESI

1.1. Objectius de la tesi

Aquesta tesi té dos grans objectius. El primer és demostrar com l'educació en la ciutadania –basada en valors cívics i inclusius– pot combinar la promoció de la lleialtat a la pròpia comunitat nacional amb el sentiment de pertinença global, a través de l'anàlisi de l'escoltisme mundial. El segon objectiu és cobrir un buit en el coneixement sobre l'escoltisme mundial, un dels principals moviments mundials de joventut en la història contemporània, tant en dimensió numèrica com en presència territorial, que ha tingut incidència en la gran majoria de societats del planeta, així com mostrar la seva rellevància com a subjecte d'estudi de les ciències socials en temes com l'educació en la ciutadania, la construcció d'un sistema de valors per a la convivència en comunitat, la promoció de la identitat nacional i la idea de ciutadania global.

Per "escoltisme mundial" entenc la suma de dues organitzacions: l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM), constituïda el 1920, i l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS), constituïda el 1928. Es tracta de les dues principals organitzacions mundials d'educació no-formal, que comparteixen els mateixos principis, van ser fundades per la mateixa persona –l'anglès Robert Baden-Powell– amb els mateixos objectius, i van créixer gràcies a iniciatives nacionals. Les dues organitzacions apleguen conjuntament (2003) prop de 30 milions d'infants i joves en 165 països dels cinc continents, amb l'objectiu comú d'educar en una ciutadania responsable combinant l'arrelament local, la identitat nacional i el sentit de pertinença global des de la convivència en la diversitat.

L'escoltisme és un moviment àmpliament conegut en la seva superficialitat, i majoritàriament relacionat amb activitats de lleure sense més transcendència social que el fet que els nois i noies es distreguin. Afegiria que, en molts casos, des de fa deu anys el seu coneixement també està lligat a l'escoltisme nord-americà i la polèmica discriminació de l'homosexualitat per part de Boy Scouts of America. De fet, la recerca sobre l'escoltisme ha patit tradicionalment del que Anthony Smith (1979: 191) ha anomenat *nacionalisme metodològic*, això és, la tendència a assumir que les unitats d'anàlisi de les ciències socials són les societats que implícitament s'equiparen als Estats-nació. En efecte, hi ha hagut nombrosos estudis sobre el moviment escolta als diversos països o regions, com l'escoltisme

britànic, l'escoltisme nord-americà, l'escoltisme francès, l'escoltisme indi, l'escoltisme africà, etc. En canvi, no existeix cap recerca coneguda sobre l'escoltisme mundial com un tot, com un moviment d'adscripció voluntària i dimensió mundial que ha format milions de persones d'arreu del món en la ciutadania responsable al llarg del segle XX. Com explica Nagy (1967: 8), «many misunderstandings, as well as many differences of appreciation, arise from the fact that some observers concentrate their whole attention on one kind of Scouting only, the one they see, know, like and practice».

El repte preliminar d'aquesta tesi, per tant, és demostrar que l'escoltisme mundial té un altíssim potencial per a analitzar les contradiccions que s'han donat arreu del món a l'entorn de l'evolució contemporània del concepte de ciutadania, des de la base de la lleialtat nacional a la complexitat d'un món globalitzat i d'unes societats creixentment multiculturals. De fet, és un subjecte de recerca que ha estat tradicionalment desconegut o infravalorat per la comunitat científica. Poca gent coneix, per exemple, que l'escoltisme mundial és present (2003) al 83,3% dels Estats independents del món, tenint com a principals excepcions remarcables els països on la seva presència ha estat prohibida: la República Popular de Xina –però no Taiwan ni Hong Kong–, Corea del Nord, Cuba, Laos i Myanmar¹. Ni tampoc coneix que l'escoltisme mundial aplega conjuntament (2003) prop de 30 milions d'infants i joves arreu del planeta, dels quals la part més nombrosa són asiàtics, amb una intensa presència als països àrabs i amb els europeus representant menys d'un 8%. I no tan sols això. Encara menys gent coneix que quan es va formalitzar, l'any 1920, l'escoltisme mundial aplegava associacions nacionals de més del 50% d'Estats independents del món, un percentatge que no tan sols mai no ha disminuït des d'aleshores, sinó que ha augmentat fins l'actual 83,3%, malgrat que el nombre d'Estats independents ha augmentat de 63 l'any 1922 a 192 l'any 2004.

Els tòpics han estat els fonaments principals de la creació d'opinió, que no de l'anàlisi científica, sobre el moviment escolta. Es remarca sovint que va ser creat per un militar colonial britànic, però no es para atenció al perquè avui té tan prestigi als països de les antigues colònies africanes o asiàtiques. Es posa èmfasi en el seu contingut nacionalista, i en canvi s'ignora els molts casos de conflictes armats entre comunitats en què l'escoltisme de diversos països ha fet de pont. Es diu que el sentiment de pertinença a una comunitat d'abast mundial que es dona a l'escoltisme no és extraordinari perquè també es dona en moltes organitzacions de caràcter religiós, sense parar atenció al potencial de conflicte que té un moviment que parla d'educació en la ciutadania, de lleialtat nacional i d'entesa mundial i que, alhora, aplega persones que representen un amplíssim espectre d'identitats nacionals, confessions religioses i tradicions culturals. La capacitat de resistència de l'escoltisme mundial és tal que Malek Gabr, antic secretari general adjunt de WOSM i avui traspassat, em suggeria que comencés la tesi formulant la pregunta: com és que el moviment escolta no ha desaparegut? Com és que un moviment dut per persones voluntàries arreu del món, que té com a objectiu educar en la ciutadania combinant el sentit de pertinença nacional i el de pertinença global, que interactua amb creences religioses, identitats culturals i institucions governamentals, segueix

¹ WOSM, 2006: 89.

trobant milions de persones que volen implicar-se per a fer possible el seu objectiu de formar noves generacions en la responsabilitat ciutadana?

1.2. Hipòtesi i preguntes de recerca

La hipòtesi d'aquesta tesi és que una educació en la ciutadania basada en valors cívics i inclusius que promogui el compromís nacional pot reforçar el sentit de pertinença global, enlloc de debilitar-lo. La hipòtesi plantejada a través de l'estudi de cas de l'escoltisme mundial és que un moviment educatiu no-governamental d'abast planetari, arrelat localment i basat en el compromís nacional, ha promogut ininterrompudament des dels seus inicis el sentit de pertinença global dels seus membres a través d'un model de ciutadania que combina els valors republicans cívics del nacionalisme liberal-democràtic amb els del cosmopolitisme. El plantejament contrari a la hipòtesi defensa que optar per educar en la lleialtat nacional porta inexorablement a valors contraris a la idea de ciutadania global, i que tan sols des de la desafecció nacional es pot generar un sentiment de pertinença global. Si la hipòtesi plantejada és correcta, en un entorn com el de l'escoltisme mundial, malgrat aplegar una diversitat considerable de països, tradicions culturals i religions, el principi cívic de lleialtat al propi país no entraria en contradicció amb la preponderància del sentit de pertinença global i la fraternitat universal en casos de guerres i conflictes, o simplement en el suport al desenvolupament d'altres països i en l'establiment d'institucions de governança mundial. Si, contràriament, la hipòtesi fos errònia, trobaríem casos en què el moviment escolta hagués promogut el nacionalisme ètnic, la xenofòbia o l'odi entre comunitats, o bé en què s'hagués posicionat en contra de cap legitimitat per sobre de l'Estat-nació

Vull fer notar, com exposaré al marc teòric, que els conceptes 'nació' i 'nacional' són objecte d'una gran controvèrsia, tant pel que fa a la seva potencial identificació amb els conceptes 'Estat' i 'estatal' com per la delimitació de comunitats nacionals no estatals, i aquesta controvèrsia no és aliena a l'escoltisme mundial². Si bé més endavant tractaré descriptivament aquesta qüestió, l'objecte de la present tesi és la combinació entre identitat nacional i pertinença global en el marc de l'educació en la ciutadania, i això afecta per igual les comunitats nacionals constituïdes en Estat i les comunitats nacionals sense Estat propi. En una recerca anterior, de menys abast, ja vaig analitzar el cas de les minories nacionals en les associacions juvenils, tractant el cas de l'escoltisme mundial i dels consells europeus de joventut³. És per això que no entraré, doncs, a desenvolupar novament aquesta temàtica.

La recerca sobre l'escoltisme mundial vol mostrar que la seva acció educativa contribueix a formar un model de ciutadania inclusiva que combina la identitat nacional i la pertinença global, a través de la suma dels seus principis i objectius,

² En aquesta tesi assumeixo la distinció entre 'Estat' i 'nació' emprada per Guibernau (2001: 243).

Només el fet que la lleialtat al propi país sigui un dels eixos principals del moviment escolta, i que des de la seva formalització el 1920 s'hagi triplicat el nombre d'Estats independents al món, mostra l'alt grau de contradicció a què està sotmès aquest moviment. En l'èpica nacional, els mateixos qui avui són elogiats per la seva participació en el *nation building* d'un nou Estat independent, abans eren acusats de posar en perill la unitat nacional de l'Estat precedent.

³ VALLORY, 2004.

del seu sistema organitzatiu, de la seva dimensió, de la seva consistència al llarg de la història, i de les seves pràctiques. Per a possibilitar-ho, em proposo fer una anàlisi que respongui a preguntes formulades en quatre àmbits:

- (a) sobre la consistència ideològica de l'escoltisme mundial;
- (b) sobre la consistència en la seva trajectòria històrica;
- (c) sobre la quantificació de la seva dimensió mundial, actual i històrica; i
- (d) sobre la coherència de les pràctiques a nivell local amb els valors promoguts a escala global.

a) La *consistència ideològica* de l'escoltisme mundial ha de respondre a la pregunta: ¿L'escoltisme mundial és un subjecte delimitable, amb unes característiques comunes arreu del món, una organització legitimada que les estableixi de manera democràtica i un sistema de pertinença que les garanteixi? Si l'escoltisme mundial fos un moviment en cada país tan diferent com diferents són les societats, que no tingués en comú més que el nom i alguns elements externs, sense cap sistema legitimat i possibilitador de canvi que sustentés la seva base ideològica i sense un procediment de pertinença que fes efectiu el compliment dels mínims comuns, podríem falsar l'afirmació que l'escoltisme mundial és un subjecte consistent ideològicament i legitimat en les decisions que pren respecte la seva identitat i els seus posicionaments davant dels seus membres i de la societat.

b) La *consistència en la seva trajectòria històrica* ha de respondre a la pregunta: ¿S'han mantingut, des de 1920 fins avui, els principis del moviment escolta que combinen identitat nacional i pertinença global?, ¿o pel contrari, han patit modificacions en els textos legals o en els posicionaments dels òrgans de govern de les dues organitzacions mundials? Les identitats nacionals i les creences religioses, que el moviment escolta reforça, han estat el focus principal de generació de conflicte en la societat mundial al llarg del darrer segle. Si trobéssim canvis de redactat del marc legal comprensius amb postures contràries a la convivència entre països i cultures, o bé posicionaments circumstancials que justifiquessin l'agressió d'una comunitat sobre l'altra, podríem falsar l'afirmació que l'escoltisme mundial ha estat consistent en aquest aspecte al llarg de la seva existència.

c) L'anàlisi de la *quantificació de la dimensió mundial* ha de respondre a la pregunta: ¿L'escoltisme mundial ha mantingut en el seu si una pluralitat real de països, cultures, creences, orígens geogràfics i tradicions polítiques, al llarg dels anys i en l'actualitat? Si es tractés d'un moviment mundial format principalment per països occidentals i les seves colònies, on després de la descolonització el seu volum hagués disminuït, i on la diversitat de creences es limités ser present en països amb una o dues religions monoteistes majoritàries, podríem falsar l'afirmació que l'escoltisme mundial és un espai comú de convivència a nivell mundial de persones d'orígens, races, cultures, creences i tradicions polítiques diferents.

d) Finalment, la *coherència de les pràctiques* ha de respondre a la pregunta: ¿Existeix una correlació entre l'educació en la ciutadania global compromesa amb la

pau que fonamenta l'escoltisme mundial⁴ i la seva recepció en els programes impulsats a nivell nacional, així com en la seva transmissió a escala local? Si trobéssim pràctiques que contradiuen aquesta combinació d'identitat nacional i pertinença global i el seu compromís per la pau, podríem falsar l'afirmació que en aquest aspecte l'escoltisme mundial és un moviment amb coherència entre el seu discurs mundial i la seva pràctica local.

Si es responen positivament aquestes quatre preguntes, es podrà concloure que l'escoltisme mundial és un moviment que des dels seus inicis fins avui ha dut a terme a nivell local i des de la lleialtat cívica amb el propi país una tasca d'educació en la ciutadania global implicada amb la pau, a través del compromís ciutadà que promou la seva xarxa arrelada a nivell local, aplegada en associacions nacionals i emmarcada en dues organitzacions mundials legitimades i democràtiques que garanteixen l'acompliment dels seus principis. D'aquesta manera, es demostraria que existeix un subjecte d'estudi, l'escoltisme mundial, amb una dimensió global numèricament contrastada, fonamentat en un model ideològic i coherent en el temps; que existeix un sistema organitzatiu democràtic que dóna legitimitat a la definició d'aquest subjecte; que existeix una definició acurada i legitimada dels límits ideològics i organitzatius d'aquest subjecte; que existeix un procediment per a garantir el compliment de les condicions de pertinença al subjecte; que existeix una coherència entre els valors propugnats per aquest subjecte a escala mundial i les pràctiques desenvolupades a nivell local.

1.3. Interès acadèmic

L'interès acadèmic d'aquesta tesi es justifica en base a dues consideracions: (a) l'aportació que l'estudi de l'escoltisme mundial pot fer al debat teòric sobre diverses qüestions sotmeses a discussió en la ciència política; i (b) l'aportació que aquesta recerca pot fer a la destacable absència d'estudis sobre l'escoltisme mundial com a subjecte d'anàlisi, més enllà dels casos nacionals.

(a) La primera consideració és que l'anàlisi de l'escoltisme mundial pot aportar dades inèdites que poden contribuir al debat teòric sobre la compatibilitat entre d'una banda la idea que els ciutadans han de sentir-se identificats amb la seva comunitat nacional, que es planteja en graus distints tant des del nacionalisme liberal com des del comunitarisme i republicanisme; i d'una altra la idea que els ciutadans han de desenvolupar un sentiment de pertinença global, que es planteja des del cosmopolitisme i en certa manera des del multiculturalisme. Com desenvoluparé al marc teòric, els darrers vint anys s'han produït canvis importants en quatre grans àrees de la teoria política: les relacions internacionals; la identitat nacional; la participació política; i la ciutadania.

En les *relacions internacionals*, s'ha passat del realisme, que veia l'àmbit internacional com un escenari on únicament els Estats eren rellevants, a la complexitat de la globalització, amb reptes que els Estats aïllats no poden resoldre i

⁴ "Lleialtat al propi país des de la promoció de la pau, de l'entesa i de la cooperació a nivell local, nacional i internacional", segons la seva definició constitucional (WOSM, 1983: 3).

on en la governança global hi actuen altres actors més enllà dels Estats –persones, empreses, xarxes associatives, mitjans de comunicació de masses. Pel que fa a la *identitat nacional*, des de la Declaració Universal dels Drets Humans i els processos de descolonització el model d'Estats occidentals homogenis hereus de la revolució francesa han deixat pas a societats multiculturals on la gestió de la diferència pren importància, i també a Estats que no poden eliminar la seva pluralitat nacional interna, com s'havia fet tradicionalment, i han de trobar maneres d'acomodar-la. Les aproximacions a la tercera àrea, la *participació política*, també han canviat. Si bé el model liberal-democràtic no ha deixat de créixer com a estàndard d'organització política, amb una disminució progressiva dels règims autoritaris i teocràtics⁵, de la mateixa manera s'ha fet notar que els mecanismes institucionals i procedimentals de la democràcia representativa han esdevingut necessaris però no suficients per a un bon funcionament de la societat, com mostra la creixent apatia electoral, i s'ha esmentat la necessitat d'aprofundir en una participació de la ciutadania més enllà de les eleccions i, recentment, en països com el Regne Unit s'ha plantejat l'interès de treballar l'educació en la ciutadania per a estendre els valors liberal democràtics.

Igualment, l'aparició de temàtiques irresolubles des de l'àmbit estatal –mediambientals, econòmiques–, però també la progressiva presa de consciència en temàtiques transnacionals –con les intervencions militars a tercers–, ha donat peu a la generació del que s'ha anomenat "societat civil global", un entramat de moviments i associacions ciutadanes que han incidit en l'agenda política internacional inaugurant una nova forma d'intervenció política. Finalment, els canvis al voltant del concepte de *ciutadania* han pres una importància especial a la dècada dels 90, tant des de l'òptica liberal dels drets i prerrogatives individuals com des de l'òptica comunitària de la pertinença a una comunitat determinada i els deures que se'n deriven, sumats als ja esmentats canvis en el concepte de comunitat política, i les conseqüències per a una idea de 'ciutadania' que fins ara era considerada essencialment estatal. De la mateixa manera, els avenços progressius en diverses societats pel reconeixement de la igualtat de drets civils ha permès millorar la situació de persones tradicionalment discriminades per qüestió de raça, pertinença cultural, gènere, ideologia, o opció sexual. Tot i així, la discriminació de la dona i el rebuig categòric a l'homosexualitat segueixen sent majoritaris en moltes societats.

Tots aquests elements –relacions internacionals, identitat nacional, participació política, ciutadania– tenen en l'escoltisme mundial un excel·lent laboratori d'anàlisi. Tant dins de cadascun dels països com en l'agregat mundial, sigui en el diàleg interreligiós com en les guerres i en els canvis de règims polítics, l'escoltisme no tan sols no ha pogut evitar relacionar-se amb aquests eixos, sinó que, al contrari, s'hi ha submergit de ple. L'anàlisi de la trajectòria històrica, de la consistència ideològica i de la coherència entre valors i pràctiques ha de servir per a mostrar-ho.

⁵ L'any 2000, dels 147 països dels que es disposaven dades, 121 (aplegant el 68% de la població mundial) comptaven amb un o tots els elements d'una democràcia formal, mentre que el 1980 només 54 països (representant un 54% de la població mundial) complien aquesta condició. UNDP, 2002: 14-15.

(b) La segona consideració que justifica aquesta tesi és l'absència d'estudis sobre la consistència del moviment escolta al llarg de la història, la solidesa ideològica i organitzativa de l'escoltisme mundial, la rellevància de la seva dimensió numèrica al llarg dels darrers 80 anys i la coherència entre els valors de lleialtat nacional i global alhora que propugna i les seves pràctiques. Si en plena vigència de l'ordre interestatal westfalià, el 1795, Immanuel Kant va plantejar les bases per a tendir cap a una pau perpètua a través de l'entesa entre tots els països del món, no va ser fins després de la I Guerra Mundial que les seves idees es van concretar en la creació de la *League of Nations*, el primer intent de fer una institució per a facilitar la governabilitat mundial. Doncs bé, des de 1920 fins avui, centenars de milions de nois i noies dels cinc continents, abastant la gran majoria de països, cultures i creences, han rebut una educació en la ciutadania dins un moviment basat en els mateixos principis i ideals fonamentadors de la *League of Nations*. I això, malgrat que entremig hi hagi hagut guerres grans i petites, genocidis, dictadures, canvis de règims, processos d'independència, discriminacions racials i conflictes religiosos. L'escoltisme mundial, el moviment educatiu que promou aquest model d'educació en la ciutadania entre la gent jove, és un moviment nascut a Anglaterra el 1907 i estructurat mundialment a partir de 1920, fortament arrelat a nivell local i estructurat en associacions nacionals que accepten l'autoritat democràtica de l'organització mundial, que elles mateixes componen.

A l'escoltisme mundial existeix un òrgan de govern a escala global en què cada país té el mateix vot, que es reuneix cada tres anys i estableix els principis, marca les línies i escull un òrgan executiu reduït d'entre les candidatures presentades. El funcionament democràtic es dona al seu torn dins cada organització nacional, que està estructurada en grups locals on es du a terme la tasca educativa amb els infants i joves a través d'una metodologia educativa pròpia i alhora compartida per tot el moviment. Es tracta, doncs, d'un sol organisme des de l'escala global a la local. L'ús de l'expressió "escoltisme mundial" doncs em permet indicar aquest subjecte clarament definit, en contraposició al genèric "escoltisme" emprat en molts estudis, que no diferencia l'escoltisme mundial com a subjecte dels molts moviments que al llarg dels anys s'han autodefinits com a "escoltes" sense compartir els principis en el seu conjunt ni sense acceptar l'autoritat democràtica mundial garant de la inclusió.

L'escoltisme mundial no opta per ser un moviment global sense identitats nacionals. Al contrari, opta per ser un moviment global on les identitats nacionals són la via, i no l'impediment, per a bastir un model de ciutadania cosmopolita. Un escolta és sempre ciutadà del món, però ho és pertanyent a algun país o comunitat. Al seu torn, la identitat religiosa també hi té un rol important des dels seus inicis, tot i que en un nivell menor: es promou la dimensió espiritual dels infants i joves i la seva identificació amb la religió que escullin, però la religió no els diferencia. La relació i cooperació oficial de l'escoltisme mundial amb les principals religions del planeta fa d'aquest moviment un espai on es dona molt sovint el diàleg interreligiós. Igual com la identitat nacional sempre està condicionada per la fraternitat mundial a l'escoltisme, la creença religiosa sempre està condicionada per la tolerància i l'acceptació de l'altre. Numèricament, la religió majoritària de l'escoltisme mundial avui és l'islam.

Malgrat tots aquests elements, l'estudi acadèmic de l'escoltisme mundial en el seu conjunt és pràcticament inexistent. Com tants altres fenòmens, l'escoltisme ha estat essencialment un subjecte d'estudi a escala nacional-estatal, el que s'ha caracteritzat com a *nacionalisme metodològic*⁶. Al mateix temps, els recents estudis sobre societat civil global tampoc no l'han tingut en compte, potser perquè el seu fort arrelament local dificulta percebre'l com a moviment associatiu d'àmbit global. La literatura acadèmica sobre el moviment escolta ha estat principalment històrica, sociològica i pedagògica, i centrada en casos nacionals. Els estudis històrics en anglès s'han centrat en la creació del moviment a l'Anglaterra edwardiana, en els condicionants i intencions del seu fundador i en el naixement i desenvolupament del moviment –principalment a l'Imperi britànic i als Estats Units. Enfocaments similars es troben en literatures acadèmiques de molts països on hi ha presència de l'escoltisme.

De la mateixa manera, la recerca sociològica i pedagògica ha analitzat el mètode educatiu, els valors i la relació amb la societat de l'escoltisme de determinats països, i en alguns casos, de manera comparativa, d'un grup reduït de països. Però s'ha quedat sempre a la porta de l'anàlisi de la dimensió global del moviment, que es basa en una estructura democràtica mundial legitimada que ha funcionat ininterrompudament durant vuitanta anys, i que es regeix en base a uns mateixos principis que combinen lleialtat nacional i pertinença global. Aquesta recerca aspira també, doncs, a cobrir aquests buits de l'anàlisi de la dimensió històrica i global del moviment escolta i la seva coherència amb les pràctiques socials.

1.4. Motivacions personals

Una tesi doctoral ha de complir dues característiques. D'una banda, ha de tractar un tema prou específic en què pugui fer una aportació original al conjunt del coneixement acadèmic. I d'una altra, ha de tenir prou atracció per al doctorand que l'elabora per a mantenir viva la seva dedicació. En el meu cas, les dues característiques estan íntimament lligades a les meves experiències com a ciutadà, i crec per tant que no està de més que les esmenti.

Vaig entrar a l'escoltisme als 8 anys, i per tant m'és difícil saber fins a quin punt l'escoltisme va influir en les meves idees o jo vaig adaptar les meves idees a l'esquema de l'escoltisme. Vaig entrar a un agrupament escolta de l'associació catòlica catalana Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya, de Calella (Maresme), que tenia locals propis, on la pràctica totalitat de nois i noies eren catalanoparlants i on la idea de Catalunya com a nació era irrefutable i la presència del cristianisme es vivia amb normalitat: als campaments venia un capellà i fèiem missa. Tots portàvem una camisa i un fulard com a uniforme, i a la camisa hi teníem el símbol de l'associació i el del país. I després d'un temps de formar-ne part, als campaments d'estiu, fèiem solemnement la promesa escolta.

⁶ SMITH, 1979: 191; BECK, 2000: 64.

Als 14 anys vaig canviar a un agrupament escolta del barri del Clot de Barcelona, de la mateixa associació. Estava situat en una parròquia però més enllà de l'espai la religió no era present enlloc. El discurs nacional era força diferent: la catalanitat era present però més difosa, moltes cançons de les que cantàvem eren en castellà, i diversos membres de l'agrupament eren castellanoparlants. La camisa associativa es portava molt poc, bàsicament només dúiem el fulard. I la promesa escolta existia, però amb un grau molt menor de solemnitat. Quan tenia 16 anys, els responsables de l'agrupament van decidir canviar l'agrupament d'associació, de la catòlica MEGSJC a la laica Escoltes Catalans, per coherència amb la laïcitat de l'agrupament –que, en realitat, no feia cap referència a la dimensió espiritual.

Dins la mateixa associació laica, ja com a cap (educador), quan tenia 18 anys vaig tornar a canviar d'agrupament. El nou agrupament era al barri de Sant Gervasi de Barcelona, dins el Club Excursionista de Gràcia. Com que només feia un any que funcionava, la majoria de caps érem de fora del barri, i així hi havia una barreja: l'Hospitalet, Ciutat Vella, Eixample..., barreja que també es donava en el perfil ideològic: la idea de catalanitat era viscuda de manera diferent i, per tant, també transmesa als nois i noies de manera diferent. Com a la majoria de l'associació, l'única peça d'identificació de l'agrupament era el fulard. I pel que fa a la promesa escolta, que aquí s'anomenava *compromís*, depenia de la predisposició de cada cap.

Vaig deixar l'agrupament als 24 anys, i vaig ser escollit responsable de relacions exteriors d'Escoltes Catalans per la seva Assemblea General. En poc temps d'experiència internacional vaig tenir la sensació que la meva associació representava el contrari de la majoria de l'escoltisme mundial: jo era un responsable internacional molt jove en un entorn on la majoria eren majors de 40 o fins i tot de 50 anys. La meva associació era laica en un entorn o pràcticament totes tenien referències religioses. La meva associació tenia Catalunya com a únic referent nacional quan pràcticament totes les altres tenien el seu Estat. La meva associació tenia *compromís* enlloc de la constitucional *promesa escolta*, tenia *objectius educatius* fent la funció de *Ilei*, i la *salutació escolta* que a tants països és fonamental al meu era testimonial. La meva associació tenia només el fulard com a uniforme, mentre que la pràctica totalitat tenien com a uniforme, a més del fulard, camisa, badges, pantalons, moltes d'elles barrets i fins i tot mitjons. I finalment, la meva associació era membre de les dues organitzacions mundials separades per gènere, WOSM i WAGGGS, mentre que la majoria no ho eren.

En els cinc anys en què vaig ser responsable internacional vaig haver d'afrontar la sempre present pregunta dins la meva associació: si som tan diferents, ¿per què formem part de l'escoltisme mundial? La conclusió després de cinc anys va ser que, com a mínim, la pertinença es justifica perquè el discurs de ciutadania global esdevé fals si una associació no pertany realment a una organització que reproduïx la profunda diversitat mundial. D'altra banda, com a responsable internacional de la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge (1996-2000) vaig participar a diverses conferències europees d'escoltisme i guiatge (1995, 1998 i 2001), i a conferències mundials d'escoltisme (1996, 1999). (L'any 2005, ja mentre estava fent aquesta recerca, he assistit com a observador a les conferències mundials de WOSM i de WAGGGS). També com a responsable internacional de la

federació catalana, vaig participar en les negociacions amb el Buró Mundial d'Escoltisme per a millorar l'estatus de reconeixement internacional de l'escoltisme català, un procés en què també vaig haver de fer front a exigències constitucionals sobre les referències a l'*espiritualitat* en els principis de la meva associació. Des de la mateixa responsabilitat, el 1997 vaig contribuir a la creació de l'associació de parlamentaris escoltes de Catalunya (ANPEC), i els anys 2000 i 2003 vaig assistir com a observador a les assemblees generals de la World Scout Parliamentary Union⁷.

Al llarg de la meva trajectòria personal, més enllà de l'escoltisme, he centrat l'interès en la qüestió de la identitat nacional. La meva família és catalanoparlant, i tant la família paterna com materna tenen arrels catalanes. En canvi, vaig créixer en una escola on amb molts dels meu amics parlava en castellà, i en la meva adolescència i ja d'adult m'he trobat en diverses ocasions en situacions incòmodes degudes a què emprava la meva llengua a la meva ciutat, considerant, a més, que la llengua que parlava era geogràficament la pròpia de la ciutat on vivia. Aquesta és una situació en què molts ciutadans del planeta no s'hi han trobat mai, i possiblement per això, a molts els costa entendre per què l'element d'identitat nacional –que a voltes comença per la llengua– és tan important en llocs com Catalunya.

També vaig créixer amb la sensació que l'ordre establert al meu entorn no tenia com a funció protegir-me, sinó controlar-me. Recordo perfectament el dia de Sant Jordi de 1984, amb furgonetes de la policia nacional espanyola pujant i baixant pel mig de la Rambla, mentre policies a peu tiraven a terra d'una puntada de peu parades que venien llibres. També recordo la tardor de 1996, quan a mig matí, fent un exercici d'observació al carrer en la meva primera classe universitària de Periodisme, assegut al davant del Govern Militar –a baix de la Rambla–, uns policies militars em van retenir, em van escorcollar contra la paret, van agafar la meva agenda i se la van endur per a fotocopiar-la, i em van tenir retingut fins que, per sort, va passar el meu professor, aleshores degà, i els va confirmar que estava fent una pràctica. Fins a vint policies militars es van arribar mobilitzar davant meu, amb por que fos un informador terrorista. En aquell moment no em vaig adonar que em podrien haver aplicat la legislació antiterrorista vigent a l'Estat espanyol des de 1988, i tenir-me aïllat interrogant-me sense cap garantia.

Mentre estudiava a la universitat vaig ser elegit president del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, la plataforma que aplega la vuitantena de principals associacions juvenils catalanes –educatives, polítiques, sindicals, culturals, estudiantils, etc.– i que té interlocució oficial amb el Govern i el Parlament català. Ho vaig ser del desembre de 1997 al març de 2000, i en aquest període vaig haver de resituar la presència social i el reconeixement institucional de la plataforma tant davant del Govern i el Parlament com davant la pròpia societat. El discurs sobre la societat civil i la participació i el rol dels joves en la definició de les polítiques de joventut van ser, possiblement, els temes principals. Però alhora, també ho va ser

⁷ Com a conseqüència d'aquesta etapa, el 2003 vaig impulsar l'edició d'un llibre, *Educar en la política* (VALLORY, 2003), mostrant dotze raons per a la participació en la vida pública aportades per dotze persones, antigues escoltes, implicades en el món polític, associatiu, educatiu i professional català.

el manteniment de la presència internacional al Fòrum Europeu de la Joventut, de la qual el Consejo de la Juventud de España ens havia intentat excloure.

Al llarg dels anys, he tingut la sensació que he esdevingut per a uns un dissident cultural quan poso en dubte discursos sobre homogeneïtat cultural al meu país, per a uns altres un nacionalista quan em nego a acceptar que el criteri estatal estableixi per exemple quines llengües són de primera i quines de segona a la Unió Europea, i en qualsevol cas un cosmopolita des de la consciència que el patiment de les persones no té fronteres. Aquesta tesi doctoral, doncs, no pot escapar de les interaccions de tots aquests elements que conformen la meua experiència personal, ni tampoc de les seves contradiccions.

2. METODOLOGIA I TÈCNIQUES DE RECERCA

La metodologia emprada per a l'elaboració d'aquesta tesi respon al seu doble objectiu: mostrar com l'educació en la ciutadania basada en la pertinença nacional pot enfortir alhora el sentit de pertinença global, i cobrir un buit en el coneixement de l'escoltisme mundial, fent notar la seva rellevància com a subjecte de recerca.

Per a donar resposta al darrer objectiu, de caire més normatiu, he realitzat primerament una anàlisi bibliogràfica de les principals aportacions teòriques al voltant dels conceptes de ciutadania, identitat nacional i cosmopolitisme. A través d'un treball de síntesi i de conceptualització, he formulat un marc teòric que fonamenta l'enfocament de la tesi, i a través del qual s'han anat estructurant les diverses anàlisis de l'escoltisme mundial. De fet, en aquesta tesi l'escoltisme mundial és més que un estudi de cas. Les mancances documentals i d'anàlisis d'aquest moviment han fet recomanable centrar els esforços més a assolir els dos primers objectius esmentats –cobrir el buit i mostrar la rellevància– que no pas a aprofundir en el debat teòric. Com tractaré en el capítol següent, moltes preguntes del debat teòric sobre ciutadania, identitat nacional, i cosmopolitisme ja han estat plantejades. En canvi, donada la característica particular de l'escoltisme mundial –base associativa, juvenil, educació en la ciutadania, arrelament local, lleialtat nacional, vinculació i presència global–, difícilment es troben anàlisis empíriques similars que responguin a les preguntes teòriques plantejades i contribueixin al desenvolupament positiu del debat acadèmic.

Així doncs, per a l'aproximació als dos objectius he començat realitzant una revisió i anàlisi bibliogràfica de les principals aportacions teòriques al voltant de l'escoltisme. He de fer notar la inexistència d'una bibliografia completa i sistematitzada al respecte, pel que la compilació bibliogràfica de literatura acadèmica sobre l'escoltisme ja ha estat una primera aportació de la tesi. Seguidament, he analitzat documentació de l'escoltisme mundial, tant històrica com actual, que em permetés conèixer els seus inicis, la seva trajectòria històrica, els seus principis i característiques, i el seu sistema organitzatiu i de presa de decisions. Aquesta anàlisi ha estat complementada amb entrevistes de *key informant*, entre les quals als tres darrers secretaris generals de l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) des de 1968 –Laszlo Nagy, Jacques Moreillon i Eduardo Missoni– i a la

darrera directora executiva de l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS) – Lesley Bulman-Lever –, així com a diversos alts responsables dels burós mundials de les dues organitzacions WOSM i WAGGGS.

De manera addicional, he notat l'absència de dades quantitatives que permetin parlar amb fonament de la dimensió mundial de l'escoltisme mundial, tant en la seva evolució al llarg de la història com en l'actualitat de manera conjunta les dues organitzacions i en contrast amb la població mundial. Això m'ha portat a una recopilació dels censos de l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) des de l'any 1924, que han estat processats informàticament un a un –en sèries de dos anys fins el 1947 i de tres anys en endavant–, i he creat una base de dades que he analitzat en la tesi però que servirà també per a futures recerques. El mateix ha estat fet amb els països membres de WOSM, i amb la participació d'aquests països a les conferències mundials d'escoltisme i als *jamborees* mundials –trobades de joves. Pel que fa als censos actuals de les dues organitzacions mundials, he combinat les seves dades i les he creuat amb els censos del Fons de Població de Nacions Unides, per tal de veure la densitat de l'escoltisme a cada regió continental.

Les tècniques de recerca emprades en aquesta tesi, doncs, combinen la detecció i recopilació de documentació històrica i actual, l'anàlisi bibliogràfica i documental, i tècniques qualitatives i quantitatives: les qualitatives són les entrevistes a *key informant*, i les quantitatives la detecció, recopilació, processament i presentació de dades estadístiques de les xifres de l'escoltisme mundial, tant avui com en la seva trajectòria històrica. De forma esquemàtica, les pràctiques metodològiques emprades es poden caracteritzar de la següent manera:

- a) Anàlisi bibliogràfica i establiment del marc teòric
- b) Compilació i anàlisi bibliogràfica d'estudis acadèmics sobre l'escoltisme
- c) Selecció i anàlisi de documents històrics i actuals de l'escoltisme mundial
- d) Entrevistes a *key informant*
- e) Cerca, selecció, processament i anàlisi estadística de les dades històriques de l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM)
- f) Processament i anàlisi estadística de les dades actuals de WOSM i WAGGGS, i contrast amb les dades del Fons de Població de Nacions Unides.
- g) Anàlisi i contrast de projectes duts a terme

(a) Primerament, l'*anàlisi bibliogràfica de la literatura acadèmica* sobre ciutadania, identitat nacional i pertinença global, ha permès establir un marc teòric que fonamenta la recerca. L'abast dels estudis potencials sobre l'escoltisme és tan gran que la hipòtesi i el marc teòric han permès centrar l'anàlisi en la dialèctica local-nacional-global de l'educació en la ciutadania, sense poder evitar, però, excursions a qüestions laterals que igualment tenien incidència.

(b) La *compilació i anàlisi bibliogràfica d'estudis acadèmics sobre escoltisme*, principalment dels journals i editorials universitàries que publiquen en anglès i en francès, ha permès sistematitzar alguns articles acadèmics desconeguts sobre l'escoltisme, que si bé en la majoria de casos tracten casos nacionals concrets –en

moltes ocasions el nord-americà-, fan aportacions traslladables al propi escoltisme mundial, com són els estudis i reflexions del psicòleg clínic Herbert S. Lewin (1946; 1947a; 1947b) en la postguerra mundial mostrant les diferències entre el model educatiu adoctrinador de les Joventuts Hitlerianes i el model educatiu democràtic de l'escoltisme. En total, he recopilat 18 llibres acadèmics dedicats en conjunt o en un capítol a l'escoltisme, així com 40 articles acadèmics sobre l'escoltisme, principalment en anglès i en francès, així com altres llibres periodístics o de funció més divulgativa.

(c) La *selecció i anàlisi de documents històrics i actuals de l'escoltisme mundial*, que ha comptat amb la col·laboració dels burós mundials tant de WOSM com de WAGGGS, ha tingut quatre parts. Primerament, la recopilació i estudi de la documentació actual ha consistit en seleccionar i analitzar més de setanta documents publicats des de la dècada dels 80 per les dues organitzacions en àmbits que tinguessin a veure amb els principis, l'educació en la ciutadania, el servei a la comunitat, l'educació en la dimensió espiritual, l'impacte educatiu i la imatge; també sobre l'organització, l'estratègia, les relacions exteriors, la participació dels voluntaris, i sobre els joves i els educadors; i també, els que tractessin de valors cosmopolites: fraternitat mundial, aldea global, cultura de pau, medi ambient, drets humans, cooperació, institucions internacionals, World Scout Parliamentary Union, etc. Tota aquesta documentació, que s'adjunta com a annex 2, ha estat proveïda pels serveis documentals dels dos burós mundials, i la seva anàlisi, que ha comptat amb el suport de recerca de Jara Henar, ha permès fonamentar gran part del capítol sobre coherència entre valors i pràctiques.

En segon lloc, la recopilació i estudi de la documentació constitucional ha consistit en seleccionar i analitzar els principals documents d'ambdues organitzacions des de 1920 que recollissin el seu marc legal –constitucions i estatuts, així com modificacions constitucionals–, les resolucions de les conferències mundials i les actes de les pròpies conferències, per a conèixer les principals decisions preses pels òrgans de govern de les dues organitzacions mundials en aspectes rellevants. L'accés als arxius històrics ha estat facilitat per ambdós burós mundials, a Ginebra (WOSM) i a Londres (WAGGGS), i en alguns casos es tractaven d'informes no publicats. He de fer un esment especial a les modificacions del text de la *Scout Law* a la dècada dels 30, que he pogut esclarir gràcies als arxius de la Scout Association britànica, a Gilwell Park. La tercera part ha estat la detecció de documents antics rellevants, tant d'història del moviment com de posicionaments en moments històrics particulars. Entre ells, destaquen el llibre de Hilary Saint George Saunders (1948), que analitza les actuacions cooperatives de l'escoltisme dels distints països al llarg de la II Guerra Mundial, i que vaig conèixer a Gilwell Park; l'article 'The Other Fellow's Point Of View', de Baden-Powell (1912), citat per Mario Sica (1984) i que vaig aconseguir gràcies als arxius de la Scout Association britànica; els recentment detectats documents de la dècada dels 20 als arxius de la *League of Nations* a Ginebra en relació amb l'escoltisme, dels quals m'ha proporcionat còpia el Buró Mundial d'Escoltisme; i finalment, i possiblement el més important de tots, el document 'Report on World Scouting', de Laszlo Nagy (1967), que mai no va ser editat per a la seva difusió externa i que vaig conèixer gràcies a les meves entrevistes amb responsables de WOSM. I la quarta part de l'anàlisi, *last but not*

least, ha estat l'estudi dels milers de pàgines que omplen els Monthly Reports que Jacques Moreillon va fer mensualment entre 1988 i 2004, com a secretari general de WOSM, per als membres del Comitè Mundial d'Escoltisme. Tan sols l'anàlisi d'aquests Monthly Reports, que tan gentilmente em va cedir i ajudar a detectar les parts més rellevants, ja podria haver fonamentat una tesi doctoral.

(d) Les entrevistes personals a *key informant* no han estat emprades com a font de la recerca, sinó com a suport als estudis que s'estaven realitzant. En alguns casos, els entrevistats preferien no ser citats, i com que algunes temàtiques eren controvertides vaig preferir generar comoditat i que simplement el resultat de les entrevistes permetés reorientar la recerca, més que no pas tenir entrevistes més neutres però publicables. Vull destacar que moltes de les entrevistes van ser possibilitades gràcies a Jacques Moreillon i a Lesley Bulman. Els països on s'han dut a terme les entrevistes, entre els anys 2004 i 2007, han estat, per ordre numèric: Suïssa, Anglaterra, Itàlia, Catalunya, Jordània i Tunísia –aquestes dues darreres, seus de les conferències mundials el 2006. La llista de persones entrevistades s'adjunta com a annex núm. 1.

(e) La següent de les pràctiques metodològiques, que consisteix en la *cerca, selecció, processament i anàlisi estadística de les dades històriques de l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM)*, ha estat feta gràcies al suport del responsable de documentació del Buró Mundial d'Escoltisme, Luc Panissod, i molt especialment de l'assistent del servei, Jacqueline Paschoud. Gràcies a ells, vaig poder obtenir còpia de la totalitat dels censos de WOSM, des del primer publicat l'any 1924 dins el raport de la Conferència Escolta Internacional de 1922. A l'annex 4 hi ha una llista detallada de les fonts de cadascun dels censos, que essencialment són els rapports de les conferències mundials, els documents dels censos fins a 1990 no processats dels arxius del World Scout Bureau a Ginebra, i els documents electrònics amb els censos a partir de 1990. D'altra banda, i gràcies a la col·laboració del responsable d'arxius de la Scout Association britànica, Paul Moynihan, i en especial de l'arxivera, Patricia Styles, he pogut accedir a documents de l'escoltisme britànic que –sense que el propi servei d'arxius ho conegués– contenien dades que cobreixen alguns dels buits en els censos de l'escoltisme mundial, en concret a la dècada dels 30. La compilació i processament informàtic de totes aquestes dades, que mai no s'havia fet abans, i que ha comptat amb el notable suport de recerca de Montse Vergara i de Jèssica Aracil, així com el creuament amb la base de dades d'Estats independents de *Correlates of War Project*⁸, ha tingut com a resultat la creació de tres bases de dades, que suposen per si mateixes una aportació a la tesi i que es recullen en format electrònic a l'annex 5:

- El '*WOSM Census Data Set, 1924-2004*' (elaboració pròpia), que conté (1) el nombre de països membres de WOSM, en una evolució de cada dos o tres anys, depenent de la publicació del cens; (2) el contrast amb el número d'Estats independents en cada cas, seguint *Correlates of War*; (3) el cens

⁸ *Correlates of War Project*, 2004: "State System Membership List, version 2004.1". University of Illinois and The Pennsylvania State University. February 2, 2005.

escolta de cada país; (4) l'agregació dels països en regions continentals, seguint el UN Demographic Yearbook⁹.

- El '*WOSM Ages-based Census Data Set, 1968-2004*' (elaboració pròpia), que conté (1) el nombre de països membres de WOSM, en una evolució de cada tres anys; (2) el contrast amb el número d'Estats independents en cada cas, seguint *Correlates of War*; (3) el cens escolta de cada país, desagregat en tres grups d'edat aproximats: 5-9 anys, 10-14 anys, 15-19 anys; (4) l'agregació dels països en regions continentals, seguint el UN Demographic Yearbook.
- El '*Data Set of International and World Scout Conferences, 1924-2002*' (elaboració pròpia), que conté: (1) el nombre de Conferències Internacionals/Mundials d'Escoltisme organitzades des de 1924; (2) el nombre de països membres de WOSM per als anys corresponents; (3) el nombre de països membres de WOSM que en els anys corresponents han participat a les conferències escoltes internacionals/mundials.

Malgrat que les tres bases de dades contenen aquesta informació per a cadascuna de les 154 associacions escoltes d'Estats independents membres de WOSM, l'explotació que se n'ha fet en aquesta tesi ha estat únicament l'agregació dels països en blocs continentals per a la seva anàlisi. La seva existència, però, obre la porta a futures recerques comparatives sobre cadascun dels països. D'altra banda, aquest apartat també ha comptat amb l'explotació de la base de dades de WOSM sobre l'evolució del nombre de països participants a les principals trobades mundials de joves de l'escoltisme mundial, els *jamborees mundials*, des de 1920 fins a 2002.

(f) Emprant igualment tècniques quantitatives, però en aquest cas amb dades actuals, el *processament i anàlisi estadística de les dades actuals de WOSM i WAGGGS* ha treballat amb els censos de l'any 2003 de les dues organitzacions mundials, aportats pels dos burós mundials, emprant només les dades referents als educands –i, per tant, no dels responsables adults–, i contrastant-les amb les dades del Fons de Població de Nacions Unides. En aquesta tasca també he comptat amb el suport de recerca de Montse Vergara i de Jèssica Aracil. El resultat ha estat una nova base de dades, que també esdevé una aportació a la tesi i que es troba en format electrònic a l'annex 5:

- El '*World Scouting 2003 Data Set*' (elaboració pròpia), que conté (1) el nombre de països membres de WOSM i de WAGGGS per a aquell any; (2) el nombre de persones joves pertanyents a l'escoltisme mundial per a aquell any, tant per a WOSM i WAGGGS com en conjunt, agregades en tres grups d'edat (5-9, 10-14, i 15-19 anys) i pel gènere; (3) les dades del cens de població de Nacions Unides per a l'any 2000 per als mateixos tres grups

⁹ United Nations: Demographic Yearbook, Historical supplement (1948-1997). Cal fer notar que aquesta divisió inclou tots els països d'Amèrica central i el Carib en la regió "Amèrica del Nord".

d'edat; (4) les densitats (nombre d'escoltes dividit per la població de la mateixa franja d'edat, multiplicat per 10.000) obtingudes creuant *b* i *c*.

Igual que amb les bases de dades històriques, l'explotació de la base de dades sobre l'escoltisme mundial avui en aquesta tesi s'ha limitat a agregacions continentals, tot i que les dades –tant de cens escolta com de població real jove– existeixen per a cadascun dels països, pel que també obre la porta a futures recerques.

(g) La darrera pràctica metodològica, *l'anàlisi i contrast de projectes duts a terme*, ha constatat en seleccionar d'entre els projectes documentats a ambdues organitzacions mundials, aquells que permetessin mostrar de manera contrastada les aplicacions pràctiques a nivell local dels valors promoguts per l'escoltisme mundial. El seu referent de contrast en la part de valors ha estat l'anàlisi de documents ja citats amb anterioritat, publicats per les dues organitzacions mundials des de la dècada dels 80. Cal esmentar, però, que aquesta part ha estat força complexa. L'escoltisme en general no té tradició de documentar les seves activitats, i menys de quantificar-les, pel que molts dels casos de pràctiques detectats han estat descartats per no oferir suficient informació. Així, la selecció final de casos ha sorgit tant dels resums de projectes duts a terme des dels 90, proveïts en especial per Nicky Gooderson, Lydia Mutare, Arturo Romboli i Jean-Luc Bertrand, com dels Monthly Reports de Jacques Moreillon –en el cas de Txernobil– o de documents històrics –com els documents dels arxius de la *League of Nations*.

En resum, la metodologia emprada en aquesta tesi ha estat una combinació de les tècniques de recerca documental, d'anàlisi bibliogràfica i documental, d'entrevistes qualitatives a informadors clau, d'elaboració i anàlisi quantitativa de censos i presència territorial, i d'estudis de cas de pràctiques.

3. PLA DE LA TESI

Aquesta tesi està estructurada en sis capítols. El primer d'ells, el *Marc teòric i estudis precedents*, atempta de mostrar els fonaments del concepte de ciutadania en la seva acepció moderna, així com les diferents concepcions dels deures cívics que haurien de correspondre als ciutadans en una democràcia liberal. Seguidament, tracta dels valors cívics que serien necessaris per a facilitar la convivència democràtica, i aprofundeix en la idea d'educació en la ciutadania. Després, mostra com l'Estat-nació com a marc on es dona la ciutadania ha patit transformacions importants en el marc de la globalització, i tracta del *demos* a què es refereix la ciutadania, tant des de la lògica de la identitat nacional i de les obligacions que se'n poden derivar fins al multiculturalisme, el cosmopolitisme i el concepte de 'ciutadania global'. En la segona part, descriu la bibliografia acadèmica existent sobre escoltisme mundial, mostra les seves limitacions, fonamentalment conseqüència del nacionalisme metodològic, i aprofundeix en les principals recerques precedents.

El segon capítol, *Orígens i consistència històrica*, fa una anàlisi de la trajectòria històrica de l'escoltisme mundial, tractant de la reformulació ja exposada que és a partir de l'any 1920 en què es pot considerar que aquest subjecte existeix com a tal. La primera part tracta, justament, de l'etapa prèvia: 1907-1920, per a conèixer els orígens d'aquest moviment a Anglaterra i la seva internacionalització. Seguidament es situa la formalització de l'escoltisme mundial a la dècada dels anys 20, en paral·lel a la Societat de Nacions i emulant-ne principis i funcionament, fins a arribar a la mort de Robert Baden-Powell, la II Guerra Mundial i l'etapa contemporània del moviment, en especial la seva "globalització", és a dir, les transformacions que ha viscut a partir dels anys 70, després de la descolonització i la guerra freda i amb uns avenços en comunicació que han fet el món més abastable. L'anàlisi de documents de l'època i de resolucions de les conferències mundials mostren la consistència dels principis d'obertura i de compromís amb la pau de l'escoltisme mundial al llarg de la seva història. En una segona part tracta del concepte de ciutadania en què es basa l'escoltisme mundial així com la tensió entre la seva funció de mantenidor dels valors establerts amb la seva funció de promoció de valors transformadors.

La *Consistència ideològica* ocupa el tercer capítol, que és el més extens i s'estructura en tres grans apartats. Nagy (1967) deia que potser el subjecte "world scouting" no existia. Aquest capítol intenta afirmar el contrari: la seva existència i la seva possible delimitació. Primerament, doncs, aprofundeix en les característiques essencials que comparteixen tots els components de l'escoltisme mundial (i per extensió de WOSM i WAGGGS): la definició del moviment, l'objectiu i les respectives missions, els principis en què es fonamenten i el mètode en què es basa la seva acció educativa. L'apartat següent parla de l'estructura i el funcionament, remarcant abans que res que el funcionament en xarxa està per sobre de la formalització en organitzacions, malgrat que les organitzacions garanteixen la coherència de la xarxa. Igualment, tracta sobre les pràctiques democràtiques, i els nivells local, nacional i mundial. Finalment, el darrer apartat tracta de la política de reconeixement, tant per a fer notar la seva rellevància com per a mostrar com l'escoltisme es diferencia del que no ho és. En aquest sentit, l'apartat aprofundeix en les limitacions de la política de reconeixement, tracta els tres eixos de desunió –religió, cultura i visió associativa– i petites escissions existents, i acaba recomanant una revisió de les tipologies de reconeixement.

El quart capítol, *Dimensió de l'escoltisme mundial*, exposa els resultats agregats d'una extensa recerca quantitativa i de l'anàlisi estadística dels censos i altres indicadors. El primer apartat es centra en l'escoltisme mundial avui, amb dades de 2003, mostrant la realitat numèrica de la suma de WOSM i WAGGGS en nombre de països, de persones, en densitat respecte la població juvenil, en franges d'edat i en gènere, tant en el global com per continents. El segon apartat du a terme una anàlisi similar entre 1920 i 2004, només centrada en els censos de WOSM. Així, a més de l'evolució de països membres, persones i franges d'edat, també es tracta l'evolució en la participació de països en les conferències mundials d'escoltisme, així com l'assistència a les trobades de joves o *jamborees* mundials.

Precedint les conclusions, culmina la tesi el capítol 5, que analitza la *Coherència de les pràctiques*. Dels dos apartats que el componen, el primer analitza com l'escoltisme mundial ha fonamentat els valors respecte de tres grans blocs temàtics sobre l'educació en la ciutadania global –pau i drets humans; desenvolupament sostenible; i legitimació d'institucions internacionals– i, en cada bloc, el contraposa amb una anàlisi de petits estudis de cas que permetin comparar valors i pràctiques. L'apartat es complementa amb una anàlisi de la World Scout Parliamentary Union, una organització que aplega parlamentaris escoltes d'arreu del món. L'altre apartat vol fer incidència en la incoherència de les pràctiques, a l'entorn del xoc entre valors socials majoritaris i canvi cultural, per a acabar amb una referència al polèmic i influent cas de l'escoltisme nord-americà (Boy Scouts of America), que té una importància notable en el conjunt de l'escoltisme mundial.

El capítol 6 inclou un sumari general de la tesi, les seves conclusions i les potencials línies per a futures recerques.

CAPÍTOL 1. MARC TEÒRIC I ESTUDIS PRECEDENTS

1. MARC TEÒRIC: CIUTADANIA I EDUCACIÓ, IDENTITAT NACIONAL I PERTINENÇA GLOBAL

- 1.1. Fonaments del concepte de ciutadania
- 1.2. Valors cívics i educació en la ciutadania
- 1.3. Estat-nació, globalització i transformacions de la sobirania
- 1.4. Patriotisme, cosmopolitisme i ciutadania global

2. ABAST I LIMITACIONS DELS ESTUDIS PRECEDENTS

- 2.1. El nacionalisme metodològic i altres limitacions
- 2.2. La redefinició del marc històric
- 2.3. Les polèmiques sobre els inicis de l'escoltisme britànic
- 2.4. Altres estudis històrics, sociològics i pedagògics
- 2.5. Estudis sòcio-pedagògics a l'entorn de l'escoltisme mundial

INTRODUCCIÓ

Immanuel Kant ([1803] 2003: 12) feia notar que hi ha dues invencions humanes que es poden considerar més difícils que cap altra: l'art de governar i l'art d'educar. En efecte, als seus escrits *La Pau Perpètua* (1795) i *Sobre la Pedagogia* (1803) s'hi troba la idea que l'educació ha de mirar al futur, i no tan sols al present, amb l'objectiu de millorar les condicions de vida del conjunt dels éssers humans. És per això, diu, que les bases del programa educatiu de l'infant, que inclou l'educació com a ciutadà, han de ser "cosmopolites"¹. Igualment, plantejava que a la doble dimensió estatal i internacional del dret (*ius ciuitatis* i *ius gentium*) calia afegir-hi una tercera: el dret cosmopolita (*ius cosmopoliticum*), els drets de la humanitat, en els quals són compresos els homes i els Estats, en mútua relació d'influència externa, «as citizens of a universal state of mankind»².

L'art de governar i l'art d'educar que esmenta Kant, doncs, són al centre de la reflexió sobre l'educació en la ciutadania global. El concepte de ciutadania no és neutre, pot comportar drets i deures, i condiciona la manera com la societat els ha de garantir. I si es considera que la ciutadania requereix d'unes certes virtuts, l'educació en la ciutadania serà una eina fonamental per a promoure-les. El marc de la ciutadania, a més, tampoc no és neutre. D'una banda, perquè tot i que en la modernitat s'ha identificat amb l'Estat-nació, l'acceptació creixent de la pluralitat cultural ha dut a la demanda d'acomodació de minories nacionals. I d'una altra, perquè les transformacions en la societat mundial del darrer terç de segle han obert la porta a considerar marcs de la ciutadania que van més enllà de l'Estat-nació. Aquestes transformacions, a més, han tornat a l'actualitat els principis kantians, repensant el *demos* de la ciutadania i posant sobre la taula la necessitat d'una governança de la globalització, en la qual la idea de ciutadania global hi té un rol important a jugar.

¹ KANT, [1803] 2003: 14-15, 31.

² KANT, [1795] 1991: 98-99.

La pregunta sobre l'educació en la ciutadania global té tres elements teòrics que cal clarificar. Un primer, la pròpia noció de ciutadania, i amb ella el model de societat i de política desitjables que se'n deriven. En segon lloc, la funció de l'educació en la ciutadania i de la generació de criteri propi com a mitjans per a assolir el model de societat i de política desitjables, en contraposició a l'adoctrinament. I tercerament, el rol que hi juga el "marc" on es dóna la ciutadania: la comunitat nacional, d'una banda, i les esferes regionals i global, d'una altra. Assumir que el ciutadà és part constitutiva de la comunitat política, en contraposició al súbdit que és un subjecte passiu, portarà a analitzar els drets i els deures que se'n deriven, els límits dels uns i dels altres, les virtuts cíviques que es requereixen i en especial la necessitat d'un sentit crític que sustenti la seva autonomia. Al seu torn, l'educació en la ciutadania pot esdevenir un mitjà per a possibilitar que els ciutadans coneguin drets i assumeixin deures, tinguin aquestes virtuts cíviques i desenvolupin un criteri propi basat en valors inclusivament de convivència, però cal que estigui prou diferenciada de l'adoctrinament al qual tendeixen règims dictatorials, teocràtics i totalitaris. Finalment, la comunitat nacional és un marc bàsic d'identificació i de solidaritat entre ciutadans, però pot tendir a l'opressió de les llibertats ciutadanes si no disposa d'una flexibilitat en la interpretació d'aquesta identitat comuna. Igualment, el fet que moltes qüestions que afecten la ciutadania es decideixin en àmbits supranacionals requereix que es trobin les formes per a garantir que siguin resoltes mitjançant la política. Aquest és el fonament de la idea de ciutadania global.

En la primera part d'aquest marc teòric desenvoluparé aquests tres eixos, tractant primer de les bases del concepte de ciutadania, per a seguir amb la funció de l'educació en la ciutadania enfront de l'adoctrinament, i finalment analitzar els canvis en els conceptes de nació i d'Estat en el marc de la globalització, uns canvis que obriran la porta a una nova manera de combinar patriotisme i cosmopolitisme en el concepte de ciutadania global. En la segona part, analitzaré l'abast i limitacions d'estudis precedents sobre l'escoltisme mundial, per tal de sentar les bases que permetin entrar en el contingut de la tesi.

1. CIUTADANIA, EDUCACIÓ, PATRIOTISME I PERTINENÇA GLOBAL

1.1. Fonaments del concepte de ciutadania

Hi ha fonamentalment dos enfocaments del concepte 'ciutadania'³. El primer determina –identifica– qui és membre de la comunitat política; el segon defineix la relació entre els membres individuals i les institucions oficials –el govern– de la comunitat política. Aquest darrer inclou tant el rol dels individus i els seus drets i deures respecte la comunitat, com les responsabilitats recíproques del govern cap als seus ciutadans –inclosos els drets socials⁴. Des de la primera visió, de caire passiu, la ciutadania és un estatus legal i de pertinença, determinat per el marc jurídic de la comunitat política a la que pertany; des de la segona, de caire actiu, la

³ REUBEN, 1997: 406.

⁴ Alguns autors defensen que la ciutadania com a pràctica social i, per tant, com a beneficiària de drets socials, sigui considerada com una tercera tipologia, separada de les altres dues. Vegi's BENHABIB, 2002: 160-161, 162-165.

ciutadania és un concepte de la cultura política constituït de la forma de govern en què els individus regeixen el seu destí a través de l'exercici de l'autogovern. Així, el concepte de ciutadania esdevé el principi de legitimitat política de la democràcia, en tant que el ciutadà és part constitutiva de la sobirania; a més de ser la font de lligam social de les societats pluralistes, on la religió o la condició de súbdits d'una figura autoritària ja han deixat de ser-ho (Schnapper, 2000: 9-11). Aquestes concepcions de la ciutadania, tot i beure de la Grècia i la Roma clàssiques, són essencialment modernes, fruit de les revolucions polítiques dels segles XVII i XVIII a Anglaterra, Estats Units i França. La seva evolució des d'aleshores es pot entendre com una interacció entre les definicions legal i cultural.

La invenció de la ciutat grega o *polis* va ser, alhora, la invenció de la idea de ciutadania. A la seva *Política*, Aristòtil deia que la polis és la comunitat dels ciutadans, entenent com a tals aquells que participen de l'exercici del poder⁵. Aquests ciutadans comparteixen el poder en democràcia en tant que són lliures i iguals, i es conceben en el pla polític com a unitats intercanviables dins un sistema on la llei és l'equilibri i la igualtat la norma. A més d'inventar la idea del ciutadà que va més enllà de l'individu concret, en tant que membre d'un domini polític abstracte, la tradició grega també inventa el principi del respecte de la llei: els ciutadans, per sobre d'obeir una persona, obeeixen un marc legal del qual ells mateixos s'han dotat. La revisió que Roma fa de la tradició política grega aporta la visió dels ciutadans com a subjectes de dret. A la *polis* grega, els estrangers, els esclaus i les dones estaven exclosos de la ciutadania. A Roma, en canvi, la ciutadania es defineix en termes d'estatus jurídic, una ciutadania que possibilita la inclusió progressiva de persones estrangeres. Això va possibilitar que les elits de les noves províncies s'anessin incorporant a la ciutadania romana a mesura que l'imperi anava estenent-se.

Si bé els referents grec i romà de ciutadania, el que s'ha anomenat "republicanisme clàssic", són els precedents inicials de la seva concepció contemporània, la modernitat política dotarà la ciutadania d'una significació molt més densa. Primerament, la revolució anglesa de 1688, en ocasió de la successió al tron, imposa al nou rei la preponderància del Parlament i acaba així amb l'absolutisme, creant un sistema de contrapoders que salvaguarda els drets dels individus de l'arbitrarietat del poder. En segon lloc, el procés d'independència dels Estats Units culmina amb la Constitució de 1786, que instaura per primer cop la democràcia representativa, en forma de república, basada en la idea d'igualtat entre ciutadans lliures. I finalment, la revolució francesa de 1789 transfereix la legitimitat del monarca sobirà a la "nació sobirana", amb la proclamació de la *Declaració dels drets de l'home i del ciutadà*. En aquest sentit, Schnapper (2000: 39-50) remarca que en la base de la concepció moderna de ciutadania hi ha dues grans tradicions intel·lectuals distintes: el pluralisme liberal anglès –la separació i l'equilibri de poders–; i l'unitarisme nacional francès –fusió entre l'individu i la societat a través de la concepció de la voluntat general de Rousseau.

⁵ ARISTOTLE (1997): *The Politics and the Constitution of Athens*. Cambridge: Cambridge University Press.

En efecte, mentre que al món anglosaxó la ciutadania es fonamenta en la rèplica liberal de Locke a Hobbes, fent èmfasi en els drets individuals de cada ciutadà i compensant el poder de l'Estat mitjançant un sistema d'equilibri de poders i de rendiment de comptes, al món francòfon es basa en les tesis de Rousseau concretades en la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, segons les quals els individus cedeixen la seva llibertat a l'Estat a canvi que el propi Estat els garanteixi els drets. Així, la tradició anglesa de ciutadania es basa en la idea que el poder tendeix a ser arbitrari, i que per a assegurar la llibertat dels individus cal establir un sistema d'equilibri de poders i respectar la diversitat de pertinences i lligams particulars. El pluralisme, doncs, és percebut com l'expressió natural de les llibertats públiques: s'és ciutadà en tant que es pertany a una comunitat particular, i és la suma d'interessos particulars el que compona l'interès general. En canvi, per a la tradició francesa l'interès general no es dedueix de la suma d'interessos particulars, sinó que l'interès i la voluntat de cada ciutadà s'identifiquen amb la voluntat i l'interès col·lectius: «la citoyenneté était, comme la nation, un tout indivisible, elle devait être organisée et garantie par un État centralisé, expression de la volonté générale, producteur de la société» (Schnapper, 2000: 44).

La concepció de la ciutadania de tradició anglesa és liberal, exigeix la seguretat de les persones, la llibertat de pensar, de parlar i d'actuar, i esdevé democràtica amb l'extensió d'aquests drets al conjunt dels ciutadans. La concepció de ciutadania de tradició francesa beu de l'absolutisme monàrquic, amb una relació directa entre sobirà i súbdits, transformant-ho en un vincle sense filtres de la nació i els seus components, els ciutadans: la llibertat política serà la condició per a la participació democràtica en la sobirania col·lectiva.

La visió moderna que dota el ciutadà d'una igualtat civil, jurídica i política va topar amb dues tensions principals. D'una banda, la importància de les referències particulars, històriques i religioses; i d'una altra, les desigualtats socio-econòmiques. En el primer eix de tensió, els contrarevolucionaris criticaven que es tendís a una societat abstracta basada en l'individu i no en el col·lectiu, oblidant el pes de la tradició i l'experiència històrica. Una crítica que, dos segles més tard, reprendran els comunitaristes. En el segon eix, el marxisme va criticar que les condicions materials dels obrers impossibilitaven l'adquisició d'una ciutadania plena feta a mida de la burgesia, i contraposaven les "llibertats formals" proclamades per la modernitat amb les "llibertats reals" que el socialisme havia de permetre assolir. Després de la II Guerra Mundial, l'extensió de la protecció social i la redistribució dels beneficis del creixement econòmic apareixen com una forma de respondre a les desigualtats econòmiques criticades pel comunisme, conjuminant així l'eficàcia econòmica amb la justícia social. D'aquesta forma, l'any 1949, Marshall afirma al clàssic *Citizenship and Social Class* que la ciutadania essencialment ha d'assegurar que cadascú és tractat com a membre ple i igual de la societat, i que per a possibilitar-ho calia concedir a les persones un nombre major de drets de ciutadania⁶.

⁶ KYMLICKA and NORMAN, 1994: 354-359; vegi's Trevor MARSHALL (1992): *Citizenship and Social Class*. London: Pluto Press.

De la mateixa manera, Marshall categoritza tres tipologies de ciutadania, que responen a tres fases de reconeixement de drets a Anglaterra: la dels *drets civils* com la llibertat individual i el dret a ser protegit de l'arbitrarietat del poder (segle XVIII); la dels *drets polítics* com és la participació i el sufragi (segle XIX); i la dels *drets socials* assolits el segle XX, tals com l'educació pública, l'assistència sanitària, el subsidi d'atur i la pensió de jubilació. En l'etapa dels drets socials, afegeix, la condició de ciutadans s'ha estès a dones, classe treballadora i grups marginats per qüestió de raça o de creença. Per tant, l'expressió completa de la ciutadania requereix d'un estat de benestar liberal-democràtic que garanteixi drets civils, polítics i socials per a tothom sense exclusió. La visió de Marshall –anomenada “ciutadania passiva”– ha rebut fortes crítiques, no tan sols per fer èmfasi en drets passius sense cap esment a la necessitat que els ciutadans participin en la vida pública, sinó perquè, a més, no és clar que la seva solució incentivi i ajudi els pobres a sortir de la pobresa, en tant que es crea una cultura de la dependència⁷.

Aquests *drets socials* es troben a la base de la teoria de la justícia de Rawls (1971) i també de la resposta que van formular els comunitaristes com Sandel, Taylor o MacIntyre⁸. La vinculació entre justícia i ciutadania neix del fet que la noció de *justícia* s'articula al voltant de la noció que cada teoria té de *ciutadania*. Rawls defensa una noció de justícia partint de l'individu que, en determinats moments, és ciutadà; en canvi, els comunitaristes parteixen directament del ciutadà. Així, Rawls (1971: 303) defineix la justícia dient que per a persones iguals i lliures calen els mateixos béns socials primaris –llibertat i oportunitat, ingrés i riquesa– distribuïts per igual, a no ser que una distribució desigual fos en benefici dels més desfavorits. Segons Mouffe (1999: 90-91), d'això se'n segueix la visió liberal que la ciutadania és la capacitat de cada persona per a formar, revisar i perseguir racionalment la seva definició del bé, mentre que els comunitaristes posen l'accent en la noció d'un bé públic, previ als desitjos i als interessos individuals i independent d'ells.

La discussió sobre si *dret* previ a *bé social* o si *bé social* previ a *dret*, va estretament lligada als conceptes d'individu, de ciutadà i de comunitat. Segons la interpretació que cada autor fa d'*individu*, en treu una conseqüència sobre la justícia. Per als liberals, el dret limita la dimensió de l'Estat i garanteix la llibertat i la igualtat dels ciutadans; per això és necessàriament previ al bé comú, ja que cada individu escull racionalment quina és la seva definició de *felicitat* i de *bé*, i conseqüentment hauria de ser capaç de desenvolupar lliurement aquesta idea. De fet, els liberals no creuen que es pugui parlar d'un bé *comú*, en tant que assumeixen el pluralisme; més aviat, defensen la idea d'un bé *racional*. En una societat pluralista, la concepció política de la justícia no es pot derivar de

⁷ Norman BARRY (1990): 'Markets, Citizenship and the Welfare State: Some Critical Reflections', dins: Raymon Plant and Norman Barry: *Citizenship and Rights in Thatcher's Britain: Two Views*. London: IEA Health and Welfare Unit. Citat a Kymlicka and Norman, 1994: 356. Alguns defensors de la visió de Marshall, independentment que acceptin reformes en l'Estat del benestar, han respost aquest plantejament afirmant que les oportunitats han de precedir les obligacions. Vegi's Desmond KING (1987): *The New Right: Politics, Markets and Citizenship*. London: Macmillan (citat a Kymlicka and Norman, 1994: 358).

⁸ Vegi's Charles TAYLOR (1979) *Hegel and Modern Society*. Cambridge: Cambridge University Press; Michael SANDEL (1982): *Liberalism and the Limits of Justice*. Cambridge: Cambridge University Press; Alasdair MACINTYRE (1981): *After Virtue*. London: Duckworth.

concepcions religioses, morals o polítiques de què és la “vida bona”. Al seu torn, els comunitaristes responen que la prioritat del dret sobre el bé comú és impossible, ja que és només a través de la participació del ciutadà en una comunitat que es pot definir el bé i, per tant, adquirir un sentit del dret i una concepció de la justícia. Així, és la comunitat la que dota el ciutadà d’uns valors comuns i són aquests valors els que permeten la creació del dret, i no a l’inrevés. En MacIntyre, la crítica també ataca el que anomena “rootless cosmopolitanism” degut a que suposadament oblida la importància de les comunitats nacionals⁹.

La crítica comunitarista a les posicions liberals ha conduït el liberalisme a desenvolupar dos nous plantejaments. D’una banda, l’acomodació de la pluralitat cultural i de les minories nacionals dins les societats liberal-democràtiques. I d’una altra, a superar la visió merament instrumentalista de la política, basada en interessos particulars i despulada de tota connotació ètica, per acostar-se en canvi als plantejaments del republicanisme cívic (Sandel, 1998) que manté que cal un cert nivell de virtuts cíviques per a equilibrar drets i responsabilitats i possibilitar la cohesió social. Segons Kymlicka (2002: 284), a la dècada dels 90 el concepte de ciutadania ha esdevingut una eina clau per a la integració de les idees liberals de justícia i drets individuals amb les idees comunitaristes de pertinença a una comunitat particular. És per això, diu, que en aquella dècada ‘ciutadania’ ha estat la paraula de moda entre els pensadors polítics.

1.2. Valors cívics i educació en la ciutadania

A *The Origins of Totalitarianism*, Hanna Arendt ([1951] 2004) exposa dos elements fonamentals que possibiliten un règim totalitari. Primer, l’existència d’una ideologia aglutinadora, dins la qual l’individu se sent triomfant mentre que fora d’ella només hi ha el terror. I segon, que l’individu esdevé superflu: no té pensament ni criteri propi, no accepta altra visió que la del règim, no és res fora del grup i esdevé dominat en la seva totalitat fins al punt que té una lleialtat incondicional. Justament, la funció de la propaganda i l’adoctrinament promoguts pel règim serà substituir el pensament individual i cimentar una identitat de grup que es contraposarà a l’“altre”¹⁰. La pròpia Arendt (1972) farà notar que el govern no s’ha de concebre com un conjunt de persones que governen els seus súbdits i promulguen lleis que aquests estan obligats a obeir, sinó que els governs es composen de persones a les quals els ciutadans han conferit poders per a exercir de manera legitimada l’autoritat en el seu nom. Així, si bé el govern té l’autoritat final per a adoptar decisions vinculants en nom de la comunitat, les seves decisions han de cristal·litzar i encarnar el consens resultant del debat públic –el que Gutmann i Thomson (2000) anomenen “democràcia deliberativa”. En aquest context, pren rellevància la doble significació del concepte de ciutadania. Mentre la vessant passiva de l’estatus legal identifica el membre de la comunitat política i subjecte de drets, la vessant activa fa èmfasi en què els ciutadans no tan sols estan governats per un sistema de regles i pràctiques de governança, sinó que a més tenen un rol fonamental en la seva definició i en el seu desenvolupament. Això

⁹ Alasdair MACINTYRE (1988): *Whose Justice? Which Rationality?* Notre Dame IN: University of Notre Dame Press: 388.

¹⁰ ARENDT ([1951] 2004): 427-429, 459, 589, 599.

comporta que, des d'aquesta visió, si les regles a què els ciutadans estan sotmesos són imposades per una tirania, un poder estranger o unes institucions polítiques que no estan legitimades, els individus esdevenen subjectes passius enlloc de ciutadans actius. La capacitat política dels ciutadans passa pel seu autogovern, per la seva sobirania popular i per la seva autodeterminació.

La fragilitat de la democràcia que es va poder constatar a l'Europa del segon terç de segle xx, amb l'eclosió de règims feixistes i comunistes i del totalitarisme nazi i estalinista, és un referent permanent d'alerta davant la crisi de la democràcia representativa –partits i cicles electorals– que es percep en les democràcies liberals. Un element important en aquest desgast és la mediatització de la política. Avui, partits i formacions polítiques han de canalitzar els seus projectes i estratègies a través d'una mateixa via: els mitjans de comunicació de masses, que han generat noves regles del joc. La comunicació i la informació polítiques han quedat atrapades en aquesta nova i exclusiva àgora. Fora, només hi ha marginalitat, com Castells (2004: 371-391) ha demostrat empíricament, assenyalant aquest factor com la font principal de la crisi de la democràcia. La mediatització de la política obliga a simplificar el missatge i a entrar en una lògica de confrontació destructiva permanent, que substitueix el debat. I alhora que els fonaments dels partits i formacions es debiliten, s'enforteix el rol dels lideratges personalitzats. En paraules de Castells,

«captured in the media arena, reduced to personalized leadership, dependent on technologically sophisticated manipulation, pushed into unlawful financing, driven by and toward scandal politics, the party system has lost its appeal and trustworthiness, and, for all practical purposes, is a bureaucratic remainder deprived of public confidence»¹¹.

A aquesta mediatització s'hi sumen diversos elements, com ara el creixement de l'abstenció en les democràcies liberals, l'increment en diverses regions del nacionalisme agressiu o del fonamentalisme religiós, o les tensions en societats cada cop més multiculturals, que han generat un allunyament de la credibilitat de les institucions i procediments polítics, i que han alimentat un cert suport a partits populistes i extremistes, de dreta o d'esquerra. La crisi de la democràcia representativa comporta l'encaminament al que Mouffe (1999) anomena una "república de centre", on els grups que s'haurien d'enfrontar políticament no presenten uns projectes clarament diferenciats. S'esdevé doncs el risc que el descontent davant la política faci que grups que se'n creuen exclosos o no representats s'uneixin a moviments fonamentalistes o se sentin atrets a formes polítiques antiliberals¹² que posen l'èmfasi en l'*enemic* –basant les característiques d'aquest enemic en trets característics no polítics, sinó d'altres tipus, com ètnics, religiosos o racials–, i que tendeixen a reproduir els esquemes abans esmentats: pèrdua de pes del pensament individual davant de la doctrina, importància del grup per sobre de l'individu, i creació d'un enemic extern¹³. Són tendències com aquestes les que han dut a plantejar que «the health and stability of a modern

¹¹ CASTELLS, 2004: 403.

¹² MOUFFE, 1999: 18.

¹³ Tot i així, l'estudi *Critical Citizens* mostra que en la majoria de països l'erosió de la confiança en les institucions polítiques no ha significat una erosió del suport als principis i valors democràtics (NORRIS 1999: 27).

democracy depends, not only on the justice of its 'basic structure', but also on the qualities and attitudes of its citizens»¹⁴. Una conseqüència d'això és preguntar-se com els ciutadans poden assolir aquestes qualitats i actituds cíviques.

Els elements d'aquesta crisi de la política¹⁵ han donat encara més pes als plantejaments del republicanisme, un corrent teòric que reivindica la llibertat en front de la dominació, i que planteja que per a assolir aquesta llibertat els ciutadans han de tenir unes certes virtuts cíviques: una comunitat política ben organitzada amb una ciutadania virtuosa crea les condicions per a una autoritat política no-arbitrària (PETTIT, 1999: 52 i ss.). Si bé diverses d'aquestes virtuts cíviques poden ser necessàries en qualsevol ordre polític, n'hi ha algunes específiques de les democràcies liberals, com són la capacitat d'avaluar l'actuació dels responsables polítics i la voluntat d'intervenir en el discurs públic, el sentit de justícia, la civilitat i la tolerància, i un sentiment compartit de solidaritat¹⁶. Tot i així, una democràcia liberal ha de respectar l'opció d'aquells ciutadans que no volen participar dels afers públics, i aquest és el punt crític quan es parla de promoure valors cívics que reforcin la participació política. Kymlicka (2002: 294-302) explica que, per al republicanisme cívic, el funcionament d'una democràcia requereix de certes virtuts cíviques i identitats compartides entre els seus ciutadans –un plantejament, per cert, que enllaça amb algunes tesis comunitaristes si es despullen de les restriccions a les llibertats–. Per a ell, aquesta visió, que anomena "instrumental", és totalment compatible amb el liberalisme. En canvi, hi ha una segona visió ("aristotèlica") per a la qual la vida millor és aquella que posa la participació política per sobre d'altres esferes de la vida i que manté que, per això, s'ha de garantir que aquesta participació es doni. Només aquesta segona visió, diu Kymlicka, és incompatible amb el compromís liberal respecte l'autonomia individual i la neutralitat de l'Estat. Si els ciutadans comparteixen virtuts cíviques¹⁷ que permeten reforçar la democràcia liberal, per tant, serà més possible defensar la democràcia davant de possibles tendències autoritàries del poder o de potencials restriccions de les llibertats.

Amy Gutmann (1999: 15) manté que una virtut distintiva d'una societat democràtica és que autoritza els ciutadans a influir com la pròpia societat s'autoreprodueix, i que això es dona a través de l'educació –que és conscient, en contraposició a la socialització política, que és inconscient. Tot i defensar la necessitat d'una educació democràtica, Gutmann (1999: 75) adverteix que les escoles que serveixen «simply to perpetuate the beliefs held by dominant majorities

¹⁴ KYMLICKA, 1999: 80. La referència a la 'basic structure' de la societat és perquè Rawls la considera el subjecte principal d'una teoria de la justícia.

¹⁵ Vegi's PHARR and PUTNAM, 2000.

¹⁶ KYMLICKA, 1999: 81.

¹⁷ Cal fer notar que la promoció d'aquestes virtuts cíviques no tenen la mateixa prioritat en les societats no-democràtiques. Al seu estudi *Critical Citizens*, Pippa Norris (1999) ha mostrat que mentre a les democràcies liberals ser ciutadà crític suposa demanar rendiment de comptes al govern democràtic, als països en transició cap a la democràcia la ciutadania crítica té un component més bàsic d'actitud de reivindicació per a garantir el respecte als drets humans: «The legitimacy of regime institutions is one contributing factor which helps promote voluntary compliance with the law, and therefore an effective public policy-making process, but strengthening human rights and civil liberties in transitional democracies may be even more important» (NORRIS, 1999: 264). La ciutadania activa i crítica, per tant, té una funció ben diferent si el sistema liberal-democràtic ja està establert o bé si l'autoritarisme i la manca de garanties condicionen les regles del joc polític.

are agents of political repression». Així doncs, si bé l'educació¹⁸ –es doni o no a través de l'escola– és el mitjà a través del qual es poden transmetre les virtuts cíviques que possibiliten la vida en comú en una democràcia liberal, per a evitar la imposició de visions particulars de bé comú es fa imprescindible establir amb claretat quines són aquestes virtuts. Com diu Callan (1997: 221), si bé el pluralisme de les societats lliures demana formar ciutadans que comparteixin una identitat política cohesiva, la força del propi pluralisme fa difícil acordar quina identitat i quines pràctiques educatives adoptar a aquests efectes. Per a donar resposta a aquest interrogant, el govern britànic va constituir un *Advisory Group on Citizenship* sota la direcció del professor Bernard Crick (1998)¹⁹, que pel que fa a les habilitats generals, establia que l'educació en la ciutadania n'havia de possibilitar tres:

- l'alfabetització política ("political literacy");
- la implicació en la comunitat;
- la responsabilitat social i moral.

Però en concretar els valors, el mateix Crick (1999: 343 i ss.) fa notar que «the very project of a free citizenship education, as distinct from a would-be indoctrinating one, whether ideological or simply patriotic, must be based on a limited number of presuppositions», que anomena valors procedimentals ("procedural values"): llibertat; tolerància; imparcialitat; respecte per la veritat; i respecte pel raonament²⁰. No es pot parlar d'educació en la ciutadania doncs sense tenir en compte la tensió entre educació i adoctrinament, o entre reproducció escollida del model de societat i perpetuació imposada de la visió majoritària, així com el xoc amb valors religiosos o culturals que es contradiuen amb els valors constitucionals. Però la legitimitat dels valors que han de fonamentar l'educació en la ciutadania prové de la seva contribució a la convivència en democràcia i al desenvolupament de les idees particulars de bé comú, en tant que possibiliten el debat públic²¹ i es basen en el respecte a la diversitat dels qui debaten²².

Tot i així, com explica Kymlicka (1999: 85-88), des de diverses visions s'ha plantejat que aquesta educació en les virtuts cíviques no tindria perquè recaure en l'escola. La família, per exemple, ha jugat tradicionalment el rol de transmissió de virtuts cíviques, si bé és cert que majoritàriament sota un marc moral establert per la religió i en qualsevol cas sense cap garantia que els valors cívics que es

¹⁸ Els referents teòrics de l'educació s'agrupen en dos grans àmbits: el de caràcter científic i el de caràcter ideològic. L'àmbit de caràcter científic explica les característiques dels processos d'aprenentatge i d'adquisició del coneixement, de les habilitats, dels valors i de les actituds, aportant informació i criteris per a determinar com s'ha d'estructurar l'acció educativa. L'àmbit de caràcter ideològic, en canvi, correspon a la concepció general de quina ha de ser la funció de l'educació i, més específicament, de l'escola, en la societat. Aquest referent ideològic, més filosòfic o socioantropològic, determina les finalitats educatives i, per tant, el tipus de ciutadà que es pretén formar, reflex al seu torn del model de societat que es vulgui assolir. Clarament, els referents teòrics ideològics són els que generen controvèrsia, per com són subjectius, i en especial la van generar a partir de finals del segle XVIII, quan l'ensenyament públic va prendre progressivament el monopoli interpretatiu que tenia l'Església sobre l'educació.

¹⁹ CRICK, 1998. http://www.qca.org.uk/libraryAssets/media/6123_crick_report_1998.pdf

²⁰ «Freedom, Toleration, Fairness, Respect for Truth, Respect for Reasoning». CRICK, 1999: 343.

²¹ «The essential need is the improvement of the methods and conditions of debate, discussion and persuasion. That is the problem of the public». DEWEY, [1927] 1991: 208.

²² GUTTMANN (1999: 287) remarca que les virtuts de ciutadania «can be cultivated by a common education characterized by respect for racial, religious, intellectual and sexual differences among students».

transmeten siguin compartits. La pròpia religió, al seu torn, transmet virtuts cíviques, tot i que en una societat pluralista poden entrar en conflicte amb els principis que regeixen la vida en comú, com passa amb l'Església catòlica i el divorci, l'avortament o el reconeixement de l'homosexualitat. A la dècada dels 80, es va plantejar que l'expansió del mercat ensenyaria virtuts cíviques com la iniciativa i l'autosuficiència; però els mecanismes reguladors del mercat no són suficients com per a evitar que hi imperin valors igualment negatius. Igualment, diversos pensadors han fet èmfasi en la participació democràtica mateixa com a eina per a transmetre virtuts cíviques que permetin la vida en comú en democràcia, malgrat que l'èmfasi en la participació no garanteix una participació responsable per part dels ciutadans. La visió que ni el mercat ni la participació política ensenya suficientment les virtuts cíviques és compartida per teòrics de la societat civil com Robert Putnam (1993; 2000), que mantenen que on aquesta transmissió es dona en organitzacions voluntàries de la societat civil²³ com les parròquies, famílies, sindicats, grups mediambientals, associacions de veïns o cooperatives, generadores de capital social²⁴. Fins i tot matisant Putnam, Theda Skocpol (2003) fa notar que tan sols les organitzacions que pretenen incidència en l'agenda política poden incentivar la participació. La transmissió de valors cívics, però, no és l'objectiu principal d'aquestes associacions, fa notar de nou Kymlicka, i per tant la transmissió de valors cívics pot ser implícita, però no garantida. «Some associations, like the Boy Scouts, are designed to promote citizenship», afegeix; «but they are the exception not the rule»²⁵. En una línia similar, però vuitanta anys abans, el pedagog James Russell (1917) coincidirà en l'anàlisi sobre el rol potencial de l'escoltisme afirmant que l'educació que es dona a l'escola té en l'escoltisme una complementació excel·lent en la formació de ciutadans, en tant que el programa escolta «is essentially moral training for the sake of efficient democratic citizenship».

Els dubtes sobre la suficiència de mercat, família, mecanismes institucionals i associacions de la societat civil per a ensenyar virtuts cíviques, però, han dut a plantejar l'escola –l'ensenyament obligatori– l'àmbit principal per a dur-ho a terme. Així, en els darrers anys, diversos governs occidentals com els del Regne Unit i d'Espanya han establert assignatures obligatòries d'educació en la ciutadania²⁶. Tot i així, donat que la tesi no tractarà el rol de l'escola, no és necessària una discussió més detallada d'aquest aspecte.

1.3. Estat-nació, globalització i transformacions de la sobirania

L'Estat-nació que avui coneixem es va articular a l'Europa de finals del segle XVIII en una nova concepció de dret internacional que s'ha anomenat "model de Westfàlia" –en tant que va ser creat després dels Tractats de Pau de Westfàlia de

²³ És interessant la crítica que WARBURTON and SMITH (2003) fan a l'establiment per part del govern australià d'uns programes obligatoris de voluntariat, conseqüència justament de la idea que un país on hi hagi més gent fent tasques de voluntariat –encara que sigui de manera obligada!– serà un país amb més valors democràtics. He desenvolupat aquest tema a VALLORY i PÉREZ, 2001.

²⁴ Vegi's BOIX and POSNER, 1998.

²⁵ KYMLICKA, 1999: 88. Joseph Farrell (2001: 131-132) també fa notar que els valors de ciutadania democràtica es poden adquirir a partir de la seva vivència en l'escoltisme.

²⁶ Vegi's *Citizenship Education at School in Europe*. Brussels: Eurydice European Unit, 2005.
http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/055EN.pdf

1648²⁷. Aquest tipus d'Estat-nació, basat en el principi de sobirania plena de la nació respecte qualsevol altre poder, es va universalitzar amb els processos de colonització i descolonització i ha estat considerat pels països occidentals al llarg dels darrers tres segles com la base natural de l'organització política del món, substituint o readaptant regnes, imperis, protectorats i colònies (KYMICKA i STRAEHLE, 1999: 68). Les revolucions modernes van considerar *nació* el col·lectiu amb uns trets socio-culturals similars, i *Estat* l'ordenament ètico-jurídic i les institucions de govern d'aquesta nació. Igualment, després de les guerres civils i conflictes religiosos a l'Europa dels segles XVI i XVII, a més, es va imposar progressivament el model en què l'Estat havia d'estar separat de l'església, amb el decisor polític i l'establidor de regles (*ruler and ruled*) com a unitats diferents (HELD, 1995: 38).

Al segle XVIII es va fonamentar una teoria de l'Estat per a possibilitar la pau entre els ciutadans que el componen i la perpetuació d'aquest marc de convivència. L'èxit de la idea d'Estat comporta que la majoria de clàssics de la teoria social moderna, com Weber, Durkheim o Marx, tinguessin la mateixa visió territorial de la societat moderna i equiparessin societat i Estat nacional. D'aquesta manera, les societats es pressuposaven vinculades a l'Estat nacional, en tant que ordenades en el "domini estatal de l'espai" –p. ex. l'ordre social es pressuposava l'ordre estatal–, i així el concepte de *política*, que durant la història havia estat vinculat a la societat, va passar a estar vinculat a l'Estat. És el que Anthony Smith anomena "nacionalisme metodològic": la societat i l'Estat esdevenen concebuts, organitzats i experimentats com a coextensius²⁸.

El colonialisme i la descolonització d'una banda, i la creació d'organismes d'intercanvi comercial i de legislació internacional d'una altra, van universalitzar progressivament aquest model, fins al punt que, avui dia, no hi ha pràcticament cap territori al món que no sigui part d'un Estat sobirà reconegut com a tal per la resta d'Estats, que s'autoconcebeixen com a "comunitat internacional"²⁹, una expressió que ja pressuposa que els subjectes de la relació són les *nacions*. La teorització que Kant ([1795] 1991) va fer de les relacions que avui anomenem "internacionals" va comportar un gir copernicà en el pensament polític. Exultant per les revolucions francesa i nord-americana i per la creació dels corresponents Estats-nació, Kant plantejava que per arribar a una pau perpètua és necessari que s'estableixin uns pressupostos normatius de caire moral i polític –sistema mínim de representació política i garantia dels drets de les persones– i una constitució orgànica del sistema polític mundial, és a dir, una estructura organitzativa de l'ordre cosmopolita.

Kant proposava un nou marc de relacions entre Estats –conformat per governs democràtics, federació d'Estats lliures, i constitució d'un dret cosmopolita– que

²⁷ Les característiques del model de Westfàlia són dues: (a) el món consisteix i està dividit en Estats sobirans territorials que no reconeixen cap autoritat superior; i (b) els processos d'elaboració del dret, de resolució de disputes i de fer complir la llei estan principalment en mans de cadascun dels Estats. HELD, MCGREW, GOLDBLATT, and PERRATON, 1999: 37.

²⁸ SMITH, 1979: 191 i ss.; BECK, 2000: 23-26, 64.

²⁹ De fet, els territoris que no ho estan es troben en situació de debat sobre el subjecte de sobirania, com és el cas del Sàhara Occidental o dels territoris palestins.

establís una pau ininterrompuda. Una estructura organitzativa internacional basada en les relacions de les nacions entre elles, com si fossin individus en l'àmbit de la seva societat³⁰. Aquestes idees kantianes han tingut una repercussió molt rellevant en la praxis política, com ho demostra la creació al llarg del segle xx d'estructures internacionals. En efecte, amb la creació primer de la Societat de Nacions el 1919, i després amb l'Organització de les Nacions Unides el 1945 –i tot el seu sistema–, es va seguir la mateixa lògica, donant a cada Estat un vot independentment del seu tamany. Fins i tot al Consell de Seguretat, l'únic òrgan amb dret de veto i amb cinc dels quinze membres permanents, es manté aquesta lògica: el pes dels Estats Units, de Xina o de Rússia (i abans de la URSS) és igual al del Regne Unit o al de França.

Al mateix temps, la generalització del sistema d'Estats nació ha coincidit al món occidental, els dos darrers segles, amb la substitució dels diferents tipus de règims polítics no democràtics de govern per sistemes de democràcia liberal, com indiquen Kymlicka i Straehle (1999: 68), una extensió del model liberal-democràtic que es segueix produint a nivell global. L'any 2000, dels 147 països dels que es disposa de dades, 121 (el 68% de la població mundial) tenien un o tots els elements d'una democràcia formal, en contraposició als només 54 (46% de la població) de 1980³¹. I la tendència és que el nombre de democràcies segueix creixent³², en tant que el model liberal-democràtic és percebut com a estàndard bàsic de legitimitat política. Aquest model, a més, es fonamenta implícitament en la idea que la nació es defineix en tant que "poble" –és a dir, el conjunt d'habitants en un territori determinat– que esdevé el titular de la sobirania, l'objecte central de lleialtat i la base de la solidaritat col·lectiva³³.

La lògica de la sobirania nacional per tant es fonamenta en les premisses de territori dins unes fronteres, monopoli de la violència en el seu territori i una població dins aquest territori. El seu subjecte pràctic, l'Estat-nació, s'ha entès tradicionalment com un entramat institucional que manté un monopoli administratiu dins d'uns límits territorials determinats, en què el seu govern es fonamenta en la llei i té el control directe dels instruments de violència interna i exterior³⁴. Ara bé, el procés contemporani conegut com a *globalització*³⁵ ha transformat aquestes premisses. La globalització és, segons Beck (2000: 11), «the processes through which sovereign national states are criss-crossed and undermined by transnational actors³⁶ with varying prospects of power, orientations, identities and networks». En aquest nou escenari globalitzat, la tendència creixent a què l'Estat no pugui determinar polítiques sobre aspectes que afecten als seus ciutadans –producte de dinàmiques com les xarxes econòmiques globals, les

³⁰ «Peoples who have grouped themselves into nation states may be judged in the same way as individual men living in a state of nature, independent of external laws». KANT, [1795] 1991: 102.

³¹ UNDP, 2002: 14-15.

³² HELD, 1998: 11-12.

³³ KYMLICKA and STRAEHLE, 1999: 70-71.

³⁴ GIDDENS, 1985: 121.

³⁵ Comparteixo el plantejament obert de CASTELLS (2004: 304) segons el qual les tecnologies de la informació i la comunicació permeten considerar la globalització com un fenomen nou, substancialment distint en circumstàncies i en conseqüències dels processos mundialitzadors que s'hagin pogut donar en altres moments de la història.

³⁶ Es refereix a institucions internacionals (de l'ONU a la Unió Europea o el banc Mundial), corporacions multinacionals i organitzacions de la societat civil global (BECK, 2000: 35)

catàstrofes mediambientals a escala supranacional o els problemes de seguretat produïts pel terrorisme internacional³⁷–, debilita l'Estat-nació i, amb ell, la pròpia democràcia liberal com a sistema de presa de decisions sobre els afers col·lectius. A això s'hi suma la constatació de la fal·làcia eurocèntrica que imaginava que la construcció de comunitats polítiques nacionals en forma d'Estats-nació era un procés finalitzat després dels pactes postbèl·lics al món occidental i de la descolonització, sense haver tingut en compte l'error històric de transferir mecànicament certs principis d'Europa occidental a cultures no europees, provocant que el principi de sobirania nacional fos trasplantat artificialment a societats amb formes molt diferents d'organització i de socialització³⁸, i ignorant igualment la funció necessària dels valors socials per a l'acceptació i manteniment de les institucions polítiques (INGLEHART and WELZEL, 2005).

Així doncs, la sobirania nacional, característica bàsica de l'Estat-nació, està sent debilitada per diversos factors, entre els quals la dificultat de donar resposta tant al poder de les xarxes globals com al desafiament de les identitats singulars. L'Estat-nació perd el control sobre la tradició i la identitat –perquè esdevenen plurals–, sobre l'eix espai-temps –per la velocitat dels fluxos–, té menys poder en l'àmbit global i no té capacitat de restaurar la legitimitat democràtica que es debilita³⁹. D'altra banda, cal tenir en compte que l'economia i el mercat s'han globalitzat, mentre que la política que els hauria de regular roman acotada en l'àmbit estatal o, com a màxim, en estructures regionals febles com l'europea. Segons Beck (2000: 64), mentre que la modernitat tenia el concepte d'Estat-nació com a centre de l'anàlisi política, en tant que identitat cultural única i permanent en el temps, el debat sobre la globalització s'ubica en el salt a una segona modernitat, aquella en la qual el centre és ocupat progressivament pel món en conjunt, per la comunitat humana. D'aquesta manera, l'Estat-nació perd el seu poder tradicional, malgrat que no la seva influència, i deixa de ser autodependent, esdevint part d'una xarxa de poders i contrapoders més àmplia⁴⁰. La pluralitat de fonts d'autoritat que caracteritza els nous equilibris de poder fa que calgui entendre el que fins ara anomenàvem sobirania com un poder escindit i fraccionat en actors de diversos nivells, uns actors que el limiten. «Nation-states have lost their sovereignty because the very concept of sovereignty, since Bodin, implies that is not possible to lose sovereignty "a little bit"»⁴¹.

Més enllà de la clàssica dualitat de dimensions externa i interna de la sobirania⁴², Krasner (1999) distingeix quatre modalitats dins el concepte de sobirania estatal: la sobirania interna, basada en l'autoritat política i en el control efectiu de l'interior de les fronteres; la sobirania interdependent, que capacita l'autoritat de regular els fluxos de tot tipus a través de les fronteres; la sobirania legal internacional, base de la idea de "comunitat internacional" i associada a pràctiques de reconeixement mutu independent; i la sobirania westfaliana, que considera que en els ressorts

³⁷ HELD, 1995: 16-17.

³⁸ CASTELLS, 2004: 32-34.

³⁹ VEGG'S GIDDENS, 1991; CASTELLS, 2004; HELD, 1995; BECK, 2000. Cfr. BEITZ, 1999a.

⁴⁰ HELD, 1998: 24, 26.

⁴¹ CASTELLS, 2004: 357.

⁴² La sobirania clàssica i la sobirania liberal internacional, a la qual HELD (2002: 1) hi afegeix la "sobirania cosmopolita".

polítics de l'Estat no hi poden jugar cap rol agents externs. En base a aquesta classificació, Krasner manté que tant la sobirania legal internacional com la sobirania westfaliana han estat, al llarg de la història, transgredides segons els interessos del moment i han esdevingut "models d'hipocresia organitzada" dels propis Estats. Però les altres dues –sobirania interna i sobirania interdependent– havien estat sempre estables, fins que la doble força abans esmentada de la reivindicació identitària i crisi de les institucions i la de les xarxes globals els ha generat un debilitament que abans no havien conegut.

Aquestes circumstàncies duen a Held (2002: 33) a afirmar que s'obre el torn d'una nova concepció de la sobirania, la *sobirania cosmopolita*, que «comprises networked realms of public authority shaped and delimited by cosmopolitan law». La sobirania tradicional dels Estats, diu, ja no existeix. Segons Held (2002), avui es poden concebre tres models de poder polític i de regulacions legals internacionals. Una dóna a l'Estat plena llibertat en la constitució de les relacions econòmiques i polítiques; es tracta de la sobirania en la seva concepció clàssica, que bateja com a *dret dels Estats*. El segon model, conseqüència del desenvolupament d'estructures transnacionals, és la *sobirania internacional liberal*, que delimita el poder polític estenent l'interès liberal a l'esfera internacional. Es tracta d'un model a cavall entre els altres dos. El tercer model, que anomena *sobirania cosmopolita*, concep la llei internacional com un sistema de llei pública que pròpiament es circumscriu no tan sols al poder polític, sinó a totes les formes de poder social. És el *dret de gents*, perquè posa al centre la primacia dels éssers humans individuals com a agents polítics, i el rendiment de comptes del poder⁴³. Aquest tercer model, fonament ideològic del Tribunal Penal Internacional, és una evolució de la idea cada cop més estesa que la sobirania democràtica i el respecte als Drets Humans han de limitar-se i controlar-se mútuament⁴⁴.

Una estructura nova com la Unió Europea podria servir de pont cap a la sobirania cosmopolita que suggereix Held, però Habermas remarcarà que europeistes de mercat, eurofederalistes i euroescèptics queden lluny encara de la postura cosmopolita, que seria aquella que contempla un Estat federal europeu com a punt de partida per a desenvolupar una xarxa de règims transnacionals que, tot i l'absència d'una governança mundial, pogués dur a quelcom semblant a una política domèstica mundial⁴⁵. Giddens (2007) comparteix la idea que Europa pot ser la punta de llança d'una millor governança de la globalització, i així, considera que «multilateralism – governance by consultation and persuasion – is an intrinsic feature of the European Union, and is a principle of wide applicability in an interdependent world»⁴⁶.

De fet, la creació de les estructures transnacionals que van dur a la sobirania internacional liberal es va basar en l'adaptació de la idea kantiana que els Estats són en el món com les persones a la societat. Ja he esmentat que estructures

⁴³ HELD, 2002: 1, adoptant el terme de KANT (1991 [1795]) "dret de gents" ("law of peoples"), recuperat per RAWLS (1999).

⁴⁴ BENHABIB, 2002: 41.

⁴⁵ HABERMAS, 2001: 88-89; 2002: 230-232.

⁴⁶ GIDDENS, 2007: 226.

internacionals com el plenari de l'Organització de Nacions Unides mantenen aquesta idea; i fins i tot en els casos en què els Estats poden tenir un pes diferencial, no és tant pel seu volum de població, sinó per la seva influència internacional, com s'esdevé al Consell de Seguretat de Nacions Unides. No hi ha lloc, doncs, per a la lògica democràtica d'una persona/un vot fora de les fronteres estatals. Malgrat això, en cinquanta anys hi ha hagut molts avenços en la creació de consens internacional. Primer de tot, la proclamació de la Declaració Universal de Drets Humans. Després, els acords adoptats per les diverses conferències a l'entorn de Nacions Unides (Rio i Johannesburg sobre desenvolupament, Kyoto sobre canvi climàtic, Pekín sobre dona, el Caire sobre control de la població, etc). Igualment, l'establiment de marcs judicials i d'imposició militar com són la creació del Tribunal Penal Internacional i les forces de pau multilaterals que formen els cascos blaus de l'ONU, procedents d'exèrcits estatals. I tot això, acompanyat d'un creixement de xarxes associatives i moviments socials d'arreu del món, que han pressionat els governs i que han influït a la societat per demanar que es segueixi avançant en aquesta línia⁴⁷.

Tot i així, el progressiu desenvolupament d'estructures internacionals des de la creació de Nacions Unides és en una fase crítica per la manca de consens. En l'esfera internacional, els intents de bastir sistemes d'ordre polític global s'han trobat permanentment amb la idea que els Estats no estan subjectes a requeriments morals internacionals, perquè representen ordres polítics distints sense cap autoritat per sobre seu. Les iniciatives que progressivament s'han anat desenvolupant des que es va crear l'Organització de les Nacions Unides (conferències, cimera i acords intergovernamentals; l'establiment de les distintes agències; intervencions humanitàries; impuls del Tribunal Penal Internacional), s'han trobat amb l'encarament de les posicions més estatalistes i, sobresortint entre elles els darrers anys, amb la dels Estats Units. Com explica Keohane (2002), enfront de la tendència contemporània dels països europeus a promoure estructures transnacionals i a incrementar-ne la legitimitat, els Estats Units en canvi reclamen limitar la legitimitat política democràtica a la decisió dels electes de cada Estat-nació. A l'entorn de les guerres al Golf Pèrsic, els successius governs nord-americans han dut una política exterior que inicialment es basava en el lideratge del consens però que ha acabat fracturant-lo. Al seu torn, la pressió que els governs europeus han anat rebent de les seves societats –junt amb la dificultat d'establir una política exterior i de seguretat comuna que tingués la força de la nord-americana– ha fet que avancin per vies d'aprofundiment d'estructures democràtiques a escala internacional.

Aquesta situació ha dut a una diferència clara de posicions entre, d'una banda, uns Estats europeus que aposten, amb més o menys escepticisme, cap al desenvolupament de processos multilaterals de presa de decisió d'abast supranacional –més enllà del propi procés d'Unió Europea–, mitjançant la transferència de legitimitat democràtica cap a institucions i acords internacionals; i d'una altra, uns Estats Units que reclamen el dret a no ser sotmesos a cap decisió que no provingui exclusivament de la seva sobirania popular. Les negatives del

⁴⁷ KALDOR, 2001: 110-112; CASTELLS, 2004: 417.

govern nord-americà a acatar els acords presos a nivell supranacional –en especial, l'autoritat de la Cort Penal Internacional– es basen, com advertia Fukuyama en un article de premsa, en la seva negativa a considerar que pugui existir cap legitimitat democràtica més enllà de l'Estat-nació; en la negativa, per tant, que es puguin generar estructures de legitimitat democràtiques que no passin per la decisió dels electes de cada Estat. «The disagreement is not over the principles of liberal democracy, but over where the ultimate source of liberal democratic legitimacy lies»⁴⁸.

1.4. Patriotisme, cosmopolitisme i ciutadania global

La implícita equiparació moderna entre societat i Estat nacional ha estat acompanyada d'una absència de literatura sobre el rol de la nació en la teoria política, absència trencada a la dècada dels 80 per pensadors com Anthony Smith i Ernest Gellner⁴⁹, als que es van sumar als anys 90 els treballs sobre nacionalisme de teòrics com Yael Tamir i David Miller⁵⁰, que van ser seguits per molts d'altres. Alguns d'aquests teòrics com els propis Tamir i Miller, anomenats *nacionalistes liberals*, defensen que tan sols dins l'Estat-nació es poden dur a terme els principis liberal-democràtics⁵¹. Aquesta visió entén que l'existència dels Estats-nació no és accidental, i que per tant cal garantir-ne el seu manteniment. És important, però, deixar clar que el nacionalisme liberal és explícitament cívic i, per tant, inclusiu, en contraposició al nacionalisme ètnic –que no és liberal. Des de l'òptica del nacionalisme ètnic, només pertanyen a la comunitat nacional aquells qui tenen les característiques atribuïbles necessàries; mentre que des del nacionalisme cívic, l'adhesió pot ser voluntària, mitjançant l'acceptació dels valors cívics compartits⁵². Aquest segon tipus no essencialista inclouria la idea que la comunitat política és també, en si mateixa, un projecte col·lectiu, sotmès a la voluntat dels seus components, recuperant la idea de "plebiscit quotidià" de Renan⁵³. El nacionalisme liberal planteja que la nació reforça la democràcia liberal en tant que és tan sols dins la nació que es poden assolir tres principis bàsics: la justícia social –en tant que constitueix una comunitat de solidaritat–; la democràcia deliberativa –en tant que estableix lligams de confiança i una llengua comuna–; i la llibertat individual –en tant que genera llibertat d'elecció donant sentit a les possibilitats de tria⁵⁴.

Ara bé, la caiguda dels règims comunistes després de 1989 i l'eclosió de nous Estats a Europa, junt amb les reivindicacions exitoses o no de minories nacionals a diversos països arreu del món, han mostrat que la construcció de comunitats nacionals, així com el perfeccionament de les democràcies liberals, són processos que no tenen finalització i que estan permanentment actius. En aquest sentit,

⁴⁸ Francis Fukuyama, «The West may be cracking», *International Herald Tribune*, New York, 9 August 2002.

⁴⁹ Vegi's SMITH, 1979, 1986; GELLNER, 1983.

⁵⁰ Vegi's TAMIR, 1993; MILLER, 1988, 1995.

⁵¹ KYMLICKA i STRAEHLE, 1999: 66. Per a Tamir (1993: 139), justament per això la majoria de liberals són nacionalistes liberals, encara que implícitament.

⁵² KEATING, 2001: 3-9; «What distinguishes 'civic' nations from 'ethnic' nations is not the absence of any cultural component to national identity, but rather the fact that anyone can integrate into the common culture, regardless of race or colour» (KYMLICKA, 1999: 24).

⁵³ «L'existence d'une nation est (pardonnez-moi cette métaphore) un plébiscite de tous les jours, comme l'existence de l'individu est une affirmation perpétuelle de vie» (RENAN, [1882] 1997: 32).

⁵⁴ KYMLICKA i STRAEHLE, 1999: 68-72.

Guibernau (2001: 256) ja fa notar que la majoria d'Estats-nació no estan constituïts per una única nació. Tot i així, gran part dels Estats-nació occidentals actuals han estat creats en base a l'eliminació de l'antiga pluralitat interna, sigui per dret de conquesta, sigui en nom del principi universal de la ciutadania democràtica⁵⁵. I, encara de manera més clara, en casos com l'Àfrica (on moltes fronteres van estar fetes amb tiralínies) es fa difícil mantenir la idea que per norma general la nació és preexistent a l'Estat.

Les tesis dels nacionalistes liberals, que lliguen nació i democràcia, són igualment assumides pels qui reivindiquen el dret d'una minoria nacional a conformar el seu propi Estat-nació. En aquest cas, es configura un escenari en el qual s'enfronten dos projectes de *nation-building*: el de la majoria i el de la minoria. Mentre l'Estat modern es construeix basat en la unitat cultural, territorial, idiomàtica i simbòlica, al seu torn el manteniment de la minoria nacional es basa en evitar la desaparició de la llengua, dels símbols i dels trets culturals propis –que inclou evitar-ne la folklorització– i el manteniment de la unitat territorial. Dues tendències, doncs, contraposades. I en canvi, es dona la paradoxa que, si s'accepten les argumentacions del nacionalisme liberal, totes semblen poder aplicar-se igualment tant a les minories nacionals com als Estats-nació.

L'exitosa expressió "política del reconeixement", del comunitarista Charles Taylor (1994), es refereix justament a la demanda d'aquestes minories a sentir-se plenament còmodes en la seva actuació col·lectiva, començant per l'acceptació del valor igual de les cultures diferents. Per a Taylor, «the politics of nationalism has been powered for well over a century in part by the sense that people have had of being despised or respected by others around them»⁵⁶. El debat sobre la revisió de les democràcies liberals, però, ha evolucionat de la crítica comunitarista al liberalisme cap als plantejaments del pluralisme cultural, que assumeix els principis liberals però posa l'èmfasi en la necessitat d'acomodar la diversitat cultural o *multiculturalitat*. Seguint un dels seus principals teòrics, Will Kymlicka (1995: 11-21), el concepte 'multiculturalitat' inclou dues tipologies diferents que poden donar-se alhora: la diversitat nacional en Estats *multinacionals* –referit a les minories nacionals que reclamen reconeixement i/o acomodació– i la diversitat ètnica en Estats *poliètnics* –referit a l'acomodació de diferències culturals de grups ètnics procedents de la immigració. Això comporta que a escala mundial s'esdevinguin, doncs, dues dinàmiques oposades⁵⁷: d'una banda, una integració sistèmica global, principalment econòmica i informacional; i d'una altra, una fragmentació socio-cultural, lingüística i ètnica basada en comunitats. Això desmenteix la presumpta triple mort del nacionalisme que s'havia pronosticat: per la globalització econòmica i la internacionalització de les institucions polítiques; per l'universalisme cultural provocat pels mitjans de comunicació de masses; i per la decaiguda del concepte de nació com a "comunitat imaginada"⁵⁸.

⁵⁵ SCHNAPPER, 2001: 135.

⁵⁶ TAYLOR, 1994: 64.

⁵⁷ BENHABIB, 2000: 31, 33; THOMPSON, 1998:179.

⁵⁸ CASTELLS, 2004: 30.

La creixent mobilitat de persones ha conduït a moviments migratoris massius que han generat societats amb una diversitat cultural cada cop més gran, que es sumen a l'eclosió de les identitats nacionals i a les demandes de reconeixement de les minories nacionals⁵⁹. El repte del multiculturalisme, des d'una posició de defensa dels drets humans, és acomodar aquestes diferències ètniques i nacionals de forma estable i moralment defensable⁶⁰, de manera que no reprimeixin alhora la llibertat dels seus membres. De fet, Amartya Sen adverteix del conflicte subjacent en pretendre que les persones només es poden categoritzar en base a una identitat (cultura, religió, ètnia, classe), reduïnt el multiculturalisme a un monoculturalisme plural de diversos col·lectius impermeables en una mateixa societat. El veritable multiculturalisme, diu, és aquell que reconeix les diferències però deixa als seus membres la llibertat de mantenir o modificar els elements de la pròpia cultura⁶¹.

Mentre que el liberalisme polític havia enfocat la pregunta per la democràcia com a pregunta per les regles del joc i les seves bases legitimadores, l'aparició del pluralisme cultural reenfoca la pregunta reivindicant solucions per a aquesta manca d'acomodació de les minories. El debat de la justícia, doncs, obre pas al debat sobre la ciutadania, en unes noves circumstàncies en què les condicions sota les quals l'Estat l'havia regulada han variat força⁶². L'aportació de Kymlicka, molt rellevant per a aquest canvi d'enfocament, mostra com l'Estat adopta elements com la llengua o els límits territorials interns, optant per uns i descartant els altres⁶³; és a dir, constata que els elements adoptats per l'Estat no sempre coincideixen amb els dels col·lectius que conté. En certs aspectes, diu Kymlicka (1995: 115), l'ideal de "bening neglect" (negligència benigna) de l'Estat quan opta no és més que un mite. Les decisions que prenen els governs sobre llengües, demarcacions interiors, festes oficials o els símbols estatals no es poden escapar de reconèixer, satisfer i sostenir de manera inevitable les necessitats i identitats de grups ètnics i grups nacionals determinats. Aquest plantejament refuta la pretensió de la neutralitat liberal en la narració teòrica de les democràcies. Tan és així que dins del propi liberalisme democràtic s'ha esdevingut una bifurcació en dues maneres de concebre'l: una primera, que defensa una concepció basada en drets individuals de caràcter universal i en una igualtat no discriminadora; i una segona, que hi afegeix la protecció i el desenvolupament en l'esfera pública de determinades característiques culturals de les col·lectivitats que conviuen en una mateixa democràcia.

Tot i que el procés de globalització afecta cada cop més les circumstàncies que envolten la nostra vida, les institucions polítiques segueixen dissenyades per a societats encasellades en espais geogràfics molt més petits. S'esdevé, doncs, una

⁵⁹ CASTELLS, 2004: 54-56.

⁶⁰ KYMLICKA, 1995.

⁶¹ SEN, 2006: 23-29, 156-160.

⁶² HELD, MCGREW, GOLDBLATT, and PERRATON, 1999: 326; LINKLATER, 1998: 119.

⁶³ La capacitat de l'Estat per mantenir les opcions que ha pres a l'hora de construir la identitat nacional són molt més fortes del que les democràcies liberals poden fer per pal·liar-ne els abusos. De fet, sense sortir-se de l'estricta respecte als Drets Humans, un Estat té capacitat, per exemple, d'alterar demogràficament el territori d'una minoria mitjançant la promoció de migracions –el cas de Rússia amb les repúbliques bàltiques durant la URSS–; o de modificar els límits territorials de les minories per desactivar-les –com va fer França incloent el País Basc francès i la Catalunya nord en regions que agrupaven altres departaments–; o d'establir un idioma oficial, exigir-ne el coneixement, promoure'l i protegir-lo (KYMLICKA and STRAEHLE, 1999: 72-76).

incertesa sobre el futur de la comunitat política, i per això en els darrers anys s'estan duent a terme moltes recerques en aquest camp⁶⁴. Tanmateix, els canvis que envolten la globalització no condueixen necessàriament cap a homogeneïtzació del planeta ni cap a una desaparició de les cultures. Contràriament, com defensa Roland Robertson, la globalització és indestruïble de la localització –"global" vol dir cada cop més "translocal". És per això que suggereix emprar els neologismes *glocal* i *glocalització* ("glocalization"), complementaris als de *global* i *globalització*, des del convenciment que «globalization has involved and increasingly involves the creation and the incorporation of locality, processes which themselves largely shape, in turn, the compression of the world as a whole»⁶⁵.

La figura de la ciutadania ha estat l'element central dels sistemes d'inclusió i exclusió característics dels Estats-nació moderns. En aquest sentit, al llarg dels darrers tres segles s'han assolit importants fites consolidadores dels drets de ciutadania. Així, el XVIII s'assolia la llibertat individual, i el dret a poder ser protegits pel poder públic. El segle XIX, el dret de la participació política, amb l'extensió del parlamentarisme democràtic –malgrat que per a les dones va ser força més endavant. I el segle XX ha dut el dret a la seguretat i al benestar econòmics. Per a Bhikhu Parekh, en el nostre temps la globalització obliga a repensar els deures de ciutadania, en tant que «our duties now have a political content, and our relations to human beings on other parties of the world are politically mediated. This inescapable politicisation of our universal moral duty is new to our age, and forms the central moral premise of any well-conceived theory of politics and international relations»⁶⁶.

Des d'aquesta òptica, Linklater (1998: 114, 124) planteja que, així com la ciutadania s'ha considerat central per als Estats moderns, avui esdevé essencial qüestionar justament l'assumpció que la ciutadania no es pugui concebre fora de l'Estat-nació sobirà. Aquesta necessitat és conseqüència de la contradicció que es troba entre el principi de la sobirania democràtica, segons el qual a qui no és *nacional* d'un Estat se l'ha de tractar diferent, i el principi liberal de que tota persona adulta ha de ser considerada igual. Marta Nussbaum (1996: 7) recupera la tradició dels estoics grecs que es definien com a *kosmou polités* (ciutadans del món), per a plantejar l'arbitrarietat dels vincles nacionals⁶⁷. Així, fa notar que una educació des de l'òptica cosmopolita permetria reconèixer què hi ha de no-essencial en les pràctiques pròpies així com quines altres pràctiques existeixen, enriquint d'aquesta manera les opcions d'elecció que es donen en una democràcia deliberativa⁶⁸. Les respostes de Walzer i de Taylor matisen l'eufòria del discurs cosmopolita remarcant la necessitat d'un arrelament. Walzer (1996: 126) fa notar que els grans crims del segle XX han estat comesos per "patriotes corromputs i cosmopolites corromputs" –en referència als règims feixistes i comunistes–, al qual

⁶⁴ ARCHIBUGI, HELD and KÖHLER, 1998.

⁶⁵ ROBERTSON, 1995: 40. En la mateixa línia, Beck (2000: 46) posa l'exemple de grans empreses transnacionals que plantegen les seves estratègies de producció en termes de "global localization": els seus directius estan convençuts que la globalització no significa construir fàbriques arreu, sinó aconseguir esdevenir part viva de cada cultura respectiva.

⁶⁶ PAREKH, 2003: 11; BENHABIB, 2000; 2002; LINKLATER, 1998: 125-126

⁶⁷ «What is it about the national boundary that magically converts people toward whom we are both incurious and indifferent into people to whom we have duties of mutual respect?» (NUSSBAUM, 1996: 14).

⁶⁸ NUSSBAUM, 1996: 11.

en la mateixa línia Taylor (1996: 121) afegeix que «we have no choice but to be cosmopolitan and patriots, which means to fight for the kind of patriotism that is open to universal solidarities against other, more closed». La idea de "ciutadania global", doncs, no es pot entendre desarmada de la necessitat de ciutadanes nacionals, si vol ser capaç de respondre als dos grans reptes de la política avui:

«One is to devise political institutions capable of governing the global economy. The other is to cultivate the civic identities necessary to sustain those institutions, to supply them with the moral authority they require»⁶⁹.

La visió de Michael Sandel (1998: 345) és que governar l'economia global requereix d'institucions transnacionals, i que per a sostenir-les cal una identitat cívica supranacional. Però això, diu, no passa per la tendència del cosmopolitisme a simplement tirar cap amunt la sobirania i la ciutadania, sinó per combinar la pluralitat de comunitats amb una concepció més difusa de la sobirania⁷⁰.

Si la controvèrsia sobre els significats de "ciutadania" en una societat nacional és àmplia, en tractar sobre "ciutadania global" o "ciutadania cosmopolita" la controvèrsia és encara molt més gran. A les consideracions a l'entorn de visions més liberals o més republicanes de ciutadania, s'hi sumen les consideracions sobre la possibilitat efectiva que es pugui parlar d'una ciutadania entesa com a tal, subjecte de drets i deures, en un nivell mundial en el qual no existeixen institucions que puguin garantir-ho, ni una comunitat de solidaritat i valors compartits⁷¹, ni unes condicions socio-econòmiques homologables, ni una llengua que permeti la deliberació conjunta⁷². I encara que hi fossin, ja des de Kant s'adverteix del gran risc que podria suposar una tirania a escala mundial, conseqüència possible de l'existència d'un Estat mundial. L'estatus de "global citizen", certament, no existeix. Sí que existeix, però, des de la II Guerra Mundial, un cert marc legal internacional que afecta els ciutadans, començant pel Tribunal de Crims de Guerra, fins arribar a la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, on s'estableixen acords sobre drets econòmics, socials i culturals, i que fonamenta la idea del que es pot entendre per una "ciutadania mundial". De la mateixa manera, el Tribunal Penal Internacional articula el contingut, l'àmbit i la naturalesa d'un règim universal de drets humans.

Si bé moltes de les reaccions negatives a les tesis dels teòrics de la democràcia cosmopolita es basen en la defensa que si bé els principis morals han de ser d'àmbit universal, la ciutadania democràtica ha de ser d'àmbit nacional, pocs autors neguen la necessitat d'establir institucions polítiques internacionals legítimes que vagin més enllà dels límits lingüístics i nacionals, no tan sols per a garantir una millor governança de la globalització econòmica, sinó també per a qüestions com

⁶⁹ SANDEL, 1998: 338.

⁷⁰ «Since the days of Aristotle's polis, the republican tradition has viewed self-government as an activity rooted in a particular place, carried out by citizens loyal to that place and the way of life it embodies. Self-government today, however, requires a politics that plays itself out in a multiplicity of settings, from neighborhoods to nations to the world as a whole. Such a politics requires citizens who can think and act as multiply-situated selves. The civic virtue distinctive to our time is the capacity to negotiate our way among the sometimes overlapping, sometimes conflicting obligations that claim us, and to live with the tension to which multiple loyalties give rise» (SANDEL, 1998: 350).

⁷¹ Al capítol 5 tractaré sobre les tesis de INGLEHART and WELZEL (2005) sobre el procés de canvi cultural al món i les transformacions dels valors socials.

⁷² KYMLICKA, 2001: 323-326.

són la seguretat, el medi ambient i els drets humans⁷³. Les organitzacions de la societat civil global, d'altra banda, ja actuen com a conjunt polític de ciutadans més enllà de l'Estat-nació, i són capaces d'influir en l'agenda política internacional. Per a Nigel Dower⁷⁴, hi ha força confusió al voltant del concepte de ciutadania global perquè engendra diverses significacions. Una primera confusió és entre la idea que ciutadania global és una concepció ètica enfront de la idea que és una concepció sobre pertinença institucional. Segons Beitz (1999a: 199) hi ha un tipus de cosmopolitisme que essencialment apel·la el fonament moral, sense implicacions estructurals, des de la base que, en paraules de Pogge (1992: 49) «every human being has a global status as the ultimate unit of moral concern». Pel contrari, el propi Beitz (1999b: 287) defensa la idea que «the world's political structure should be reshaped so that states and other political units are brought under the authority of supranational agencies of some kind».

També es dona la controvèrsia sobre si és rigorós parlar de "ciutadania" quan no existeix una comunitat global amb capacitat per rendir comptes. També es debat sobre si la idea de ciutadania global està lligada d'una o altra manera amb la idea de crear un govern mundial. I finalment, es planteja permanentment si promoure una ciutadania global és una amenaça per a la ciutadania nacional. La discussió acadèmica sobre les conseqüències morals i institucionals de les diferents visions de la ciutadania global és molt extensa⁷⁵, però donat que aquesta tesi vol tractar de manera específica la combinació que es dona a l'escoltisme mundial entre la promoció d'uns valors de ciutadania responsable en l'àmbit nacional indestruïbles del compromís a escala mundial amb la pau i amb el que Parekh (2003: 11) anomena el deure universal moral, . És per això que, enlloc d'una discussió més aprofundida sobre la teoria de la ciutadania global, tractaré tot seguit sobre l'educació en la ciutadania que es dona a l'escoltisme mundial.

2. ABAST I LIMITACIONS DELS ESTUDIS PRECEDENTS

Existeixen molts treballs acadèmics sobre la història del moviment escolta en moltes llengües, i no hi ha cap base de dades que els hagi sistematitzat. Les oficines de les dues organitzacions mundials –l'Organització Mundial del Moviment Escolta, WOSM; i l'Associació Mundial de Guies Escoltes, WAGGGS– tenen recopilats els llibres que d'una manera o altra han conegut o els han fet arribar, però no existeix una bibliografia completa. En el camp francòfon, l'*Association 1907*⁷⁶ d'estudiosos de l'escoltisme ha aconseguit fer una base de dades de les publicacions sobre escoltisme editades en francès, però el mateix és inexistent en anglès o espanyol, per citar les tres llengües oficials de l'escoltisme mundial. A més, malgrat que l'escoltisme com a moviment social ha estat llargament estudiat, només existeix, que es conegui, un estudi acadèmic sobre l'escoltisme mundial, en particular sobre l'Organització Mundial del Moviment Escolta. Es tracta de l'estudi

⁷³ Vegi's l'article de David Held i les respostes de Will Kymlicka i Alex Wendt a SHAPIRO and HACKER-CORDÓN, 1999: 84-133.

⁷⁴ DOWER and WILLIAMS, 2002: 30-40.

⁷⁵ Per a una anàlisi teòrica exhaustiva del concepte de ciutadania global, vegi's CARTER, 2001 (en especial, 147-176).

⁷⁶ <http://www.histoire-du-scoutisme.com/>

"Report on World Scouting"⁷⁷, elaborat el 1967 per Laszlo Nagy, aleshores director de recerca del Graduate Institute of International Studies de Ginebra (Suïssa), per encàrrec de la nord-americana Ford Foundation.

L'estudi de Nagy, que es va centrar en l'organització mundial i no en cadascuna de les organitzacions escoltes nacionals, va ser fonamental per a detectar les problemàtiques sobre els principis fonamentals, les referides a la unitat de l'escoltisme i les que concernien a l'organització a nivell mundial. De fet, l'encàrrec venia, justament, per la necessitat de clarificar elements que estaven dificultant la convivència en l'organització mundial de les aleshores 86 organitzacions membres, des de comprensions diferents de conceptes similars fins a tradicions confrontades en l'aplicació del mètode.

2.1. El nacionalisme metodològic i altres limitacions

A banda de l'estudi de Nagy (1967) i del llibre que va publicar prop de dues dècades més tard: *250 millions de scouts*⁷⁸ –que essencialment es centren en WOSM–, la resta de treballs acadèmics sobre l'escoltisme que es coneixen no abasten la seva dimensió mundial⁷⁹. Tant la influència determinant de Robert Baden-Powell, fundador del moviment, com el fort arrelament de l'escoltisme a nivell nacional, ha fet que els estudis que analitzen la seva metodologia educativa i les seves repercussions socials estiguin majoritàriament referits a un sol país o, com a molt, siguin comparatives entre casos d'uns pocs països. A això també hi ha contribuït les limitacions de finançament pels costos que té un estudi a nivell mundial. Així, els dos grans estudis acadèmics impulsats per WOSM en les dues darreres dècades sobre les implicacions educatives de l'escoltisme i sobre la igualtat de gènere, s'han basat en una comparativa de tres estudis de cas a França, Bèlgica i Escòcia, pel que fa al primer⁸⁰, i en quatre estudis de cas a Rússia, Eslovàquia, Portugal i Dinamarca, pel que fa al segon⁸¹, amb les limitacions que això comporta tenint en compte el reduït percentatge que l'escoltisme europeu representa en el total mundial.

De la mateixa manera, la pràctica totalitat de l'anàlisi històrica es centra o bé en el país en què es genera l'estudi, o bé en molts casos en l'escoltisme anglès del primer quart de segle i en la figura de Robert Baden-Powell. Existeixen doncs nombrosos treballs acadèmics sobre l'escoltisme britànic, el nord-americà, el francès, el català, el canadenc, l'italià o el japonès, i en alguns casos a escala regional, però no hi ha en canvi cap estudi acadèmic a nivell mundial. De fet, l'anàlisi acadèmica de l'escoltisme mundial ha patit, com a mínim, de tres limitacions metodològiques que han tingut com a resultat donar una imatge parcial i confusa d'aquest moviment i de les seves pràctiques.

⁷⁷ NAGY, 1967.

⁷⁸ NAGY, Laszlo: *250 millions de scouts* (Lausanne, Éditions Pierre-Marcel Favre, 1984). Versió anglesa: NAGY, 1985.

⁷⁹ El recull de ponències editat per CHOLVY (2003) també analitza en part la segona meitat de segle XX, tot i que compila essencialment ponències molt centrades en el món francòfon i llatí. BRÉLIVET (2004), per la seva banda, només reproduïx la història ja publicada per Nagy.

⁸⁰ TRA BACH, HUBERMAN and SULSER, 1995.

⁸¹ NIELSEN, 2003.

La *primera limitació* és el que Anthony Smith (1979: 191) ha anomenat "nacionalisme metodològic", aplicat a l'àmbit escolta. En paraules d'Ulrich Beck (2002: 51-2),

«*Methodological nationalism* takes the following ideal premises for granted: it equates societies with nation-state societies, and sees states and their governments as the cornerstones of a social sciences analysis. It assumes that humanity is naturally divided into a limited number of nations, which on the inside, organize themselves as nation-states and, on the outside, set boundaries to distinguish themselves from other nation-states. ... Indeed, the social science stance is rooted in the concept of nation-state. It is a nation-state outlook on society and politics, law, justice and history, which governs the sociological imagination».

El fort arrelament del moviment escolta adaptat a les diferents realitats socials, que ha permès la seva internacionalització, ha provocat a la vegada que la pràctica totalitat d'estudis acadèmics sobre l'escoltisme hagin estat a nivell nacional o fins i tot en referència a associacions. Els estudis que analitzen l'escoltisme com a moviment d'abast global són gairebé inexistents, i l'enorme pluralitat de l'escoltisme mundial, al seu torn, provoca que l'intent de generalització d'anàlisis de comportament o de funcionament d'una associació escolta, per gran que sigui, falli en contraposar-se amb altres realitats nacionals.

Possiblement, la raó d'aquesta limitació no és només l'error de pensar que analitzant l'escoltisme britànic, nord-americà, francès o tailandès es poden extrapolar conclusions a nivell mundial, sinó també la dificultat de l'enorme cost econòmic que té impulsar un estudi que tingui en compte un moviment de llarga història, present als cinc continents i que aplega prop de trenta milions d'infants i joves amb una extensíssima varietat lingüística al darrera.

La *segona limitació*, conseqüència de l'anterior, és en el pla històric, i consisteix en ignorar que l'escoltisme mundial no existeix com a subjecte fins el 1920. En efecte, molts dels estudis sobre els principis i funcionament de l'escoltisme s'han basat en l'anàlisi dels escrits i pràctiques des que Robert Baden-Powell va publicar *Scouting for Boys* el 1908 i durant el seu desenvolupament a Anglaterra i en altres països per mímesi en la dècada següent. Així, la majoria de l'anàlisi acadèmica, en especial històrica i literària, s'ha centrat en mostrar les contradiccions dels principis inspiradors de l'escoltisme (britànic) tant en els anys previs a 1907, quan Baden-Powell va publicar diversos escrits sobre l'*scouting* com a tècnica d'exploració militar, com en els anys que van des de 1908 fins a 1920 incloent, per tant, la publicació de *Scouting for Boys*, la creació de la Boy Scouts Association i de la Girl Guides Association britàniques, l'expansió internacional del model del *scouting*, i els anys previs a, durant i després de la I Guerra Mundial.

Aquesta anàlisi tan limitada només pot ser justificada en estudiar l'escoltisme britànic. Però per a analitzar l'escoltisme mundial, com a moviment i com a organització, sols es pot fer a partir de 1920, quan s'estableix una organització mundial que té l'exclusivitat d'establir els principis, delimitar els estàndards i acceptar o rebutjar la pertinença d'organitzacions escoltes a cada país. Tot el debat

previ a 1920 és important com a precedent, però l'anàlisi de l'escoltisme mundial només es pot fer a partir del moment en què l'escoltisme mundial existeix com a subjecte identificable.

La *tercera limitació* és la manca de criteri establert a l'hora de tenir en compte l'existència, la tipologia i la influència de moviments que s'autodefineixen com a "escoltes" sense estar reconeguts per les organitzacions mundials, tant en casos de clandestinitat com en casos d'incompliment dels principis de l'escoltisme mundial. A Catalunya, per exemple, l'escoltisme va créixer i fer-se fort en els anys d'oposició al règim franquista, en la il·legalitat, i sense estar internacionalment reconegut, com també va succeir en moltes parts d'Itàlia sota la dictadura de Mussolini. A l'Àfrica colonial, l'escoltisme no-reconegut però fonamentat en els principis del moviment mundial va esdevenir una eina d'oposició a la discriminació colonialista. I als Estats Units, grups d'escoltes no-reconeguts que s'emparen en el principi de no-discriminació del moviment mundial s'oposen a la política de Boy Scouts of America de no acceptar membres homosexuals. Però al seu torn, organitzacions polítiques, països amb règims totalitaris i esglésies o corrents religiosos han aprofitat el prestigi de l'escoltisme per a promoure grups que, emprant la mateixa estètica, promouen valors contraris al pluralisme, a la diversitat d'opinions i creences, a la inclusió o als propis drets humans.

Aquestes tres limitacions –la manca d'un fil històric del moviment que vagi més enllà de la figura del seu fundador, la parcialitat dels estudis a escala nacional i l'absència de criteri a l'hora de valorar els diferents escoltismes no reconeguts– és el que justifica la pretensió d'enllestir un estudi que resolgui aquestes deficiències establint un fil històric adequat, delimitant l'escoltisme mundial com a subjecte i analitzant el contingut de les seves finalitats i la coherència entre aquest contingut i les seves pràctiques.

2.2. La redefinició del marc històric

Tot i que aquesta no és una recerca històrica, per a demostrar la hipòtesi que l'escoltisme mundial existeix com a subjecte, que és consistent ideològicament en el temps i que promou el sentit de pertinença global com a ciutadans dels seus membres, es fa necessària una redefinició del marc històric. Resumint el que presentaré al capítol sobre orígens i consistència històrica, tradicionalment es considera que l'escoltisme neix l'any 1907, l'agost del qual Robert Baden-Powell va dur a terme a les afores de Londres un campament amb adolescents de diverses classes socials que li va servir per a acabar d'enfocar un llibre que li havien encarregat: *Scouting for Boys*, que va veure la llum el gener de 1908. Si bé l'Organització Mundial del Moviment Escolta, junt amb la Scout Association britànica, commemora el 2007 el centenari de l'escoltisme, això no significa que puguem afirmar que existeix escoltisme mundial des de 1907. En efecte, com exposaré, fins l'any 1909 no es constitueix l'associació escolta britànica, la primera del món; i encara més, no és fins 1920 que es constitueix el Boy Scouts International Bureau, com a organització mundial amb un sistema de presa de decisions democràtic, inspirat en la Societat de Nacions, que passa a ostentar l'autoritat legitimada sobre la definició de què és escoltisme i què no. Fins aquell

moment, no es pot parlar de l'existència de l'escoltisme mundial, sinó més aviat de "escoltisme al món", entenent com a tal associacions de diferents països que intuïtivament compartien de manera genèrica principis, simbologia i discurs. A Alemanya, per exemple, la pertinença a l'escoltisme mundial de les associacions que s'anomenaven "escoltes" no es donarà fins després de la II Guerra Mundial.

Així, si bé aquesta recerca parteix de la base que l'escoltisme mundial només existeix com a subjecte a partir de 1920, gran part de la literatura històrica sobre escoltisme –en especial al món anglosaxó– polemitza sobre els anys previs a aquesta data, obviant la inexistència d'una organització que donés coherència al moviment mundial abans de 1920. En efecte, molts dels estudis sobre els principis i funcionament de l'escoltisme s'han basat en l'anàlisi dels escrits i pràctiques des que Robert Baden-Powell va publicar *Scouting for Boys* el 1908 i durant el seu desenvolupament en la dècada següent. Així, la majoria de l'anàlisi acadèmica, en especial històrica i literària, s'ha centrat en mostrar les contradiccions dels principis inspiradors de l'escoltisme tant en els anys previs a 1907, quan Baden-Powell va publicar diversos escrits sobre l'*scouting* com a tècnica d'exploració militar, com en els anys que van des de 1908 fins a 1920 incloent, per tant, la publicació de *Scouting for Boys*, la creació de la Boy Scouts Association i de la Girl Guides Association britàniques, l'expansió internacional del model del *scouting*, i els anys previs a, durant i després de la I Guerra Mundial. Addicionalment, a diferència de la història genèrica del moviment, àmpliament tractada fins el 1941 –és a dir, fins a la mort de Robert Baden-Powell–, només hi ha cap estudi general sobre el desenvolupament de les dues organitzacions mundials d'escoltisme a la segona meitat del segle XX. L'obra més detallada és el llibre ja citat de Laszlo Nagy (1985) *250 millions de scouts*, que essencialment es centra en WOSM.

L'estudi de l'escoltisme britànic en el marc dels canvis socials i polítics de l'Anglaterra i l'imperi del primer quart de segle XX justifica plenament el profund debat acadèmic sobre la figura de Robert Baden-Powell i els canvis que es donen entre 1907 i 1918. Però per a analitzar l'escoltisme mundial, com a moviment i com a organització, sols es pot fer a partir de 1920, quan s'estableix una organització mundial que té l'exclusivitat d'establir els principis, delimitar els estàndards i acceptar o rebutjar la pertinença d'organitzacions escoltes a cada país. Si bé tot el debat previ a 1920 és important com a precedent, doncs, l'anàlisi de l'escoltisme mundial només es pot fer a partir del moment en què l'escoltisme mundial existeix com a subjecte identificable.

Aquesta limitació ha estat provocada en part pel que s'ha anomenat nacionalisme metodològic, aplicat a l'àmbit escolta. El nacionalisme metodològic consisteix en analitzar un cas tan sols a escala nacional sense que aquesta anàlisi sigui capaç d'abastar el conjunt del subjecte d'anàlisi. Així, la majoria d'anàlisis històriques sobre l'escoltisme han estat fetes des de l'estudi de l'escoltisme a un país determinat, sense tenir en compte la funció legislativa internacional i la influència en l'evolució del moviment que han dut a terme les dues organitzacions mundials d'escoltisme. Si justament el fort arrelament del moviment escolta adaptat a les diferents realitats socials és el que ha permès la seva internacionalització, també ha provocat a la vegada que la pràctica totalitat d'estudis acadèmics sobre l'escoltisme

hagin estat a nivell nacional o fins i tot més específicament sobre associacions. Els estudis que analitzen l'escoltisme com a moviment d'abast global són gairebé inexistents, i l'enorme pluralitat de l'escoltisme mundial, al seu torn, provoca que l'intent de generalització d'anàlisis de comportament o de funcionament d'una associació escolta, per gran que sigui, falli en contraposar-se amb altres realitats nacionals. Possiblement, la raó d'aquesta limitació no és només l'error de pensar que analitzant l'escoltisme britànic, nord-americà, francès o tailandès es poden extrapolar conclusions a nivell mundial, sinó també la dificultat de l'enorme cost econòmic que té impulsar un estudi que tingui en compte un moviment de llarga història, present als cinc continents i amb gairebé quaranta milions de membres l'any 2006.

Si volgués analitzar l'escoltisme com a pràctica educativa, no seria necessari delimitar a partir de quin moment podem parlar d'escoltisme mundial ni tampoc, com faré més endavant, diferenciar escoltisme d'altres moviments que empren el mateix nom sense ser-ho. Però aquesta tesi vol demostrar que l'escoltisme mundial, com a subjecte analitzable amb una consistència ideològica que s'ha mantingut en el temps, té com a una de les seves característiques la combinació de les dimensions mundial, nacional i local tan en la planificació de les seves accions com en la pràctica. Tan sols, doncs, delimitant aquest subjecte és possible sostenir la tesi. Així doncs, l'absència de marcs històrics de l'escoltisme mundial com a subjecte i la limitació en les anàlisis precedents em porten a desenvolupar en aquesta tesi un marc històric reformulat de l'escoltisme mundial.

2.3. Les polèmiques sobre els inicis de l'escoltisme britànic

Hi ha molts estudis en profunditat sobre els orígens i la història de l'escoltisme, malgrat que en la seva pràctica totalitat fan l'anàlisi del moviment des d'un enfocament nacional, tant pel que fa als que es centren en la figura i circumstàncies del seu fundador, el militar anglès Robert Baden-Powell, com pels que tracten del desenvolupament del moviment en un determinat país, i en particular el Regne Unit. En efecte, diversos estudis han mirat d'explicar la història del moviment des de la continuïtat lògica escoltisme britànic-escoltisme mundial, tant en la branca masculina (WADE, 1929; GROOM, 1938; REYNOLDS, 1950; WILSON, 1959; COLLIS, HURLL and HAZLEWOOD, 1961) com en la femenina (KERR, 1932), així com la història del seu fundador (REYNOLDS, 1942; HILLCOURT, 1964)⁸². És a partir de la dècada dels 70, i en especial dels 80, que es produeix un intens debat acadèmic entre historiadors sobre els orígens de l'escoltisme britànic, i específicament sobre el moviment escolta (britànic) "abans de 1920"⁸³. El debat sobre el caràcter inicial de l'Scouting britànic ha estat protagonitzat, principalment, per John Springhall (1971; 1987), Allen Warren (1986a; 1986b; 1987; 1990), Robert MacDonald (1993) i Michael Rosenthal (1980; 1984), en especial amb el seu influent llibre *The Character Factory* (ROSENTHAL, 1986), un debat aquest que ha estat complementat per l'extensa biografia de Robert Baden-Powell elaborada per Tim Jeal (1989;

⁸² Similarment ho fa el recent llibre *An Official History of Scouting*, editat per l'associació escolta britànica (The Scout Association, 2007).

⁸³ El títol de l'article de Springhall (1987) és prou evident: 'Baden-Powell and the Scout Movement before 1920: Citizen Training or Soldiers of the Future?'.

2001). Altres estudis s'han centrat més en la interacció de l'escoltisme britànic inicial amb aspectes socio-polítics del moment (Summers, 1987; Prike, 1998; Proctor, 2002; Voeltz, 1997, 2003; Heathorn and Greenspoon, 2006), amb questions de gènere (TOSH, 1999; PRIKE, 2001) o en el cas de les colònies africanes (Walton, 1937; i en especial, l'extens estudi de Timothy Parsons (2004) i l'article posterior –Parsons, 2005).

Els estudis barregen elements objectius de l'organització de l'escoltisme britànic inicial amb l'anàlisi dels escrits de Robert Baden-Powell. De fet, en un moviment on la intuïció té molt més pes que la doctrina, els documents escrits pel fundador de l'escoltisme, encapçalats pel llibre *Scouting for Boys* (Baden-Powell, 2004 [1908]), però també discursos, articles i manuals, així com la seva interpretació, van esdevenir ben aviat la font d'ortodòxia de l'*scouting*.⁸⁴ Tal com Parsons (2004: 25) expressa molt enginyosament, d'alguna manera «Scouting can be compared to a secular religion with Baden-Powell as its prophetlike founder whose writings constituted the core of the Scout canon and whose personal example became the guide for the model behavior». Contràriament, però, Nagy (1967: 16) ja havia advertit en el seu informe que

«the specific and “accidental” aspect of the origin of scouting must not be lost from sight; its founder sought neither to create a school nor to patent a method. Still less did he consider his writing as revealed texts to be pondered over later by leaders who could not fully match Baden-Powell's practical and pragmatic mind, his great tolerance, his liberalism, his good sense and his keen sense of humour».

Justament per la indubtable importància que la figura i els escrits de Baden-Powell han tingut en la fonamentació ideològica de l'escoltisme, ha estat i és encara tan rellevant per a molts acadèmics el debat sobre les seves suposades intencions militaristes en crear el moviment, sobre si ell mateix era o no racista o sobre la seva presumpta tendència homosexual⁸⁵. En el moment que l'anàlisi és sobre una organització mundial amb plena capacitat de prendre decisions, però, tots aquests elements biogràfics perden importància.

Com desenvoluparé al capítol 2, malgrat que tradicionalment s'ha dit que l'escoltisme neix l'agost de 1907 –quan Baden-Powell fa un camp pilot a l'illa anglesa de Brownsea– o el 1908 –quan es publica *Scouting for Boys*–, en aquesta recerca mantinc que, més enllà de l'existència de l'escoltisme com a proposta associativa o com a organització britànica, no es pot dir que existeixi l'escoltisme mundial fins el 1920, que és quan es constitueix el Boy Scouts International Bureau (antic nom de l'actual WOSM), una organització internacional amb garanties constitucionals, processos democràtics de presa de decisions i capacitat tant per a determinar què és escoltisme i què no, com per a establir els principis i línies del moviment.

⁸⁴ Un extens i complert recull de cites de Robert Baden-Powell ha estat elaborat per Mario Sica (1984), que recentment s'ha vist complementat per un treball específic sobre els pensaments de Baden-Powell a l'entorn de la pau (SICA, 2006).

⁸⁵ Sobre la presumpta homosexualitat de Baden-Powell, cf. JEAL, 2001: 74-79, 82-83, 91-108, i ROSENTHAL, 1986: 48. Sobre el nacionalisme imperialista i les referències racistes a escrits seus a inicis de segle, cf. SPRINGHALL, 1971, 1987; ROSENTHAL, 1986, 1990; JEAL, 2001: 543-553; MACDONALD, 1993; BURUMA, 1990a i 1990b; i PARSONS, 2004.

D'entre totes les polèmiques sobre l'escoltisme inicial britànic, la més controvertida ha estat la discussió acadèmica sobre si l'objectiu de fons de Baden-Powell a *Scouting for Boys* era preparar futurs soldats de l'imperi britànic a través de la formació (intenció militarista) o bé educar ciutadans responsables mitjançant experiències felices (intenció cívica), objectiu aquest darrer que ha estat el reivindicat per l'escoltisme mundial com a moviment des de la seva formalització el 1920. Gillis (1973), MacDonald (1993) i en especial Springhall (1971; 1987) i Rosenthal (1986), han mantingut la tesi militarista, mentre que Warren (1986) i Jeal (2001) han discrepat fent notar que hi havia un equilibri entre ambdós objectius: una ciutadania jove més sana i responsable podria ser una bona base per a un exèrcit més sòlid en cas d'agressió externa. Reynolds (1942) feia notar que l'objectiu d'educació en la ciutadania ja és present en el propi subtítol de *Scouting for Boys*: "*A Handbook for Instruction in Good Citizenship*", i John Gillis (1973) destacava la gran diferència entre els valors dels joves a l'Anglaterra i l'Alemanya del primer terç de segle XX, tractant el cas de l'escoltisme. De fet, si bé Mario Sica (2006: 11-12) mostra certes contradiccions en els primers anys de la iniciativa a Anglaterra, argumenta que possiblement són conseqüència que el caràcter no-militar del *scouting* era més aviat una qüestió tàctica i d'opinió pública que no pas un principi clar. En qualsevol cas, diu Sica, les idees de pau i de fraternitat internacional són absents de la primera edició de *Scouting for Boys*, mentre que esdevenen una constant des de l'inici de la I Guerra Mundial.

La controvèrsia a l'entorn del militarisme no treu força a la interpretació de Jeal (2001), segons el qual en la proposta de *scouting* de Baden-Powell hi ha molt més contingut d'educació en la ciutadania que d'intenció militaritzant⁸⁶. Malgrat això, la meua recerca no entra en aquesta discussió donat que, com fa notar Michael Rosenthal (1990), defensor de la idea contrària, «to accept the militarism of scouting's origins and early ideals is not to undercut the value of scouting or to suggest that it didn't develop in different ways over the next eight years». El debat, doncs, sobre l'escoltisme britànic previ a 1920, no afecta més que com precedent a tenir en compte l'estudi sobre l'escoltisme mundial com a moviment formalitzat el 1920 i que es manté consistent des d'aleshores.

2.4. L'escoltisme com a objecte d'estudis històrics, sociològics i pedagògics

Existeix una extensa bibliografia de l'escoltisme com a objecte d'estudi, si bé pràcticament cap tracta de l'escoltisme mundial com un tot, sinó que contràriament consideren com un tot l'escoltisme d'un país. I de fet, els pocs treballs que tracten sobre l'escoltisme mundial des d'una òptica històrica, no diferencien la fina línia que el 1920 separa la formalització de l'escoltisme mundial dels seus precedents, i per tant, cauen en la xarxa de la controvèrsia acadèmica de l'escoltisme l'Anglaterra del

⁸⁶ El 1902 Baden-Powell ja defensava en una conferència a Sud-àfrica que «children should be brought up as cheerfully and as happily as possible» (citat a JEAL, 2001: 365), i a la primera edició de *Scouting for Boys* diferencia el seu projecte del militar afirmant que «[b]y 'scouting' I do not mean the military work as carried on active service ... There is another form, which one might term 'peace scouts'. ... The whole intention of the Boy Scouts' training is for peaceful citizenship». (BADEN-POWELL, [1908] 2004: 300). A més de mantenir aquesta idea de *peace scouts*, Baden-Powell va seguir rebutjant publicament les acusacions que el moviment tenia bases militaristes (cfr. la seva carta 'Boy Scouts and Militarism', al *Manchester Guardian*, 24 d'octubre de 1913; citat a SPRINGHALL, 1987: 942).

primer quart de segle. A l'interessant i profund llibre de Laszlo Nagy (1985), que seguiré al llarg del capítol 2, precedit pel clàssic llibre de Henri Van Effenterre (1961 l'original francès a la col·lecció *Que sais-je?*; 1963 en català), s'hi afegeixen les actes del col·loqui internacional sobre escoltisme que es va fer a la universitat de Montpeller (CHOLVY, 2003), el recent estudi sobre escoltisme i pau de Mario Sica (2006), i alguns altres llibres de caràcter més divulgatiu (BRELIVET, 2004 ; SORRENTINO, 1997).

Si en el món anglosaxó la literatura sobre escoltisme és extensa, el mateix passa en el camp francòfon. Per citar només els principals treballs, al Van Effenterre (1961) i a les ponències editades per Cholvy (2003) hi podem afegir dos extensos estudis: un sobre l'escoltisme francès i belga editat per Thierry Scaillet i Françoise Rosart (2004), i un altre sobre l'evolució històrica de l'escoltisme a França editat per Arnaud Baubérot i Nathalie Duval (2006). També hi ha l'estudi sobre l'escoltisme catòlic francès de Christian Guérin (1997), i la tesi doctoral de l'antic responsable de l'associació catòlica Scouts de France Philippe Da Costa (2000), així com el seu precedent sobre la història de l'escoltisme laic a França la primera meitat de segle (KERGOMARD et FRANÇOIS, 1983). En molts altres països podem trobar literatura similar. Per proximitat, destaco el cas de Catalunya, on el fonamental estudi històric de Balcells i Samper (1993) s'ha completat amb un recent treball sobre l'escoltisme laic (ADROHER, JIMÉNEZ i VALLORY, 2005). Tres altres exemples són l'estudi sobre com la influència de la separació racial a Sud-àfrica en l'escoltisme d'aquell país (PROCTOR, 2000), la documentació del renaixement de l'escoltisme a l'Europa de l'Est per Piet Kroonenberg (1998; 2004), o el ja citat llibre de Hilary Saint George Saunders (1948), d'abast geogràfic més extens, en què aplega actuacions de l'escoltisme al llarg de la II Guerra Mundial.

Des d'una òptica més sectorial, també es troben treballs acadèmics sobre l'escoltisme en àmbits com la pedagogia i la sociologia. Si ens centrem en el camp educatiu, un dels més antics i rellevants és l'article 'Scouting and Education', escrit el 1917 pel degà del Teachers College de la Columbia University (RUSSELL, 1917), que desgrana les característiques educatives de l'escoltisme i la complementació que fa de l'escola, i on afirma: «I declare the Boy Scout movement to be the most significant educational contribution of our times». També podem trobar estudis psicopedagògics com l'article de David Royse (1998) sobre l'autoestima dels adolescents, el de Nancy Lesko (1996) sobre l'evolució de les concepcions de l'adolescència, o bé anàlisis sobre l'educació en la ciutadania comparant l'acció escolar i l'acció de l'escoltisme (FARRELL, 1998; 2001). La relació entre valors cívics, educació en la ciutadania i escoltisme també ha estat tractada per Warburton and Smith (2003) i per Frisco, Muller and Dodson (2004), al voltant de la idea dels serveis socials voluntaris o obligatoris, així com per l'estudi de Pettersson (2003), també relacionat amb les actituds sobre el gènere, un tema aquest darrer tractat més per Harriet B. Nielsen (2004), que va ser la responsable d'un estudi sobre gènere a WOSM.

En el camp socio-polític, igualment, s'hi troba l'extens estudi *La jeunesse et ses mouvements: Influence sur l'évolution des sociétés aux XIXe et XXe siècles*, editada per Denise Fauvel-Rouif (1992) i publicada pel CNRS, sota elaboració de la

Commission Internationale d'Histoire des Mouvements Sociaux et des Structures Sociaux. Aquest estudi, possiblement el més ampli en la seva matèria, no tan sols tracta de l'escoltisme en els diversos països que analitza, sinó que també inclou un capítol dedicat en exclusiva a "l'acció de l'escoltisme en l'educació per la pau" – escrit per Laszlo Nagy–, l'únic dedicat a una organització juvenil en particular, com a "moviment que interessa tots els continents" (Fauvel-Rouif, 1992: 401-414). El potencial d'aproximacions acadèmiques és tan ampli que Rogoff, Topping, Baker-Sennet i Lacasa (2002) han arribat a fer anàlisis econòmiques en base al sistema de vendes de galetes de les girl scouts nord-americanes.

De fet, hi ha una llarga tradició de recerques al voltant de l'escoltisme als Estats Units, en especial de caire sòcio-educatiu i al voltant dels *American studies*, algunes de les quals impulsades per la pròpia associació Boy Scouts of America (MARTIN, 1925; *Journal of Educational Sociology*, 1929; PARTRIDGE, 1936; ABT, MENDENHALL and PARTRIDGE, 1940). A la dècada dels 40 es troben articles que analitzen l'efecte, potencials i limitacions del moviment escolta nord-americà, com els de Herbert S. Lewin (1946; 1947a; 1947b), o bé les problemàtiques d'identitat nacional quan l'escoltisme acull refugiats o immigrants, com el de Saul Scheidlinger (1948). A banda d'alguns estudis previs a la dècada dels 80 (KUNZ, 1969, sobre sponsorship; ANDERSON, 1975, sobre literatura escolta; MECHLING, 1980, sobre el folklore dels focs de camp escoltes), és amb el llibre de David MacLeod (1983) *Building Character in the American Boy* que comença el debat sobre la contribució de Boy Scouts of America a la ciutadania nord-americana. Aquesta línia ha estat seguida per diversos autors (entre altres, LEARS, 1984; BURUMA, 1990; TEDESCO, 1998; APPLEBOME, 2003), i en l'estudi profund de Jay Mechling (2001) *On My Honor: Boy Scouts and the Making of American Youth*.

El treball de Mechling, fent servir el pas dels anys en un sol agrupament escolta com a estudi de cas, tracta també l'apartat que més literatura ha generat en l'acadèmica nord-americana actual al voltant de l'escoltisme: les controvèrsies relacionades amb la discriminació a homosexuals per part de Boy Scouts of America (BSA), que tractaré al capítol 5. El periodista Patrick Boyle (1994) va exposar la problemàtica que BSA havia hagut d'encarar a mitjans dels 80, quan alguns casos d'abusos sexuals a menors de les darreres dues dècades havien acabat als jutjats amb BSA pagant xifres milionàries. Això va anar seguit d'una postura rígida dels dirigents de l'associació, que primer van vetar la pertinença a ateu, com explica Weinberg (1997), per a acabar vetant els homosexuals. Això darrer és encara avui l'eix principal d'un extens debat acadèmic i social sobre el dret d'una associació que rep protecció pública a excloure ciutadans, tal com tracten White (1997), Sunder (2001) i O'Quinn (2000). El debat inclou un qüestionament a l'aproximació que BSA fa de la sexualitat (COLEMAN, EHRENWORTH and LESKO, 2004; YOUNG 2005), i també mostres que el problema amb l'homosexualitat és una exclusiva de BSA, i no de l'associació femenina Girl Scouts of the USA (MANAHAN, 1997; MECHLING, 2001), i certament, també defenses aferrissades del dret a excloure, com la apologia del jove Hans Zeiger (2005).

2.5. Estudis socio-pedagògics a l'entorn de l'escoltisme mundial

L'escoltisme mundial només ha estat tractat com a subjecte d'anàlisi acadèmica per una recerca, que es centrava essencialment en WOSM: el "Report on World Scouting", que va dur a terme el 1967 Laszlo Nagy, director de recerca del Graduate Institute of International Studies de Ginebra (Suïssa), finançat per la Ford Foundation. La recerca de Nagy (1967), a més d'analitzar documents i aprofundir en el recorregut històric, es va basar en un qüestionari per a cada associació nacional, processat en nou llengües –anglès, alemany, àrab, espanyol, neerlandès, italià, japonès, persa i portuguès–, que van respondre 72 dels 86 països membres aleshores, així com entrevistes qualitatives a trenta-una personalitats de WOSM de l'època. A això s'hi van sumar anàlisis quantitatives de censos i de densitats. La recerca comença explicitant la paradoxa amb què es va trobar quan li van fer l'encàrrec: «the subject of our study, "World Scouting", does not exist as a such», perquè aparentment hi ha, diu, tants escoltismes com països. «However, this is all scouting, practised in the name of the same principles, by means of the same methods and with the same aim: namely, to form the boy's character so that they become better citizens» (Nagy, 1967: 8).

L'estudi, essencialment, aborda tres grans problemes, sobre els quals va suggerir propostes de canvi: Primer, els que afecten els principis bàsics; segonament, els problemes sobre la unitat del moviment; i finalment, els problemes d'organització a nivell mundial. Donat que el Report on World Scouting és l'únic precedent d'aquesta tesi, contrastaré els seus plantejaments en diversos capítols, en especial aquells sobre orígens i consistència històrica i sobre la consistència ideològica –particularment, en tractar de les característiques essencials de l'escoltisme mundial i de la política de reconeixement. Malgrat això, seguidament faré una descripció general de l'estudi que situï els seus plantejaments i principals conclusions. El primer bloc, "Problem concerning basic principles", comença fent notar que l'origen de l'escoltisme és profundament britànic però alhora excepcionalment adaptable a multitud de països, una adaptació que va ser crucial en la definició de l'organització mundial que es va formalitzar el 1920. Igualment, tracta els dos grans eixos amb què l'escoltisme conviu: la religió i la política. Pel que fa a la religió, incideix en la dificultat de discernir si les confessions religioses adopten l'escoltisme per altruisme o bé pel seu propi interès. Una aliança que tradicionalment ha enfortit l'escoltisme, diu, també ha servit perquè les confessions incrementessin els seus efectius. Sorprenentment, els resultats del seu qüestionari indicaven que una majoria d'associacions escoltes tant confessionals com aconfessionals optarien per un escoltisme espiritualment més obert⁸⁷.

Segons Nagy (1967: 27), el rol de l'espiritualitat a l'escoltisme és sobretot facilitar l'emergència d'una solidaritat a escala mundial, pel que el futur de l'escoltisme no és en el debat entre morals laiques i religioses, sinó en cercar el camí que promogui «truly universal solidarity and brotherhood». L'anàlisi d'escoltisme i política, d'altra banda, fa notar que l'"apoliticisme" –en el sentit de mantenir distància de les

⁸⁷ «Next to the officially secular associations, there is a majority of "closed" confessional associations which not only declare themselves for a large opening, but also for the acceptance of a scouting without God» (NAGY, 1967: 23).

decisiones governamentals– tan sols és possible en aquells països on l'escoltisme és essencialment educació en el temps lliure, però difícilment en els països en vies de desenvolupament on la construcció nacional és una tasca de tots (Nagy, 1967: 33). Una idea que trenta anys després enllaça amb l'estudi empíric sobre ciutadania crítica editat per Pipa Norris (1999), segons el qual mentre als països occidentals ser ciutadà crític suposa demanar rendiment de comptes al govern democràtic, als països en transició cap a la democràcia la ciutadania crítica comporta una actitud de reivindicació per garantir el respecte als drets humans⁸⁸.

El segon bloc de l'estudi tracta els "Problems concerning the unity of the movement", i aprofundeix en la política de reconeixement de l'escoltisme i les seves escissions, així com en les característiques que el fan diferent d'altres propostes associatives i educatives, uns elements aquests que aprofundiré al capítol 3. La conclusió principal de Nagy és que l'escoltisme ha de tendir a la unitat i, alhora, evitar la uniformitat, donat que és la seva diversitat i capacitat d'adaptar-se a les diferents realitats on rau part del seu potencial. L'escoltisme, diu, en la majoria de països on és present ja no ostenta el monopoli de l'educació en el lleure, i per tant ha de tenir l'habilitat de seguir el procés d'adaptació a nous reptes, a noves circumstàncies, i fer-ho sense perdre la seva identitat (Nagy, 1967: 59-62). Finalment, el Report on World Scouting analitza els "Problems of organisation at world level", una anàlisi de funcionament –nombre de professionals, comunicació, coordinació, rol de la conferència, el comitè i el buró, rol del director del buró i gestió financera– que en el seu moment va dur a canvis organitzatius i fins i tot nominals i constitucionals, i que tractaré quan parli de la trajectòria històrica al capítol 2.

Un senyal d'alerta fonamental de la recerca de Nagy va ser fer notar que estava havent-hi una tendència al decreixement donat que el ritme d'increment dels censos era inferior al ritme de creixement demogràfic, pel que la densitat baixava (Nagy, 1967: 10, 173-177). I tot i així, la seva conclusió va ser "Towards a revolution in quality". En efecte, la idea central és que tan sols una millora en la qualitat organitzativa i en l'aplicació del mètode permetria incrementar els efectius, i no simplement una política de *recruitment* més o menys efectiva. Com explicaré més endavant, les seves propostes van ser adoptades i ell mateix va acabar sent-ne el responsable de la implementació. Però hi ha un darrer element, no explicat a la recerca, que Nagy (1985: 119) va detectar i que trobem al seu llibre *250 Million Scouts* vint anys més tard: la incomprensió que es vivia fonamentalment des de l'òptica continental europea cap a la manera nord-americana d'entendre l'escoltisme, i a la inversa. Aquesta tensió incompresa, que es resumia en què l'enfocament nord-americà és més pragmàtic i orientat a les habilitats mentre que l'uropeu és més intel·lectual i posa major èmfasi en l'educació que en la formació, no era percebuda i generava uns enfrontaments sobre la "veritable" manera d'entendre l'escoltisme. Per a Nagy, cap dels dos extrems és desitjable, sinó l'equilibri entre ambdues visions.

⁸⁸ «The legitimacy of regime institutions is one contributing factor which helps promote voluntary compliance with the law, and therefore an effective public policy-making process, but strengthening human rights and civil liberties in transitional democracies may be even more important» (NORRIS, 1999: 264).

A banda del Report on World Scouting de Nagy, hi ha dues altres recerques més recents, promogudes des de l'Organització Mundial del Moviment Escolta, que si bé són més específiques també val la pena d'esmentar-les. La primera, de 1995, du per títol 'The Educational Impact of Scouting: Three Case Studies on Adolescence', i va ser realitzat per Mai Tra Bach, Laurie Huberman i Françoise Sulser, amb finançament de la Johann Jacobs Foundation. La segona, de 2003, porta el nom 'One of the Boys? Doing Gender in Scouting', i va ser fruit de la col·laboració de WOSM amb la Universitat d'Oslo, sota la responsabilitat de la professora Harriet Bjerrum Nielsen, investigadora del Centre for Women's Studies and Gender Research d'aquella universitat i amb finançament del Fons per a l'Escoltisme Europeu.

L'estudi 'The Educational Impact of Scouting'⁸⁹, és una recerca encarregada pel Buró Mundial d'Escoltisme a tres investigadors independents, que analitza tres estudis de cas d'unitats adolescents (entre 13 i 17 anys) d'agrupaments escoltes d'Escòcia, França i Bèlgica. El mètode emprat és una sèrie d'entrevistes en profunditat que s'han dut a terme al llarg d'un any amb els mateixos grups d'escoltes, els seus caps (educadors) i pares. En la definició metodològica ja s'indica que la llengua ha acotat l'àmbit de la recerca –només francès o anglès. Addicionalment, dos dels tres agrupaments de la recerca són d'associacions catòliques francòfones, el que encara disminueix més la pluralitat, al que s'afegeix que a la unitat no hi havia noies. Tot i així, arriba a conclusions interessants, que seria desitjable contrastar amb dades similars de grups d'altres països i rerefons culturals. Primerament, que els adolescents no creuen que el cap (educador) jugui un rol de model, sinó d'acompanyant en el procés de desenvolupament personal en què l'important és l'experiència personal i la confrontació d'opinions. En aquest sentit, el fet que el cap els acompanyi voluntàriament –és a dir, sense remuneració– en les seves aventures reforça la idea de companyonia entre cap i adolescents, i genera així un fort vincle intergeneracional entre ells. Pel que fa a la contribució del cap a la construcció d'un sistema de valors per a l'adolescent, l'estudi mostra que el procés d'internalització dels valors no és la inculcació ni la transmissió directa, sinó l'experiència personal, així com el sentit que es dona a les experiències que es viuen dins el grup. Així mateix, es destaca que quan els adolescents escoltes se n'adonen d'un valor que tingui significat personal per a ells, tracten de modificar certs aspectes del seu comportament perquè estiguin d'acord amb les seves creences, tot i que necessiten del reforç de l'experiència que els dona el grup. A més, la impossibilitat estructural d'una transmissió directa de valors o adoctrinament en l'escoltisme es veu en la capacitat que els adolescents escoltes estudiats tenen de destil·lar críticament la coherència dels valors proposats amb les pràctiques: si el valor proposat s'interioritza, esdevenen crítics amb les pràctiques incoherents, encara que siguin del propi cap. La convivència a la unitat, amb una intensitat especial als campaments, esdevé l'eina educativa més important, on interioritzen l'obertura, sentit de responsabilitat cap als altres i cap a un mateix, i la confiança en les seves possibilitats.

⁸⁹ TRA BACH, HUBERMAN and SULSER, 1995.

La segona recerca, 'One of the Boys?'⁹⁰, és part de la posada en pràctica de la política sobre gènere a WOSM adoptada per la Conferència Escolta Mundial el 1999, i es basa en l'estudi de grups escoltes coeducatius de Rússia, Eslovàquia, Portugal i Dinamarca. Si bé la recerca anterior tenia més relació amb la capacitat de l'escoltisme d'educar en la ciutadania que no pas aquesta, que es centra en la possibilitat de passar dins WOSM d'un model centrat en el noi a un model on visquin nois i noies, els seus plantejaments tenen implicacions per l'aposta de WOSM d'esdevenir coeducatiu. El seu enfocament vol mostrar contradiccions en les assumpcions i donar eines per a avançar en el model coeducatiu. Segons remarca Nielsen, les noies van a buscar a l'escoltisme el mateix que els nois: "freedom, friends, fun, and adventure". Però que la concepció molt masculinitzada de l'escoltisme des dels seus inicis fa necessari equilibrar el perfil de les activitats, la jerarquia entre els interessos de nois i noies i bandejar la tendència a minusvalorar la competència de les noies en les activitats escoltes. Les noies a l'escoltisme no han d'aspirar a ser "one of the boys", remarca l'estudi, perquè una noia mai no ho podrà ser. Cal, doncs, en conclusió, redistribuir i reconèixer: redistribució significa que totes les tasques i activitats han de ser sentides, en conjunt, d'igual manera per nois que per noies; i reconeixement significa, al seu torn, que totes les cultures de gènere han de poder ser viscudes també dins el grup, mentre no limitin el dret dels altres a expressar-se, no es vulguin considerar com a universals i, en conseqüència, no acabin establint-se com a norma.

L'escoltisme mundial, doncs, no ha estat abans objecte d'estudi acadèmic, i en el cas separat de les dues organitzacions mundials, tan sols existeix un precedent, el "Report on World Scouting" de Laszlo Nagy, elaborat ara fa quaranta anys, que només va ser accessible dins les estructures de WOSM i mai no es va publicar més enllà d'un reduït nombre de còpies ciclostilades.

⁹⁰ NIELSEN, 2003.

CAPÍTOL 2. ORÍGENS I CONSISTÈNCIA HISTÒRICA

1. ELS PRECEDENTS DE L'ESCOLTISME MUNDIAL (1907-1920)

- 1.1. Una idea, un llibre i els seus rerefons
- 1.2. El procés de formalització d'un moviment per a l'Imperi britànic
- 1.3. La consolidació britànica i la internacionalització espontània
- 1.4. La pau i l'ideal de la *League of Nations*

2. L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE L'ESCOLTISME MUNDIAL

- 2.1. L'etapa sota lideratge de Robert Baden-Powell
- 2.2. La globalització de l'escoltisme mundial

3. L'EDUCACIÓ EN LA CIUTADANIA A L'ESCOLTISME MUNDIAL

- 3.1. Els pressupòsits de la 'ciutadania' en l'escoltisme
- 3.2. Valors perpetuadors vs. valors transformadors
- 3.3. La ciutadania global

INTRODUCCIÓ

Com he argumentat a la Introducció, abans de 1920 no es pot parlar del subjecte 'escoltisme mundial', malgrat l'existència de l'escoltisme britànic, fundat i liderat per Robert Baden-Powell, també fundador de l'escoltisme mundial masculí i femení. El terme 'escoltisme' és una adaptació catalana¹ de l'original anglès *scouting*, que al seu torn, amb el temps, ha generat una accepció molt més àmplia que el que inicialment significava: *explorar*. Avui, l'escoltisme o *scouting* dóna nom majoritàriament a un moviment educatiu per a gent jove, iniciat el 1908 a Anglaterra i constituït com a organització internacional el 1920, amb l'objectiu de contribuir al desenvolupament de la gent jove per assolir els seus potencials com a individus, com a ciutadans responsables i com a membres de les seves comunitats local, nacional i internacional. Estructurat en dues organitzacions mundials – l'Organització Mundial del Moviment Escolta, WOSM; i l'Associació Mundial de Guies Escoltes, WAGGGS–, l'escoltisme mundial aplega actualment prop de 30 milions d'infants i joves i és present a més de cent-seixanta països, sent el moviment educatiu juvenil de base associativa més gran del planeta.

En aquest capítol analitzaré, primerament, el procés d'aparició de la proposta inicial escolta a partir de 1907, el seu context i les profundes transformacions que viu en menys de quinze anys fonamentals per a entendre els fonaments de l'escoltisme mundial. Al segon apartat descriuré la formalització i desenvolupament de l'escoltisme mundial sota el lideratge del seu fundador, Robert Baden-Powell, així com una anàlisi de l'etapa contemporània, aquella en què l'escoltisme mundial entra en una lògica molt més global com a organització amb els resultats que la duen a la situació actual. Finalment, tancarà el capítol una anàlisi dels fonaments i l'evolució històrica del concepte de ciutadania a l'escoltisme mundial.

¹ L'autor de l'adaptació al català va ser l'etnòleg i activista Josep M. Batista i Roca, impulsor el 1927 a Catalunya del moviment "escolta" dels Minyons de Muntanya que, en uns inicis, volia emular el *scouting* sense pertànyer-hi. Cf. CASTELLS, 1993; BALCELLS i SAMPER, 1993.

1. ELS PRECEDENTS DE L'ESCOLTISME MUNDIAL

És útil dividir en quatre fases l'etapa que precedeix la formalització, el 1920, de l'escoltisme mundial. Una primera abarca la trajectòria i les idees que duen a Robert Baden-Powell a publicar el llibre *Scouting for Boys* el 1908. Una segona, més breu, va des de la publicació del llibre fins a la creació de les dues organitzacions britàniques: la Boy Scouts Association (1909) i la Girl Guides Association (1910). La tercera és més extensa, i engloba el procés d'internacionalització esporàdic –amb l'autoritat moral de Baden-Powell– que s'inicia al mateix temps que la creació de les organitzacions britàniques, així com l'ordenació del discurs ideològic de l'escoltisme i la seva relació amb els moviments de renovació pedagògica. I la quarta fase va de la I Guerra Mundial a la creació del Boy-Scouts International Bureau el 1920.

1.1. Una idea, un llibre i els seus rerefons

És unànimement acceptat que el ressort que va impulsar el naixement de l'escoltisme va ser el llibre *Scouting for Boys: A Handbook for Instruction in Good Citizenship*, escrit per Robert Baden-Powell, militar anglès que era popular a Gran Bretanya des del seu comandament en la defensa de la ciutat fronterera sud-africana de Mafeking², i que gaudia de gran prestigi ciutadà. Es va publicar en sis fascicles quinzenals a partir del gener de 1908 i com a llibre el maig següent³, i pensat com a producte comercial per l'editor C. Arthur Pearson, magnat del diari *Daily Express*. *Scouting for Boys* va esdevenir un immediat *best-seller*: mentre que el primer any es van fer quatre edicions del llibre, de les que no hi ha dades, el segon any se sap que se'n va fer una de nova de 60.000 exemplars⁴.

L'origen del llibre es troba en la demanda feta a Baden-Powell per William Smith, fundador i líder de la Boy's Brigade, un moviment juvenil britànic de caire militarista i cristià. Smith coneixia el llibre de Baden-Powell *Aids to Scouting for NCOs and Men*,⁵ que tot i ser un tractat militar havia tingut molt èxit entre els joves⁶, i va demanar al seu autor que l'adaptés per als adolescents. La intervenció de l'editor, però, va donar a *Scouting for Boys* un to molt més comercial, fins al punt que al llibre s'hi anunciava que «Scout's Badges, Medals, Patrol Flags, and Crests, Tracking Irons, and such articles of scouts' equipment, can be obtained at low rates on application here»⁷.

² En el marc de la guerra anglo-boer al que avui és Sud-àfrica el 1899, la ciutat de Mafeking va ser assetjada pels boers. Aquest setge, que va durar 217 dies (d'octubre de 1899 a maig de 1900) i era de poca importància militar, va tenir molt ressò en la premsa britànica, en un moment que Gran Bretanya estava mancada d'èxits nacionals. Un cop finalitzat amb èxit per la part britànica, va convertir Robert Baden-Powell, que estava al càrrec de la defensa de Mafeking, en un heroi nacional. SPRINGHALL, 1987: 934-942.

³ La versió en fascicles la va publicar Horace Cox, l'impressor del *Daily Express*, i la versió en llibre C. Arthur Pearson Ltd., ambdues marques propietat d'Arthur Pearson.

⁴ JEAL, 2001: 390-397; BOEHMER, 2004: xi, xii.

⁵ *Aids to Scouting for NCOs and Men* va ser publicat el 1899 per Gale & Polden i no era el primer que Baden-Powell feia sobre exploració militar (*scouting*): abans ja havia publicat *Reconnaissance and Scouting* (1884, William Clowes).

⁶ PARSONS, 2004: 52.

⁷ BADEN-POWELL, [1908] 2004: 5-6.

Darrera *Scouting for Boys* doncs no hi havia una estratègia per a crear una organització, sinó tot el contrari⁸. De fet, la primera edició era «in every part a fragmentary, porous, non-cohesive mishmash of other texts», molts de seus, d'altres no –com les notes sobre els indis nord-americans d'Ernest Seton⁹. Curull d'històries exòtiques, jocs, obres de teatre, símbols i signes secrets, i escrit amb un estil estimulante de la imaginació adolescent, el llibre combina diversió i moralització, com si d'un joc es tractés. Un joc que, en realitat, era un esquema de formació per als adolescents en el seu temps lliure, a punt perquè fos adoptat per les organitzacions juvenils britàniques ja existents, com la Boys' Brigade o la YMCA¹⁰, o fins i tot directament per col·lectius de ciutadans¹¹.

El refeedons ideològic que respirava la proposta de Baden-Powell responia a les tensions socials i polítiques de l'era Edwardiana¹², des de la creença que la industrialització estava minant les concepcions tradicionals del bon comportament i contribuïa a la decadència moral i física de les classes més baixes a l'Imperi Britànic, així com al possible decliu del propi imperi¹³.

Amb l'amenaça latent d'una possible invasió alemanya i des del convenciment que els joves britànics no estaven preparats per a la defensa, Baden-Powell creia que podia proposar un model complementari a l'educació formal de l'escola per als adolescents, des d'una òptica clarament patriòtica, que formés el caràcter i ensenyés iniciativa i habilitats útils, mitjançant activitats a la natura, a través del joc i l'observació, en un format popular i motivador¹⁴.

Mig any abans, l'agost de 1907, Baden-Powell havia fet una prova d'aquest sistema aplegant una vintena d'adolescents de classes socials diferents i fent-los conviure deu dies en tendes d'acampada a la petita illa anglesa de Brownsea, cuinant el seu menjar, fent jocs, aprenent tècniques i escoltant les històries exòtiques que ell mateix els explicava. Aquella data s'ha considerat tradicionalment l'inici de l'escoltisme¹⁵. El gener següent apareixia *Scouting for Boys*, i a l'abril la revista per a nois *The Scout*, que en el seu primer any va tenir un impressionant tiratge setmanal de 110.000 exemplars¹⁶.

⁸ ROSENTHAL, 1980: 613; SPRINGHALL, 1971: 131-132.

⁹ BOEHMER, 2004: xiii, xlv.

¹⁰ La Boy's Brigade és una organització juvenil cristiana paramilitar (WARREN, 1986: 381-382) fundada a Glasgow el 1833, que té per objecte "the advancement of Christ's kingdom among Boys and the promotion of habits of Obedience, Reverence, Discipline, Self-respect and all that tends towards a true Christian manliness" (BIRCH, 1965: 101-103; <http://www.boys-brigade.org.uk/international/worldwide.htm>). La Young Men's Christian Association (YMCA) és una organització cristiana ecumènica fundada a Londres el 1844 i avui present a 117 països, que proposa als nois joves programes basats en valors cristians. És una organització fortament descentralitzada, en què cada grup local gestiona el seu propi funcionament i finançament (GUSTAV-WRATHALL, 1998; <http://www.ymca.net/international/>).

¹¹ El llibre comença amb una nota dirigida als adults "instructors", explicant que «the [scout] system is applicable to existing organisations such as schools, boy's brigades, cadet corps, etc., or can supply a simple organisation of its own where these do not exist». BADEN-POWELL, [1908] 2004: 5.

¹² L'etapa Edwardiana és la que correspon al regnat d'Edward VII a Gran Bretanya, succeint la reina Victòria, entre 1901 i 1910, tot i que la seva influència s'estén possiblement fins a l'inici de la primera guerra mundial.

¹³ WARREN, 1986: 385-387.

¹⁴ PARSONS, 2004: 49; ROSENTHAL, 1986; SPRINGHALL, 1971 i 1986; WARREN, 1986.

¹⁵ JEAL, 2001: 383-386; NAGY, 1985: 54-55.

¹⁶ WARREN, 1986: 387; SPRINGHALL, 1971: 133.

La primera edició del *Scouting for Boys* permet constatar que el llibre és un collage de llibres anteriors i de materials diversos¹⁷, sense una estratègia doctrinària ben establerta. Segons Warren, «Baden-Powell, no systematic thinker or critic, picked up and dropped social and political concerns as he went along»¹⁸. Certament, es posa l'èmfasi en el desenvolupament del caràcter de la persona i la influència moral del petit grup, contraposats a la formació doctrinària i impersonalitzada. Però les contradiccions seran constants: es busca la complicitat de pares, escola i església, però es critica la deixadesa dels pares, la inconsistència de l'escola i la instrucció bíblica eclesial¹⁹. Igualment, en el model s'hi troba al mateix temps la voluntat de formar persones autònomes i la importància de l'obediència i l'autodisciplina²⁰.

1.2. El procés de formalització d'un moviment per a l'Imperi britànic

Si bé la intenció de Robert Baden-Powell no havia estat crear un moviment, l'extraordinària recepció del llibre va tenir com a conseqüència un èxit de la idea que va sorprendre el seu propi impulsor. Grups d'autoconsiderats *scouts* apareixien a tota Gran Bretanya. Què significava, però, "considerar-se *scout*"? Essencialment, un element imaginari d'autoidentificació: la consciència de formar part d'un gran joc. Talment en un joc, en forma de relat imaginari, a *Scouting for Boys* s'explica qui eren els *scouts* –referint-se als exploradors, i no als membres d'un moviment educatiu–, descrivint com vestien i quines pautes de comportament tenien. Així, sense gaire solemnitat i com un més dels *camp fire yarns* que componen les diverses històries del llibre, es diu que

«Scouts, all the world over, have unwritten laws which bind them just as much as if they had been printed in black and white. They come down to us from old times. ... The following are the rules which apply to Boy Scouts, and which you swear to obey when you take your oath as a scout, so it is as well that you should know all about them».

La continuació del relat exposa que l'existència d'aquestes pautes de comportament estaven recollides en la "scout law", que al seu torn s'explica que era acceptada mitjançant la formulació de la "scout oath":

«Before he becomes a scout a boy must take the scout's oath, thus: 'On my honour I promise that: 1. I will do my duty to God and the King. 2. I will do my best to help others, whatever it costs me. 3. I know the scout law, and will obey it'»²¹.

El contingut de la *law*, que apareix unes pàgines més endavant, s'exposa en base a aquests nou enunciats formulats de manera positiva i que després desenvolupa:

«1. A Scout's honour is to be trusted. 2. A Scout is loyal to the King, and to his officers, and to his country, and to his employers. 3. A Scout's duty is to be useful and to help others. 4. A Scout is a friend to all and a brother to every other Scout, no matter to what social class the other belongs. 5. A Scout is courteous. 6. A Scout is a friend to animals. 7. A Scout obeys orders of his patrol leader or scout master

¹⁷ BOEHMER, 2004: xi.

¹⁸ WARREN, 1986: 387.

¹⁹ NAGY, 1985: 61-62.

²⁰ MACDONALD, 1993: 150; JEAL, 2001: 413.

²¹ BADEN-POWELL, [1908] 2004: 36.

without question. 8. A Scout smiles and sings under all circumstances. 9. A Scout is thrifty»²².

A l'edició original del llibre, però, no hi ha cap element que doni a la *scout's oath* un to de solemnitat distint al de la resta d'elements que es caracteritzen com a identificadors dels escoltes. De fet, just després d'exposar-la el relat continua amb l'explicació de com és la salutació dels scouts i els signes secrets que fan servir²³, en un to èpic i fantàstic alhora. Igualment, la descripció que fa de la *scout's law* («Scouts, all the world over, have unwritten laws...») és clarament part d'un relat, perquè no està descrivint els *boy-scouts* (que encara no existien), sinó que barreja ficció i proposició sobre una suposada "lleï no escrita" que assumeixen tots els *scouts* del món (referint-se als exploradors, subjectes del relat).

D'altra banda, les referències a *Déu* i al *Rei* que hi ha al text de la llei i la promesa s'han d'entendre en el marc de l'entorn britànic en què es formulaven, una societat religiosa però on no hi havia imposició de cap església i on a més, des de finals del segle XVIII, havia quedat establerta la independència del parlament –i, per tant, de l'estructura democràtica– respecte de la monarquia: «If the service which was required of the boys was for God, it was for the God of a multi-confessional and tolerant society; if loyalty to the King was asked for, it was faithfulness to a monarch who reigned rather than governed»²⁴.

Vint-i-un mesos després que es publicués el llibre, el setembre de 1909, l'editor Pearson va esponsoritzar l'organització d'una trobada al Crystal Palace de Londres, veient en la iniciativa un potencial negoci en creixement. Sorprenentment per als organitzadors, encapçalats pel propi Baden-Powell, a la trobada hi van assistir 11.000 nois que es consideraven *scouts*²⁵. Baden-Powell explicava aquest creixement espontani en una entrevista el 1937:

«Boys were writing to me telling me how they had started Patrols and Troops and had got men to come and act as their Scoutmasters. So we had to start a Headquarters office in a tiny room to deal with correspondence and supply equipment. ... In that year, 1909, I arranged to have a meeting of the would-be Scouts at the Crystal Palace on a certain day. And when I got there, my wig, there were a lot of them. Rain was threatening, so we mustered them inside the Palace and arranged a March Past and counted them as they entered at one door and went out at the other. There were 11,000 of them – 11,000, who had taken it up of their own accord! That is why I say that one didn't see the start: Scouting started itself»²⁶.

Certament, aquesta explicació no esmenta la vinculació inicial de l'esquema *scout* amb la militarista Boy's Brigade, de la qual tot i que el propi Baden-Powell havia

²² BADEN-POWELL, [1908] 2004: 44-46.

²³ «[The scout's salute and secret sign consists in] the three fingers held up (like the three points of the scout's badge) remind him of his three promises in the scout's oath». L'scout's badge és citat dues pàgines abans: «The scout's badge is the arrow head, which shows the north on a map or on the compass. It is the badge of the scout in the Army, because he shows the way: so, too, a peace scout shows the way in doing his duty and helping others» (BADEN-POWELL, [1908] 2004: 37, 34). Tant la salutació com l'escut s'han mantingut en la simbologia escolta mundial fins avui.

²⁴ NAGY, 1967: 17.

²⁵ NAGY, 1985: 63-64; REYNOLDS, 1942: 150.

²⁶ BADEN-POWELL, 1937.

acceptat la vicepresidència se n'havia desvinculat²⁷. Així, a partir de la trobada de 1909 a Londres, es va posar en marxa la creació d'una organització pròpia per al *Scouting*, comptant amb l'ajut territorial de l'organització cristiana ecumènica YMCA²⁸ –que confiava que els *scouts*, un cop adults, n'esdevindrien membres– i mantenint el suport econòmic de l'editor del llibre²⁹.

Molt probablement, són tres les claus de l'èxit del *scouting*. Primerament, la seva oportunitat històrica. La proposta apareix en l'època en què al món occidental neixen els conceptes de "joventut" i de "temps lliure", i també quan s'elogia el camp i la vida natural en contraposició a la vida a la ciutat industrial³⁰. Segonament, l'amplíssima complicitat del projecte amb les institucions d'autoritat social i política a la Gran Bretanya, és a dir, amb la monarquia, l'exèrcit, l'escola i l'església, una complicitat que es reproduirà en molts altres països. I finalment, l'heterogeneïtat i relativa ambigüïtat de la proposta de ciutadania de *Scouting for Boys*, llibre referent des dels inicis i que ho serà durant tota la seva història, una heterogeneïtat que permet no només una àmplia acceptació, sinó també la posterior internacionalització de la proposta.

Aquesta ambigüïtat, clau per al seu ampli suport social, fa també que no sigui estrany que, com indica Nagy, l'escoltisme hagi estat al mateix temps acusat de militarista per uns i de pacifista per altres; que molts l'hagin considerat massa creient mentre les esglésies en critiquen el poc contingut religiós (només dues de les 300 pàgines de *Scouting for Boys* en parlen); o fins i tot que els *Labour* anglesos l'acusessin de promoure valors que permetien el manteniment dels conservadors al poder, mentre que els *Tories* l'atacaven per les seves tendències socialistes³¹.

1.3. La consolidació britànica i la internacionalització espontània

Només tres mesos després de la trobada de Crystal Palace, el desembre de 1909, es creava la Boy-Scouts Association britànica, amb la considerable xifra de 108.000 membres, presidida pel propi Baden-Powell; i un any després, el 1910, la Girl Guides Association, presidida per la seva germana Agnes Baden-Powell, amb 6.000 membres³². El 1909, Baden-Powell era nomenat cavaller pel rei Edward VII, i l'any següent, encoratjat per aquest, es retirava de l'exèrcit amb rang de general per dedicar-se en exclusiva a l'*scouting*.³³ En el moment de formalitzar-se com a organització, la llei i la promesa escoltes com a tàndem inseparable va esdevenir el referent central de l'ideari de l'*scouting*, tot i la rellevància relativa que tenia al *Scouting for Boys*³⁴. En efecte, en el sistema metodològic del *scouting*, pensat per a l'adolescència, comptava amb una "llei" com a codi de valors compartit i una

²⁷ ROSENTHAL, 1980.

²⁸ WARREN, 1986: 388-389.

²⁹ ROSENTHAL, 1986: 52; WARREN, 1987: 388; JEAL, 2001: 400.

³⁰ COLTON, 1992: 4.

³¹ NAGY, 1985: 68. Jeal (2001: 413) afegeix que la seva adaptació de la idea *Edwardiana* de perseguir "national efficiency" era prou ambigua com per ser ben rebuda pels conservadors *Tories* i els social-demòcrates *Fabians*.

³² NAGY, 1985, 64; JEAL, 2001: 471.

³³ JEAL, 2001: 422; NAGY, 1985: 47.

³⁴ JEAL, 2001: 393-394

“promesa” com a acte voluntari d’adhesió a aquests principis³⁵, com a element d’autoeducació a través del qual el jove esdevé explícitament i voluntària membre del moviment.

El codi de comportament que s’estableix a la *Scout Law* és un codi social, el benefici del qual no és per al qui l’adopta sinó per a les altres persones. Es tracta de regles per a fer millors ciutadans per tal de generar un millor veïnatge³⁶, explicitant uns principis que, més endavant, van esdevenir essencials per a mantenir la unitat ideològica del moviment. Justament per la importància que pren la definició d’aquest principis un cop el moviment es formalitza, el propi Baden-Powell i l’associació britànica van formular progressivament alguns canvis en el text de la *Scout Law*. Primerament, el 1911 hi van afegir un desè punt, de caràcter moralitzador: «10. A Scout is pure in thought, in word and in deed». El 1912 hi van afegir una referència als pares en els punts 2 i 7, superant la confiança limitada en l’exemple que suposaven a l’Anglaterra del moment; el 1917 hi afegien una referència a les persones que estan “per sota”, en resposta a les crítiques dels entorns socialistes; i el 1938 al punt 2 van canviar *officials* per *scouters*, i van reordenar-ne el contingut. Així, els punts 2 i 7 van quedar de la següent manera: «2. A Scout is loyal to the King, his country, his Scouters, his parents, his employers and to those under him. 7. A Scout obeys orders of his parents and his patrol leader or scout master without question». Finalment, com ja he indicat, el 1934 (vigent des del 1938) es va afegir *país* i *creença* al punt 4, que esdevindrà especialment important: «4. A Scout is a friend to all and a brother to every other scout no matter what country, class or creed, the other may belong»³⁷.

El cos ideològic educatiu de l’escoltisme es basteix realment, doncs, a posteriori del seu naixement, en una època de tendència militaritzant i justament en oposició a aquesta tendència, independentment dels seus orígens³⁸. Per això, en paral·lel amb el desenvolupament de la pedagogia activa, l’*scouting* es presenta com a formació per a la ciutadania, essencialment educatiu, tot i que sense deixar de banda elements de patriotisme i de compromís religiós³⁹. Així doncs, el rol educatiu del *scouting* va ser especialment remarcat pels seus impulsors en els anys previs a 1914, quan augmentaven les acusacions de militarisme. I de fet, l’aprofundiment en un mètode educatiu propi basat en l’individu i en el ple desenvolupament dels seus potencials l’allunyava de la disciplina de masses militar. En aquell moment, d’altra banda, entre 1911 i 1914, a Anglaterra es rebien les modernes idees de la pedagogia i feminista italiana Maria Montessori i el seu “aprendre fent”, molt similar al que l’escoltisme desenvolupava intuïtivament. L’enllaç ideològic del *scouting* amb

³⁵ NAGY, 1985: 183-184.

³⁶ REYNOLDS, 1942.

³⁷ Document *Policy, Organisation and Rules*. The Boy Scouts Association, London, 1938 (“Effective from 1st October”). A la 18a edició de *Scouting for Boys* (C. Arthur Pearson: London) encara hi havia el redactat anterior, mentre que a la següent edició (1940), posterior al document citat amb el nou marc legal de l’escoltisme britànic, el text de la Llei escolta ja havia incorporat “country” i “creed” al punt 4.

³⁸ John Springhall, tot i mantenir la tesi que l’objectiu inicial de Baden-Powell amb l’*scouting* era preparar la nova generació de soldats per a la defensa de l’Imperi britànic, remarca que «Baden-Powell and his Boy Scouts have also to be seen within the context of Edwardian politics and society», donat que «this was a period during which the children in Europe were being trained for a war which was regarded as natural and inevitable». SPRINGHALL, 1971: 150-151.

³⁹ WARREN, 1986: 392-393.

els innovadors corrents liberals de renovació pedagògica va ser ràpid⁴⁰. L'any 1914 Baden-Powell ja destacava en un escrit que «Montessori has proved that by encouraging a child in its natural desires, instead of instructing it in what you think it ought to do, you can educate it on a far more solid and far-reaching base»⁴¹.

Pocs anys després de la seva creació, el 1916, el mètode es va estendre per baix en la franja preadolescent (*cub wolfs* o *cub scouts*, adoptant una ambientació basada en *The Jungle Book* de Rudyard Kipling⁴²; en el cas de les noies el terme emprat va ser *brownies*⁴³). Ja el 1922 es va estendre per dalt, en la franja postadolescent (*senior scouts* o *rovers*⁴⁴), mentre que els *scouts* restaven ocupant aproximadament la franja entre els 12 i 15 anys. Tot i que al principi tenien una certa autonomia, cada una d'aquestes franges va esdevenir, amb el temps, una *section*⁴⁵ o grup d'edat dins el mateix moviment.

Pel que fa a la presència de noies, molts han considerat que Robert Baden-Powell va decidir crear una organització paral·lela femenina quan a la trobada de Crystal Palace de 1909 va veure que hi assistien algunes noies que es consideraven *scouts*⁴⁶. Tot i així, en documents anteriors del propi Baden-Powell s'hi afirma explícitament que les noies podien ser *scouts*. Ja el 1907, al 'Boy Scouts Scheme', el primer document on concretava el projecte de l'*scouting*, escrivia que aquest era la base «for an attractive organization and valuable training for girls»; i en un article del 1908 hi deia: «I think girls can get just as much healthy fun out of Scouting as boys can ... and prove themselves good Scouts in a very short time»⁴⁷.

Jeal manté que la idea d'una organització separada és posterior, deguda a pressions de l'*establishment* social que no considerava apropiat que les noies fessin activitats tan masculines. És a finals d'agost de 1909 quan Baden-Powell va decidir no tan sols adaptar l'*scouting* per a les noies, sinó també crear una organització separada. Aquell mateix any, al seu llibre *Yarns for Boy Scouts* ja suggeria que les noies i la societat es podrien beneficiar que aquestes prenguessin els principis de l'escoltisme, tot i que a través d'un «slightly modified» sistema de formació, i afirmava: «I am forced to this suggestion by the fact that already some thousands of girls have registered themselves as 'Boy Scouts'!»⁴⁸.

⁴⁰ WARREN, 1986: 392-393; i JEAL, 2001: 413-414, on també es citen diversos documents de l'etapa 1911-1914 en què Baden-Powell i l'*scouting* es vinculen amb les idees de Montessori.

⁴¹ Escrit original als arxius de la Scout Association britànica, citat a JEAL, 2001: 413.

⁴² BADEN-POWELL, Robert (1916): *The Wolf Cub's Handbook*. Londres: C. Arthur Pearson Ltd.

⁴³ BADEN-POWELL, Robert (1920): *The Handbook for Brownies or Bluebirds*. Londres: C. Arthur Pearson Ltd.

⁴⁴ BADEN-POWELL, Robert (1922): *Rovering to Success*. Londres: Herbert Jenkins.

⁴⁵ JEAL, 2001: 31, 500-501, 516.

⁴⁶ KERR, 1932: 11-13, 14, 29; també NAGY, 1985: 63. Igualment, Baden Powell, en l'entrevista abans citada de 1937, contribueix a aquesta visió dient que en el *rally* de Crystal Palace el 1909, «among the boys as they marched past, we found some groups of girls in Scout hats with staves and lanyards and haversacks, like the boys. "Who are you?" we said. "Oh, we are the Girl Scouts". "The devil you are!" "No – Girl Scouts". So I had eventually to write a book for them giving them the name of Guides to distinguish them from Scouts. And that is how the Girl Guides started – on their own – and they have gone on growing ever since». BADEN-POWELL, 1937.

⁴⁷ 'Boy Scouts Scheme', pamflet publicat el 1907 per la Scout Association Britànica; i 'Can Girls Be Scouts?', article a la revista *The Scout*, maig de 1908. Ambdues cites referenciades a JEAL, 2001: 469.

⁴⁸ BADEN-POWELL, Robert (1909): *Yarns for Boy Scouts*. London: C. Arthur Pearson Ltd.

En efecte, les noies *scouts* es van inscriure provisionalment en el cens dels nois *scouts* fins que el 1910 es va crear l'associació femenina. El novembre de 1909 Baden-Powell publicava "The Scheme for Girl Guides"⁴⁹, adaptant finalment l'*scouting* per a les noies i adoptant per a la versió femenina del moviment el nom *guiding*⁵⁰ (*guiatge*). Va encarregar la gestió del *Guiding* a la seva germana Agnes, de 52 anys, que juntament amb ell el 1912 va publicar *How Girls can Help to Build Up the Empire*⁵¹, una pretesa versió femenina del *Scouting for Boys* que no va acabar de reixir, com tampoc no ho va fer la química entre les idees d'Agnes – que creia que les noies havien de ser refinades– i les del seu germà⁵². La separació en dues organitzacions va dur a una forta tendència a evitar el treball conjunt amb l'altre gènere. Pocs anys després, Rose Kerr esmentava críticament que algunes dirigents guies semblaven «to have been preternaturally sensitive on the subject of boy scouts and girl guides breathing the same air»⁵³.

El 1912 Robert Baden-Powell es casava amb Olave Saint Claire Soames, que tenia 23 anys⁵⁴. Dos anys després, el gener de 1914, apareixia el primer número de la *Girl Guides Gazette*, la revista oficial del guiatge⁵⁵. En poc temps, es va perfilar la substitució de la seva germana Agnes al capdavant de les *girl guides* per la seva dona Olave, molt més jove, dinàmica, esportiva i pròxima a les idees del seu marit, el qual ja aleshores escrivia: «Girls must be partners and comrades rather than dolls»⁵⁶. El 1915 Robert Baden-Powell esdevenia president de la Girl Guides Association, i el 1918 Olave n'esdevenia la nova *Chief Guide*. Més endavant, en seria també la veritable líder mundial⁵⁷. El mateix 1918, Robert Baden-Powell publicava *Girl Guiding. The Official Handbook*⁵⁸, substituïnt el publicat per la seva germana el 1912.

Tal com he indicat abans, la intenció de Baden-Powell a l'editar *Scouting for Boys* no havia estat crear una organització, ni a nivell britànic ni molt menys a escala internacional. Tot i així, similar a l'eclosió viscuda a Anglaterra, l'escoltisme i, en menor nivell, el guiatge, van començar a expandir-se amb rapidesa de manera immediata a la resta de l'Imperi britànic i del món. De fet, l'etereogeneïtat de la proposta original, i les diverses formes en què pot ser reinterpretada, també permet explicar com un producte destinat a regenerar l'Imperi Britànic va tenir tan bona recepció immediata en societats tan distintes com la xilena, la francesa, la malàisia o la japonesa. Ara bé, tant a Gran Bretanya com a fora, és la complicitat amb les institucions governamentals, en base al compromís de servei ciutadà al voltant d'uns valors d'ordre socialment ben vistos, el que facilita la seva ràpida

⁴⁹ Es va publicar a la *Boy Scout Headquarters' Gazette*, el novembre de 1909.

⁵⁰ Mentre que Baden-Powell va triar el terme *guides* recordant el conegut cos dels *Guides* de l'Índia, aquest mateix terme era inacceptable als Estats Units, per connotar els caçadors d'indis; per això, quan el 1912 es va crear l'associació nord-americana van adoptar el nom *girl scouts*, que ha esdevingut sinònim de *girl guides* –tal i com consta al nom de l'associació mundial: *World Association of Girl Guides and Girl Scouts* (WAGGGS, 1997: 12-13).

⁵¹ BADEN-POWELL, Agnes i Robert BADEN-POWELL (1912) *How Girls can Help to Build Up the Empire: The Handbook for Girl Guides*. Londres: Thomas Nelson.

⁵² JEAL, 2001: 471-487.

⁵³ KERR, 1932: 90-93

⁵⁴ JEAL, 2001: 428-442.

⁵⁵ KERR, 1932: 99.

⁵⁶ Carta al *Morning Post*, 9 d'agost de 1913; citat a JEAL, 1989: 470.

⁵⁷ JEAL, 2001: 473, 476 (469-487).

⁵⁸ BADEN-POWELL, Robert (1918): *Girl Guiding. The Official Handbook*. Londres: C. Arthur Pearson Ltd.

propagació internacional⁵⁹. Aquesta propagació no es dona tan sols en el marc de l'Imperi Britànic (Irlanda, Canadà, Austràlia, Nova Zelanda, Zimbawe, Sud-àfrica i l'Índia entre 1908 i 1909)⁶⁰, sinó també a Xile, Dinamarca, els Estats Units i Rússia (1909), Brasil, França, Finlàndia, Alemanya⁶¹, Grècia i Holanda, (1910), Bèlgica, Txecoslovàquia, Noruega, Suècia, Malàisia i Singapur (1911)...⁶² Un creixement permanent en extensió i en nombre que anava de la mà de l'extensió del llibre *Scouting for Boys*: a finals dels anys 20, dues dècades després que es publicués a Londres, ja s'havia editat en vint-i-sis països –sense comptar les edicions dins l'Imperi Britànic⁶³.

La internacionalització no planificada va ser rebuda amb prudència des de Londres. Segons Laszlo Nagy, Baden-Powell va proposar que no s'acceptessin sol·licituds d'admissió de fora de la jurisdicció britànica. Enlloc d'això, al número d'octubre de 1911 de la *Scout Headquarters Gazette* va suggerir que es creés un departament de relacions exteriors per a mantenir contacte amb escoltes d'arreu. S'albirava un moviment, però no una organització internacional⁶⁴.

Com indica Sica, Baden-Powell no va veure en la proliferació internacional de l'escoltisme una "coincidència curiosa", com si simplement es generalitzés una institució amb utilitat social. Al contrari, es va negar a patentar el terme per a ús exclusiu de l'*scouting* britànic i progressivament va anar deixant de banda la idea de ciutadans de l'imperi per adoptar un discurs més internacionalista. Certament, aquesta evolució va ser reforçada pel fet que Baden-Powell havia viatjat a molts països i ho seguís fent, junt amb la visió liberal britànica que compartia, allunyada d'un nacionalisme expansionista més propi de l'Europa continental preocupat amb els límits fronterers⁶⁵.

L'estiu de 1913 es va organitzar el primer camp *scout* "internacional" prop de Birmingham, amb 30.000 assistents, la majoria dels quals provinents dels dominis britànics, però també d'una dotzena de països europeus i dels Estats Units⁶⁶. Igualment, es van modificar totes i cadascuna de les deu primeres edicions de *Scouting for Boys*, fins l'any 1922, per tal d'obrir i globalitzar les referències socials i culturals del text i fer així que Gran Bretanya ja no constés tan clarament al centre del món escolta⁶⁷. S'estava però a les portes d'una gran guerra, i es respiraven aires de conflicte arreu. A Austràlia, Nova Zelanda, Canadà i Sud-àfrica s'establia formació militar obligatòria a les escoles, en general en la forma de *cadet corps*, i

⁵⁹ PARSONS, 2004: 5-7.

⁶⁰ L'historiador Timothy H. Parsons (PARSONS, 2004: 61-71) ha mostrat com, en el cas de l'Imperi Britànic, l'expansió va venir de la mà dels colonitzadors, que veien en l'*Scouting* un mitjà de control de la població colonitzada, tot i que la realitat va ser força diferent de l'esperat, com exposaré.

⁶¹ Com indicaré més endavant, les organitzacions alemanyes anomenades escoltes no van ser internacionalment reconegudes abans de la II Guerra Mundial.

⁶² WOSM, 1990.

⁶³ JEAL, 2001: 396.

⁶⁴ El 1913 Baden-Powell publicava el llibre *Boy Scouts Beyond the Seas* (Londres: C Arthur Pearson Ltd.), en què explicava els seus viatges per a visitar l'*scouting* als Estats Units, Japó, Noruega, Suècia, Dinamarca, Holanda, Bèlgica, i les colònies d'Índia, Sud-àfrica, Austràlia i Nova Zelanda, el que mostra que tenia un contacte important amb l'extensió internacional del moviment.

⁶⁵ SICA, 2006: 16-17.

⁶⁶ NAGY, 1985: 65, 76.

⁶⁷ BOEHMER, 2004: xlv.

no semblava llunyà que passés el mateix a Gran Bretanya⁶⁸. Se sap que en un inici Baden-Powell va intentar convèncer els responsables institucionals que l'*scouting* podia ser una bona preparació indirecta per a aquest tipus de formació, per tal d'evitar que el moviment fos fagocitat⁶⁹, reforçat pel fet que molts responsables de l'organització britànica i també dels *scoutmasters* o educadors eren militars. La discussió sobre aquest punt és un dels elements essencials de la polèmica historiogràfica ja esmentada sobre els orígens militaristes del moviment escolta britànic.

L'esclat de la guerra va agafar l'*scouting* en ple procés de definició, quan encara estava aprenent a funcionar, amb una base estructural i ideològica massa feble pel volum que havia pres. Provenient d'uns orígens plens d'històries romàntiques sobre els exploradors fronterers, la primera guerra mundial va ser un xoc de realitat que va fer trontollar els fonaments del moviment escolta⁷⁰.

1.4. La pau i l'ideal de la League of Nations

Com explica Nagy, l'estiu de 1914 milions de joves dels diversos bàndols van anar a la guerra creient tots ells que lluitaven per una causa noble i per un món millor. El fervor patriòtic i nacionalista no deixava lloc per al matís⁷¹. A Gran Bretanya, d'entre els joves que van ser mobilitzats uns 150.000 pertanyien o havien pertangut a l'*scouting*, dels quals uns 10.000 van morir⁷². Molts d'ells eren *scoutmasters* (educadors). També molts escoltes –nois i noies– van servir en tasques auxiliars i de serveis. No va ser aquest l'únic mal per al nou moviment. El 1911, per exemple, a l'Alemanya després enemiga dels anglesos 80.000 persones es consideraven *scouts*, i quan va esclatar la guerra *Scouting for Boys* ja s'havia traduït a l'alemany i els contactes entre l'organització anglesa i les alemanyes eren intensos⁷³.

Tot apuntava que, després d'una lluita acarnissada entre països, la perspectiva internacional de l'escoltisme esdevindria inviable. Però contràriament, acabada la guerra el moviment no tan sols no decreixia, sinó que a banda d'augmentar en nombre – a Gran Bretanya gairebé 200.000 de *boy scouts* i, en pocs anys, prop de mig milió de *girl guides*⁷⁴– ja era present a una trentena de països. El perfil social majoritari dels nois de l'*Scouting* britànic era classe mitja i mitja-baixa, més que no de classe baixa⁷⁵.

La I Guerra Mundial, juntament amb l'eclosió internacional de l'escoltisme i les possibilitats que oferia, van ser els motius principals que, segons Sica, van provocar que Baden Powell variés el registre de ciutadans de l'imperi cap a l'ideal de ciutadans del món⁷⁶. Durant la guerra va poder copsar de primera mà les

⁶⁸ WARREN, 1986: 380; JEAL, 2001: 448.

⁶⁹ SPRINGHALL, 1987.

⁷⁰ JEAL, 2001: 448-456.

⁷¹ NAGY, 1985: 79.

⁷² SICA, 2006: 17.

⁷³ JEAL, 2001: 449, 453.

⁷⁴ JEAL, 2001: 485.

⁷⁵ SPRINGHALL, 1971: 138-141.

⁷⁶ SICA, 2006: 16-18.

conseqüències sobre la gent jove d'un conflicte bèl·lic de primera magnitud. La visió d'un militar que s'havia dedicat a mantenir l'estabilitat de l'imperi es va transformar en la d'un activista cívic compromès amb evitar un nou conflicte armat, allunyant definitivament l'escoltisme de tendències nacionalistes amb vel·leïtats expansionistes⁷⁷. El 1917, en un escrit sobre "Scouting as a peace agent", ja afirmava:

«Nations disillusioned by war are seeking something better than pieces of paper produced by unscrupulous statesmen. They are proposing war reparations and indemnities but beyond these material obligations it is surely possible to encourage the feelings and emotions of peoples as the best hope of permanent peace. The Scout Movement on its relatively small scale has taken root among the youth of all civilized countries and is still growing. It is not too much to hope that in the years to come, with increasing numbers joining this fraternity in the coming generations, they will unite in personal friendship and mutual understanding such as never before and thus find a solution to these horrendous international conflicts»⁷⁸.

La idea de pau com a contribució al propi país i la d'internacionalisme es respiren també al primer llibre de Baden-Powell destinat explícitament als educadors escoltes o *scoutmasters: Aids to Scoutmastership*⁷⁹, publicat el 1919. En ell, remarcava als educadors que «[o]ur aim in making boys into good citizens is partly for the benefit of the country, that it may have a virile trusty race of citizens whose amity and sense of "playing the game" will keep it united internally and at peace with its neighbours abroad»⁸⁰.

Baden-Powell havia planificat organitzar una trobada internacional el 1918, en el desè aniversari del moviment, amb uns objectius prou clars explicitats el 1916: «to make our ideals and methods more widely known abroad; to promote the spirit of brotherhood among the rising generation throughout the world, thereby giving the spirit that is necessary to make the League of Nations a living force»⁸¹. La Societat de Nacions (*League of Nations*) era una proposta del Govern britànic que el 1918 va assumir el president demòcrata nord-americà Woodrow Wilson, el qual la va incloure com a darrer dels "14 punts" per a una pau mundial proposats en la postguerra: «A General Association of Nations must be formed under specific covenants for the purpose of affording mutual guarantees of political independence and territorial integrity to great and small States alike»⁸².

Era el primer cop que es concretava la idea d'una organització internacional de països per a superar la guerra com a mitjà de resolució de conflictes. La Societat de Nacions va ser establerta finalment el 1919 a la Conferència de Pau de París i sota el Tractat de Versalles, «to develop cooperation among nations and to guarantee them peace and security». Tot i la seva accidentada trajectòria, començant pel veto dels aïllacionistes nord-americans a què els Estats Units ratifiquessin la seva creació, i seguint per la incapacitat de frenar l'expansionisme nipó, italià i alemany, la Societat de Nacions va ser un important precedent en la idea de la pau com a

⁷⁷ PARSONS, 2004: 54; NAGY, 1985: 82.

⁷⁸ Citat a REYNOLDS, 1942: 190-191 (la cursiva és meua).

⁷⁹ BADEN-POWELL, Robert (1919): *Aids to Scoutmastership*. Londres: Herbert Jenkins.

⁸⁰ BADEN-POWELL, 1949 [1919]: 21.

⁸¹ COLLIS, HURLL and HAZLEWOOD, 1961: 97. Citat a JEAL, 2001: 511 (la cursiva és nostra).

⁸² DiNUNZIO, 2006: 406.

objectiu polític i va sentar les bases ideològiques del que el 1945 va ser l'Organització de les Nacions Unides⁸³.

A Gran Bretanya s'havia creat l'organització ciutadana *League of Nations Union* per tal de donar suport a l'ideal. En aquest marc, es pot veure en diversos escrits i intervencions públiques de Baden-Powell que des que va començar a parlar-se del projecte de la *League* era conscient que el moviment escolta podia contribuir a generar un estat d'ànims que facilités l'existència d'una organització supranacional amb la pau –i la governança– com a objectiu polític global. És interessant reproduir una carta de Baden-Powell (1919) a l'alcalde de Londres, un dels responsables de la *Union*, on hi diu explícitament:

«I need scarcely say how, in common with most people, I am anxious to do anything to make the League a living force.

»[...]. Through the Boy Scout and Girl Guide Movement we have already instituted [...] the training of young citizens of the different countries to think in terms of peace and good will towards each other, so that the League of Nations shall, in the next generation, be *a bond between peoples rather than a pact between Governments*.

»We have now over a million young members in the different civilised countries, all working under the same Scout Law and ideals, looking on each other as brother and sister members, and in a great number of cases interchanging letters and visits.

»Next year will see a great International Conference of these boys and girls in London.

»So I hope that our aims and doings will commend themselves as all in the direction in which your society is moving»⁸⁴.

Aquest era doncs l'ideal que planava sobre el projecte de trobada escolta internacional, la "great international conference" de què parla a l'escrit, que s'havia hagut de postposar per la guerra.

2. L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE L'ESCOLTISME MUNDIAL

2.1. L'etapa sota lideratge de Robert Baden-Powell

La passa definitiva cap a l'estructuració de l'escoltisme com a moviment internacional es va donar l'estiu de 1920. Cal tenir en compte que, en comparació amb 1908, Baden-Powell havia passat per una important evolució ideològica i d'objectius. D'una banda, la vinculació amb el discurs de l'educació activa, en especial en relació a la pedagogia de Maria Montessori i rebutjant el perfil militarista; segonament, posant més èmfasi en la necessitat de tenir criteri propi i relativitzant la idea d'obediència⁸⁵; tercer, amb una indubtable vocació internacional, vinculada a l'ideal de la *League of Nations*, conseqüència entre altres de la constatació de la xarxa internacional escolta que s'estava generant

⁸³ UNITED NATIONS LIBRARY, 1983.

⁸⁴ Arxius de la Scout Association britànica, Box "Co-operation-League of Nations", Chief Scout to Lord Mayor of London, 23 September 1919. Citat a SICA, 2006: 23 (la cursiva és nostra).

⁸⁵ «And so it is in almost every problem of life; individual power of judgement is essential, whether in choice of politics, religion, profession, or sport, and half our failures and three-quarters of our only partial successes among our sons is due to the want of it. We want our men to be men, not sheep». BADEN-POWELL, 1912.

espontàniament; i finalment, i molt lligat amb el punt anterior i com a conseqüència del fort impacte de la I Guerra Mundial, el permanent compromís amb la pau. Tot i que aquests elements, que desenvoluparé en capítols posteriors, eren en els fonaments de la formalització de l'escoltisme mundial, cal tenir també en compte que en molts països es van crear associacions escoltes seguint el model inicial britànic. Per tant, al llarg dels anys i en molts països es va mantenir una tensió ambigua, entre el model inicial britànic de 1909 – amb simpaties amb el món militar, molt més basat en la disciplina i amb graus diversos de nacionalisme – i el model que Baden-Powell ja promovia el 1920 – civil, socialment compromès, posant èmfasi en l'educació de l'individu i clarament internacionalista i enfocat en el treball per la pau. La paradoxa: les dues visions tenien textos de Baden-Powell com a referència.

L'agost de 1920, finalment, es va celebrar a Londres la trobada planificada per al 1918, amb 8.000 escoltes de 21 països independents i 12 dependències britàniques⁸⁶. Va ser el primer *Jamboree* internacional⁸⁷, que des d'aleshores fins avui s'ha celebrat regularment esdevenint la icona del moviment. En aquesta trobada, Robert Baden-Powell va ser nomenat per aclamació *Chief Scout of the World*, un títol honorífic que des d'aleshores només ell ha ostentat. Tot i que el Jamboree era essencialment una trobada d'adolescents, en aquell marc es va celebrar la primera conferència internacional escolta amb assistència de 33 organitzacions escoltes de diferents països, on es va acordar crear una organització internacional, el *Boy-Scouts International Bureau* (BSIB)⁸⁸. Aquell mateix any es creava el secretariat permanent i dos anys després, a París, es constituïa formalment l'organització⁸⁹. L'escoltisme ja aplegava mundialment un milió de persones.

Per a la nova organització internacional escolta, es van establir un secretariat permanent (el Buró)⁹⁰, una Conferència Internacional (òrgan de govern, format per

⁸⁶ No podem obviar que a la dècada dels 20 l'Imperi Britànic tenia una població d'uns cinc-cents milions de persones, prop d'una quarta part de la població mundial, abastant uns 37 milions de km², una quarta part de la superfície terrestre.

⁸⁷ Els *jamborees* escoltes es van iniciar com una adaptació dels jocs olímpics (reestablerts a Londres el 1908), amb competicions tècniques i esportives. Aviat es va veure que aquestes competicions potenciaven les rivalitats nacionals enlloc de la fraternitat universal, pel que es van substituir les competicions per activitats d'expressió artística tals com cants o representacions (el propi Baden-Powell era afeccionat a actuar) i activitats tècniques basades en la cooperació. VAN EFFENTERRE, 1963, 86-87; JEAL, 2001; WOSM, 1985: 5 (resolució 11/26 sobre competicions als Jamborees).

⁸⁸ NAGY, 1985: 90-91; JEAL, 2001: 511-512. Ni als arxius de la Scout Association britànica ni als del World Scout Bureau (WOSM) existeix cap document que llisti la totalitat d'associacions fundacionals de l'escoltisme mundial. Les xifres varien segons les fonts, potser perquè no és segur que tots els països que van assistir al Jamboree de 1920 conformessin el nou Boy Scouts International Bureau. Nagy (1985: 90) diu que van assistir al jamboree «8000 scouts from 21 independent countries and 12 British dependences» (33 en total, doncs). Al mateix temps, però, llista en un annex sense referència els «Founder countries of the World Scout Movement» (NAGY, 1985: 212), que són 30: «Argentina; Austria; Belgium; Brazil; Chile; Czechoslovakia; Denmark; Ecuador; Estonia; Finland; France; Great Britain; Greece; Hungary; Italy; Japan; Latvia; Liberia; Luxembourg; Netherlands; Norway; Peru; Poland; Portugal; Rumania; Sweden; Switzerland; Thailand; United States of America». No cita, per tant, els dominis britànics on hi havia escoltisme, com ara Canadà, Índia, Sud-àfrica, Austràlia o Nova Zelanda.

⁸⁹ Fins la seva modificació el 1977, la Constitució de WOSM tenia el següent preàmbul: «Accredited representatives of National Scout Associations which had adopted and practised the Scout method prior to 1922, assembled in Paris, France, in July 1922 and established the International Scout Conference for the coordination of the Scout Movement throughout the world, together with an Executive Committee and a Secretariat». WOSM, 1973: 3.

⁹⁰ Cal fer notar la confusió de termes pel fet que la nova organització internacional prenia per nom «International Bureau», nom que, al mateix temps, adoptava el secretariat permanent de l'organització.

les associacions nacionals, que tenien sis vots cadascuna) i un Comitè Internacional (òrgan executiu, format per persones electes per la Conferència). Un any abans, el 1919, al Tractat de Versalles s'havia establert que la Societat de Nacions s'estructuraria amb un secretariat, una Assemblea (òrgan de govern, compostat per tots els països membres amb un vot per país) i un Consell (òrgan executiu, format per quatre països com a membres permanents i quatre com a no-permanents).

Des d'un bon inici es va voler mantenir, però, l'esperit de *moviment* emfatitzat pel seu fundador que donava més importància als principis i al mètode que no pas a l'organització. I més en el nivell mundial on, al mateix temps que s'establien uns principis estàndards fora dels quals no es donava reconeixement escolta, es tenia molta cura en evitar la tendència a una organització mundial centralitzadora i controladora. Com remarcava el seu director, «[the BSIB] possesses no executive authority whatever and in no way controls the different Scout Organizations which constitute its members»⁹¹.

El guiatge o escoltisme femení va seguir un camí similar al del *scouting*. El 1919, a iniciativa d'Olave Baden-Powell, *Chief Guide* del guiatge britànic des de 1918 i dona del fundador, es va crear un Consell Internacional per al guiatge, que tot i no tenir estructura legal va convocar la primera Conferència Internacional l'any 1920 a Anglaterra. El 1926, a la quarta Conferència Internacional, es van iniciar les passes per a formalitzar l'organització, i el 1927 es va establir un Buró Internacional (secretariat permanent).

Finalment, a proposta del propi Robert Baden-Powell, la *World Association of Girl Guides and Girl Scouts* (WAGGGS)⁹² es va crear a la cinquena Conferència Internacional de guiatge (Hongria, 1928). Hi assistien delegades de 26 països, i es va configurar amb una estructura organitzativa similar a la de la internacional escolta: un secretariat permanent (el Buró), un Comitè Internacional electe de nou membres (òrgan executiu) i una Conferència Internacional plenària d'associacions nacionals (òrgan de govern). Robert i Olave Baden-Powell van constar com a membres sense vot del comitè internacional. El 1930, Olave Baden-Powell era elegida *World Chief Guide*, un títol paral·lel al del seu marit a l'escoltisme masculí. El 1931 el *Guiding* ja tenia un milió de membres arreu del món⁹³, malgrat que es concentraven essencialment en el món anglosaxó⁹⁴.

Els ideals de la pau i la fraternitat internacional –expressada tradicionalment en el marc escolta com a “world brotherhood”– han estat una constant de l'escoltisme

⁹¹ “Report on the Activities of the International Bureau 1920-1922”, document mecanografiat presentat al Comitè Internacional el 1922, p. 1. Arxius del World Scout Bureau (Ginebra).

⁹² A diferència del que va passar a l'escoltisme masculí, en el guiatge no es va donar la confusió de nom entre l'organització internacional i el secretariat permanent. Com indicaré més endavant, l'escoltisme masculí ho va solventar als anys 60, quan va canviar el nom *Boy Scouts International Bureau* pel de *World Organization of the Scout Movement* (WOSM).

⁹³ WAGGGS, 1997. 15.

⁹⁴ En paraules de Robert Baden-Powell el 1928, “Of the forty countries possessing Girl Guides or Girl Scouts only then have over five thousand members, and six of these ten are British. (...) Outside the British Empire and the United States of America, the Movement is still in an embryo state as regards strength”. “Memorandum by the Founder on the Report of the World Conference”, p. 2. Document annex al “Historical Report of the Conference which took place in Hungary, May 1928”. Arxius del World Bureau, WAGGGS.

mundial ja des de la seva fundació. En un escrit oficial de 1922 s'explica que l'organització mundial estava afiliada a l'International Peace Bureau, la més veterana organització internacional en favor de la pau⁹⁵. D'altra banda, el compromís entusiàstic de Baden-Powell amb el projecte de la League of Nations com a mitjà per a una convivència internacional en pau es veu reflectit en diversos pronunciaments. Just després del Jamboree de 1920 on es va acordar la creació de l'organització internacional, Baden-Powell publicava un article a la revista *The Scout* explicant l'estructura i objectius de la League of Nations, lamentant l'absència dels Estats Units però mostrant-se convençut que hi acabarien entrant. Igualment, encoratjava de manera explícita els grups escoltes a col·laborar a promoure la *League of Nations Union*: «probably a local branch exists in your town; if so, you should ask the secretary if you can help him in any way, such as distributing handbills for meetings»⁹⁶.

Segons Sica⁹⁷, en els primers anys de l'escoltisme mundial, Baden-Powell va tendir a transformar-lo en una mena de moviment juvenil de la Societat de Nacions, però es va trobar amb la ferma resistència del Committee of the Council, l'òrgan executiu de la Scout Association britànica, que mantenien que la britànica League of Nations Union era una "organització política". De fet, alguns d'ells fins i tot s'havien oposat a l'organització del Jamboree internacional de 1920. La tensió entre els ideals del moviment i els interessos dels seus *stakeholders* ha estat també una constant en la seva història.

La creació de les organitzacions mundials va comportar l'establiment d'un sistema d'homologació internacional de l'escoltisme, especialment necessari quan, per exemple, el 1923 l'assemblea de la League of Nations va instar els governs a facilitar la mobilitat d'escoltes i guies "d'associacions reconegudes": el govern Austríac va dir que no sabia què significava "associació reconeguda" en el context de la resolució⁹⁸. De fet, a partir de la formalització del moviment, seria un organisme internacional amb funcionament democràtic (el Boy Scouts International Bureau o la World Association of Girl Guides and Girl Scouts) qui acceptaria l'homologació –com a membre– d'una associació com a escolta o guia. L'escoltisme s'havia fet massa gran per a permetre imitacions que empressin la seva "marca" per a finalitats diferents. D'aquesta manera, per exemple, el 1924 el Boy Scouts International Bureau va rebutjar la demanda de reconeixement internacional de l'escoltisme alemany, al·legant atomització associativa i poca claredat en la redacció de la llei, la promesa i la constitució⁹⁹. Segons Jeal, la negativa també era deguda a què, com a mínim en part, «the German [scout] movement was too militaristic, too nationalistic and overly expansionist in the wrong directions since it

⁹⁵ "Report on the Activities of the International Bureau 1920-1922", document mecanografiat presentat al Comitè Internacional el 1922. Arxius del World Scout Bureau (Ginebra): p. 3. L'International Peace Bureau, encara actiu avui, havia estat fundat el 1892 i havia rebut el Premi Nobel de la Pau l'any 1910. El 1924 va moure la seva seu central de Berna a Ginebra per estar més pròxim a la League of Nations i les seves institucions, a les quals donava suport. [<http://www.ipb.org/>].

⁹⁶ *The Scout*, 14 d'agost de 1920. Citat a Sica, 2006: 24.

⁹⁷ Sica, 2006: 21-28.

⁹⁸ Report to the Secretary General: Report of the League representatives to the Third International Scout Conference, Copenhagen, August 1924, p. 10. Document núm. 38.191, arxiu de la Societat de Nacions, Ginebra.

⁹⁹ *Jamboree: The World-wide Scout Journal*, n. 24, October 1926, p. 650: "Mr. Humbert Martin, Director of the International [Boy Scouts] Bureau, presented his report [to the 1926 Conference] as follows".

was attempting to absorb Austrian Scouting»¹⁰⁰. De fet, ni l'escoltisme alemany ni l'escoltisme italià il·legalitzat van ser reconeguts internacionalment fins després de la segona guerra mundial¹⁰¹.

Amb les noves organitzacions internacionals, la "paraula" de Baden-Powell, tot i que mantenia autoritat, va ser progressivament substituïda pels acords democràtics de les conferències internacionals. Tot i així, Baden-Powell seguia mantenint l'autoritat moral, i els seus escrits i discursos, així com les modificacions de les progressives edicions del *Scouting for Boys*, reflecteixen també l'evolució del seu pensament, en especial després de la I Guerra Mundial. Mentre el 1908 afirmava: «You belong to the Great British Empire, one of the greatest empires that has ever existed in the world»¹⁰², el 1921 contràriament advertia dels perills de l'excés d'orgull nacional remarcant que «[t]he world-wide crash of war has roughly shaken us all and make us awake to the neewer order of things. No longer is one nation better than another»¹⁰³.

Els acords de les conferències internacionals es poden veure més específicament a través de les "resolucions", posicionaments oficials aprovats per majoria. Justament, a la primera conferència internacional d'escoltisme (París, 1922) la resolució 1/22 va establir que «each nation should have six votes», en referència a les organitzacions membres. Si analitzem altres resolucions aprovades a la conferència de París hi veurem les primeres passes per a marcar uns estàndards comuns. La 11/22, sota el títol "Membership, Voluntary" remarca que la pertinença a l'escoltisme ha de ser voluntària: «it is undesirable that scouting should be made compulsory». I la 12/22 tracta de la necessitat de garantir la unitat del moviment i d'evitar l'atomització d'associacions en un mateix país¹⁰⁴. Des de l'inici, doncs, l'organització mundial apostava perquè hi hagués una sola associació per país, seguint el model britànic, enlloc de generar federacions d'associacions, com va ser el model francès que després van seguir molts països d'arrel llatina¹⁰⁵. D'altra banda, el 1919 l'associació escolta britànica havia establert una escola de formació d'educadors escoltes (*scoutmasters*) a Gilwell Park, prop de Londres. El 1922, amb l'establiment del Boy Scouts International Bureau, aquesta escola de formació va esdevenir el referent internacional per a l'homologació tant de la formació dels educadors escoltes com de la dels formadors d'educadors escoltes arreu del món¹⁰⁶.

¹⁰⁰ NAGY, 1985: 102.

¹⁰¹ Vegi's JEAL, 2001: 543-553, sobre les relacions de Baden-Powell i el Boy Scouts International Bureau amb el règim feixista italià i el règim nazi d'Alemanya.

¹⁰² BADEN-POWELL, [1908] 2004: 26.

¹⁰³ «'It is glorious to feel that my country is the greatest on earth; that our soldiers were in war the bravest and ever victorious against all odds; that our women are the most beautiful in the world; as also it is with our country and its scenery and climate; that in art and science, in manufacture and invention, it is the men of our nation who have led the way. And when one looks at the people of other countries, how strange and eccentric they are'. That is the kind of talk that most of us have heard; but to which nationality did the speaker belong? Was he Briton or Italian, German or American, Chinese or Swede ? in truth he may have been any one of them, since people of all countries have been apt to give expression in that way to their patriotic pride. [...] The worldwide crash of war has roughly shaken us all and made us awake to the newer order of things. No longer is one nation better than another». Publicat a *Jamboree*, gener de 1921; citat a SICA, 1984: 156; i SICA, 2006: 19-20.

¹⁰⁴ WOSM, 1985: 1.

¹⁰⁵ Vegi's l'apartat de federacions nacionals del capítol 3.

¹⁰⁶ NAGY, 1985: 83-85; PARSONS, 2004: 55-56.

Enmig de la calma tensa del període d'entreguerres, la doble condició nacional/internacional s'establia com a indubtable. La Conferència Internacional d'Escoltisme, en la seva segona reunió el 1924 a Dinamarca, aprovava la resolució 'Principles of Scouting', que establia el caràcter nacional, internacional i universal del moviment escolta, on també, per respondre a les crítiques de poc religions, a proposta dels representants catòlics¹⁰⁷, explicitava el seu compromís ecumènic¹⁰⁸. En aquesta resolució s'hi troben els dos elements d'identitat que l'escoltisme ha mirat de reforçar durant tota la seva història, així com els seus contrapesos: la identitat nacional contrapesada amb l'internacionalisme, i la identitat creient contrapesada amb l'ecumenisme. L'escoltisme no optava, doncs, per fer un moviment laic¹⁰⁹ i sense identitats nacionals, sinó un moviment compromès amb la dimensió espiritual de la persona i el rol de la religió¹¹⁰ on fos possible el diàleg interreligiós, i on les identitats nacionals fossin la via, i no l'impediment, per a bastir el que avui anomenaríem un model de ciutadania global o cosmopolita.

En poc més de deu anys, per tant, s'havia passat primer d'una proposta formativa a un moviment juvenil britànic, i d'aquest a una organització internacional d'associacions escoltes nacionals, amb voluntat decidida d'evitar tendències nacionalistes excloents entre els seus membres. La pròpia Conferència Internacional de 1924, que va rebutjar el reconeixement de l'escoltisme alemany, s'encarregava de deixar clar que, tot i voler ampliar el nombre de membres de l'organització mundial, «to ensure that the World Movement shall have as its unalterable foundation the recognition of Scout brotherhood, regardless of race, creed or class» s'establia com a condició per al reconeixement «[t]hat there should be no discrimination as to admission to membership of fellow subjects or citizens for any reason of race, creed or politics»¹¹¹. Cal tenir en compte que aquesta condició s'establia sabent que la discriminació per raça, creença o ideologia era practicada per les institucions públiques de molts països on l'escoltisme existia.

És a la segona meitat dels anys vint i als anys trenta quan, de fet, s'assenten les bases estructurals de l'escoltisme mundial com a organització internacional. Tenint en compte l'equilibri entre identitat nacional i pertinença global del moviment escolta, així com la seva tendència a no rebel·lar-se contra l'ordre establert, destaca

¹⁰⁷ Report to the [League of Nations] Secretary General: Report of the League representatives to the Third International Scout Conference, Copenhagen, August 1924, p. 11. Document núm. 38.191, arxiu de la Societat de Nacions, Ginebra.

¹⁰⁸ «The Boy Scouts International Conference declares that the Boy Scout Movement is a movement of national, international and universal character, the object of which is to endow each separate nation and the whole world with a youth which is physically, morally and spiritually strong. It is *national*, in that it aims through national organisations, at endowing every nation with useful and healthy citizens. It is *international* in that it recognises no national barrier in the comradeship of the Scouts. It is *universal* in that it insists upon universal fraternity between all Scouts of every nation, class or creed. The Scout Movement has no tendency to weaken but, on the contrary, to strengthen individual religious belief. The Scout Law requires that a Scout shall truly and sincerely practice his religion, and the policy of the Movement forbids any kind of sectarian propaganda at mixed gatherings». WOSM, 1985: 3 (resolució 14/24, "Principles of Scouting").

¹⁰⁹ Tot i així, com ampliaré més endavant, des de 1911 existia a França una associació d'escoltisme laic, que va ser reconeguda en constituir-se el Boy Scouts International Bureau i que encara avui, junt amb d'altres, manté aquest reconeixement d'associació escolta *laica*.

¹¹⁰ Com manté l'historiador Albert Balcells, tot i que el fons de l'escoltisme de Baden-Powell era religiós, i fins i tot cristià, «l'escoltisme, per a ell, havia de ser independent de les esglésies igual que dels partits». Albert BALCELLS: 'Trajectòria històrica de l'escoltisme'. *Revista de Catalunya*, n. 33 (Sept. 1989): 56.

¹¹¹ WOSM, 1985: 5 (resolució 17/24, "Policy, International Recognition").

que, per exemple, a la Conferència de 1926 molts delegats duguessin missatges de suport i encoratjament dels seus respectius governs, signats pel ministre o secretari d'Estat corresponent: Dinamarca, Finlàndia, França, Regne Unit, Hongria, Irak, Japó, Polònia, Romania, Siam, Espanya i Iugoslàvia¹¹². És important remarcar que aquests anys són els de la gran depressió econòmica iniciada el 1929, que va afectar principalment els Estats Units, Europa i l'Imperi britànic; són també els anys de l'auge dels nacionalismes expansionistes alemany, italià i nipó, i és aleshores quan s'inicia la decadència del colonialisme europeu en general i el desmembrament de l'Imperi britànic en particular¹¹³. En aquest context, l'escoltisme mundial intentava establir regles de funcionament que permetessin generar estabilitat a la nova organització internacional. Per tant, tractava progressivament amb la definició d'organització "nacional", amb els límits del patriotisme, amb l'abast territorial de les associacions o amb el rol a jugar per les minories nacionals i, més endavant, pels col·lectius desplaçats.

L'eclosió dels feixismes i el seu nacionalisme agressiu, però, va ser també una amenaça per a l'estabilitat ideològica del moviment escolta. Els discursos regeneracionistes de Benito Mussolini i d'Adolf Hitler, que als anys 20 van ser rebut amb una certa admiració en molts països occidentals¹¹⁴, coincidien amb part del discurs de l'escoltisme: valors edwardians com el deure, la disciplina i l'autosacrifici, recel davant la industrialització, rebuig al comunisme soviètic, estima al país i a la pròpia cultura, importància de l'exercici físic, apel·lació romàntica als homes fronterers...¹¹⁵ Cal tenir en compte que en aquella etapa, l'escoltisme mundial tot just començava a estructurar-se i en molts països hi havia associacions escoltes "no reconegudes" que interpretaven l'*scouting* com millor els semblava¹¹⁶. És per això que es va establir, com a sistema d'homologació ideològica, l'aprovació per part de l'organització internacional del text de la "lleï" i la "promesa" de cada país, com a forma d'explicitar l'acceptació dels valors compartits, amb obligació de notificar-ne qualsevol canvi. Igualment, s'instava les associacions a protegir legalment els uniformes i signes d'identitat, per a evitar-ne l'ús fraudulent¹¹⁷.

En el cas dels països amb règims totalitaris, però, la situació era més complexa que el simple ús fraudulent de l'estètica escolta. Quan el 1917 es va establir la Unió Soviètica, a Rússia hi havia uns 50.000 escoltes. El 1922 es va prohibir el moviment escolta i es va substituir pel moviment de Joves Pioners, controlat des del partit comunista, en el qual hi van participar antics escoltes pròxims a les idees boltxevics¹¹⁸. Molts d'altres, en canvi es van exiliar i van establir una associació

¹¹² *Jamboree: The World-wide Scout Journal*, n. 24, octubre 1926, p. 650.

¹¹³ Després de les conferències imperials britàniques de 1926 i 1930, el desembre de 1931 el parlament britànic aprovava l'*Statute of Westminster*, establint un estatus d'igualtat entre el Regne Unit i l'autogovern dels dominis britànics de l'Estat Lliure d'Irlanda, el Domini de Canadà, Newfoundland (posteriorment part de Canadà), la Commonwealth d'Austràlia, el Domini de Nova Zelanda, i la Unió de Sud-àfrica. A mida que els fins aleshores dominis van anar ratificant l'*Statute*, es van anar fent efectives les seves independències.

¹¹⁴ Tim Jeal fa notar que Mussolini havia rebut elogis de Churchill, Gandhi i Edison (JEAL, 2001: 543).

¹¹⁵ JEAL, 2001: 549-550.

¹¹⁶ Per exemple, el 1933, quan el règim nazi va prohibir l'escoltisme, a Alemanya hi havia 40 associacions que se'n deien, sense que cap fos membre de l'organització internacional (KROONENBERG, 1998: 16).

¹¹⁷ WOSM, 1985: 3 (res. 12/24 "Protection of Uniform, etc."), 9 (res. 12/31 "Protection of Uniform" i res. 12/33 "Promise and Law, Changes").

¹¹⁸ CHARQUES, 1932: 506.

escolta russa a l'exili, internacionalment reconeguda per WOSM entre 1928 i 1945¹¹⁹. A Itàlia, el 1927 Mussolini va decidir absorbir l'escoltisme dins els *Balilla*, l'organització juvenil feixista. L'associació d'escoltisme obert italiana, nascuda el 1912 i fundadora de l'organització internacional el 1920, estava sota l'alt patronat del Cap d'Estat des del 1915¹²⁰. Igualment, a principis dels anys 30 els nazis van il·legalitzar les associacions d'escoltisme, cap d'elles internacionalment reconeguda, i van absorbir progressivament els seus efectius dins els *Hitler Jugend* (Joventuts Hitlerianes)¹²¹. En definitiva, als països de l'Eix (*Axis*): Itàlia després de 1922, Alemanya després de 1933, i Japó després de 1941, així com a l'Espanya feixista després de 1939, el règim vigent va prohibir l'escoltisme i el va substituir per moviments juvenils oficials de caire adoctrinador, controlats pel règim, que van imitar però l'estètica dels escoltes. El mateix havia succeït a la Unió Soviètica després de 1922 i va succeir als Estats bàltics un cop ocupats i a les repúbliques soviètiques que es van anar constituint, amb l'única excepció de Polònia¹²².

La imitació de l'estètica i activitats escoltes que van fer els règims feixistes i comunistes, en una etapa en què la "marca" escoltisme encara estava en vies de "registre" en la majoria de països, va generar una confusió que encara dura avui sobre un pressupost passat protofeixista del moviment escolta¹²³. Segons Kroonenberg, els nazis van copiar inclòs els uniformes i els fulards identificatius de l'escoltisme, i van fer gestions per tal que els *Hitler Jugend* fossin reconeguts internacionalment com a *el* moviment escolta alemany¹²⁴. Més enllà de l'aparent similitud en l'època, especialment estètica, les dades mostren tot el contrari. No tan sols en tots aquests països l'escoltisme va ser prohibit pels règims corresponents, sinó que també ho va ser en els països ocupats durant la guerra, tot i que en molts d'ells es coneixen casos de resistència organitzada des de l'escoltisme local¹²⁵.

¹¹⁹ NAGY, 1985: 94.

¹²⁰ NAGY, 1985: 102; website del CNGEI: <http://www.cngei.it/ita/open1.htm>

¹²¹ El 1936 la pertinença als *Hitler Jugend* va esdevenir obligatòria. En la seva memòria novelada com a jove escolta alemany que va viure aquell moment, Hans E. Ihle descriu així la situació en què es trobaven aquell mateix any: «The moment will come when you'll have to decide whether or not you want to join one of the branches of the Hitler-Youth organization. But that's not the worst point, as we said before. The worst moment comes when you don't even have that choice anymore; you can't borrow time by pretending to become a Nazi, similar to our German-Jewish citizens. You can't join the Hitler-Youth movement; you became unacceptable to them. Your Scout activities might have forced you to run out of choices. Then all that's left is the concentration camp». IHLE, 1993: 32.

¹²² JEAL, 2001: 543-553; NAGY, 1985: 101-103. Sobre la contraposició entre els moviments juvenils britànics i alemanys en el primer quart de segle, veure GILLIS, 1973; sobre la comparació d'objectius entre l'escoltisme nord-americà i les joventuts hitlerianes als anys 40, veure LEWIN, 1946 i 1947a; sobre la percepció que aleshores es tenia dels moviments juvenils a la Unió Soviètica als anys 20, veure CHARQUES, 1932.

¹²³ Vegi's el debat entre ROSENTHAL, 1986, i JEAL, 2001, sobre la interacció de Robert Baden-Powell amb els *Balilla* i els *Hitler Jugend*. Per a Rosenthal, la relació de Baden-Powell amb aquests moviments mostra la inclinació favorable de Baden-Powell sobre part dels ideals feixista i nazi. Jeal, contràriament, assevera que, d'una banda, Baden-Powell, com molts altres contemporanis seus, es va mostrar comprensiu amb algunes idees de Hitler i Mussolini abans que aquests actuessin violentment, en especial com a reacció contra els comunistes que havien dissolt l'escoltisme a Rússia; i que d'altra, mantenia contacte amb les organitzacions juvenils alemanya i italiana per a evitar l'aïllacionisme, amb la intenció que s'hi pogués establir escoltisme reconegut en un futur, unes relacions que finalitzen fulminantment a partir de la Nit del Vidres Trencats a Alemanya, l'octubre de 1938 (JEAL, 2001: 544-547).

¹²⁴ KROONENBERG, 1998: 17-18; també NAGY, 1967: 30.

¹²⁵ Hilary ST GEORGE SAUNDERS (1948) recull diversos exemples de resistència escolta en països ocupats com Txecoslovàquia, Polònia, Dinamarca, Noruega, Luxemburg, Holanda, Bèlgica, França, Grècia, Iugoslàvia, Hongria, Filipines i Burma; també mostra la contribució de l'escoltisme en la resistència en captiveri a Xina, Formosa o Tailàndia, i finalment la pròpia resistència a Alemanya, Itàlia o Japó (veure també Jeal, 2001: 573-574). CRUZ OROZCO (2003), en canvi, mostra com a Espanya l'escoltisme

Igualment, la contraposició de l'escoltisme mundial amb uns moviments juvenils que forçaven fins a l'extrem el discurs de la lleialtat nacional i de l'acceptació de l'*estatus quo*, el va obligar a clarificar encara més les ambigüitats que s'havien plantejat en l'etapa d'establiment de l'organització internacional. Nagy explica que Baden-Powell, en la trobada amb Mussolini el 1933, va rebutjar la idea que els Balilla eren una versió millorada de l'escoltisme, argumentant que «the Balilla was an official instead of a *voluntary* organization; that it aimed at partisan nationalism instead of wider *international* good feeling; that it was purely physical, without any *spiritual* balance; and that it developed mass discipline instead of *individual* character»¹²⁶.

En aquesta línia, la Conferència Escolta Internacional de 1937, a l'Haia (Holanda), va modificar oficialment un dels punts de la llei escolta afegint-hi la referència a la fraternitat entre països: «A Scout is a friend to all, and a brother to every other scout, no matter to what *country*, class, or creed the other may belong»¹²⁷. Igualment, va aprovar una resolució molt explícita sobre "Patriotism", aseverant que el comitè internacional

«be requested to do all that it can to ensure that Scouting and Rovering in all countries, while fostering true patriotism, are genuinely kept within the limits of international cooperation and friendship, irrespective of creed and race, as has always been outlined by the Chief Scout. Thus, any steps to the militarization of Scouting or the introduction of political aims, which might cause misunderstanding and thus handicap our work for peace and goodwill among nations and individuals should be entirely avoided in our programs»¹²⁸.

El mateix 1937, 28.000 escoltes s'havien aplegat al 5è Jamboree internacional que s'havia celebrat a Holanda. L'havien precedit Hongria el 1933, amb 25.000 participants; Anglaterra el 1929, amb 50.000 participants; i Dinamarca, amb 4.500 participants. Només havien passat disset anys des del primer Jamboree en el marc del qual es va crear el Boy Scouts International Bureau. El Jamboree internacional havia esdevingut, de fet, la plasmació pràctica del caràcter internacional del moviment: la convivència d'adolescents de tots els països en el marc dels principis de l'escoltisme. El juliol de 1939 es va celebrar a Edimburg la desena conferència internacional d'escoltisme. Poc després esclatava la guerra i tota activitat internacional quedava paral·litzada. A la gran majoria de països que van participar, per activa o per passiva, a la segona guerra mundial, tant en els ocupats, com en els que rebien les agressions, com els que generaven l'agressió, l'escoltisme va jugar un paper de resistència a l'opressió estatal organitzada¹²⁹. La neutralitat, no només a l'escoltisme, agafava una nova dimensió: hi havia uns límits que ja mai més no serien acceptables.

espanyol accepta la suspensió d'activitats franquista mentre que l'escoltisme català es rebel·la contra la seva il·legalització i reprèn les activitats clandestinament (veure també BALCELLS i SAMPER, 1993).

¹²⁶ NAGY, 1985: 102.

¹²⁷ La paraula en cursiva, *país*, s'afegia a les ja existents: *classe* i *creença*. NAGY, 1985: 106.

¹²⁸ WOSM, 1985: 15 (resolució 15/37, "Patriotism").

¹²⁹ Vegi's ST GEORGE SAUNDERS, 1948.

L'any 1941 moria Robert Baden-Powell, que el 1937 s'havia retirat de l'escoltisme. Durant els sis anys de conflicte internacional, mentre l'escoltisme era perseguit en els països ocupats, el Boy Scouts International Bureau va restar paral·litzat i les associacions no van tenir cap coordinació externa. La mort del fundador, impulsor i inspirador del moviment escolta, doncs, es donava en un entorn bèl·lic, de crisi social i de moviments massius de població, així com de paràlisi obligada en l'estructura internacional escolta. Tot combinat, apuntava a una desaparició de l'escoltisme, que restava privat de la majoria dels seus quadres adults; o si més no, a una molt important debilitació¹³⁰. Però no va ser així. El novembre de 1945 es va reunir a Londres el Comitè Internacional¹³¹. D'entre els acords que van prendre n'hi ha dos d'importants. Un primer, la data i el lloc per al Jamboree i conferència internacionals, que s'havien d'haver celebrat el 1941: es farien el 1947 a França. I segonament, separar físicament la seu del Boy Scouts International Bureau de la seu de la Scout Association britànica, canvi que es va fer el mateix mes¹³².

Dels 17 països europeus on hi havia escoltisme reconegut, només tres havien esdevingut neutrals. Malgrat això, en el marc de la reconstrucció del moviment internacional, es va constatar que el moviment reneixia amb força: si quan va començar la guerra l'escoltisme comptava amb poc més de 3,3 milions de membres, el cens de 1947 indicava 4,4 milions de membres en 43 països, i això malgrat la desaparició d'onze associacions. La comparativa entre els censos de 1939 i 1947 (en milers) mostren que l'escoltisme es va duplicar a Argentina (de 5 a 10), Dinamarca (de 18 a 36), França (de 94 a 211) o Suècia (de 23 a 51), i es va triplicar a Bèlgica (de 17 a 53), Grècia (de 12 a 41), Holanda (de 36 a 116) o Txecoslovàquia (de 20 a 67), a banda que el d'Índia va passar de 285 a 414 mil, el de Xina de 315 a 570 mil (l'any 1941)¹³³ i el britànic va mantenir els seus 600 mil. Del 4,4 milions totals, però, gairebé la meitat eren de l'organització escolta nord-americana, que havia passat d'un milió dos-cents mil membres el 1939 a dos milions el 1947¹³⁴.

Possiblement, entre altres raons l'èxit als Estats Units era el resultat de l'adaptació que els Boy Scouts of America (BSA) havien fet del model britànic per a esdevenir un exitós producte típic nord-americà¹³⁵. Enllaçant amb la idea primigènia de Baden-Powell abans de crear la Boy Scouts Association britànica, als Estats Units no és l'associació qui fa directament les activitats, sinó entitats de suport (*sponsoring institutions*) interessades en el benestar dels infants, com ara esglésies, escoles, sindicats, associacions de pares, Rotary clubs, bombers voluntaris..., als quals Boy Scouts of America proveeix de tot el que els cal. També va ser l'escoltisme nord-

¹³⁰ NAGY, 1985: 111.

¹³¹ Tres dels seus membres electes no van ser localitzats (NAGY, 1985: 115).

¹³² NAGY, 1985: 116-117.

¹³³ Les dades de Xina el 1941 procedeixen de Boy Scouts of China. Reconegut internacionalment el 1937, l'escoltisme xinès va ser interromput el 1949 quan es va establir la República Popular de Xina, de règim comunista, que el va prohibir. Es va traslladar a Taiwan, on s'havia establert la "capital provisional" de la República de Xina que rebutjava el règim comunista, i allà s'hi va reestablir el 1950 com a "Boy Scouts of China", mantenint-se com a membre fins avui, esdevenint un cas excepcional dins l'organització mundial.

¹³⁴ ST GEORGE SAUNDERS, 1949: 246-7.

¹³⁵ «The paragon of the successful, self-reliant, courageous, and self-made man is a traditional American ideal. It is quite certainly the educational ideal of the Boy Scouts of America». LEWIN, 1947b: 169.

americà el que va introduir la professionalització en la gestió i l'ús de la recerca acadèmica com a eina d'actualització¹³⁶. De fet, l'aproximació pràctica del model escolta nord-americà, orientat a generar competències, es contraposava al model més intel·lectual europeu, que posava l'educació per davant de l'entrenament. L'equilibri entre aquestes dues tendències en l'escoltisme mundial –una més pragmàtica, basada en l'adquisició de competències; i una més pedagògica, basada en la consciència social– es mantindrà fins avui.

L'escenari internacional posterior a la segona guerra mundial era radicalment diferent al que va seguir la guerra de 1914-1918. S'establia una organització internacional, les Nacions Unides, basada en uns principis polítics similars als de la Societat de Nacions¹³⁷, però amb més força moral en el seu missatge després d'haver derrotat els feixismes. Tant els Estats Units com la Unió Soviètica van signar la carta fundacional, junt amb 49 països més. L'estructura de Nacions Unides consta d'una Assemblea General (òrgan de govern) on tots els països membres tenen dret a vot; un secretariat permanent; i un Consell de Seguretat (òrgan executiu), format per cinc membres permanents (els països guanyadors de la guerra: Estats Units, Unió Soviètica, Gran Bretanya, França i Xina) amb dret a veto i deu membres més elegits per l'Assemblea General per a un mandat de dos anys. Crec que és important destacar un canvi conceptual que es produïa amb l'estructura de Nacions Unides: no tots els països eren iguals. L'acceptació de la legitimitat de Nacions Unides anava alhora amb l'acceptació del poder dels països amb més capacitat militar, dins però d'un marc de principis comuns, principis que es van establir amb més força tres anys després, quan l'Assemblea General de Nacions Unides va proclamar la Declaració Universal dels Drets Humans,

«as a common standard of achievement for all peoples and all nations, to the end that every individual and every organ of society, keeping this Declaration constantly in mind, shall strive by teaching and education to promote respect for these rights

¹³⁶ NAGY, 1985: 117, 119 i 142-143. En referència a la recerca, per exemple, ja el desembre de 1936 E.D. Partridge, com a *National Director of Research* de BSA, exposava al *Journal of Educational Sociology* diversos projectes de recerca sobre el grup adolescent, els líders adolescents, la delinqüència juvenil o els interessos dels nois que estava duent a terme BSA (PARTRIDGE, 1936; veure també ABT *et al.*, 1940).

¹³⁷ Vegi's GOODRICH, Leland M. (1947): "From League of Nations to United Nations". *International Organization*, Vol. 1, No. 1 (Feb., 1947): 3-21. El Preàmbul de la Carta fundacional de Nacions Unides, signada el 26 de juny de 1945 a San Francisco (Estats Units), estableix:

«We the Peoples of the United Nations determined

- to save succeeding generations from the scourge of war, which twice in our lifetime has brought untold sorrow to mankind, and
- to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women and of nations large and small, and
- to establish conditions under which justice and respect for the obligations arising from treaties and other sources of international law can be maintained, and
- to promote social progress and better standards of life in larger freedom,

and for these ends,

- to practice tolerance and live together in peace with one another as good neighbours, and
- to unite our strength to maintain international peace and security, and
- to ensure, by the acceptance of principles and the institution of methods, that armed force shall not be used, save in the common interest, and
- to employ international machinery for the promotion of the economic and social advancement of all peoples,

have resolved to combine our efforts to accomplish these aims.

Accordingly, our respective Governments, through representatives assembled in the city of San Francisco, who have exhibited their full powers found to be in good and due form, have agreed to the present Charter of the United Nations and do hereby establish an international organization to be known as the United Nations». *Charter of the United Nations and its Preamble*, Department of Public Information, United Nations: www.un.org/aboutun/charter/

and freedoms and by progressive measures, national and international, to secure their universal and effective recognition and observance, both among the peoples of Member States themselves and among the peoples of territories under their jurisdiction»¹³⁸.

Aquest nou marc també condicionava el que es va anomenar *guerra freda*, basada en la tensió entre els països de sistema capitalista encapçalats pels Estats Units, que liderava la reconstrucció de l'Europa occidental, i els països de règim socialista encapçalats per la Unió Soviètica. El 1945, a la Conferència de Ialta, els vencedors de la guerra van acordar respectar l'*estatus quo* dels països que havien quedat sota una influència o una altra. La divisió al centre d'Europa va ser la més evident, inclosa la d'Alemanya.

En aquest entorn, l'escoltisme es va prohibir no tan sols als països annexionats a la Unió Soviètica, sinó també als altres països de l'òrbita socialista: Polònia, Romania, Hongria i Bulgària i, més endavant, Corea del Nord, Txecoslovàquia, Xina i Cuba¹³⁹. En canvi, el moviment escolta internacional s'ampliava amb noves associacions reconegudes; no només l'Alemanya federal, acceptada el 1950, sinó també moltes de països de fora d'Europa, en gran part pel procés de descolonització. Mentre que el 1922 tan sols 9 de les 31 associacions escoltes no eren europees, l'any 1955 només 18 de les 56 associacions reconegudes eren d'Europa¹⁴⁰.

2.2. La globalització de l'escoltisme mundial

La força de l'escoltisme mundial després de la II Guerra Mundial coincidia amb l'adopció de dues grans iniciatives internacionalistes en línia amb la postura que el moviment escolta havia mantingut des de la seva creació el 1920: la constitució de l'Organització de les Nacions Unides i la proclamació dels Drets Humans obrien una nova era. El principi d'igualtat entre països i el seu dret a la llibertat com a fonament de la pau, que havia estat fonamental en la fundació de l'escoltisme mundial, prenia ara més força, precedint el procés de descolonització. Així, el 1949, la Conferència Internacional d'Escoltisme afirmava en una resolució:

«We rededicate ourselves to the principles of liberty and the freedom of peoples and nations. We believe that the cause of peace and understanding can effectively be served by encouraging the spirit of world brotherhood amongst the youth of the world through Scouting»¹⁴¹

Aquesta concepció fundacional de l'escoltisme mundial com a eina de construcció de la pau torna a prendre força al costat de les noves institucions internacionals, com s'expressa en aquesta altra resolució de 1955:

«The Conference as the central world body of our Movement expresses the conviction that World Scouting in the existing general international atmosphere can play a most

¹³⁸ Preàmbul, *Universal Declaration of Human Rights*: United Nations General Assembly resolution 217 A (III) of 10 December 1948 (<http://www.un.org/Overview/rights.html>).

¹³⁹ NAGY, 1985: 123; cf. KROONENBERG, 1998.

¹⁴⁰ NAGY, 1985: 129; cf. BOY SCOUTS INTERNATIONAL BUREAU, 1954

¹⁴¹ WOSM, 1985: 25 (res. 27/49); la versió francesa diu: «Nous nous mettons de nouveau au service des principes de la liberté et de l'indépendance des peuples et des nations» (p. 26).

important part by preparing good citizens for tomorrow with all the right ideas of a constructive mutual understanding among all nations and towards lasting peace»¹⁴²

De fet, és a la dècada dels 50 quan per primer es fan cop fora d'Europa conferències internacionals (d'escoltisme: Canadà, 1955; Índia, 1959; Mèxic, 1967; de guiatge: Brasil, 1957; Japó, 1966) i Jamborees (Canadà, 1955; Filipines, 1959). D'altra banda, la seu del Boy Scouts International Bureau es va traslladar de Londres a Ottawa (Canadà, 1958) i després, definitivament, a Ginebra (Suïssa, 1968)¹⁴³. Alhora, sense cap procés sistemàtic establert, es van anar creant *regions* i burós regionals: la regió àrab, la d'Europa, la d'Àfrica, la interamericana i la d'Àsia-Pacífic. Igualment, en aquesta època tant el buró com el comitè internacional esdevenen progressivament multiculturals i multirracials: el primer asiàtic membre del Comitè Internacional d'Escoltisme va ser escollit el 1931, el primer àrab el 1951 i el primer africà el 1961¹⁴⁴.

El rol de l'escoltisme en els processos de descolonització i en el *nation-building* va ser també molt important. L'extens estudi de Timothy H. Parsons (2004) sobre el rol del moviment escolta a l'Àfrica colonial britànica, mostra la doble faceta del moviment fora d'Europa: els seus inicis com a eina de control social de la colònia, promoguda i gestionada des de les autoritats colonials, i l'ús que en fan les societats colonitzades primer com a mitjà per a aconseguir més igualtat¹⁴⁵ i per a formar quadres, després com a forma de protesta social, i finalment, en el procés descolonitzador, com a eina pròpia de construcció nacional¹⁴⁶. A la Conferència Internacional d'Escoltisme de 1959, a Nova Delhi, Pandit Nehru, aleshores líder dels països no-alineats, reconeixia en el seu parlament de benvinguda la importància de l'escoltisme i les grans possibilitats que tenia per als països del tercer món¹⁴⁷.

Si bé des dels seus inicis el moviment escolta s'havia internacionalitzat, el seu funcionament i la seva capacitat de planificació distaven molt de respondre a les necessitats d'una organització mundial. La mundialització real requeria una base estratègica sòlida, i la nord-americana Ford Foundation va decidir finançar un estudi per a ajudar el moviment a afrontar aquest repte. Així, el 1965 el Graduate Institute of International Studies de Ginebra rebia directament de la Ford Foundation l'encàrrec de fer un estudi sobre la situació de l'escoltisme mundial. Es va assignar per a la seva elaboració el director de recerca de l'Institut, un hongarès exiliat a Suïssa, i resultat va ser dos anys després l'informe "Report on World Scouting", presentat el 1967¹⁴⁸. Entre altres conclusions, proposava canviar la figura del director del Buró Internacional per la del secretari general, amb més capacitat executiva, càrrec que el Boy Scouts International Bureau va acordar

¹⁴² WOSM, 1985: 39 (res. 18/55)

¹⁴³ WOSM, 1985: 57 (res. 12/67).

¹⁴⁴ NAGY, 1985: 139-140. Cal tenir en compte que l'africà, però, no era de raça negra.

¹⁴⁵ La tesi de Parsons és que els oficials colonials pensaven que el punt 2 de la Llei Escolta: *l'escolta és lleial al rei...*, serviria per a educar els joves africans; mentre que en la pràctica, per als africans el punt 4: *l'escolta és germà de tots els altres escoltes, no importa a quin país, classe o creença pertanyin*, va esdevenir la clau per a rebutjar la discriminació social a què estaven sotmesos (PARSONS, 2004: 5-7); aquest darrer punt enllaça, en efecte, amb el que ja intuïa el propi Baden-Powell en el seu article ja citat al *Journal of the Royal African Society* el 1936 (BADEN-POWELL, 1936). Veure també WALTON, 1937.

¹⁴⁶ PARSONS, 2004: especialment, 4-29, 61-71; també NAGY, 1967: 29-30.

¹⁴⁷ NAGY, 1985: 139.

¹⁴⁸ Aquest informe es cita en aquesta recerca com a NAGY, 1967.

proposar al propi investigador responsable de l'estudi, Laszlo Nagy, que va ser nomenat secretari general el 1968. El punt de partida distava molt de la realitat actual:

«When Laszlo Nagy wrote his famous report on the state of World Scouting, in 1967, the Movement had eight million Scouts - mostly male - in 86 countries; there was no worldwide regional system, two or three executives in Ottawa, no co-ordinated adult training system or common youth programme, a faltering fee system, no contact with the non-Scout world, and no community development projects»¹⁴⁹.

Entre 1969 i 1971, doncs, es va posar en marxa un pla de futur que va professionalitzar seriosament l'estructura permanent, va legalitzar l'organització escolta internacional davant les autoritats suïsses, va crear dins el Buró divisions de relacions externes, comunicació i recerca, i va formar un comitè d'operacions per a la qualitat i el creixement encapçalat per l'aleshores president i cap executiu de la IBM. El 1971, la Conferència Internacional reunida a Japó va acordar incloure el desenvolupament comunitari dins el programa escolta: el 1972 es fa el primer seminari internacional d'aquesta temàtica a Cotonou (avui Benin), i el 1973 el primer seminari internacional sobre medi ambient, a Suècia. En la mateixa època s'exploren noves formes d'escoltisme per adaptar-les a realitats com la de l'Àfrica rural. D'altra banda, també es va acordar que el terme *mundial* substituís el de *internacional*: a la conferència escolta internacional de 1973 (Kenya), el nom *Boy-Scouts International Bureau* es va substituir pel de *World Organization of the Scout Movement* (WOSM)¹⁵⁰, en el marc d'una àmplia reforma de la constitució, i a la de 1977 es van reformular els principis fonamentals en el text constitucional¹⁵¹. Aquell mateix any moria Olave Baden-Powell.

D'entre els canvis importants de la Constitució de WOSM el 1977 hi havia una nova definició que deixava de banda els termes *boy* i *adolescent* i mantenia tan sols *young people*, amb l'excusa que ja agrupava els altres dos conceptes, però clarament obrint la porta a la progressiva entrada de noies en molts països¹⁵². Progressivament, en diversos països associacions membres de WOSM i associacions membres de WAGGGS es van unificar o fusionar creant-ne de noves amb la doble pertinença. És el que tècnicament des de mitjans dels 90 WOSM i WAGGGS han anomenat "Scout and Guide National Organization" (SAGNO)¹⁵³.

Malgrat la vitalitat del moviment, es va produir una baixada d'efectius als països industrialitzats. Segons Nagy, secretari general de WOSM en aquell moment, les raons del descens eren, entre d'altres, «inadequate leadership, failure to adapt programmes to modern requirements, a sombre economic climate, a drop in the

¹⁴⁹ "Address of Dr. Jacques Moreillon, former Secretary General of WOSM, to Dr. Eduardo Missoni, WOSM Secretary General". Circular 4/2004, World Scout Bureau: 31 de març de 2004.

¹⁵⁰ De la mateixa manera, la conferència, el comitè i el buró passaven a anomenar-se *mundials* enlloc de *internacionals*.

¹⁵¹ WOSM, 1985: 73 (res. 1/73), 93 (res. 20/77). NAGY, 1985: 150, 153, 158, 162.

¹⁵² Com diu el document que explica els canvis, «Further development, both as regards the specification of the age and the sex of the young people, was a matter which should be left to each National Scout Association». "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977: pp. 12-13.

¹⁵³ "Document 10: 'Policy Concerning Scout and Guide National Organizations (SAGNOs)' 35th World Scout Conference" (Durban, South Africa, 1999: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1999.

birth rate, dissident factions». La baixada de cens a Europa i als Estats Units però es va veure compensada per un increment espectacular en el cens als països en vies de desenvolupament. L'any 1968, tres quartes parts del cens mundial corresponia a països industrialitzats, i més de la meitat del total era de països anglo-saxons. A mitjans dels anys 70, en canvi, els països industrialitzats esdevenien una minoria mentre que Àsia sola ja representava la meitat de la població escolta mundial. Òbviament, aquesta transformació va tenir repercussions en el contingut dels programes educatius¹⁵⁴.

En aquest marc, el progressiu guany de prestigi internacional va dur a què el 1981 la UNESCO atorgués a la WOSM el primer *Prize for Peace Education*. D'altra banda, a la dècada dels 80 l'entrada de microestats com a membres va generar un interessant debat sobre els estats com a subjectes de l'organització mundial, que va culminar amb l'acord que, si bé com a Nacions Unides, els drets no dependrien de la mida, sí que es va matisar en alguns casos respecte el dret a vot¹⁵⁵.

L'establiment de Nacions Unides el 1945 havia tingut una característica important: la participació d'organitzacions no governamentals en el propi procés deliberatiu previ al seu establiment. El terme va acabar constant en la pròpia Carta de Nacions Unides, quan estableix que «[t]he Economic and Social Council may make suitable arrangements for consultation with non-governmental organizations which are concerned with matters within its competence»¹⁵⁶. L'escoltisme mundial ha tingut un rol actiu en aquest àmbit des dels seus inicis, donat que WOSM i WAGGGS són membres del Consell Econòmic i Social de Nacions Unides des que es va crear el 1947. La progressiva incidència d'aquestes *organitzacions no governamentals* en l'agenda internacional en àmbits tals com els drets civils, el medi ambient, la cooperació al desenvolupament o la pau, va fer també que anessin prenent una major implicació política en matèries de decisió supraestatal que afectaven, però, les polítiques estatals. I això també va significar accés de persones que no representaven governs estatals en debats internacionals. Per exemple, el New York Times recollia el 1972 que, en el marc de la Conferència de Nacions Unides sobre el Mitjà Humà que es celebrava a Estocolm, el representant del Boy Scouts International Bureau, en nom de la seva organització, de WAGGGS i de nou organitzacions més, va fer una crida a acabar amb «the deliberate destruction of the environment by warfare», i va fer notar que «the United States Government disgraceful war of ecocide in Indochina and similar wars in other parts of the world should have been dealt with by this conference»¹⁵⁷.

¹⁵⁴ NAGY, 1985: 163.

¹⁵⁵ Una interessant lectura valorativa del procés l'explica Nagy: «If the Movement had committed the same error as the international organizations by giving an unrestricted vote to the "mini-states", a situation could have arisen in the future when a majority of two-thirds of the member states could have voted any kind of modification to the Scout Constitution, thus changing its objectives, spirit and nature, while still only representing less than 5% of registered and paid-up members. Theoretically, it would also be possible for the Conference to elect – as always by secret vote as required by the Constitution – a World Committee of 12 members originating from member Associations whose numbers represent no more than 0.1% of the total Scout population. It was therefore decided to grant all the privileges to these small states, which sometimes only had one Troop, but not to give them voting rights» (NAGY, 1985: 172).

¹⁵⁶ Carta de Nacions Unides, Capítol X, article 71. <http://www.un.org/aboutun/charter/>

¹⁵⁷ *The New York Times*, 13 de juny de 1972; citat a BJÖRK, 1996: 17.

L'any 1982 s'havia celebrat el 75è aniversari de la fundació de l'escoltisme, incidint en la seva estratègia de presència social i creixement numèric, i ja el 1988 WOSM nomenava secretari general Jacques Moreillon, que fins aleshores havia estat director general de Creu Roja Internacional. El mateix any, la Conferència Escolta Mundial havia aprovat el projecte *Towards a Strategy for Scouting*, la creació d'un pla estratègic per a la següent dècada destinat a actualitzar i a fer créixer el moviment a nivell internacional i també a cada país. Però el panorama internacional estava a punt de fer un canvi important. El 1985 Mikhail Gorbachev era elegit secretari general del Partit Comunista de la Unió Soviètica, i quatre anys després queia el mur de Berlín i s'iniciava el ràpid desmembrament tant de la pròpia Unió Soviètica com dels règims comunistes als seus països d'influència. L'estructuració del món en dos blocs desapareixia de sobte.

Als països de règim comunista, l'escoltisme havia estat considerat una eina del sistema capitalista "per a enganyar, oprimir i explotar els joves", i en base a això havia estat prohibit i perseguit¹⁵⁸. Amb el nou marc, però, desapareguda la prohibició, la renascuda de l'escoltisme en aquests països va ser sorprenent, sobretot tenint en compte que feia quaranta anys que estava prohibit: Rússia, Txecoslovàquia, Polònia, Hongria, Iugoslàvia (i els països en què es va desmembrar), Ucraïna, Armènia¹⁵⁹, Albània, Estònia o Lituània van crear en molt poc temps associacions escoltes que van ser internacionalment reconegudes ràpidament¹⁶⁰. El renaixement de l'escoltisme a l'Europa de l'Est es va donar per sorpresa en un entorn en què, per primer cop des que WOSM era obert a les noies, hi havia un potencial nou de creixement territorial ràpid. De fet, en pocs anys vint-i-tres nous països¹⁶¹ van incorporar-se a l'escoltisme mundial: a WOSM; a WAGGGS o als dos alhora. Aquest procés va generar una competència entre ambdues organitzacions mundials per al reconeixement de les noves associacions, fins al punt que el 1993 WOSM obria una delegació a Crimea, per a gestionar l'entrada de noves associacions, i el 1997 creava la regió "Euroasiàtica", comprnent els països de l'antiga Unió Soviètica, que en el cas de WAGGGS resten dins la regió Europa.

De fet, la dècada dels 90 s'ha caracteritzat per una actualització estratègica de les dues organitzacions mundials i també per l'intent de fusionar-les promogut des de gran part de les associacions europees, majoritàriament membres d'ambdues organitzacions¹⁶², i la corresponent reacció contrària. Una part d'aquest procés és la creació d'una regió conjunta escolta i guia a Europa el 1995, amb un sol comitè i un sol buró, que es va estroncar però tres anys després per la fragilitat dels fonaments amb què s'impulsava l'intent d'unificació. L'altra és l'acord del Comitè Mundial de

¹⁵⁸ KROONENBERG, 1998: 65, 99-100.

¹⁵⁹ A la Conferència Internacional d'Escoltisme de 1929 es van fer dues excepcions en acceptar nous membres: l'associació escolta de Rússia i la d'Armènia, les dues formades per exiliats residents a França (NAGY, 1985: 94). Així com la russa va desaparèixer en pocs anys, l'associació armènia a l'exili va seguir reconeguda fins que als anys 90 la Conferència Mundial va reconèixer novament Armènia com a país membre de ple dret.

¹⁶⁰ Els dos estudis detallats de l'holandès Piet Kroonenberg aporten nombroses dades sobre els processos en tots aquests països: Vegi's KROONENBERG, 1998: 72, 101, 161-162, 236-238, 306-307, 354-358, 385-387, 389- 414; KROONENBERG, 2004: 25-28; 46-50; 72-77;

¹⁶¹ Els països són Albània, Armènia, Azerbaidjan, Belarús, Bòsnia-Herzegovina, Bulgària, Croàcia, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Geòrgia, Hongria, Letònia, Lituània, Macedònia, Moldàvia, Polònia, Romania, Rússia, Sèrbia i Montenegro, Tadjikistan, República Txeca, Ucraïna,

¹⁶² Les Scout and Guide National Organizations (SAGNOs) abans esmentades.

WOSM el 1997 de no reconèixer cap nova SAGNO, entenent com a tal una associació on les noies paguen quotes a WAGGGS i els nois a WOSM, seguit per un acord del Comitè Mundial de WAGGGS el 1998 de no reconèixer cap nova associació que tinguí nois entre els seus membres. L'objectiu era delimitar el perfil de les dues organitzacions i evitar la competència. Aquests posicionaments estratègics van culminar amb l'explicitació del Comitè Mundial de WAGGGS el 1999 de la possibilitat de fusió amb WOSM, que la seva pròpia Conferència Mundial va rebutjar el 2002 reforçant la seva identitat separada com a organització essencialment femenina. Tot i així, des de 2001 s'ha establert un òrgan d'enllaç (*WAGGGS/WOSM Consultative Committee*) entre els comitès mundials d'ambdues organitzacions, que estudia vies possibles de col·laboració.

La prudència en el posicionament públic internacional d'ambdues organitzacions mundials va donar pas el 1997 a una nova fórmula més pròxima a l'*advocacy*: l'Aliança de CEO (*Chief Executive Officers*) de quatre grans organitzacions juvenils: WOSM, WAGGGS, YMCA i YWCA¹⁶³, de Creu Roja¹⁶⁴ com a gran moviment humanitari amb una forta tasca cap als joves, i de la International Award Association que és un programa juvenil a nivell mundial, als quals el 2000 es va afegir el CEO de la International Youth Foundation, la més gran fundació internacional centrada en els joves. Aquesta aliança, de fet, va servir d'altaveu dels plantejaments de l'escoltisme mundial sobre polítiques a llarg termini a escala planetària, feta però com a "declaració" dels seus responsables tècnics, i no com a acord de la conferència o el comitè mundial. La primera declaració d'aquesta Aliança (1997) va ser per a donar a conèixer el concepte d'educació no formal ja definit per la UNESCO i demanar que les polítiques educatives governamentals anessin més enllà de l'escola; la segona (1999) per a demanar que es promoguessin polítiques nacionals de joventut a llarg termini; la tercera (2001) per a promoure el rol de les noies per a una societat amb igualtat d'oportunitats; la quarta (2003) per a promoure una iniciativa per a tota l'Àfrica per a lluitar contra la SIDA, que s'ha implementat des d'aleshores; i la cinquena (2005) sobre la participació de la gent jove en els processos de presa de decisió¹⁶⁵. Aquests documents signifiquen una presa de postura molt més compromesa en el posicionament públic de l'escoltisme mundial en temàtiques que afecten les polítiques dels governs, adoptant un rol de *advocacy group*.

Tot i que la presència de dones a WOSM encara és residual¹⁶⁶, la política decidida d'avançar cap a la igualtat de gènere va dur l'any 2002 a escollir per primer cop una persona de gènere femení presidenta del Comitè Mundial d'Escoltisme, que també va ser la primera persona de raça negra: la senegalesa Marie-Louise Correa. A nivell numèric, als països asiàtics una experiència creixent està sent la vinculació de l'escoltisme amb l'escola com a activitats extraescolars voluntàries però

¹⁶³ YMCA: World Alliance of Young Men's Christian Associations; YWCA: World Young Women's Christian Association.

¹⁶⁴ The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.

¹⁶⁵ Alliance of Youth CEOs, 1997, 1999, 2001, 2003, 2005.

¹⁶⁶ Un estudi comparatiu de 1998 mostra que les noies a WOSM representaven un 4,1% del total, tot i ser des dels anys 70 obert als dos gèneres, mentre que la presència "excepcional" de nois membres de WAGGGS era el 0,16% del total. "Fact-finding Study (WOSM/WAGGGS)", document presentat per John Beresford, president del Comitè de Constitucions de WOSM, al World Scout Committee, 7 d'octubre de 2000: p. 11.

reconegudes, el que ha generat un creixement espectacular. Un cas excepcional és Indonèsia, que mitjançant la vinculació amb l'escola pública ha arribat (2003) als 8,9 milions de membres, gairebé un 30% del total mundial de WOSM.

3. L'EDUCACIÓ EN LA CIUTADANIA A L'ESCOLTISME MUNDIAL

Al capítol anterior he desenvolupat els fonaments del concepte de ciutadania, dins del qual el de ciutadania activa; les raons que justifiquen la necessitat que les persones tinguin uns certs valors cívics i, en conseqüència, que siguin educats en la ciutadania; i el diàleg nacional-global referit a la idea de ciutadania, que ha obert les portes al concepte de *ciutadania global*. En aquesta secció voldria fer algunes consideracions respecte de l'educació en la ciutadania a l'escoltisme mundial, en especial pel que fa a dues qüestions: Una primera, els pressupòsits que es troben en la base del concepte de 'ciutadania' a l'escoltisme, tant quan es va fundar a Anglaterra el 1907 com quan es va formalitzar a nivell mundial el 1920. I en segon lloc, la tensió que es dona en el model de la ciutadania que promou l'escoltisme entre valors perpetuadors de la realitat social i valors transformadors.

3.1. Els pressupòsits de la 'ciutadania' en l'escoltisme

L'escoltisme és un moviment educatiu que té com a objectiu la formació d'infants i joves com a individus i com a ciutadans i ciutadanes responsables de les seves comunitats local, nacional i mundial, i que es sustenta en l'acció voluntària dels seus educadors i responsables en agrupaments escoltes a nivell local agrupats en associacions nacionals. Aquest objectiu d'educació en la ciutadania és present ininterrompudament des de la formalització de l'escoltisme mundial el 1920, i alberga totes les controvèrsies que els propis conceptes occidentals d'educació i 'ciutadania', així com l'eix local-nacional-global, han tingut en l'era moderna. El llibre fundacional de l'escoltisme com a moviment, *Scouting for Boys*, ja contenia el concepte d'educació en la ciutadania en el seu subtítol: *A Handbook for Instruction in Good Citizenship*. Com he exposat, hi ha molts treballs acadèmics sobre els deu primers anys de l'escoltisme britànic i, en especial, sobre la figura i les intencions del seu fundador, Robert Baden-Powell. Però més enllà de l'hermenèutica del personatge, és necessari conèixer les assumpcions de partida d'aquell concepte de ciutadania, tenint en compte l'Anglaterra d'inicis del segle XX.

Abans que res, cal tenir en compte que l'escoltisme apareix en un moment d'eclosió del nacionalisme. Com explica MacKenzie (1986: 3), a finals del segle XIX, «in the emergence of the new nationalisms, 'state, nation, and society' converged, and the elite which promoted this convergence created new rituals, a whole range of invented traditions and cults through which it could be communicated to the public»¹⁶⁷. L'escoltisme britànic, però també el de la majoria de països que el van impulsar al llarg del primer quart de segle XX, és clarament una eina d'aquesta "convergència". Addicionalment, hi ha tres altres fets sociològics que reforcen el

¹⁶⁷ A això afegeix que, en el cas britànic, «the nationalist convergence took a distinctively imperial form in defence of real and imagined colonial interests» (MACKENZIE, 1986: 3).

naixement de l'escoltisme: l'aparició de la joventut com a etapa diferenciada; l'extensió del concepte d'oci o temps lliure; i l'enaltiment del camp i la natura en contraposició a la vida a la ciutat industrial. A això, s'hi sumen tres assumpcions de la societat victoriana que el condicionen: la teoria del progrés de les civilitzacions, el moralisme religiós secularitzat i la tradició democràtica. Primerament, a l'Anglaterra d'inicis de segle hi havia una acceptació general de la teoria del progrés¹⁶⁸, segons la qual hi ha comunitats més avançades que les altres, tant entre països i civilitzacions com dins d'un mateix país –respecte les classes socials–. Aquesta teoria va fonamentar ideològicament l'imperialisme britànic: la missió de contribuir a civilitzar el món, i es percep en els primers escrits de l'escoltisme anglès. En segon lloc, hi havia un fort moralisme religiós, malgrat que, a diferència dels països catòlics, no estava dictat des de cap poder religiós –com és el Vaticà–, donat que a Anglaterra el monarca és el màxim cap de l'Església anglicana. I finalment, hi havia la llarga tradició del parlamentarisme democràtic britànic, en què la legitimitat de la monarquia prové de la lleialtat a les institucions i del bon govern, on la pràctica democràtica precedeix el propi sistema de partits, i on el govern està sotmès al rendiment de comptes davant la ciutadania.

Tots aquests elements es troben en la base de la proposta metodològica feta per Baden-Powell a *Scouting for Boys* el 1908 i en la seva idea de "good citizenship", i més específicament dins el tàndem de "lleï" i "promesa" escoltes¹⁶⁹ que, com desenvoluparé més detalladament en els capítol 3, va esdevenir el referent dels principis del moviment escolta que s'havien d'acceptar voluntàriament per a ser-ne membre, en tant que codi de valors compartit i voluntàriament acceptat. Com indica Nagy (1967), doncs, la contextualització britànica esdevé essencial per entendre les referències a la lleialtat, al *Rei* i a *Déu*, en una societat que tot i el pes moralitzant de l'era edwardiana –i, abans, la victoriana– tenia uns fonaments clarament liberals¹⁷⁰. Així, la creació de la Boy Scouts Association britànica el 1909 va esdevenir un referent per a la immediata imitació del model a diversos països del món: una associació sota la protecció del rei com a *patron*, i que comptava amb la cooperació tant de l'Església com de les institucions públiques, escola i exèrcit inclosos.

¹⁶⁸ Hi ha cinc premisses que fonamenten la teoria del progrés: 1- la creença en el valor del passat; 2- la convicció que la civilització occidental és noble i àdhuc superior a les altres; 3- l'acceptació del valor del creixement econòmic i tecnològic; 4- la fe en la raó i en el coneixement científic i acadèmic que se'n deriva; i 5- la creença en la importància intrínseca, la vàlua inefable de la vida a la terra. NISBET, Robert A. (1998): *History of the idea of progress*. New Brunswick NJ: Transaction Publishers, 317.

¹⁶⁹ El text de 1908 sobre la "scout oath" diu: «Before he becomes a scout a boy must take the scout's oath, thus: 'On my honour I promise that: 1. I will do my duty to God and the King. 2. I will do my best to help others, whatever it costs me. 3. I know the scout law, and will obey it'». (BADEN-POWELL, [1908] 2004: 36). El de la "scout law" és: «1. A Scout's honour is to be trusted. 2. A Scout is loyal to the King, and to his officers, and to his country, and to his employers. 3. A Scout's duty is to be useful and to help others. 4. A Scout is a friend to all and a brother to every other Scout, no matter to what social class the other belongs. 5. A Scout is courteous. 6. A Scout is a friend to animals. 7. A Scout obeys orders of his patrol leader or scout master without question. 8. A Scout smiles and sings under all circumstances. 9. A Scout is thrifty». (BADEN-POWELL, [1908] 2004: 44-46). Aquests dos textos van tenir diverses modificacions en les edicions posteriors fins a finals dels anys 30, eliminant referències excessivament nacionalistes (SICA, 2006: 16). Vegi's apartat 1 d'aquest capítol.

¹⁷⁰ «If the service which was required of the boys was for God, it was for the God of a multi-confessional and tolerant society; if loyalty to the King was asked for, it was faithfulness to a monarch who reigned rather than governed». NAGY, 1967: 17.

Robert Baden-Powell, el fundador de l'escoltisme, no era un teòric: en els seus escrits inicials s'hi troben molts tòpics que contradiuen la línia que pocs anys després va prendre. En efecte, l'evolució ideològica i d'objectius de Baden-Powell entre 1908, quan escriu *Scouting for Boys*, i 1920, quan es funda el Boy Scouts International Bureau, va ser molt gran, i va condicionar plenament la idea de ciutadania de l'escoltisme mundial, dotant-la d'una visió republicana cívica, amb un fort component liberal, i combinant un patriotisme de conviccions cosmopolites amb el compromís amb la pau mundial. Aquesta evolució ideològica es pot classificar en quatre blocs:

- a) la vinculació amb el discurs de l'educació activa;
- b) l'èmfasi en l'obertura i en el criteri propi;
- c) la vocació internacional;
- d) el compromís amb la pau.

(a) Pel que fa a la vinculació amb les experiències de l'educació activa, les referències creuades entre Baden-Powell i Maria Montessori mostren tant com el primer va enllaçar la pràctica de l'escoltisme amb la proposta de pedagogia activa de Montessori, com el reconeixement de la segona de la important funció educativa de la metodologia escolta¹⁷¹. En contraposició a l'aparent imatge de l'escoltisme com a instrucció, són importants les similituds (WONESCH, 1999) entre els objectius i mètode de l'escoltisme de Baden-Powell i de la pedagogia activa de Maria Montessori: la importància del rol de l'educador, la formació del caràcter mitjançant l'auto-educació, l'assumpció de responsabilitats de l'infant com a eina educativa, el respecte per la natura vinculada a la idea de creació transcendent, implicació social, tolerància, comprensió i predisposició a ajudar, tant a nivell individual com en tant que moviment global.

(b) En segon lloc, i molt vinculat a l'empelt amb els corrents de pedagogia activa, es troba el progressiu èmfasi de Baden-Powell en la necessitat que els adolescents es formin un criteri propi, en contraposició a l'obediència cega. Explícitament, l'escoltisme mundial va fer èmfasi que la seva funció no era instruir a les masses, com feia l'exèrcit, sinó formar el caràcter de l'individu¹⁷², un tema

¹⁷¹ JEAL, 2001: 413-414; WONESCH, 1999.

¹⁷² «The aim of Scouting training is to improve the standard of our future citizenship, especially in Character and Health; to replace Self with Service, to make the lads individually efficient, morally and physically, with the object of using that efficiency for service for their fellow-men» (BADEN-POWELL, [1919] 1949: 33-34). Un dels majors crítics de Baden-Powell, Michael Rosenthal (1984), conclou de l'anàlisi de la llei i la promesa escoltes de la primera edició (1908) de *Scouting for Boys* que l'objectiu no era el desenvolupament de l'individu, «except as that development is seen as a product of absolute submission to all officially endorsed forms of authority». En contraposició, només cal llegir l'article de Baden-Powell el 1912 a la *Headquarters Gazette* de l'associació escolta britànica, 'The Other Fellow's Point of View', per veure com posava la necessitat de tenir criteri propi per sobre de l'acceptació del discurs oficial polític o religiós: «[...] Justice and fair play do not always form part of our school curriculum. If our lads were trained as a regular habit to see the other fellow's point of view before passing their own judgement on a dispute, what a difference it would at once make in their manliness of character! ... Such lads would not be carried away, as is at present too commonly the case, by the first orator who catches their ear on any subject, but they would also go and hear what the other side has to say about it, and would then think out the question and make up their own minds as men for themselves. ... And so it is in almost every problem of life; individual power of judgement is essential, whether in choice of politics, religion, profession, or sport, and half our failures and three-quarters of our only partial successes among our sons is due to the want of it. We want our men to be men, not sheep». BADEN-POWELL, 1912: 162.

que reprendré al capítol 5. Així doncs, l'apoliticisme de la proposta escolta significava la independència, i no l'absència, de criteri sobre la vida pública.

(c) Tercerament, la vocació internacional apareix en paral·lel a l'extensió territorial escolta dins l'Imperi britànic. Si bé Parsons (2004) ja ha mostrat com la creació de delegacions escoltes als dominis britànics va tenir, inicialment, l'objectiu de mantenir la lleialtat a l'Imperi, aquesta mateixa extensió es va donar en molts altres països que ja abans de 1912 van crear associacions imitant el model de l'escoltisme britànic inicial: de Xile a Dinamarca, dels Estats Units a Rússia, de Brasil a França, d'Holanda i Txecoslovàquia a Malàisia i Singapur¹⁷³. Segons Sica (2006: 17), és aquesta eclosió internacional del projecte escolta, junt amb l'impacte de la I Guerra Mundial, el que provoca la "conversió internacionalista" de Baden-Powell. El resultat va ser l'eliminació de la idea de superioritat cultural o nacional, i l'explicitació que la lleialtat al propi país era indissociable de la fraternitat entre països i que, per tant, no podia haver-hi discriminació no tan sols per qüestió de classe, com ja deia el 1908, sinó tampoc per qüestió de raça o d'origen.

(d) El quart i darrer dels blocs de la transformació ideològica i d'objectius de l'escoltisme en la seva fase inicial és el compromís amb la pau. No hi ha ni un sol document, ni una sola referència en l'escoltisme mundial des de la seva formalització, el 1920, que plantegi el més mínim dubte que la pau és l'objectiu principal a assolir a través de l'educació conjunta de joves de diversos països: la idea de fraternitat universal escolta. L'impacte de la I Guerra Mundial, en efecte, va ser decisiu en aquest posicionament, però també ho és la dimensió internacional no formalitzada que havia agafat l'escoltisme abans de 1920. Així, el compromís explícit i militant de Baden-Powell amb el projecte internacionalista de la *League of Nations*, amb l'oposició de quadres conservadors que formaven el *Committee of the Council* de l'associació escolta britànica¹⁷⁴, és, possiblement, el primer gran precedent del xoc que es dona entre dos interessos a voltes contraposats que conviuen en l'escoltisme: els interessos del patriotisme –que no sempre va recollir el caràcter liberal-democràtic britànic inicial en la seva adaptació en altres països; i els interessos del cosmopolitisme –en què es fonamenta la proposta d'escoltisme mundial de 1920. De fet, el nacionalisme cultural característic de l'escoltisme britànic¹⁷⁵ ja es trobava en la base de la proposta escolta als respectius països abans que s'estructurés l'escoltisme mundial. Per tant, el fet que a molts països es creessin associacions escoltes seguint el model inicial britànic força abans de 1920 va generar la paradoxa que ambdues visions, al llarg dels anys, hagin tingut textos de Baden-Powell com a referència. És per això que al llarg de la tesi faré èmfasi en la importància de tenir en compte els posicionaments i pràctiques de les

¹⁷³ WOSM, 1990.

¹⁷⁴ «In the 1920's the Committee included such members as the Earl of Meath, head of the Duty and Discipline movement and founder of the Empire Day; the Earl was determined to oppose any internationalist leanings within the Movement that went beyond some harmless phraseology. In the beginning this conservative faction even criticised the idea of a world Jamboree. (...) In particular, they opposed ties with the British League of Nations Union, on the grounds that it was a 'political organisation'». SICA, 2006: 24-25.

¹⁷⁵ «Scouting emphasized physical fitness and practical skills with a sense of national history, tradition, and British identity, aiming to aid British imperial goals by strengthening the ideological commitment of its young people». HEATHORN and GREENSPOON, 2006: 92; *vegi's també* PRYKE, 1998.

organitzacions mundials a partir de la seva creació el 1920, que no contenen les contradiccions que sí que es podrien trobar en alguns casos particulars.

3.2. Valors perpetuadors vs. valors transformadors

L'escoltisme britànic formalitzat el 1909 amb la Boy Scouts Association assumia els valors continguts al *Scouting for Boys* que tenien com a objectiu la "good citizenship", el que significava essencialment un comportament actiu i socialment acceptat, basat en la "bona acció" –l'escolta és actiu fent el bé, no passiu sent bo¹⁷⁶. Si prenem, per exemple, la referència que hi ha al llibre comprensiva amb la idea socialista que no hi hagi ni milionaris ni gent en la misèria, podem veure que al mateix temps es contrapesa amb el recel liberal a què el socialisme pogués fer de la vida una mena d'esclavitud per a tothom¹⁷⁷. Així, conclou mostrant una certa prudència apreciada pels defensors de l'ordre establert: «It is easy to pull down; the difficulty is to do so without damage to the country. We ought to begin by building up on a sounder foundation before destroying the old»¹⁷⁸. Els quatre grans canvis abans indicats en els plantejaments de Baden-Powell abans de 1920 –educació activa, criteri propi, internacionalisme, pau– van generar, a la pràctica, uns referents de millora de la societat que van molt més enllà de la bona obra. La idea que cap país, raça, cultura o religió és superior a cap altra¹⁷⁹, junt amb l'adhesió als ideals de la *League of Nations*, no deixaven lloc a la neutralitat davant el nacionalisme expansionista, la discriminació racial o el fanatisme religiós. En aquest sentit, el rol de les dues organitzacions internacionals va ser fonamental per a evitar que aquestes tendències, presents en molts països en diversos moments de la seva història contemporània, passessin a formar part també de l'associació escolta o guia corresponent.

Gran part de la trentena de països que es van trobar el 1920 a Londres i que van acordar la creació del Boy Scouts International Bureau havien gaudit, a imitació de l'associació britànica, del suport explícit de les màximes institucions de l'Estat, combinant l'apoliticisme amb la lleialtat institucional. Igual que el rei Edward VII va esdevenir el *patron* de la Boy Scouts Association britànica, la presidència d'honor va raure en el cap d'Estat a molts països: en la corona als països escandinaus, a Holanda o a Espanya; a la presidència de la República a Itàlia o als Estats Units; i als governadors de l'Imperi a les colònies britàniques. Aquest model s'ha mantingut fins avui, com recull el document de WOSM sobre *Governance*: «notwithstanding the independence of the National Scout Organisations, in many cases national authorities play a relevant role in Scouting, and the Head of State is often

¹⁷⁶ Al seu influent *Aids to Scoutmastership*, dirigit als educadors, Baden-Powell ([1919] 1949: 88) ho explicita així: «A Scout is active in doing good, not passive in being good». La referència a la ciutadania també és explícita: «Citizenship has been defined briefly as "active loyalty to the community". In a free country it is easy, and not unusual, to consider oneself a good citizen by being a law-abiding man, doing your work and expressing your choice in politics, sports, or activities, "leaving it to George" to worry about the nation's welfare. This is passive citizenship. But *passive* citizenship is not enough to uphold in the world the virtues of freedom, justice and honour. Only *active* citizenship will do». (BADEN-POWELL, [1919] 1949: 34)

¹⁷⁷ JEAL, 2001: 413.

¹⁷⁸ BADEN-POWELL, [1908] 2004: 298.

¹⁷⁹ BADEN-POWELL, 2006: 59-61.

recognized as the *Patron* of local Scouting in a country»¹⁸⁰. Fins i tot a la Sud-àfrica actual, on l'escoltisme va ser introduït com a eina colonial i va ser internacionalment conflictiu durant l'apartheid, el president Nelson Mandela en va acceptar la presidència d'honor el 1994¹⁸¹. La protecció de les institucions de l'Estat no va fer canviar, però, la idea de Baden-Powell que l'escoltisme havia de ser independent, autoregulat i d'adscripció voluntària, enfront tant del sistema escolar públic com dels recursos massius abocats als països europeus de règim feixista – Alemanya, Itàlia, Espanya – en moviments juvenils adoctrinadors, després de suprimir els existents –escoltisme inclòs¹⁸². Aquesta protecció oficial de què les associacions escoltes van gaudir i segueixen gaudint en molts països fa encara més interessant el seu caràcter creador de ciutadania global. Com la *League of Nations*, l'escoltisme mundial es va consolidar combinant permanentment la lleialtat nacional amb un clar sentit de pertinença global.

Per a Parsons (2004: 7), l'escoltisme va esdevenir una institució global gràcies a què els seus valors defensors de l'estabilitat socio-política eren prou adaptables per a donar suport a l'ordre polític establert a cada país, mitjançant l'aliança amb les institucions d'autoritat legitimades, fent prevaldre les normes i valors socials i no traspasant-ne els límits. Aquesta aposta per l'estabilitat es veu clarament en la resolució de la Conferència Escolta Internacional aprovada el 1931 sobre la *Scout Promise*, on «[t]he Conference desires to make it clear that in the Scout's Promise, the promise of duty "to my country" means duty to the constituted authority of the country concerned»¹⁸³. Justament, un dels aspectes més problemàtics de l'educació en la ciutadania és delimitar fins on ha de promoure la submissió a l'autoritat de les institucions i estructures polítiques existents o, pel contrari, a partir d'on les ha de posar en dubte. A l'Anglaterra de principis de segle, val a dir, el sistema de *checks and balances* característics del seu sistema polític ja donava per suposat que la democràcia no pressuposava donar carta blanca a l'acció governamental, sinó que havia de rendir comptes. En aquest sentit, la proposta de la primera edició de *Scouting for Boys*, amb una "lleï i promesa" escoltes que explícitament demanen lleialtat al rei, és, aparentment, defensora de l'ordre i l'estatus quo.

Ara bé, la mateixa lleï escolta explicita també que l'escolta és *germà de tots els altres escoltes, no importa a quin país, classe o creença pertanyin*. Parsons (2004: 5-7) remarca que els oficials colonials van introduir l'escoltisme a les colònies pensant que el punt 2 de la lleï escolta (*l'escolta és lleial al rei...*) serviria per a fidelitzar els joves africans, mentre que, en la pràctica, per als africans el punt 4 (*l'escolta és germà de tots els altres escoltes...*) va esdevenir la clau per a rebutjar la discriminació social a què estaven sotmesos. Però l'error de Parsons es troba en pressuposar que el punt 2 de la lleï escolta era, en la proposta escolta inicial, més fort que el punt 4. Ho era, certament, per als oficials colonials, i també per als prohoms que a Anglaterra i en molts altres països van donar suport a l'escoltisme. Però fins a quin punt tots els qui buscaven en l'escoltisme un moviment d'ordre no

¹⁸⁰ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005, p. 13.

¹⁸¹ PARSONS, 2004: 256.

¹⁸² JEAL, 2001: 545.

¹⁸³ WOSM, 1985: 9 (resolució 9/31).

van infravalorar les conseqüències del contingut profundament igualitari que també contenia el seu missatge?

De fet, el rerefons liberal democràtic del concepte de ciutadania de l'escoltisme va acabar fent aflorar les contradiccions que es donaven davant les discriminacions o els autoritarismes, tant en les colònies britàniques com en altres països. En un article del propi Baden-Powell el 1936 sobre l'escoltisme a Sud-àfrica, per exemple, exposa com en una societat radicalment separada racialment entre negres, indis i blancs¹⁸⁴, «our policy of Scouting being open to all "regardless of class, creed, or colour" was found to be impossible in practice», però que es va impedir l'intent d'un sector per tal que l'escoltisme fos només per a blancs, establint en canvi una federació que aplegués tres branques corresponents a les tres ètnies, amb la visió de contribuir a difuminar aquesta separació en el futur¹⁸⁵. Els mateixos valors de l'escoltisme, doncs, han esdevingut valors de transformació social en adaptar-se a societats diferents a la britànica i en ser adoptats per sectors de resistència a l'ordre establert, sigui per qüestió d'identitat nacional o anticolonialisme, sigui per oposició a la dictadura, sigui per la reivindicació de drets civils de col·lectius ètnics, sigui per reivindicació d'igualtat de gènere, sigui per oposar-se a la discriminació dels homosexuals als Estats Units¹⁸⁶.

La història moderna i contemporània mostra una evolució dels valors i de les adquisicions de drets socials que avui dona per fet el que fa uns anys era revolucionari. Primerament, la fase moral dels socialistes utòpics i de les iniciatives de *charity* victorians; segonament, la fase de les mobilitzacions socials, liderades pels moviments obrers, no exemptes d'importants conflictes socials; i finalment, la fase de reformes polítiques, en què els partits moderns van institucionalitzar els drets socials i, essencialment a Europa, van fer néixer l'Estat del benestar. L'escoltisme va néixer enmig de la fase de les mobilitzacions socials, i possiblement per això es mostrava molt prudent amb tot allò generador de conflicte: l'escolta havia d'estar per sobre de la divisió de classes –i, per tant, havia d'estar també per sobre de la lluita de classes. Això no treu que, com he indicat anteriorment, el propi Baden-Powell tingués simpaties pels ideals socialistes. Ara bé, el fet que poc després de la Revolució Soviètica de 1917 la URSS decidís de prohibir l'escoltisme i de substituir-lo pels *pioners* –prenent-ne elements estètics i metodològics¹⁸⁷– va comportar un viratge de Baden-Powell cap a l'anticomunisme¹⁸⁸. La postura de la URSS de prohibir, que va ser seguida per la totalitat de règims comunistes

¹⁸⁴ «You who know South Africa can realise – in a way impossible for anyone who has not lived there – the intense feeling which prevails on the colour question. For various reasons it has been far more acute here than in other countries. ... So altogether "colour" of one shade or another has been an ever-increasingly important element for the future of South Africa» (BADEN-POWELL, 1936: 370).

¹⁸⁵ L'article conclou dient que «one cannot help looking forward and hoping that this comradeship of the Scout and Guide movement will contribute to an improved mutual relationship between the different elements in the population and so tend to bring about the unity necessary for making an united South African people in the future» (BADEN-POWELL, 1936: 368, 370, 371). Vegi's també WALTON, 1937: 479.

¹⁸⁶ Vegi's PARSONS, 2004, sobre anticolonialisme i drets civils; IHLE, 1993, sobre la lluita de l'escoltisme alemany contra la dictadura nazi; BALCELLS i SAMPER, 1993, sobre l'oposició de l'escoltisme català al règim franquista espanyol; KROONENBERG, 1998, sobre la resistència de la il·legalització de l'escoltisme en els règims soviètics; VERGA e CAGNONI, 2002, sobre la resistència de l'escoltisme italià a la Llombardia abans de 1945; APPLEBOME, 2003: 234-252, i ZEIGER, 2005: 23-25, sobre l'inconformisme de membres de Boy Scouts of America davant la discriminació a homosexuals d'aquesta organització.

¹⁸⁷ CHARQUES, 1932: 506.

¹⁸⁸ JEAL, 2001: 544-547.

existents al llarg del segle xx, va fer que després de la II Guerra Mundial les associacions escoltes es posicionessin molt més clarament en el costat oposat del comunisme, fent èmfasi en el concepte de llibertat. Una publicació conjunta de les associacions escolta i guia del Regne Unit el 1951, "A Challenge to Scouting: The Menace of Communism", avisava els seus membres que es defensin de l'atac del comunisme a la fe religiosa i també a l'ordre establert. Però en les conclusions també hi havia lloc per a pensaments filosocialistes com els dels escrits de l'escoltisme inicial:

«We must also be passionately concerned with the well-being of the people of our country. Whether we belong to a political party or whether we do not, we must fight against all injustice, cruelty and selfish indifference to the needs of others. Not only is this God's will for His people, but if we do not do so, we shall help the seeds of Communism to grow, for their propaganda has more opportunity where there is injustice and oppression»¹⁸⁹.

Més enllà del rebuig al totalitarisme dels règims comunistes, l'escoltisme mundial es troba després de la II Guerra Mundial amb dos factors fonamentals que influiran en la seva proposta de ciutadania. D'una banda, complementàriament a la creació de Nacions Unides, la proclamació de la Declaració Universal dels Drets Humans¹⁹⁰ el 1948. I d'una altra, la preocupació per a evitar que l'argument de la neutralitat tornés a donar pas, com va fer durant els anys 30, a moviments totalitaris com va ser el nazisme. Aquesta darrera és potser el principal retret que Herbert Lewin (1947b), psicòleg novaïorquès que havia estudiat l'adoctrinament de les joventuts hitlerianes comparant-les amb el model d'educació en la ciutadania de l'escoltisme nord-americà, feia al moviment escolta:

«The advocacy of "neutrality" and "non-partisanship" deprives the Scout movement of its full effectiveness as an educational force not only in the national but in the international sphere as well. Scouting advocates the brotherhood of man and good will among all people of the earth. (...) Yet, in the field of international understanding too, Scouting relies on individual virtues, on moral sentiments rather than on the proposal of social change»¹⁹¹.

El concepte de "ciutadania activa", per tant, tenia diverses interpretacions, en especial en societats no democràtiques, i fins i tot un potencial de ser manipulat. Quin paper havia de tenir l'escoltisme en l'Àustria annexionada pel nazisme, o en els règims feixistes de Mussolini a Itàlia o de Franco a Espanya? Què havien de fer els escoltes catalans, il·legalitzats pel franquisme, quan les institucions d'autogovern catalanes havien estat abolides i la seva llengua prohibida? Quin rol havien de tenir els escoltes dels països on la discriminació racial estava legalment establerta? Què passava en els processos de descolonització, on líders escoltes encapçalaven processos d'independència? Quina opció havia de prendre un "ciudadà actiu" a Colòmbia, enquadrar-se amb la guerrilla per a desafiar una situació d'injustícia o enquadrar-se amb l'exèrcit per a defensar el règim establert? Què

¹⁸⁹ BOY SCOUTS ASSOCIATION, 1951: 9.

¹⁹⁰ *Universal Declaration of Human Rights*: United Nations General Assembly resolution 217 A (III) of 10 December 1948 (<http://www.un.org/Overview/rights.html>).

¹⁹¹ LEWIN, 1947b: 172. Val a dir, com exposaré més endavant, que el mateix Lewin (1947a) deixa clara la gran diferència de l'escoltisme que educa en la llibertat respecte les joventuts hitlerianes que adoctrinen per a l'obediència. El professor Farrell (1998, 2001) hi coincideix en remarcar, en base al seu coneixement de l'escoltisme canadenc, que l'acció educativa de l'escoltisme és clau per a generar valors cívics en els infants i joves, de manera complementària al que pugui fer l'escola.

havien de fer els escoltes argentins mentre ciutadans actius desapareixien per l'acció repressora de la dictadura?

La resposta a cadascun d'aquests interrogants és tan diversa com diversos els casos. La postura de les organitzacions mundials, després de les excepcions de reconèixer Rússia i Armènia a l'exili, va ser no reconèixer com a membres les associacions escoltes d'aquells països on la seva existència no fos permesa, tot i mantenir-hi contacte si existien en la clandestinitat. Pel que fa a les persones, en cada cas, cada escolta va actuar en base a la seva concepció de què significava "ciudadania activa". El rol de les associacions tampoc no va ser homogeni. A l'Espanya feixista dels anys 40, per exemple, mentre l'escoltisme espanyol intentava la connivència amb el règim, l'escoltisme català il·legalitzat s'organitzava per a resistir-lo¹⁹², igual com va passar a Itàlia¹⁹³. De la mateixa manera, recentment, el Consejo Directivo de Scouts de Argentina feia una declaració contundent de condemna de la dictadura dels anys 70, invitant els seus membres a fer activitats per a recuperar la memòria històrica i valorar el sistema democràtic¹⁹⁴. En el procés descolonitzador, d'altra banda, com Parsons (2004) ha mostrat en el cas africà i Nagy (1967, 1985) ha explicat, l'escoltisme va jugar un rol clau d'eina en la construcció social: infraestructures, identitat col·lectiva, *nation-building*, elits nacionals, etc.

La modificació constitucional que WOSM va aprovar el 1977¹⁹⁵ incorporava en l'objectiu del moviment escolta el concepte de "responsible citizen", un pas més enllà respecte del ciutadà "actiu", pressuposant en el ciutadà responsable la seva capacitat d'anàlisi, el seu criteri propi, per a definir què és positiu i què negatiu. Igualment, explicitava que les comunitats referents d'aquesta ciutadania responsable eren la local, nacional i internacional. Aquests dos conceptes han quedats establerts dins l'objectiu constitucional de l'escoltisme mundial, tant a la Constitució de WOSM com a la de WAGGGS¹⁹⁶.

¹⁹² BALCELLS i SAMPER, 1993: 137-138.

¹⁹³ VERGA e CAGNONI, 2002.

¹⁹⁴ «Los Scouts de Argentina (...) adherimos a la conmemoración del trigésimo aniversario del último golpe de estado, que quebrantó las instituciones de la República e instaló en nuestro país la dictadura más sangrienta de la historia nacional, mediante la aplicación sistemática del terror estatal y de brutales métodos de exterminio y proscripción, que necesitan un claro pronunciamiento de la Justicia para terminar con la impunidad de los victimarios. Dictadura que implementó, además, un proyecto económico, político y social atentatorio contra la democracia y contra los intereses fundamentales de la Nación y del pueblo argentinos. Proyecto cuyas gravísimas consecuencias aún hoy seguimos padeciendo, con altísimos niveles de desocupación, con más de la mitad de la población bajo la línea de la pobreza, con generaciones de argentinos con deficiencias de desarrollo intelectual y físico por la pobreza estructural (...)». 'A 30 años del último golpe de Estado', declaració del Consejo Directivo de Scouts de Argentina, 24 de març de 2006.

¹⁹⁵ "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977.

¹⁹⁶ «The purpose of the Scout Movement is to contribute to the development of young people in achieving their full physical, intellectual, social and spiritual potentials as individuals, as responsible citizens and as members of their local, national and international communities» (WOSM, 1983: Article 1.2.); «the aim of the Girl Guide/Girl Scout Movement ... is to provide girls and young women with opportunities for self- training in the development of character, responsible citizenship and service in their own and world communities». (WAGGGS, 1999: Article 3: Object [of the World Association], b)).

3.3. La ciutadania global

La cooperació al desenvolupament es va introduir com a part de l'acció estratègica de l'escoltisme mundial als anys 70, conseqüència tant del nou escenari posterior a la descolonització –amb molts nous països membres de l'escoltisme mundial– com de la progressiva “globalització” de l'escoltisme, és a dir, de la presa de consciència de la concepció de moviment d'acció global a través de l'acció local. Amb la introducció de la cooperació al desenvolupament es tanva el cercle conceptual local-global de la implicació social iniciat amb la “bona obra” el 1908. Així, el concepte d'implicació social (*social involvement*) a l'escoltisme mundial va passar a compondre-se per quatre eixos progressius, dibuixant una lògica del servei a la comunitat que va de l'acció local a la global:

- El servei a la comunitat
- El desenvolupament comunitari
- L'educació per al desenvolupament
- La cooperació al desenvolupament¹⁹⁷.

L'escoltisme, però, és fonamentalment un moviment educatiu, i tant la cooperació com les altres accions que duen a terme els agrupaments a nivell local o les associacions a nivell nacional s'han d'entendre com a eines educatives. Malgrat això, l'escoltisme mundial no ha estat aliè a la creixent implicació d'associacions i ONG internacionals en l'agenda global. En la dècada dels 90, moltes ONG internacionals que tradicionalment havien mantingut una posició prudent d'apoliticisme van adoptar una posició pública més activa, en especial degut a l'empenta donada per les diverses cimere de Nacions Unides celebrades aleshores: medi ambient (Rio, 1992), drets humans (Viena, 1993), població (Caire, 1994), desenvolupament social (Copenhagen, 1995), dona (Beijing, 1995), així com les respectives “cimere paral·leles” organitzades per moviments internacionals de la societat civil¹⁹⁸. L'impuls per part de moltes ONG internacionals al Fòrum Social Mundial que es va reunir per primer cop a Porto Alegre (Brasil) l'any 2001, com a resposta al Fòrum Econòmic Mundial de Davos, va en aquesta línia.

La postura tant de WAGGGS com de WOSM sobre aquesta temàtica ha canviat de manera molt important en els darrers deu anys. Va començar a mitjans dels anys 90 amb les iniciatives de Jacques Moreillon i Lesley Bulman, aleshores màxims responsables executius de WOSM i WAGGGS¹⁹⁹, de crear una aliança amb altres caps executius per tal de fer un posicionament públic en favor de l'educació no formal. El resultat va ser el document ‘The Education of Young People: A Statement at the Dawn of the 21st Century’²⁰⁰, al qual van seguir els documents sobre polítiques nacionals de joventut (1999), sobre nenes i noies joves (2001), sobre la situació d'Àfrica (2003) i sobre la participació de la gent jove (2005)²⁰¹. Tots

¹⁹⁷ «It is our challenge to take up the task and prepare our young people to be involved citizens, whether in their local, national or international communities. This requires a vision which is deeply rooted in their immediate environment but which goes far beyond». ‘Community Involvement Resource Pack’, The Europe Office, WAGGGS and the European Region of the World Scout Bureau, 1989: 2-3.

¹⁹⁸ ANHEIER, GLASIUS and KALDOR, 2001: 171-174.

¹⁹⁹ Jacques Moreillon, secretari general de WOSM entre 1988 i 2004; Lesley Bulman, directora executiva de WAGGGS entre 1997 i 2006.

²⁰⁰ Alliance of Youth CEOs, 1997.

²⁰¹ Alliance of Youth CEOs, 1999, 2001, 2003, 2005.

aquests documents no eren, tècnicament, signats per les organitzacions, sinó unes declaracions dels seus caps executius. A més, la forma d'una aliança amb diverses organitzacions no tan sols reforçava la imatge pública, sinó que reduïa els potencials recels que hagués generat una declaració exclusivament de l'escoltisme mundial. Però el canvi no es va aturar aquí. Hi havia la consciència que, en paraules de Lesley Bulman el 2006,

«although we have done a *lot* for girls and young women over the years, we have concentrated very much on the project element – in some safeish areas. We have *not* really been an advocate in the full sense of the term for girls and young women. And we certainly haven't spoken *out* publicly on their behalf. In fact, nine years ago I was told very clearly by the Chairman [of the World Board] that we were *not* an advocacy²⁰² organisation»²⁰³.

Què ha canviat en aquests pocs anys? Essencialment, segons Bulman, el major canvi és que les pròpies organitzacions membres volen que l'organització mundial prengui un major protagonisme enfront de les situacions d'injustícia a escala global.

«In the past, even recent past, WAGGGS was a much more conservative – even fearful – organisation. We did not want to 'rock the boat' – we were afraid of being seen as 'political' – we did not want to upset cultures and traditions – even if they were being actively harmful to girls and young women. This is what has changed»²⁰⁴.

Aquesta posició de WAGGGS ha comptat amb el reforç d'una iniciativa inèdita fins el moment: una enquesta directa a més de 6.000 nenes i noies joves membres de WAGGGS de cent països diferents, en base als resultats de la qual es va elaborar el 2005 la campanya mundial "girls worldwide say", explícitament d'*advocacy*²⁰⁵.

WAGGGS defineix *advocacy* com «taking a stand and putting pressure on those who can bring about change and help built a better world», i exemplifica la manera com el guiatge o escoltisme femení fa *advocacy* de tres maneres:

- «–Speaking up on issues that affect girls and young women and influencing opinion-formers;
- »–Doing projects that address root causes of issues affecting girls and young women;

²⁰² El terme *advocacy* referit a les organitzacions ciutadanes designa la pressió que aquestes organitzacions fan a institucions, governs i corporacions per tal que canviïn el seu comportament, en base a causes d'interès públic i no pas en defensa dels interessos particulars dels membres de l'organització. SKOCPOL, 2003: 142-144.

²⁰³ 'Why advocacy?' Guió de la intervenció de Lesley Bulman davant de l'*advocacy working group* de WAGGGS, a Londres, el maig de 2006. Arxiu de la Directora Executiva de WAGGGS.

²⁰⁴ «Many member organisations that in the past have been quite nervous about speaking out on controversial issues are now asking WAGGGS to be more vocal on many issues. They are confronting HIV and AIDS – this involves many member organisations tackling sex and related subjects that in the past would have been taboo – or certainly would have made them very nervous. Even such sensitive subjects as FGM [*female genital mutilation*] are being tackled by some member organisations. I felt really proud at the last World Board meeting when the statement on HIV and AIDS which states quite clearly that we believe that girls need access to *all* the information available on HIV-AIDS prevention – condoms, the lot, – was passed *unanimously*». *Ibid.*

²⁰⁵ Les respostes de l'enquesta massiva van apuntar majoritàriament a temàtiques referides a la salut, i d'aquestes se'n van seleccionar set: "fight AIDS"; "make healthy food choices"; "prevent adolescent pregnancy"; "it is important to talk about sex"; "let's talk about the danger of drugs"; "ban smoking in public places"; i "discover your potential". Un exemple de com s'aplica aquesta campanya d'*advocacy* és el posicionament públic de WAGGGS en suport dels acords que diversos governs han pres de prohibir el tabac a llocs públics, fent notar que un 83% de les 6.000 noies enquestades hi estaven d'acord així com demanant el compliment del World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control.

»-Educating girls, young women and society at large in areas such as leadership, nutrition, peace and world citizenship»²⁰⁶.

La posició de WOSM en aquest sentit, tot i no arribar al nivell d'explicitació adoptat per WAGGGS, també tendeix al canvi. L'any 2004 va llançar a nivell mundial el projecte *Scouts of the World*,²⁰⁷ per tal de promoure la implicació de joves de tot el món amb l'assoliment dels Objectius del Mil·leni adoptats per Nacions Unides el 2000. A inicis de 2005 va establir uns criteris estrictes per treballar amb *corporate partners*, explicitant que WOSM no establirà parteneriat amb entitats les accions de les quals entrin en contradicció amb els principis de WOSM²⁰⁸. D'altra banda, en un document recent de comunicació del Buró Mundial d'Escoltisme es pot veure com s'emmarca l'impacte social de l'escoltisme a través de dos eixos: la "global advocacy" i la "local action", esmentant la possibilitat de promoure alguna iniciativa d'advocacy en el futur:

«The World Scout Bureau has never launched a worldwide campaign that is automatically taken up at local level. Similarly, no local initiative involves major campaigns at world level. And yet, without wishing to change WOSM's nature, one could imagine that, just as the NGO community takes action to support the recognition of a global cause, e.g. women's rights on Women's Day, the entire Scout Movement could take action on a specific day for a specific cause»²⁰⁹.

Encara és molt aviat doncs per a conèixer les conseqüències d'aquest canvi en la política de posicionament públic de WOSM i de WAGGGS com a organitzacions mundials, però segueix en la línia de reforçar la idea que l'educació en la ciutadania que promou l'escoltisme té uns deures que van més enllà dels límits i dels vincles nacionals i que abasten el conjunt de la comunitat humana: és una educació en la ciutadania global.

²⁰⁶ Document *Advocacy Guidelines*, WAGGGS, 2007.

²⁰⁷ Circular 33/2004, World Scout Bureau, novembre de 2004.

²⁰⁸ Circular 4/2005, World Scout Bureau, gener de 2005.

²⁰⁹ 'Scouting's Social Impact: 28 million young people are changing the world'. Presspack, doc n. 3, version 31.05.2006. Document de comunicació de WOSM: World Scout Bureau.

CAPÍTOL 3. CONSISTÈNCIA IDEOLÒGICA

1. CARACTERÍSTIQUES ESSENCIALS

- 1.1. Definició
- 1.2. Objectiu i missions
- 1.3 Principis
- 1.4. Mètode

2. FUNCIONAMENT I ESTRUCTURA

- 2.1. El funcionament en xarxa
- 2.2. Democràcia
- 2.3. El nivell local: l'agrupament escolta
- 2.4. L'organització nacional
- 2.5. El cas de les federacions nacionals
- 2.6. Les organitzacions mundials i la pertinença global

3. RECONeixEMENT I PERTINÈNCIA

- 3.1. La rellevància de la política de reconeixement
- 3.2. Com s'estableix la diferencia entre què és escoltisme i què no
- 3.3. Pràctiques i problemes de la política de reconeixement
- 3.4. Confessions religioses: el cas dels Scouts d'Europe
- 3.5. El factor cultural
- 3.6. El conflicte sobre visió associativa: el cas dels "Independent Scouts"
- 3.7. Tipologies en la política de reconeixement

INTRODUCCIÓ

La consistència ideològica de l'escoltisme mundial, tant actualment com des de la seva creació el 1920, es basa en tres grans eixos. Primerament, en la definició acurada dels elements que conformen tant els principis com les característiques organitzatives del moviment escolta. Cal tenir en compte que es tracta d'un moviment que aplega una amplíssima diversitat cultural, pel que no s'ha de menystenir la dificultat que ha suposat i suposa encara la pluralitat lingüística, amb les seves dificultats de traducció de conceptes, i també les diferències en les comprensions culturals tant d'idees com de sistemes de funcionament. El segon eix és el seu sistema organitzatiu i de presa de decisions, essencialment democràtic a nivell mundial, i basat en un format de xarxa que només permet el desenvolupament de grans iniciatives unitàries en base a la participació, i no mitjançant la transmissió jeràrquica. I finalment, el darrer eix és la política de reconeixement, és a dir, el sistema establert per a determinar qui forma part de la xarxa de l'escoltisme mundial i qui no, en base tant als principis com a les característiques organitzatives, el que permet dotar-lo d'una certa consistència ideològica, que no uniformitat, dins la seva diversitat.

En aquest capítol analitzaré aquests tres eixos. En el primer apartat, analitzaré les característiques essencials de l'escoltisme, que resulten de la suma dels seus principis (valors i metodologia) i de la seva definició associativa. L'anàlisi combina entre les dues organitzacions que conformen l'escoltisme mundial (WAGGGS i WOSM), i mostra que les característiques essencials són, en la pràctica, les

mateixes. A l'apartat 2 es descriu l'estructura i funcionament de l'escoltisme mundial, des del nivell local al global, fent èmfasi en la diferència entre l'ordre aparent de l'estructura amb la dinàmica de xarxa del seu funcionament real. I finalment, el tercer apartat analitza la política de reconeixement de l'escoltisme mundial i com es decideix la pertinença. En especial, l'anàlisi mostra algunes llacunes en la política de reconeixement, exposa els tres principals factors que provoquen escissions i alguns casos coneguts, i finalment fa una proposta de nova categorització tipològica per a les associacions que s'anomenen escoltes fora de l'escoltisme mundial cara al seu potencial reconeixement.

1. CARACTERÍSTIQUES ESSENCIALS

Els elements bàsics en què es fonamenta la unitat de l'escoltisme mundial són, d'una banda, l'objectiu, els principis i el mètode, que conjuntament es coneixen amb el terme anglès "*Fundamentals*" (*fonamentals*), i d'una altra, la definició. Des de la formalització de l'escoltisme mundial el 1920, tant a l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) com a l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS) s'havia establert que els principis fonamentals eren els expressats en el redactat de la *lleï escolta* i de la *promesa escolta*. Tot i així, l'any 1977 la Conferència Mundial d'Escoltisme va modificar la Constitució de WOSM incorporant-hi una definició clara de l'objectiu, els principis i el mètode¹, com a formulació moderna dels *fundamentals*. L'establiment d'aquests tres elements segueix l'exemple marcat per la Carta de Nacions Unides, que al seu capítol 1 explicita els seus *Purposes and Principles* (objectius i principis). Més específicament, a l'escoltisme mundial els tres components dels *fundamentals* responen a 1) perquè existeix (objectiu); 2) quines són les regles ètiques que governen la seva existència (principis); i 3) com assolirà el seu objectiu (mètode). L'any 1992 WOSM va desenvolupar aquesta part del redactat constitucional en el document *Fundamental Principles*².

Mentre els *fundamentals* contenen els elements ideològics, la definició conté les característiques de l'organització: la independència, l'apartidisme, la base voluntària i la no-discriminació. Molts cops s'ha indicat que són els principis o, més genèricament, els *fundamentals*, el que determina què és escoltisme del que no ho és. Però aquest plantejament no té en compte els elements de la definició, que són tan o més importants que els *fundamentals* en aquest sentit: la manca d'independència i el control governamental, el partidisme, l'obligatorietat o la discriminació³ han estat raons suficients per a suspendre el reconeixement d'una associació escolta per part de l'organització mundial. WOSM, en el marc del procés que va seguir per a definir la seva missió, va elaborar el 1998 un document com a eina per a l'elaboració de la missió, sota el títol *The Essential Characteristics of Scouting*⁴ que, fonamentat en la seva Constitució, donava «for the first time, a

¹ "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977.

² WOSM, 1992.

³ Més endavant, a l'apartat "Incoherència de les pràctiques" del capítol 5, m'estendré en els casos de discriminació que sí s'han donat.

⁴ WOSM, 1998: 1.

compact but comprehensive overview of the key elements which characterize our Movement»⁵. Aquest document, en la pràctica, constitueix la suma de la definició de WOSM i dels seus *fundamentals* –objectiu, principis i mètode. És, doncs, basant-me en aquest document, juntament amb la Constitució de WAGGGS, que anomeno a la suma de tots aquests elements, tant a WOSM com a WAGGGS, les característiques essencials de l'escoltisme mundial.

L'escoltisme mundial pren formes diverses segons s'adapta a la realitat social de cada país i cultura, i són aquestes característiques essencials el denominador comú que permet parlar d'un únic subjecte com a moviment mundial, donat que totes les organitzacions membres els han de complir.

1.1. Definició

L'escoltisme mundial és un moviment educatiu per a gent jove, independent, no-partidista i de base voluntària, obert a tothom sense distinció d'origen, nacionalitat, raça o creença, que té com a objectiu l'educació en la ciutadania en base en uns principis compartits i un mètode propi, i formalitzat històricament en dues organitzacions internacionals: l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) i l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS). Aquesta definició es basa en la combinació de les definicions establertes per ambdues organitzacions. Segons la definició que pren WOSM a la seva Constitució, adoptada el 1977 per la Conferència Mundial d'Escoltisme⁶,

«The Scout Movement is a voluntary non-political educational movement for young people open to all without distinction of origin, race or creed, in accordance with the purpose, principles and method conceived by the Founder and stated below»⁷.

WAGGGS contempla a la seva Constitució elements similars quan parla dels criteris de pertinença de les associacions membres:

«A Member of the World Association shall be a National Organization which: (...) (c) Has a membership which is: *i.* voluntary; *ii.* open to all girls and young women without distinction of creed, race, nationality, or any other circumstance; (d) is self-governing, with freedom to formulate its policy and put it into practice; (e) is independent of any political organization and any political party»⁸.

La combinació d'ambdues definicions conté vuit elements –moviment, independent/autoregulat, institucionalment organitzat, educatiu, per a gent jove, no-partidista, de base voluntària, obert a tothom– que, conjuntament⁹, permeten identificar l'escoltisme mundial amb tota la seva complexitat, i singularitzar-lo entre les altres organitzacions de la societat civil tant a cada país com a escala global.

⁵ "Document 5: 'Developing a Mission Statement for Scouting'. 35th World Scout Conference" (Durban, South Africa, 1999: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1999.

⁶ "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977.

⁷ WOSM, 1983: Article 1.1. Exposaré els principis i mètode a què fa referència el redactat més endavant.

⁸ WAGGGS, 1999: Article V, Section 1: Criteria of Membership.

⁹ «It should be noted at the outset that it is not possible to express all aspects of the Scout Movement in one independent statement». WOSM, 1992.

Prèviament, però, cal justificar sucintament perquè parteixo de l'assumpció que es tracta d'un moviment amb dues organitzacions. En els dotze anys previs a 1920, quan l'escoltisme va passar de ser una simple proposta metodològica a institucionalitzar-se i a internacionalitzar-se, la seva formalització a la Gran Bretanya es va fer a través de dues organitzacions: la *Boy Scouts Association* i la *Girl Guides Association*, ambdues fundades i presidides per Robert Baden-Powell. Aquest model es va reproduir quan als anys 20 es van crear les dues organitzacions mundials. En el prefaci al llibre *Aids to Scoutmastership* (1919), però, Baden-Powell explicitava que ambdues es basen en els mateixos principis:

«The term "Scouting" has come to mean a system of training in citizenship, through games, for boys and girls». (...) «The training is needed for both sexes, and is imparted through the Boy Scouts and Girl Guides Movements. The principles are the same for both. It is only in the details that they vary»¹⁰.

La confusió entre els termes "moviment" i "organització", de què tractaré en aquest mateix apartat, ha fet que sovint s'hagi parlat de l'escoltisme i del guiatge com a dos moviments. Això no treu, d'altra banda, que l'objectiu específic del guiatge de promoure el rol de la dona, de caràcter més contemporani, hagi reforçat la idea que és un moviment diferenciat. Tot i així, socialment sovint s'ha vist com un sol moviment amb dues organitzacions¹¹, i en molts països un sol terme ha englobat els dos: "escolta" en català, "scout" en anglès (i adoptat per moltes altres llengües), "éclaireur" en francès o "pfadfinder" en alemany. Avui, WOSM té 155 associacions nacionals i WAGGGS 144, i d'entre aquestes, 34 pertanyen conjuntament a les dues organitzacions. Igualment, en força països les associacions membres de WAGGGS tenen el terme "scout" en el seu nom, entre elles Girl Scouts of the USA, que representa el 44% del cens de WAGGGS. Aquesta visió d'un sol moviment amb dues organitzacions és coherent amb la definició de "moviment" que fa WOSM:

«(...) a movement such as Scouting refers to a group of people who share a number of ideals and the desire to achieve actively a common purpose which unites them and to which they are all committed; usually this is accomplished through some type of organization and structure»¹².

És per això que considero la suma de WOSM i WAGGGS com un sol moviment, l'escoltisme mundial, en tant que ambdues organitzacions van ser fundades per la mateixa persona en base als mateixos principis, tenen com a objectiu l'educació en la ciutadania responsable des de l'apartidisme, combinen la pertinença nacional i la consciència de ciutadania global, i s'estructuren com a organitzacions democràtiques independents i autoregulades d'adscripció voluntària.

a) *Moviment*

L'escoltisme mundial és definit abans que res com a moviment (*movement*). Ja en els primers escrits de Robert Baden-Powell s'hi percebia un cert recel a formalitzar

¹⁰ BADEN-POWELL, [1919] 1949: 7.

¹¹ «For the general public, there [1970s] was only one form of Scouting – B.P.'s. They are fairly indifferent to the fact that boys and girls are affiliated in separate movements each having their own independent organization» (NAGY, 1985: 159).

¹² WOSM, 1998: 19.

una organització¹³, un recel que, un cop creades les associacions britàniques (1909-10) i les organitzacions mundials (1922-28), no va acabar de desaparèixer mai, i que ha fet que el concepte *moviment* segueixi tenint més força que el d'*associació*. Segons Nagy, tot i que el rebuig de Baden-Powell a la burocràcia el frenava de crear una organització internacional, es va adonar que la coordinació era essencial per tal d'evitar que s'emprés la "marca" escolta per a promoure programes adulterats o fins i tot perjudicials¹⁴.

El concepte de *moviment escolta* –i el seu sinònim *escoltisme*– s'empra, per tant, per a definir allò que envolta l'*activitat* que fan milions de nois i noies a tot el món amb uns valors compartits, i no pas com a definidor del corpus organitzatiu i legal que sustenta aquest moviment:

«The word *Movement* means a series of organized activities working towards an objective. A movement thus implies both an objective to be achieved and some type of organization to ensure this»¹⁵.

Aquesta distinció entre *moviment* i *organització* és molt rellevant, perquè insinua que idealment l'escoltisme es podria donar sense l'existència d'una organització, tal com va succeir als diversos països en especial abans que es creés una organització mundial. En qualsevol cas, a més, la distinció també s'empra per emfatitzar que és l'organització la que està al servei del moviment, i no a la inversa.

De fet, el nom *Boy-Scouts International Bureau*, creat el 1922, no va ser substituït per "World Organization of the Scout Movement" fins el 1973. Així, el nom emprat fins aleshores implicava que l'organització tenia un perfil baix, donat que el veritable subjecte era el *moviment* –format per tots i cadascun dels que en participaven–, més enllà que a nivell mundial hi hagués una oficina o *buró* que fes de secretariat permanent¹⁶. Alhora, però, la combinació entre "moviment" i "organització" li dóna una força especial, per tal com li permet tenir la flexibilitat dels moviments i la seguretat de les organitzacions. En la seva lògica de moviment, el nivell local de l'escoltisme té una amplíssima a l'hora d'implementar les línies no només de l'organització mundial, sinó també de la nacional. I alhora, en la seva lògica d'organització l'escoltisme manté els seus principis i mètode en el temps, amb adaptacions puntuals, el que li dona solidesa.

b) Educatiu

El document *Fundamental Principles* remarca que l'element educatiu és per a l'escoltisme «undoubtedly its essential characteristic»¹⁷, i assumeix la definició d'educació que fa la UNESCO –«the process aiming at the total development of a person's capacities»¹⁸. És important remarcar que les activitats recreatives que l'escoltisme du a terme són un mitjà cap a una finalitat educativa, i no pas una

¹³ Una cita no referenciada de Baden-Powell és prou explícita: «First I had an idea. Then I saw an ideal. Now we have a Movement, and if some of you don't watch out we shall end up just an organization». Citat a WOSM, 1998: 20.

¹⁴ NAGY, 1985: 82.

¹⁵ WOSM, 1992: 2.

¹⁶ NAGY, 1985: 158.

¹⁷ WOSM, 1992: 2

¹⁸ Citat a WOSM, 1992: 2.

finalitat en ells mateixos. Això significa que l'escoltisme no és un moviment recreatiu.

A principis dels 70, la Comissió Internacional sobre el Desenvolupament de l'Educació de la UNESCO va apuntar que les estructures educatives estaven esdevenint menys formals, superar la visió generalitzada segons la qual l'educació es du a terme dins el sistema educatiu reglat amb l'escola com a element central¹⁹. D'aquí prové el terme "educació no formal", contraposada a les altres dues tipologies: l'educació formal i l'educació informal. L'escoltisme mundial, a través del primer document de l'Alliance of Youth CEOs, va adoptar el desenvolupament definitori que ha fet la UNESCO d'aquestes tres tipologies:

«*Formal education* is the hierarchically structured, chronologically graded, educational system running from primary through to tertiary institutions. *Informal education* is the process whereby every individual acquires attitudes, values, skills and knowledge from daily experience, such as from family, friends, peer groups, the media and other influences and factors in the person's environment. *Non-formal education* is organized educational activity outside the established formal system that is intended to serve an identifiable learning clientele with identifiable learning objectives»²⁰.

L'escoltisme mundial s'inclou dins l'educació no-formal, donat que el moviment escolta «is an organized institution having an educational aim and addressed at a predetermined public»²¹. Tot i que històricament l'escoltisme mundial s'ha trobat a voltes amb el debat intern sobre si l'educació ha de construir subjectes morals o tan sols transmetre coneixements²², els pronunciaments contemporanis d'ambdues organitzacions mundials coincideixen amb l'Informe Delors que l'educació va més enllà del procés d'adquisició de coneixements i d'habilitats²³, una assumpció que comparteixo.

c) Independent i autoregulat

Justament per la seva condició de moviment i, en conseqüència, per la seva flexibilitat i capacitat d'adaptació, l'escoltisme necessita garantir la seva independència d'altres organitzacions o agents per tal que la seva identitat i projecte diferenciats no acabin diluïts:

«Scouting, at all levels – local, national and international – has a *specific identity* based on its purpose, principles and method: it is a movement that exists to provide a *specific educational contribution to young people*; based on Scouting's *fundamentals*; which have been *internationally defined*; and which constitute the *unity* of the Movement. Scouting can succeed in fully achieving its educational purpose only if its specific identity is safeguarded. Any loss or diminution of this identity – through, for example, being too closely linked to or influenced by another organization or authority – will inevitably have a negative impact on the Movement. The Movement must, therefore, remain independent, with its own *sovereign decision-making authority* at all levels»²⁴.

¹⁹ FAURE, 1972: 186-190. (Informe de la Comissió Internacional sobre el Desenvolupament de l'Educació de la UNESCO).

²⁰ Alliance of Youth CEOs, 1997: 6.

²¹ WOSM, 1992: 3.

²² NAGY, 1985: 142

²³ DELORS, 1996.

²⁴ WOSM, 1998: 30.

La definició d'independència és important tenint en compte que l'escoltisme va créixer arreu a recer d'institucions ja existents, fossin escoles o la YMCA, fossin esglésies o centres excursionistes. Així, independència significa que els principis de l'escoltisme sempre han de prevaldre per sobre dels principis de l'entitat d'acollida, per tal que la convivència no acabi significant que la institució que acull condicioni el funcionament ni les prioritats de l'activitat escolta. Aquest és un dels problemes principals del model d'entitats espònsor de Boy Scouts of America, com tractaré al capítol 5. Independència no tan sols es refereix a no dependre d'institucions privades, sinó també no fer-ho d'institucions públiques. És per això s'emfatitza que s'ha d'autoregular, tenint «its own sovereign decision-making authority at all levels»²⁵. De la mateixa manera que es requereix a les associacions membres independència tant jurídicament com en la pràctica, les pròpies organitzacions mundials són les primeres en aplicar-s'ho amb un sistema institucionalitzat de presa de decisió de caràcter democràtic.

d) Institucionalment organitzat

Com he exposat, hi ha una diferència essencial entre el concepte de moviment escolta i les dues organitzacions mundials en què s'estructura. Mentre que el moviment són els milions de joves que arreu del món fan activitats educatives amb un objectiu i mètode compartits, les organitzacions en què s'estructura són l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) i l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS), que compleixen una funció de garants de la unitat del moviment.

En efecte, un moviment educatiu d'unes dimensions tan grans, amb una flexibilitat i capacitat d'adaptació considerables i amb presència en realitats socials i culturals tan diverses i distants, requereix d'un referent que marqui quins són els mínims a complir per tal de formar-ne part. Aquesta és una de les principals funcions de l'organització institucional del moviment, de caràcter democràtic:

«What protects the Movement when it is threatened by outside forces is the fact that its nature and specific identity are internationally defined and agreed upon by all Scout associations. For example, challenges to the Movement's fundamental principles in any particular country can be defended on the basis of conditions of membership of the World Movement»²⁶.

Aquesta identitat específica definida a nivell internacional es protegeix mitjançant un estricte sistema d'admissió de membres que passa pel doble filtre del control del compliment dels criteris, que du a terme el buró mundial, i de l'aprovació per part de les organitzacions membres reunides en les respectives conferències mundials²⁷. En l'apartat històric ja s'han esmentat alguns casos conflictius en què aquesta capacitat s'ha exercit.

²⁵ WOSM, 1998: 30.

²⁶ WOSM, 1998: 31.

²⁷ WOSM, 1983: Articles V, VI i VII; WAGGGS, 1999: article V.

e) *Per a gent jove*

Els termes "infant" i "jove" són confusos i a voltes intercanviables. Prenent la definició de la Declaració dels Drets de l'Infant, que entén per "infant" tota persona menor de divuit anys²⁸, s'arriba a una conclusió diferent que si es pren la definició de "jove" que fan les pròpies Nacions Unides (persones entre 15 i 24 anys)²⁹. Ara bé, més enllà de les definicions, i malgrat que WOSM i WAGGGS deixen a cada associació nacional la delimitació de les franges d'edat, no hi ha cap dubte que l'escoltisme mundial és des del seu origen un moviment pensat essencialment per a l'adolescència (12-14 anys).

El moviment escolta, però, es defineix també com a moviment *per a joves* per evitar la tendència a donar més pes a les franges d'edat petites que no pas a les grans, tendència aquesta creixent, en especial des que als anys 80 diverses associacions van impulsar una etapa educativa per sota els *cub scouts*, anomenada *beavers* (6-8 anys). La raó d'aquesta prudència s'expressa en *The Essential Characteristics of Scouting*:

«The Scout Method is *not at all suited for children who are too young for it to work effectively*: too young, for example, to understand the concept of making a personal commitment to a code of conduct through a promise and law, or to exercise a leadership role within a small group»³⁰.

De tota manera, que sigui un moviment *per a joves* no comporta automàticament que sigui també un moviment *de joves*. Baden-Powell havia indicat que l'escoltisme era un moviment de joves en què els adults només feien tasques de suport, és a dir, tasques d'educadors, i fins i tot així, des d'una posició de gran empatia amb els adolescents. El biògraf Tim Jeal remarca que, per a Baden-Powell, els millors *scoutmasters* eren "boy men", homes amb ànima de nois que, coincidint amb l'imaginari de *Peter Pan*, "no havien crescut" –és a dir, no havien perdut el sentit d'imaginació, aventura i il·lusió característic de la infantesa. Per això, deia, els *scoutmasters* podien ser capaços de connectar amb la imaginació dels nois i mostrar una gran complicitat amb els seus interessos³¹.

En qualsevol cas, la progressiva institucionalització del moviment des dels inicis va fer que fos portat per adults. Avui encara, en molts països, als equips dirigents tant dels agrupaments com de les associacions escoltes/guies nacionals no hi ha persones menors de 30 anys³², o n'hi ha molt poques, igual com succeeix a nivell

²⁸ «Definition of a child: Every person under 18, unless national law grants majority at an earlier age». Article 1, Declaració dels Drets de l'Infant, Nacions Unides, 1989.

²⁹ «The United Nations General Assembly defined 'youth', as those persons falling between the ages of 15 and 24 years inclusive. This definition was made for International Youth Year, held around the world in 1985. By that definition, therefore, children are those persons under the age of 14. It is, however, worth noting that Article 1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child defines 'children' as persons up to the age of 18. This was intentional, as it was hoped that the Convention would provide protection and rights to as large an age-group as possible and because there was no similar United Nations Convention on the Rights of Youth» (Youth at the United Nations, www.un.org/youth).

³⁰ WOSM, 1998: 21.

³¹ En paraules de JEAL (2001: 87), «very often the best scoutmasters, the 'boy-men' as he [BP] called them, feared growing up too and never entirely succeeded. Consequently they were capable of deep insights into the minds of their boys and of showing an intense sympathy with their interests».

³² Tant WOSM com WAGGGS, en els seus documents per promoure la participació de la gent jove en els processos de presa de decisió, han definit com a persones joves «those under 30 years of age» (29th WAGGGS World Conference, Canada, 1996).

dels comitès regionals i mundials tant de WOSM com de WAGGGS. A tal efecte, les dues organitzacions han impulsat iniciatives per transformar aquesta realitat³³, en el marc de l'aprofundiment amb els sistemes democràtics de presa de decisions, des del compromís que l'escoltisme ha de ser no tan sols un moviment *per a* joves, sinó també *de* joves:

«Scouting is not just a movement for young people managed by adults only; it is also a movement of young people, supported by adults. Thus, the Scout Movement offers the potential for a learning community of young people and adults, working together in a partnership of enthusiasm and experience»³⁴.

f) *No-partidista*

Les implicacions polítiques de l'escoltisme mundial és un dels elements centrals d'aquesta recerca. Tal com va analitzar Nagy, a l'escoltisme «[t]he avoidance of political involv[e]ment is still one of its fundamental principles. But it has proved to be more of a wish, or an idea than a reality»³⁵. El concepte que WOSM empra a la seva Constitució és *non-political*³⁶, recollit ja abans que es modifiqués el 1973. Per a WOSM, «[a]s an educational movement, Scouting is non-political in the sense that it is not involved in the struggle for power which is the subject-matter of politics and which is usually reflected in the system of political parties»³⁷. La idea de l'objecte de la política és, doncs, molt restrictiva: "la lluita pel poder".

La definició indirecta que fa la Constitució de WAGGGS, però, és més clarament pròxima al concepte *no-partidista*, quan afirma que «[a] Member of the World Association shall be a National Organization which: ... e) is independent of any political organization and any political party»³⁸. Darrerament, WOSM ha començat a emprar l'expressió *non-partisan*. Així, a un recent prospecte de difusió de WOSM s'afirma que «[t]he World Organization of the Scout Movement is an independent, non-profit organization, serving its members. Scouting is a non-partisan Movement of volunteers operating through a worldwide network of local groups belonging to national scout organizations»³⁹.

La connotació d'apartidisme que té l'expressió *non-political* queda més clara en analitzar, com faré més endavant, els principis fonamentals del moviment, i també en les descripcions que el propi escoltisme fa d'aquesta expressió. Així ho recull el document *The Essential Characteristics of Scouting*:

«The Scout Movement itself is a social reality and its aim is to help young people to develop as responsible individuals and as members of society. This civic education cannot take place in a vacuum, and the Movement must be able to defend the values it stands for and to create the best possible conditions for the type of education it advocates. Consequently, nothing prevents the Scout Movement from taking a stance on a certain number of issues such as, for example, the rights of children, provided that this is clearly related to its educational mission, is based upon its own

³³ "Policy on Involvement of Young Members in Decision-Making", WOSM, adopted by the 33rd World Scout Conference, 1993. *Young Women in Decision-Making*, Policy adopted by the 90th Meeting of the WAGGGS World Board, January 1997.

³⁴ WOSM, 1998:22-23.

³⁵ NAGY, 1967: 15.

³⁶ WOSM, 1983: Article 1.1.

³⁷ WOSM, 1992: 2.

³⁸ WAGGGS, 1999: article V, secció 1.

³⁹ Prospecte "28 million young people are changing the world", WOSM, 2005.

Constitution and principles and is presented as such and not as part of the power struggle or partisan politics which the Scout Movement must transcend»⁴⁰.

L'apartidisme és, doncs, més que un element de la seva condició d'independent. Significa que l'educació en la ciutadania de l'escoltisme no pot ser utilitzada com a mitjà per a ajudar una formació política en la competició pel poder. Situats en l'Anglaterra del primer quart de segle, la definició es pot entendre si es diferencien els interessos dels partits dels interessos nacionals. No és tan clar, però, en els països no democràtics, tant aquells que no ho han estat mai en l'era moderna com aquells la democràcia dels quals ha patit un atac que ha dut a l'autoritarisme. És en aquests casos, on no hi ha hagut competició entre partits, on apareixen les contradiccions d'un model que pressuposa implícitament el multipartidisme.

g) De base voluntària

Una característica important de l'escoltisme és, justament, el seu caràcter voluntari, que comporta que els seus «members, in accepting the educational proposal made to them by their national association, adhere to the Movement of their own *free will*. There is no compulsion to join the Scout Movement or to remain a member»⁴¹. La importància d'aquest caràcter voluntari és que el diferencia tant del sistema educatiu reglat com també dels moviments oficialistes en què la pertinença és compulsòria: a l'escoltisme un mateix decideix quan hi entra i quan hi surt, tant com a educant com en tant que educador. Ara bé, en el camp associatiu el terme "voluntari" no es limita a la lliure adhesió, sinó que també té una connotació contraposada a "treball remunerat". Una definició del terme "voluntari" es pot trobar en els documents de Nacions Unides sobre els voluntaris:

«In these recommendations, the terms volunteering, volunteerism and voluntary activities refer to a wide range of activities, including traditional forms of mutual aid and self-help, formal service delivery and other forms of civic participation, undertaken of free will, for the general public good and where monetary reward is not the principal motivating factor»⁴².

Més acurada és la definició que fan els Voluntaris de Nacions Unides:

«For the purposes of this paper, volunteering is defined as an action that meets all three of the following criteria: (a) it is undertaken freely and without coercion; (b) it is undertaken for reasons other than financial gain; and (c) it is undertaken to benefit the community as well as the volunteer»⁴³.

La diferenciació del voluntari com a no-obligat i del voluntari com a no-remunerat és important en un àmbit com l'escoltisme, en què es pot entendre que es presta un "servei educatiu". En aquest sentit, l'escoltisme també inclou la no-remuneració dins la seva definició de "voluntari", donat que «arising from the voluntary nature of the Scout Movement is that adults serving the Movement in a leadership capacity do so of their own accord, freely and willingly, *without being paid* for their services

⁴⁰ WOSM, 1998: 28-29.

⁴¹ WOSM, 1998: 24.

⁴² *A Turning Point for Volunteers. The UN General Assembly Debate on Government and United Nations System Support for Volunteering*. New York, ONU, desembre de 2001, p. 33 (annex).

⁴³ *Volunteering and the United Nations System. Working for a Better World*. New York, United Nations Volunteers, 2001: 6.

or time»⁴⁴. D'aquest concepte, d'altra banda, també se'n desprèn la capacitat de participar democràticament als òrgans de presa de decisió en els diferents nivells de l'organització, del local al mundial.

h) Obert a tothom sense distinció

L'escoltisme mundial es defineix com un moviment obert a tothom, "sense distinció d'origen, raça o creença"⁴⁵, i l'èmfasi en estar obert a tothom s'ha mantingut des que es va iniciar⁴⁶ a Gran Bretanya amb la voluntat explícita de no discriminar per qüestions socioeconòmiques, culturals, religioses ni racials. Però en canvi, justament aquesta és la part més controvertida de la percepció pública del moviment en molts països, donat que en alguns països la seva "obertura" ha estat matisada, en especial pel que fa als educadors. Dos elements de caràcter distint han condicionat aquesta obertura. D'una banda, el marc legal de cada país; i d'altra, les consideracions culturals i morals dels responsables de les respectives associacions.

Pel que fa al marc legal, ha dificultat en molts casos tant la no-discriminació per qüestió racial⁴⁷ com la no-discriminació per qüestió de gènere. Avui, certament, no existeix cap país on hi hagi escoltisme i la segregació racial sigui legal. Però deixant de banda l'opció de discriminació positiva en favor de les dones que fa WAGGGS i la política de moltes de les seves associacions membres d'estar formades només per noies, existeixen molts països on hi ha un marc legal discriminatori per qüestió de gènere, i això provoca que en aquests països la separació entre *escoltisme* només per a nois i *guiatge* només per a noies no sigui una qüestió d'opció, sinó d'obligació. El darrer posicionament de la Conferència Mundial d'Escoltisme sobre aquest tema és prou explícit:

«When a National Scout Association operates in a society where separate gender relationships are the norm and where coeducation is therefore excluded, the association may continue to address the male gender only or may opt for providing Scouting to both genders in single-sex settings»⁴⁸.

No es pot obviar, d'altra banda, que en molts països la creença religiosa i l'orientació sexual també tenen limitacions legals que poden arribar fins a la condemna a mort, el que fa que l'obertura a no creients o a homosexuals que es dona sense excepció en les organitzacions escoltes europees, per exemple, sigui legalment implantable en països amb règims teocràtics i autoritaris. Ara bé, en

⁴⁴ WOSM, 1998: 25.

⁴⁵ «The Scout Movement is a voluntary non-political educational movement for young people *open to all without distinction of origin, race or creed* (...)». WOSM, 1983: Article 1.1 (l'èmfasi és nostre). «A Member of the World Association shall be a National Organization which: (...) c) Has a membership which is: *i. voluntary; ii. open to all girls and young women without distinction of creed, race, nationality, or any other circumstance*». WAGGGS, 1999: Article V, Section 1: Criteria of Membership.

⁴⁶ Al llibre *Scouting for Boys* (BADEN-POWELL, 2004 [1908]:45) aquesta no-discriminació s'explicita en el text de la llei escolta, en un punt que va ser oficialment esmenat el 1938 afegint-hi la referència a la fraternitat entre països: «A Scout is a friend to all, and a brother to every other scout, no matter to what *country, class, or creed* the other may belong» (NAGY, 1985: 106; la cursiva és meua).

⁴⁷ A Sud-àfrica, per exemple, fins la fi de l'apartheid l'escoltisme no va poder tenir unitats interracial, malgrat que es va aconseguir establir des de l'inici que les unitats uniracials pertanyien a una sola associació (NAGY, 1985: 104). Al seu torn, fins que el 1954 es va abolir la segregació racial en l'educació als Estats Units, Boy Scouts of America va ser una organització racialment segregada.

⁴⁸ «Document 9: 'Policy on Girls and Boys, Women and Men Within the Scout Movement'. 35th World Scout Conference" (Durban, South Africa, 1999: document aprovat), WOSM, Ginebra, 1999: 4.

països democràtics també s'han justificat les consideracions morals i culturals per a rebutjar l'acceptació de persones homosexuals o no creients. El cas principal i alhora més controvertit és el de l'associació Boy Scouts of America i la seva política de negar explícitament la pertinença a homosexuals i a no creients. En aquest sentit, la constitució de WAGGGS és molt més explícita que la de WOSM quan diu que les organitzacions ha d'estar obertes a totes les noies «without distinction of creed, race, nationality, or any other circumstance»⁴⁹ (la cursiva és nostra), una política seguida íntegrament per Girl Scouts of the USA.

1.2. Objectiu i missions

L'*objectiu* (*purpose*) de l'escoltisme mundial és la raó que fonamenta la seva existència. Les dues organitzacions formulen similarment l'objectiu del moviment. Mentre que WOSM estableix constitucionalment que «[t]he purpose of the Scout Movement is to contribute to the development of young people in achieving their full physical, intellectual, social and spiritual potentials as individuals, as responsible citizens and as members of their local, national and international communities»⁵⁰, per a WAGGGS «the aim of the Girl Guide/Girl Scout Movement ... is to provide girls and young women with opportunities for self- training in the development of character, responsible citizenship and service in their own and world communities»⁵¹.

Ambdues definicions coincideixen a destacar que l'objectiu es dirigeix a l'educació de persones, i no pas a la transformació social, tot i que la referència a la "ciutadania responsable" mostra l'objectiu indirecte de millorar la societat (objectiu social) a través de millorar les persones (objectiu educatiu). És justament quan cal concretar què significa "millorar", en l'adaptació dels principis a realitats socials diferents, quan apareixen les controvèrsies que tractaré més endavant, a la segona part del capítol 5. Alhora, en la definició de l'objectiu del moviment que fan WOSM i WAGGGS hi ha un element diferencial important, que és el que fonamenta el manteniment de dues organitzacions separades. Mentre WOSM diu que l'objectiu del moviment és "contribuir al desenvolupament de la gent jove", WAGGGS diu que és "proveir a les nenes i noies d'oportunitats" per al propi desenvolupament.

Aquesta diferència es pot apreciar millor en la formulació de la *missió*, una simplificació de l'objectiu que ambdues organitzacions van fer entre 1996 i 1999. WAGGGS estableix que «The Mission of the World Association of Girl Guides and Girl Scouts is to enable girls and young women to develop their fullest potential as responsible citizens of the world»⁵², mentre que per a WOSM «The mission of Scouting is to contribute to the education of young people, through a value system based on the Scout Promise and Law, to help build a better world where people are self-fulfilled as individuals and play a constructive role in society»⁵³.

⁴⁹ WAGGGS, 1999: art. V, section 1.

⁵⁰ WOSM, 1983: Article 1.2.

⁵¹ WAGGGS, 1999: Article 3: Object [of the World Association], b).

⁵² La missió de WAGGGS va ser aprovada com a resolució de la seva Conferència Mundial el 1996.

⁵³ 'A Strategy for Scouting: Understanding the Mission Statement'. WOSM, Ginebra: 2000. La missió de WOSM va ser aprovada per la Conferència Escolta Mundial el 1999 (resolució 3/1999), i el seu text complet afegeix que «This [mission] is achieved by: involving them throughout their formative years in a

Els processos d'elaboració i adopció de les dues missions va ser diferent: mentre la de WAGGGS es va adoptar com a *recommendation* de la seva Conferència Mundial, la de WOSM es va adoptar com a document sotmès a votació a la Conferència Escolta Mundial després d'un intens treball i procés deliberatiu al llarg de la Conferència. Això explica la claredat i decisió de la primera que contrasta amb la complexitat i esforç de combinació de la segona. El que interessa destacar és que, com en l'objectiu, la missió de WAGGGS es refereix clarament a possibilitar⁵⁴ que *les noies* i *les joves* assumeixin el seu ple potencial, mentre que la de WOSM parla de contribuir a l'educació de la *gent jove*, sense fer distinció de gèneres⁵⁵.

Aquesta diferència, però, és complementària i no excloent pel que fa a l'objectiu central conjunt, que és contribuir al desenvolupament de les persones joves com a ciutadanes responsables. L'existència de diverses associacions que pertanyen alhora a WOSM i a WAGGGS⁵⁶, ja des dels anys 60, ha reforçat la idea de la compatibilitat entre els dos enfocaments, l'un dirigit a la gent jove en general però en la pràctica amb una *membership* majoritàriament masculina (WOSM), i l'altre dirigit específicament a les noies donada la contrastada desigualtat d'oportunitats respecte dels nois, en diversos graus, arreu del món. De fet, en un document comparatiu de les respectives missions feta per dos membres del WAGGGS/WOSM Consultative Committee⁵⁷ es diu que «[w]e do not see a clash in the stated missions of the two world organizations – they are about the realisation of the potential in everyone – male or female – within their influence», i s'afegeix que

«The determination to express in words the need for a focus on the needs of girls and young women is a perfectly understandable recognition of a reality in the world in which we live – generations of hard experience demonstrate that, without that focus, the needs of women are subordinated to those of men»⁵⁸.

Per a l'objecte d'aquesta recerca, el rellevant de l'escoltisme mundial és la seva combinació entre l'objectiu de formar persones joves que siguin ciutadanes responsables i el fer-ho amb una indubtable dimensió internacional, i aquesta combinació es dona de la mateixa manera als objectius de WAGGGS i de WOSM.

non-formal educational process; using a specific method that makes each individual the principal agent of his or her development as a self-reliant, supportive, responsible and committed person; assisting them to establish a value system based upon spiritual, social and personal principles as expressed in the Promise and Law».

⁵⁴ WAGGGS, que té tres llengües oficials, mentre que en la versió anglesa de la missió diu «to enable girls and young woman to develop...», en la versió francesa diu «de permettre aux filles et aux jeunes femmes de développer...», i en l'espanyola «ayudar a las niñas y a las jóvenes a desarrollar...»; com no hi ha una traducció catalana oficial, emprem el terme "possibilitar" en el sentit de "contribuir a fer possible", en tant que és el més pròxim a "enable" i l'anglès és la llengua de referència dels textos constitucionals de WAGGGS.

⁵⁵ L'expressió "young people" que empra WOSM és vigent des de la modificació de la Constitució el 1977 ja citada.

⁵⁶ Es coneixen sota l'acrònim SAGNO: Scout and Guide National Organization.

⁵⁷ El WAGGGS/WOSM Consultative Committee és un subgrup de treball conjunt de membres dels òrgans de govern de WAGGGS (World Board) i de WOSM (World Scout Committee), creat per a treballar sobre els punts en comú d'ambdues organitzacions i explorar una possibles visió conjunta per al futur. Aquest subgrup va començar a funcionar el gener de 2001.

⁵⁸ "WAGGGS/WOSM Relationships. Missions of the World Organizations". Document signat per Garth Morrisson i Heather Brandon, membres del WAGGGS/WOSM Consultative Committee, el 2 d'abril de 2001, p. B-2.

Finalment, cal remarcar que l'objectiu de l'escoltisme mundial, és a dir, del *moviment* escolta, no és el mateix que els objectius de les dues respectives *organitzacions* (WAGGGS i WOSM), objectius aquests darrers que són molt més instrumentals. En el cas de WAGGGS, l'objectiu de l'organització es defineix de la següent manera:

«The Object of the World Association is: (a) to promote, throughout the world, unity of purpose and common understanding based on the Fundamental Principles; (b) to further the aim of the Girl Guide/Girl Scout Movement which is to provide girls and young women with opportunities for self-training in the development of character, responsible citizenship and service in their own and world communities; (c) to encourage friendship among girls and young women of all nations within countries and worldwide»⁵⁹.

Al seu torn, WOSM defineix així el seu objectiu com a organització:

«The purpose of the World Organization is to foster the Scout Movement throughout the world by: (a) promoting unity and understanding of its purpose and principles, (b) facilitating its expansion and development, (c) maintaining its specific character»⁶⁰.

L'objectiu de les organitzacions mundials, doncs, és ajudar a implementar l'objectiu del moviment. Tot i així, en el redactat de les missions de WOSM i de WAGGGS es confon aquesta diferenciació. Mentre la missió de WOSM parla de "The mission of Scouting", la de WAGGGS parla de "The Mission of the World Association of Girl Guides and Girl Scouts". Si la compararem amb el redactat de la Constitució de WAGGGS, la missió de WAGGGS pròpiament hauria de parlar de la "Mission of the Girl Guide/Girl Scout Movement"; en aquest sentit, el redactat vigent, fruit d'una proposta presentada per una organització nacional a la Conferència Mundial, és inconsistent amb el text constitucional, tot i la rellevància relativa d'aquesta inconsistència.

1.3. Principis

Com ja he indicat, Robert Baden-Powell va establir a *Scouting for Boys*⁶¹ un element metodològic que amb el pas dels anys va esdevenir la clau del manteniment de la unitat ideològica del moviment: la combinació entre la "lleï escolta" i la "promesa escolta"⁶². Segons Nagy, al nivell pedagògic, «the taking of the Promise and regular practice of the Law represent a means of education in commitment, voluntary adhesion to a code or rules and respect for the given word»⁶³. L'escoltisme com a moviment educatiu està basat en un sistema de valors, que s'expressa metodològicament per a la gent jove mitjançant la *lleï escolta* (codi social de valors compartits) i la *promesa* voluntària d'assumir-ho com a guia de conducta, i que es troba establert en els principis fonamentals.

«For young people, Scouting's values are expressed in the promise and law which are, as mentioned above, a fundamental component of the Scout Method. For the Movement as a whole, the values are expressed in the principles of the Movement;

⁵⁹ WAGGGS, 1999: Article 3: "Object [of the World Association]".

⁶⁰ WOSM, 1983: Article IV.2: "Purpose of World Organization".

⁶¹ BADEN-POWELL, 2004 [1908].

⁶² JEAL, 2001: 392-394.

⁶³ NAGY, 1985: 184..

the principles are the fundamental laws and beliefs which represent an ideal, a vision of society and a code of conduct for all its members. The principles are not abstract concepts; they permeate all aspects of Scouting and guide the life-style of its members»⁶⁴.

L'establiment dels principis fonamentals en la Constitució de WOSM és relativament recent (1977), i fins aleshores la fonamentació ideològica de l'escoltisme havia estat continguda essencialment en la *lleï* i la *promesa*, l'element que metodològicament promou l'autoeducació del jove impulsant-lo a prendre un compromís en grup amb els valors compartits.

En crear-se les associacions britàniques aquest element es va constitucionalitzar, i el mateix va succeir a escala internacional quan es van crear les dues organitzacions mundials. De fet, donat que una de les funcions de les organitzacions mundials era garantir que les associacions membres assumissin els principis del moviment, el redactat de la *lleï* i la *promesa* en cada país va passar a ser l'element que permetia comprovar l'adequació als principis. L'any 1924, la Conferència Internacional d'Escoltisme va aprovar la resolució 'Principles of Scouting' amb un contingut complementari al de la *lleï* i *promesa*:

«The Boy Scouts International Conference declares that the Boy Scout Movement is a movement of national, international and universal character, the object of which is to endow each separate nation and the whole world with a youth which is physically, morally and spiritually strong.

» It is *national*, in that it aims through national organisations, at endowing every nation with useful and healthy citizens.

» It is *international* in that it recognises no national barrier in the comradeship of the Scouts.

» It is *universal* in that it insists upon universal fraternity between all Scouts of every nation, class or creed.

»The Scout Movement has no tendency to weaken but, on the contrary, to strengthen individual religious belief. The Scout Law requires that a Scout shall truly and sincerely practice his religion, and the policy of the Movement forbids any kind of sectarian propaganda at mixed gatherings»⁶⁵.

Aquest redactat incloïa, a més de la vessant educativa cap als joves, els dos grans eixos d'identitat amb què l'escoltisme mundial ha tractat al llarg de la seva existència: la pluralitat d'identitats nacionals en un marc de fraternitat universal "sense barreres nacionals", i la pluralitat d'identitats religioses⁶⁶ en un marc de no discriminació i "prohibint cap mena de propaganda sectària" –és a dir, que fos excloent. Malgrat el títol d'aquesta resolució, la jurisprudència de l'escoltisme mundial ha establert que els principis del moviment estan continguts a la *lleï* i la *promesa*, ja establertes constitucionalment des de la formalització internacional del moviment.

⁶⁴ WOSM, 1998: 16-17.

⁶⁵ WOSM, 1985: 3 (resolució 14/24).

⁶⁶ Com he indicat amb anterioritat, però, el darrer paràgraf referit a la religió va ser afegit a instàncies de les delegacions que representaven associacions i països de l'església catòlica romana, segons explica en el seu informe el delegat de la League of Nations. Report to the [League of Nations] Secretary General: Report of the League representatives to the Third International Scout Conference, Copenhagen, August 1924, p. 11. Document núm. 38.191, arxiu de la Societat de Nacions, Ginebra.

El redactat original de la llei i la promesa s'havia fet en un context britànic, i les diverses associacions que es van crear el van anar adaptant a la realitat social respectiva. El 1933, una resolució de la Conferència Internacional d'Escoltisme establí que les organitzacions membres havien de notificar obligatòriament qualsevol canvi en el redactat de la promesa o la llei, «or in any other regulation embodying the essential principles of Scouting»⁶⁷. Ja abans, l'anàlisi d'aquests dos components, part innegociable del mètode escolta, havia servit per a què l'organització mundial determinés, com he indicat amb anterioritat, que associacions com l'alemanya no podien formar-ne part perquè els seus principis contravenien els de l'escoltisme mundial. D'aquesta manera, l'obligació constitucional que l'adaptació de la llei i la promesa a cada realitat nacional sigui ratificada per l'organització mundial corresponent ha esdevingut el sistema que tenen ambdues organitzacions per a mantenir la unió ideològica del moviment⁶⁸.

La Constitució de WOSM, al seu article II.2, indica l'obligació que els "membres del moviment" s'adhereixin a una promesa i llei adaptada a cada realitat social, i hi incorpora el redactat original:

«All members of the Scout Movement are required to adhere to a Scout Promise and Law reflecting, in language appropriate to the culture and civilization of each National Scout Organization and approved by the World Organization, the principles of Duty to God, Duty to others and Duty to self, and inspired by the Promise and Law conceived by the Founder of the Scout Movement in the following terms:

The Scout Promise

On my honour I promise that I will do my best —
To do my duty to God and the King (or to God and my Country);
To help other people at all times;
To obey the Scout Law.

The Scout Law

1. A Scout's honour is to be trusted.
2. A Scout is loyal.
3. A Scout's duty is to be useful and to help others.
4. A Scout is a friend to all and a brother to every other Scout.
5. A Scout is courteous.
6. A Scout is a friend to animals.
7. A Scout obeys orders of his parents, Patrol Leader or Scoutmaster without question.
8. A Scout smiles and whistles under all difficulties.
9. A Scout is thrifty.
10. A Scout is clean in thought, word and deed»⁶⁹.

En canvi, la Constitució de WAGGGS, al seu article II, explicita que els principis de l'organització mundial són els que expressen la llei i la promesa:

«The Fundamental Principles of the World Association are those of the Girl Guide/Girl Scout Movement as expressed in the Original Promise and Law laid down by the Founder.

Original Promise

On my honour, I promise that I will do my best:

⁶⁷ WOSM, 1985: 9 (resolució 12/33).

⁶⁸ WOSM, 1983: Article V.3, b) i g); WAGGGS, 1999: Article V, secció 1 a).

⁶⁹ WOSM, 1983: Article II.2: "Adherence to a Promise and Law".

1. To do my duty to God and the King;
or
God and my country;
2. To help other people at all times;
3. To obey the Guide Law.

Original Law

1. A Guide's honour is to be trusted.
2. A Guide is loyal.
3. A Guide's duty is to be useful and to help others
4. A Guide is a friend to all and a sister to every other Guide.
5. A Guide is courteous.
6. A Guide is a friend to animals.
7. A Guide obeys orders.
8. A Guide smiles and sings under all difficulties.
9. A Guide is thrifty.
10. A Guide is pure in thought, in word and in deed»⁷⁰.

Malgrat que els redactats constitucionals de la *lleï* i la *promesa* citen el text establert per Baden-Powell, que està obert a l'adaptació de cada país, als anys 70 les dues organitzacions mundials van clarificar el marc ideològic definint legalment els seus "principis"⁷¹. En el cas de WAGGGS, el 1972 la seva Conferència Mundial va aprovar la definició dels principis fonamentals de la següent manera:

«The essence of Duty to God is the acknowledgment of the necessity for a search for a faith in God, in a Supreme Being, and the acknowledgment of a Force higher than man, of the highest Spiritual Principles". "The essence of Duty to Country is the acceptance of the concept of responsibility to the communities in which we live". "The essence of Service is the acceptance of the practices of helpfulness to others". "The essence of the Law is: Duty to others and to the Brotherhood of Man; Self-discipline; Respect for all living things"»⁷².

Més estructuradament, WOSM va establir els seus "principis" en el marc d'una important reforma constitucional, que va culminar el 1977, reduint-los a tres: *deure cap a Déu, deure cap als altres, i deure cap a un mateix*⁷³, que en el redactat constitucional (article II.1) precedeixen la *lleï* i la *promesa*:

«The Scout Movement is based on the following principles:

- *Duty to God*

Adherence to spiritual principles, loyalty to the religion that expresses them and acceptance of the duties resulting therefrom.

- *Duty to others*

- Loyalty to one's country in harmony with the promotion of local, national and international peace, understanding and cooperation.

⁷⁰ WAGGGS, 1999: Article II.

⁷¹ Ja en l'edició original de *Scouting for Boys* (BADEN-POWELL, 1908 [2004]: 37) parla d'aquests tres eixos en relació amb la salutació escolta: «The three fingers held up (like the three points of the scout's badge) remind him of his three promises in the scout's oath: 1. Honour God and the King; 2. Help others; 3. Obey the Scout Law».

⁷² WAGGGS, 1997: 19-20

⁷³ «The proposed revision identifies and defines the principles instead of merely pointing out to their existence within the spirit of another text, i.e. the Promise and Law laid down by the Founder». "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977: 17.

- Participation in the development of society with recognition and respect for the dignity of one's fellow-man and for the integrity of the natural world.

- *Duty to self*

Responsibility for the development of oneself»⁷⁴.

Adicionalment, en un document comparatiu del WAGGGS/WOSM Consultative Committee es cita una definició dels elements essencials que ha de contenir la llei i la promesa de qualsevol membre de WAGGGS molt similars al redactat constitucional de WOSM:

«*Duty To God* ~ Acknowledgement and search for spirituality. *Duty to Country* ~ Acceptance of the concept of responsibility to the community in which we live. *To help others at all times* ~ Acceptance of the practice of helpfulness to others. *Obey the Guide Law* ~ Responsibility for self-action»⁷⁵.

Aquests tres *principis*, per tant, són considerats «the fundamental laws and beliefs which must be observed when achieving the purpose», i «[they] represent a code of conduct which characterizes all members of the Movement»⁷⁶. Prenent com a referència el text de WOSM, cal notar la diferència entre el text de l'enunciat i el text de l'explicació, on el segon és molt més obert que el primer. La diferència no és casual: en el procés de reforma del punt de la Constitució de WOSM que tracta aquest aspecte es va haver de trobar un punt mig entre els qui volien mantenir la màxima fidelitat als elements originals i als qui volien una adaptació a la realitat del moment⁷⁷.

a) El primer principi, "deure envers Déu" («*Duty to God*: Adherence to spiritual principles, loyalty to the religion that expresses them and acceptance of the duties resulting therefrom»), es refereix a la relació de la persona amb els valors espirituals de la vida. A diferència de l'enunciat, el text no es refereix a *God*, deixant obert l'espai a religions no monoteïstes ni deïstes, com és el budisme. Malgrat que fins avui s'ha mantingut la interpretació d'aquesta referència segons la qual tots els membres han de tenir una creença i una religió, l'explicació que es dona a documents oficials és molt més interpretable. El document *Fundamental Principles*, per exemple, diu que «[t]he whole educational approach of the Movement consists in helping young people to transcend the material world and go in search of the spiritual values of life»⁷⁸, tal com analitzaré en la part que tracta sobre la identitat religiosa. D'altra banda, l'extens estudi de Nagy de 1967 recorda que

«Even secular morals are not free from any spirituality. In fact, such morals rest on a very wide and non-codified moral conception, that of "honest people" and, in as far as it is not tied up with atheist militantism, it in no way threatens the spirituality of associations which consciously purvey the ideology of a revealed religion»⁷⁹.

⁷⁴ WOSM, 1983: article II.1: "Principles".

⁷⁵ "WAGGGS/WOSM Relationships. Report on the Discussion on the Fundamental Principles of WAGGGS and WOSM". Document signat per Heather Brandon i Garth Morrisson, membres del WAGGGS/WOSM Consultative Committee, com a resum de la reunió del 14 de gener de 2001 (document sense data): 3.

⁷⁶ WOSM, 1992: 5.

⁷⁷ Vegi's "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977.

⁷⁸ WOSM, 1992: 5.

⁷⁹ NAGY, 1967: 39.

El rol de la religió a l'escoltisme mundial ha estat alhora un dels seus grans potencials i una de les seves grans limitacions. Per una banda, a més d'haver nascut en un país on el cap de l'Església és alhora el cap d'Estat, el suport de les diverses esglésies al moviment va ser fonamental per a la seva extensió territorial, en especial a països de tradició cristiana i musulmana, però també al món hindú i budista. Per una altra, el rol de les esglésies no sempre ha estat en el segon pla que idealment el moviment demana, en tant que la independència de l'escoltisme no pot permetre que cap autoritat externa, ni tan sols eclesial, condicioni el seu funcionament. Addicionalment, les poques associacions que n'estan exemptes són majoritàriament francòfones, començant per *Éclaireuses et Éclaireurs de France*, que es va declarar laica abans de 1924, seguida d'associacions africanes d'antigues colònies franceses. De fet, a la Conferència Internacional d'Escoltisme de 1922, totes les associacions presents van ser reconegudes sense precondició, com s'havia promès al *Jamboree* de Londres dos anys abans, i això va comportar que s'acceptessin com a fundadores associacions laiques que en la seva promesa no tenien cap referència a Déu⁸⁰, una política d'obertura que l'organització mundial, tot i acceptar l'estatus quo, va variar més endavant.

b) El segon principi, "deure envers els altres" (*Duty to others*), engloba dos vessants que abarquen conjuntament tota la dimensió d'educació en la ciutadania de l'escoltisme mundial: de la idea de servei a la comunitat de l'escoltisme original a les implicacions polítiques que té a escala global.

D'una banda, hi ha el vessant de la lleialtat al propi país junt amb l'entesa, la cooperació i la pau mundials («Loyalty to one's country in harmony with the promotion of local, national and international peace, understanding and cooperation»). En el text, ambdós elements es presenten en una sola afirmació per tal de mostrar que la idea de lleialtat al propi país ha de ser necessàriament en harmonia amb la promoció de la pau, l'entesa i la cooperació a tots nivells, tant el local i el nacional com l'internacional⁸¹.

I d'una altra, hi ha el vessant de la participació en el desenvolupament de la societat, reconeixent tant la dignitat dels altres com la integritat del medi («Participation in the development of society with recognition and respect for the dignity of one's fellow-man and for the integrity of the natural world»). El text remarca que el servei cap als altres té per objectiu contribuir al desenvolupament de la societat (un concepte que no és "canviar" ni "transformar", tot i que permet interpretacions). I alhora, indica uns límits d'aquest desenvolupament, que s'ha de basar en el respecte a la dignitat humana i a la integritat de la natura⁸².

L'element de la lleialtat al propi país ha estat objecte de controvèrsia des dels inicis. Qui defineix què és un país? La jurisprudència escolta ha mantingut la identificació entre "país" i "Estat independent internacionalment reconegut", però al llarg dels anys s'han donat moltes excepcions. La complexitat augmenta quan s'ha hagut

⁸⁰ NAGY, 1985: 93-94.

⁸¹ WOSM, 1992: 5.

⁸² *Ibid.*, p. 6.

d'aplicar als processos de descolonització, donat que com WOSM reconeix l'escoltisme ha reconegut i reconeix encara «*National Scout Organizations belonging to "territories" that are not recognized as politically sovereign, as it is the case for the Scout Association of Hong Kong*»⁸³. Igualment, també és controvertit com es mostra aquesta lleialtat en casos de conflicte d'autoritat (com cops d'Estat, invasions, etc). L'any 1931, per exemple, la Conferència Internacional d'Escoltisme reunida a Àustria (dos anys abans que Hitler pugés democràticament al poder a Alemanya) remarcava que «the promise of "duty to my country" means duty to the constituted authority of the country concerned»⁸⁴. Cal dir que malgrat que els posicionaments oficials sempre han estat defensors del *status quo*, la interpretació del mateix principi ha dut a posicions contraposades que tractaré més endavant.

c) Finalment, el tercer principi és el deure cap a un mateix («*Duty to self: Responsibility for the development of oneself*»). Aquest principi, potser el menys controvertit dels tres, és el que explicita la importància que l'escoltisme dóna a l'individu. Amb ell es remarca la idea que és el propi individu qui ha d'assumir responsabilitats envers el desenvolupament de les seves pròpies capacitats, que és el que el mètode escolta assoleix primer de tot mitjançant la seva acceptació i assumpció explícites del codi de valors compartits que conté la llei i la promesa.

1.4. Mètode

El *mètode escolta* és un sistema d'autoeducació progressiva, un grup interdependent d'elements educatius que formen un tot integrat i unificat. Cadascun dels elements té una funció educativa que complementa la incidència dels altres, i és per això que per tal que el mètode com a sistema funcioni calen tots els elements al mateix temps⁸⁵. La base de l'escoltisme és el concepte d'*autoeducació*, pel qual cada membre del moviment és considerat com un individu únic que, de bon inici, té tot un potencial per desenvolupar i la capacitat d'assumir la responsabilitat del seu propi desenvolupament. L'autoeducació de l'escoltisme va entroncar amb la propugnada per la pedagoga Maria Montessori, un model que opta per l'educació d'un mateix, des de dins, en contraposició a la instrucció, que s'imposa des de fora. En l'autoeducació, el jove és el protagonista principal del seu propi procés educatiu, amb l'ajut i l'encoratjament de l'educador i del propi mètode. Alhora, l'autoeducació de l'escoltisme és progressiva, el que significa que té el propòsit d'ajudar cada jove a desenvolupar les seves pròpies capacitats i interessos al llarg del seu procés educatiu, a través de les seves experiències vitals. Així, l'escoltisme vol estimular en el jove la cerca de formes constructives de satisfer les seves necessitats i d'obrir portes a les vies de futur a les quals vulgui optar⁸⁶.

La referència a l'autoeducació progressiva es troba en els documents de l'escoltisme britànic ja previs a la formalització de l'escoltisme mundial, quan poc abans de la I Guerra Mundial l'escoltisme britànic va entrar en contacte amb Maria

⁸³ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005, p. 8.

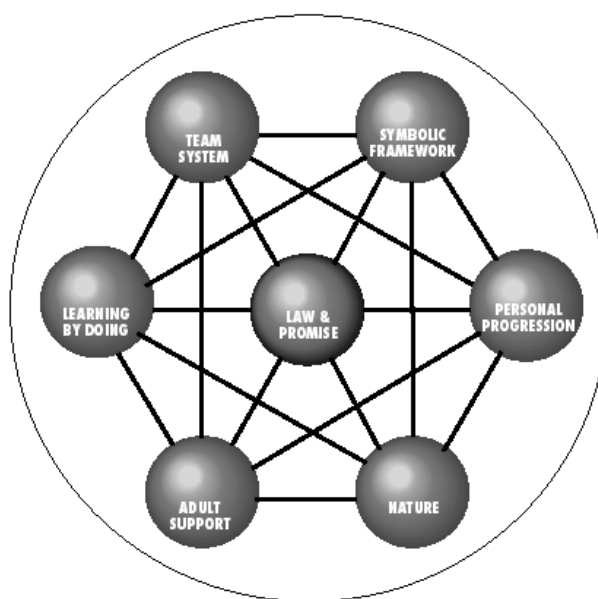
⁸⁴ WOSM, 1985: 9 (resolució 9/31, "Scout Promise").

⁸⁵ WOSM, 1998: 8.

⁸⁶ *Ibid.*

Montessori. De fet, diverses cites de Baden-Powell remarquen la importància d'educar l'individu i no la massa i de desenvolupar el caràcter de cada persona, així com s'oposen de manera explícita a la instrucció contraposant-la al mètode educatiu de l'escoltisme⁸⁷. Malgrat això, aplicacions del concepte de *disciplina* més pròximes a la instrucció que no pas a l'autoeducació, i alguna combinació dels uniformes amb formacions que es feien i encara es fan en diversos països, ha restat pes públic a la centralitat que l'autoeducació té en l'escoltisme. No és estrany, donat que l'enginyeria combinatòria dels elements que fan de l'escoltisme un moviment educatiu únic és tan complexa que molt difícilment un cap d'un agrupament escolta seria capaç d'explicar-ho. Possiblement encertaria l'enunciat dels tres principis fonamentals, però ja és menys probable que n'encerti l'explicació que acuradament fan els documents constitucionals. I el mateix succeeix, doncs, pel que fa als components del mètode escolta. A la Conferència Mundial d'Escoltisme de 1999 –un any després que es publicués *The Essential Characteristics of Scouting*–, a la qual vaig assistir, una de les sessions plenàries es va dedicar exclusivament a una representació organitzada pel Buró Mundial destinada al miler de participants sobre els elements que constituïen el mètode escolta, on s'anaven desglossant elements fins constituir l'esquema següent (figura 1)⁸⁸:

Figura 1: Elements del mètode escolta

Font: The Essential Characteristics of Scouting. WOSM, 1998.

Ara bé, el més rellevant de la representació va ser que dos elements quedaven *fora* del mètode: la *disciplina* i l'*uniforme*. Mitjançant aquesta representació es volia

⁸⁷ Al seu *Aids to Scoutmastership*, dirigit als educadors, Baden-Powell ([1919] 1949) hi insisteix de bon començament: «The Scoutmaster has to be neither schoolmaster nor commanding officer, nor pastor, nor instructor». «The business of the Scoutmaster is to draw out each boy and find out what is in him, and then to catch hold of the good and develop it to the exclusion of the bad. ... This is education instead of instruction of the young mind» (BADEN-POWELL, [1919] 1949: 19-20; l'èmfasi és meu).

⁸⁸ WOSM, 1998: 8.

enviar el missatge clar que ni l'uniforme ni la disciplina són determinants a l'hora de definir què és escoltisme i què no ho és, un debat fonamental que en alguns països ha arribat a comportar escissions. Tot i que les constitucions de les dues organitzacions mundials enumeren de forma diferent els elements que componen el mètode –quatre a la Constitució de WOSM⁸⁹ i vuit a la Constitució de WAGGGS⁹⁰–, coincideixen⁹¹ en un únic mètode que diferencia l'escoltisme mundial dels altres moviments educatius i que està format per aquests set elements: a) aprendre fent; b) interacció entre educands i educador; c) treball en petits grups; d) activitats a la natura; e) marc simbòlic; f) autodesenvolupament progressiu; i g) principis compartits i compromís envers ells⁹².

a) L'aprendre fent (*learning by doing*) es fonamenta en la idea que l'aprenentatge no es basa en una transmissió de coneixements teòrics sinó en la pràctica, principalment a través del joc –els més petits– i l'empresa –els més grans i, en ambdós casos, de la vivència.

b) La interacció entre educands i educadors (*active cooperation between young people and adults*) remarca la importància de la complicitat entre els infants i joves i els seus responsables educadors, que tot i que no necessàriament passa per la similitud d'edat, sí en una sensibilitat compartida.

c) El treball en petits grups (*a patrol or team system*) dóna un àmbit en què es genera una primera esfera de funcionament democràtic i on s'experimenta la distribució i assumpció de responsabilitats entre els seus membres.

d) Les activitats a la natura (*nature/outdoor activities*) esdevenen el marc ideal per a dur a terme l'acció educativa, en tant que és l'espai on un s'ha de valdre per si sol amb les mínimes comoditats i on la convivència de grup pot ser més intensa, més enllà de la pròpia tendència de protecció a la natura característica de l'escoltisme.

e) El marc simbòlic (*symbolic framework*), el conjunt de símbols compartits, genera cohesió de grup i reforça la solidaritat, a més de desenvolupar la imaginació, l'aventura i la creativitat. En les diverses tradicions escoltes l'ús

⁸⁹ «The Scout Method is a system of progressive self-education through: • *A promise and law*. • *Learning by doing*. • *Membership of small groups* (for example the patrol), involving, under adult guidance, progressive discovery and acceptance of responsibility and training towards self-government directed towards the development of character, and the acquisition of competence, self-reliance, dependability and capacities both to cooperate and to lead. • *Progressive and stimulating programmes* of varied activities based on the interests of the participants, including games, useful skills, and services to the community, taking place largely in an outdoor setting in contact with nature». WOSM, 1983: Article III (Method).

⁹⁰ «i. Commitment through the Promise and Law. ii. Progressive Self-Development. iii. Learning by doing. iv. Teamwork through the Patrol System and training for responsible leadership. v. Active co-operation between young people and adults. vi. Service in the Community. vii. Outdoor activities. viii. Symbolism». WAGGGS, 1999: Article V, Section 1 (Criteria of Membership), b).

⁹¹ Les úniques diferències són, d'una banda, que la Constitució de WOSM agrupa els elements en blocs més genèrics; i d'altra, que WAGGGS inclou el servei a la comunitat al mètode, mentre que WOSM ho fa als principis. Tots els elements, doncs, són presents en ambdues organitzacions.

⁹² Per a la seva elaboració he seguit també el document *The Essential Characteristics of Scouting*, que recull: «A promise and law». «Learning by doing». «A patrol (or team) system». «Symbolic framework». «Personal progression». «Nature». «Adult support». WOSM, 1998:9-13.

d'aquests símbols és distint: mentre que en algunes l'uniforme i la salutació hi juguen un rol important, en unes altres el fulard i els seus colors són suficients.

f) L'autodesenvolupament progressiu (*progressive self-development*) comporta que no hi ha un programa que tots els membres d'un grup han de seguir, sinó que desenvolupa en cada individu una progressió educativa distinta que coincideix en la direcció però que és única. Cadascú és el darrer responsable de la seva progressió.

g) Finalment, els principis compartits i el compromís envers ells (*commitment through the Promise and Law*) és l'eina principal per a l'autodesenvolupament: aquest és el rol de la llei i la promesa com a elements metodològics de l'escoltisme. Es tracta d'una pauta de conducta positiva, acceptada pel grup, i un compromís individual i explícit de cada un dels membres cap al codi de valors compartit. Addicionalment, l'establiment d'aquests principis compartits o objectius educatius a cada associació nacional, que han de ser aprovats per l'organització mundial corresponent, permet a l'escoltisme mundial garantir els valors comuns dins la diversitat del moviment.

L'aplicació d'aquests set elements, d'altra banda, requereix que siguin apropiats al nivell de maduresa dels membres del grup. Aquesta és una qüestió que apareix des dels bons inicis del moviment a Anglaterra, com he explicat anteriorment. Mentre que quedava clar que la proposta educativa es dirigia a adolescents d'11 a 15 anys (*scouts*), la pressió d'adaptar-ho a la franja d'edat inferior va comportar que el 1916 Baden-Powell adaptés la proposta per a infants de 8 a 11 anys en base a un centre d'interès inspirat en *The Jungle Book*, de Rudyard Kipling, on els educadors prenen el rol d'alguns dels animals del llibre –Akela, Bagheera, Baloo– i els nens eren els *wolf cubs* (cadells de llop), germans de Mowgli –anys més endavant es van dir *cub scouts*–, amb la metodologia i en especial la redacció de la llei i la promesa adaptats. L'adaptació en la franja superior el 1922, amb els *senior scouts* o *rovers*, va restar part imaginativa i hi va augmentar la presa de responsabilitat.

Aquest debat va reaparèixer quan a la dècada dels 80 diverses associacions van introduir progressivament una franja inferior als *cub scouts*, entre els 6 i els 8 anys, anomenada *beaver scouts*, que molts països però no han incorporat. L'extensió programàtica per la franja inferior ha coincidit amb una progressiva infantilització del moviment, en tant que els membres dels *cubs* i els *beavers* són clarament predominants⁹³. La posició de les organitzacions mundials sobre els límits metodològics és clara:

«If any of the [Scout Method] elements cannot function because of an insufficient level of maturity, or because the individuals have "outgrown" the need for any one of the elements, then Scouting is not suitable for them. This can happen when trying to apply the Scout Method to very young children or to adults beyond their early twenties»⁹⁴.

⁹³ "Fact-finding Study (WOSM/WAGGGS)", document presentat per John Beresford, president del Comitè de Constitucions de WOSM, al World Scout Committee, 7 d'octubre de 2000: p. 11.

⁹⁴ WOSM, 1998: 8-9.

Diversos elements del mètode escolta han estat adoptats per molts moviments educatius, així com part del seu simbolisme. Però és justament la combinació entre l'objectiu, els principis i el mètode com a sistema el que diferencia l'escoltisme mundial com a moviment educatiu de la resta de moviments existents.

2. FUNCIONAMENT I ESTRUCTURA

L'escoltisme mundial és un moviment educatiu que funciona en xarxa, estructurat globalment de manera democràtica a través de WOSM i WAGGGS, i que actua directament a nivell local amb el suport d'associacions nacionals. El seu funcionament en xarxa es basa en el compromís voluntari de persones que comparteixen els principis i objectiu del moviment escolta, sense que existeixi cap canal d'aplicació immediata de directrius del nivell mundial o nacional al nivell local. Està estructurat globalment de manera que els òrgans de presa de decisió que estableixen els seus principis, ideologia i línies estratègiques són d'àmbit global; és democràtic en tant que els seus processos de presa de decisió es basen en procediments democràtics, basats en la deliberació i en la igualtat de vot; actua a través d'associacions nacionals que són alhora els subjectes de drets dins l'organització mundial; i té en l'àmbit local el seu nivell principal d'actuació perquè és en l'agrupament escolta, el grup local, on es du a terme la seva tasca educativa. Actuar en el nivell local per a assolir objectius del nivell global que, alhora, tenen repercussions directes en el nivell local, és un tret essencial d'identificació de l'escoltisme mundial des de la seva creació. Com es diu al document "Governance of WOSM", «the education to a "global citizenship" starts from the promotion of full social, economic and political participation at the local community level»⁹⁵.

Hi ha tres nivells organitzatius principals en l'estructura de l'escoltisme mundial. Del més petit al més ampli, ens hem de referir a l'agrupament escolta (nivell local), a l'organització escolta *nacional* (nivell estatal) i a l'organització mundial (nivell global). Entre el nivell local i l'estatal, depenent del país, poden haver-hi nivells entremitjos de descentralització territorial. Però excepte en els casos de les organitzacions escoltes de caràcter federal, de què parlaré més endavant, aquests nivells entremitjos no són rellevants per a la governança⁹⁶ del moviment. Entre el nivell estatal i el mundial s'hi troben les *regions*, unitats continentals de descentralització de l'organització mundial.

2.1. El funcionament en xarxa

Abans d'exposar l'estructura organitzativa de l'escoltisme mundial, he de justificar perquè afirmo que és un moviment que funciona en xarxa en el qual, seguint la definició de Castells (2000a), els seus components són alhora autònoms i

⁹⁵ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunísia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005: p. 4.

⁹⁶ Entenc per *governança* «The system and processes concerned with ensuring [its] overall direction, effectiveness, supervision and accountability». *The Governance of Voluntary Organizations*, Comforth 2003. Citat a: Home Office, *ChangeUp: Capacity Building and Infrastructure Framework for the Voluntary and Community Sector*, 2004.

dependents de la xarxa escolta, compartint molts cops pertinença i objectius amb altres xarxes⁹⁷.

L'aparició del moviment a l'Anglaterra de 1908, com he exposat al capítol 2, va néixer de la suma de multitud d'iniciatives individuals convergides amb la proposta de Baden-Powell –àmpliament difosa mitjançant fascicles– i que, seguint els principis generals i indicacions metodològiques que hi plantejava, van començar a “fer” escoltisme abans que existís cap organització que els donés suport. De les dues característiques de la xarxa que esmenta Castells, la connectivitat i la consistència⁹⁸, la primera ha tingut històricament un rol més limitat dins l'escoltisme mundial, fins recentment, quan el desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació han donat al gran públic la capacitat de posar-se en contacte de manera immediata amb un nombre il·limitat de persones arreu del món. Tot i així, s'ha pal·liat amb les trobades internacionals de joves com ara els Jamborees, Moots o els intercanvis internacionals, les trobades de responsables en forma de conferències o de seminaris, les revistes i butlletins, els intercanvis de correu “*penpal*” entre escoltes de diferents països, o els *Jamboree on The Air* (“trobades” internacionals virtuals de radioaficionats). La segona característica, la consistència que els objectius dels individus i els de l'escoltisme coincideixin, ha estat clau per a reforçar el compromís personal voluntari de moltes generacions de ciutadans arreu del món.

De fet, la implicació voluntària d'educadors i responsables és fonamental per a entendre el funcionament en xarxa de l'escoltisme mundial. Un moviment educatiu no obligatori on els educadors no reben cap mena de remuneració per la seva tasca està obligat a generar un marc consistent de complicitats profundes entre els ideals dels individus i l'ideal del moviment que garanteixi que en el futur hi seguiran havent persones disposades a responsabilitzar-se de l'educació dels més joves. I aquest marc coincideix amb la definició de la xarxa que he citat. Al mateix temps, la força que li dóna la seva consistència ideològica es contraposa amb la seva inhabilitat per a estructurar un sistema que permeti executar directrius jeràrquicament, una característica que frena qualsevol intent d'utilitzar el moviment escolta per a l'adoctrinament ideològic. Així, quan històricament en països amb règims autoritaris s'ha prohibit l'escoltisme i s'ha substituït per organitzacions controlades pel govern⁹⁹, s'ha optat per l'obligatorietat enlloc de la voluntarietat, s'han contractat responsables enlloc d'optar per responsables voluntaris, i s'ha optat per l'adoctrinament del conjunt d'individus en uns principis imposats enlloc de fer èmfasi en l'educació del caràcter individual.

L'estructura organitzativa de l'escoltisme, que exposaré en aquest capítol, genera una aparença contrària a la idea de xarxa: organització mundial i processos de

⁹⁷ «The components of the network are both autonomous and dependent vis-à-vis the network, and may be a part of other networks, and therefore of other systems of means aimed at other goals. The performance of a given network will then depend on two fundamental attributes of the network: its connectedness, that is its structural ability to facilitate noise-free communication between its components; its consistency, that is the extent to which there is sharing of interests between the network's goals and the goals of its components». CASTELLS, 2000a: 171.

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ Els casos coneguts són molts: La Rússia comunista, la Itàlia feixista, l'Espanya feixista, l'Alemanya nazi, els països comunistes de l'Europa de l'Est o la República Popular de Xina.

presa de decisió definits, organitzacions nacionals, responsables als diferents nivells, fins arribar a l'escala local. Tot i així, l'existència d'una estructura organitzativa no comporta que allò planificat a nivell mundial s'apliqui automàticament als nivells nacional i local. La funció de l'organització és donar coherència i continuïtat històrica al moviment, que funciona en forma de xarxa. En paraules de l'antic president del Comitè de Constitucions de WOSM, John Beresford, «the World Scout Conference, the [World] Committee and the [World] Bureau are in fact living within this network, facilitating the quality of communications within the network, sharing knowledge throughout the network, but not controlling with hierarchical powers»¹⁰⁰.

En el mateix document on Beresford fa aquesta afirmació, s'hi reproduïxen les dues figures organitzatives següents (figura 2 i figura 3):

Figura 2

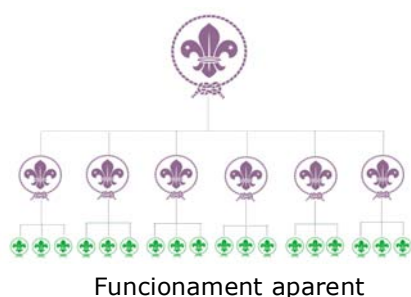
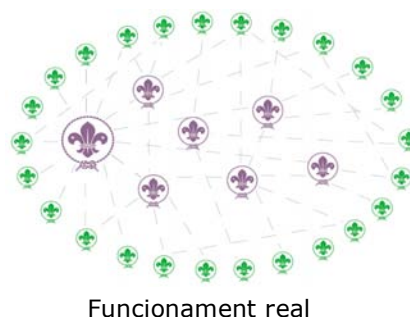

Figura 3

Font: World Scout Foundation, 2002

La primera il·lustració (figura 2) reproduïx l'aparença que té l'escoltisme mundial degut a la seva estructura: una organització mundial, sota la qual hi ha les associacions nacionals, sota les quals al seu torn hi ha els agrupaments escoltes al nivell local. En canvi, tot i que l'aparença organitzativa sigui realment aquesta, el funcionament real és més pròxim a la segona il·lustració (figura 3), en què la interacció entre els diversos actors es dona sense cap mena de control i per vies que no es poden controlar. Així, molts canvis metodològics o de funcionament duts a termes per associacions nacionals han estat conseqüència del contacte amb altres associacions, el que els ha donat idees que després han implementat. El mateix ha passat, a escala, amb els agrupaments, el que possibilita que en associacions religioses hi hagi agrupaments laics, o que en associacions molt formalistes hi hagi agrupaments molt informals, etc.

Aquesta característica central del funcionament de l'escoltisme mundial el predisposa molt positivament en una societat tan canviant com la societat xarxa¹⁰¹. Igualment, el desenvolupament d'internet, del correu electrònic, de les pàgines web i d'altres eines comunicatives està transformant profundament el sistema

¹⁰⁰ 'Actions that speak louder...', exemplar de "The Bottom Line": sèrie de documents de la World Scout Foundation, juny de 2002. http://www.scout.org/wsf/docs/20bl_wosmstrat_e [Consulta: Juliol de 2006].

¹⁰¹ TUBELLA, 2003, 12; CASTELLS, 2000a; CASTELLS, 2004.

organitzatiu de l'escoltisme, reforçant i potenciant les relacions en xarxa dels membres del moviment a tots nivells, sense cap filtre més enllà de les limitacions idiomàtiques i de l'accés a les pròpies eines.

La tensió ja esmentada entre el caràcter de *moviment* de l'escoltisme mundial i la seva *organització* recomana vetllar per un equilibri en què cap dels dos caràcters pesi més que l'altre. Segons Moreillon,

«[i]t is true that when we become too much of an organization we run the risk of killing the *spirit* of Scouting. But if we are too much of a Movement, we go in all directions and *lose the coherence* and unity of purpose and principles that allow us to call ourselves Scouts. For this is the primary objective of "organising" World Scouting: to give worldwide *coherence* to our Movement, to ensure that all those who are officially recognized as "Scouts" have the same *purpose*, base themselves on the same fundamental *principles* and use the same Scout *method*»¹⁰².

Però més enllà de l'objectiu, principis i mètode compartits, el caràcter de *moviment* de l'escoltisme evita un model que donés peu al control ideològic. Una organització mundial de la dimensió i presència de l'escoltisme, que té com a objectiu l'educació en la ciutadania, pot suscitar un interès similar al ja esmentat que en molts casos es genera a escala estatal, quan règims autoritaris i també colonials han volgut emprar l'escoltisme com a eina de control ideològic. Segons Malek Gabr, antic secretari general adjunt de WOSM, l'estructura de l'escoltisme mundial ho impossibilita:

«There are those who once thought that it was possible to control the Scout Movement from one central point, to create a bureaucratic 'organisation' – but our founder, Baden-Powell, quickly stopped that thinking – we are a movement, *not an organisation!*»¹⁰³.

L'adopció d'estratègies i de línies de treball conjuntes, per tant, tenen la funció de fer moure el conjunt del moviment en la mateixa direcció general, no a través de la imposició sinó a través de projectes compartits. En això, el sistema democràtic de presa de decisió a escala mundial és fonamental per tal de donar legitimitat a les línies preses.

2.2. Democràcia

L'escoltisme mundial és un moviment democràtic, el que significa que els seus processos de presa de decisió es basen en la deliberació i en la igualtat de vot. Cal diferenciar entre la pràctica democràtica dels responsables en el marc de les organitzacions nacionals i mundials i la pràctica democràtica entre els nois i noies, que formen part del procés educatiu. Mentre en el primer cas la democràcia és el sistema organitzatiu, en el segon és part de la metodologia educativa. Això significa que els responsables de les organitzacions nacionals i mundials, amb el seu vot, poden modificar els sistemes de funcionament i fins i tot els principis de

¹⁰² "Meaning and Relevance of the World Organization of the Scout Movement. Address by Dr. Jacques Moreillon, Secretary General of WOSM, to the Summit Meeting of the 20th Inter-American Scout Conference". Guadalajara, Mexico, 21 March 1998.

¹⁰³ 'Actions that speak louder...'; exemplar de "The Bottom Line": sèrie de documents de la World Scout Foundation, juny de 2002. http://www.scout.org/wsf/docs/20bl_wosmstrat_e [Consulta: Juliol de 2006].

l'organització; mentre que la democràcia en la pràctica educativa dels nois i noies pot variar les activitats i programes que duen a terme, però no els principis en què es fonamenten.

Al nivell mundial, les constitucions d'ambdues organitzacions WAGGGS i WOSM estableixen que les decisions es prenen en base al sistema democràtic, tot i que sense esmentar la paraula "democràcia". La Conferència, que és l'òrgan plenari de l'organització, està formada per totes les organitzacions nacionals que en són membres, i que tenen el mateix vot; i només la pròpia conferència pot acceptar noves organitzacions o excloure les que ja són membres, en base als procediments reglamentats aprovats per la conferència. Igualment, és la conferència qui escull un comitè format per membres electes amb un mandat limitat, i és aquest comitè qui pren les decisions quan la conferència no està reunida.

L'establiment d'aquest sistema no és pas una decisió òbvia. En el moment de la seva creació, es podria haver decidit que els països fundacionals principals –Gran Bretanya, els Estats Units, França...– tinguessin un rol preponderant, tal com el tenen al Consell de Seguretat de Nacions Unides. O fins i tot, es podria haver donat al seu fundador, Robert Baden-Powell, o a l'associació britànica com a "propietària de la idea", el dret de veto a les decisions del comitè o de la conferència. Però no va ser així. Des del primer moment, es va establir la igualtat de vot entre les organitzacions membres. I mentre que les quotes es paguen en base al cens, i pagar-les és una obligació constitucional, cada organització nacional membre té el mateix vot independentment del seu cens.

A banda que les constitucions no esmenten la paraula "democràcia", tampoc no especifiquen que les organitzacions escoltes nacionals hagin de funcionar en base a un sistema democràtic. A nivell organitzatiu, demanen que les organitzacions siguin independents¹⁰⁴, tinguin caràcter voluntari¹⁰⁵, funcionin amb un cos central plenament representatiu¹⁰⁶ (WAGGGS), tinguin entitat legal (WOSM)¹⁰⁷ i siguin autogovernades, amb llibertat per a formular i implementar el seu propi programa¹⁰⁸ (WAGGGS). Significa això que les organitzacions mundials accepten com a membres organitzacions no democràtiques? Des d'una òptica estrictament legal, ¿què es podria objectar a una organització oligocràtica com ara una fundació, que sent independent, voluntària, convençuda que l'òrgan de govern és representatiu de la seva base, amb entitat legal i lliure de formular les seves pròpies decisions, volgués formar part de l'escoltisme mundial? Cal tenir en compte que en moltes de les societats on hi ha organitzacions membres de l'escoltisme mundial, les pràctiques democràtiques no són acceptades, i menys encara pel que fa a les dones. Fins i tot al món occidental, al guiatge o escoltisme femení en molts països les dones eren les úniques decisores força abans que en la seva societat se'ls hagués reconegut el dret a vot.

¹⁰⁴ WAGGGS, 1999: art. V section 1 e). WOSM, 1983: art. V.3 d).

¹⁰⁵ WAGGGS, 1999: art. V section 1 c) i. WOSM, 1983: art. V.3 d).

¹⁰⁶ WAGGGS, 1999: art. V section 3 e) i.

¹⁰⁷ WOSM, 1983: art. V.3 a).

¹⁰⁸ WAGGGS, 1999: art. V section 1 d).

L'ambigüïtat constitucional però s'està trencant en els recents anys, i cada cop més WOSM i WAGGGS estan adoptant la visió que les organitzacions escoltes nacionals han de tenir un procés de presa de decisió democràtic, tal com s'esdevé a nivell mundial: no només independent de qualsevol institució aliena, sinó també regit pels seus propis membres. Tot i que les constitucions de WAGGGS i WOSM tan sols demanen que les seves associacions membres siguin auto-regulades i independents, amb capacitat per a formular i implementar les seves pròpies línies, l'aplicació jurídica ha estat l'exigència que les associacions escoltes nacionals siguin democràtiques. Així, el Comitè Mundial de WAGGGS va aprovar el 1998 un document¹⁰⁹ que explícitament exigeix una estructura democràtica a les associacions; igualment, el recent document *Governance of WOSM*, aprovat per la Conferència Mundial d'Escoltisme el 2005, planteja les línies marc per a una reforma profunda del sistema de governança d'aquesta organització. En matèria de democràcia dins les associacions, el document remarca que

«[u]nfortunately, we cannot avoid noting that in several cases, the development of Scouting is hampered by lack of democracy» (...) «Democracy is a condition for the development and the unity of the Scout Movement, because if active adult leaders are not involved in decision-making, they will not have the feeling to share a common purpose and they will be tempted to quit the Movement or to create dissident organizations. Thus it should be necessary to add formally to the conditions for NSOs [National Scout Organizations] to be recognized and to maintain their membership, the establishment and development of democratic structures and democratic decision-making processes»¹¹⁰.

Els plantejaments de la democràcia liberal es troben en la base de l'escoltisme mundial des de la seva concepció britànica de la mà de Baden-Powell. Així, el mètode escolta busca la presa de responsabilitat del noi o noia en els processos de presa de decisió, contràriament a la imposició autoritària. Cal fer esment que a la *lleï escolta* original hi ha una referència explícita a l'obediència¹¹¹, malgrat que la interpretació que se n'ha fet no comporta obeir més enllà de la pròpia consciència, en la línia dels escrits de Baden-Powell al respecte, quan deia que «individual power of judgement is essential; we want our men to be men, not sheep»¹¹². En el mateix sentit, remarcava que «a Scout thinks a thing out for himself, sees both sides, and has the pluck to stick up for what he knows to be the right»¹¹³, i afegia que «the menace of a democracy is the man who will not think for himself»¹¹⁴.

Al llarg dels anys i fins avui, les dues organitzacions mundials han mantingut la redacció original de la lleï escolta a les seves constitucions, tot i la incomoditat que des l'òptica actual generen algunes de les seves expressions. Ja el 1977, el document que modificava la Constitució de WOSM explicitava que s'havia plantejat de deixar aquest redactat en un annex, i que tot i que finalment es va mantenir en

¹⁰⁹ "WAGGGS' Policy on Structure and Management of Associations". Adoptat pel World Board, WAGGGS, l'octubre de 1998. London: World Bureau, WAGGGS.

¹¹⁰ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005:p. 6.

¹¹¹ «A Scout obeys orders of his parents, Patrol Leader or Scoutmaster without question». WOSM, 1983: Article II.2: "Adherence to a Promise and Law". «A Guide obeys orders». WAGGGS, 1999: Article II.

¹¹² Robert Baden-Powell: 'The Other Fellow's Point of View', *Headquarters Gazette*, juny de 1912.

¹¹³ Robert Baden-Powell: "What Scouts Can Do", 1921: 15; citat a SICA, 1984: 61-62.

¹¹⁴ Robert Baden-Powell: *Rovering to Success*, 1922: 149; citat a SICA, 1984: 63.

l'articulat s'insistia en què «the text of the original Promise and Law is cited as a *historical document intended to serve as a source of inspiration*»¹¹⁵.

En el mètode escolta l'acció autoeducativa es fonamenta en principis democràtics, en tant que són els individus en exercici de la seva responsabilitat els qui impulsen els programes que es duen a terme, una visió que s'aplica al moviment en el seu conjunt. De fet, aquesta lògica democràtica ha estat especialment reforçada en els darrers anys des dels òrgans mundials. A inicis dels 90, WOSM va impulsar els World Youth Forums per a promoure la participació dels joves en els processos de presa de decisió a escala mundial, donat que a les conferències mundials pràcticament no hi assistien menors de 30 anys. I de fet, el recent posicionament conjunt de WOSM i WAGGGS amb l'Aliança de caps executius d'organitzacions juvenils, en el document "Children and Young People: Participating in decision-Making", és una proclama explícita del compromís de l'escoltisme mundial amb la democràcia:

«A child, whose active engagement with the world has been encouraged from the outset, will be an adolescent with the confidence and capacity to contribute to democratic dialogue and practices at all levels, whether at a local or an international level»¹¹⁶.

Ha estat justament el compromís de les organitzacions mundials amb la promoció de la democràcia i amb el dret dels infants i joves a participar en els processos de presa de decisió de les qüestions que els afecten el que les ha dut a començar a afrontar la presumpta manca de democràcia en les pràctiques d'algunes organitzacions nacionals. Així, el document de WOSM sobre *Governance* emfatitza que

«Democracy at all levels of the Movement is nothing else but the continuity and the consequent application of the Scout Method by appropriately trained unit leaders. Associations led in an autocratic way are unable to apply any educational method but authoritarian and cannot involve young people in decision-making; they do not train young people for citizenship and do not produce adults able to fully participate in democratic settings»¹¹⁷.

L'ideal democràtic, per tant, no prové d'una reflexió abstracta sobre els possibles sistemes organitzatius, sinó que és conseqüència de la importància que l'escoltisme mundial dona a l'individu: el noi o la noia són l'element central de l'acció educativa i de la raó de ser de l'escoltisme mundial.

2.3. El nivell local: l'agrupament escolta

L'agrupament escolta (*scout group*) és la unitat bàsica en l'estructura del moviment escolta, i és l'únic lloc on es pot veure de manera concreta la implementació del

¹¹⁵ "Document 2: 'The Purpose, Principles and Method of the Scout Movement'. Proposed revision of present Chapter II of the World Constitution. 26th World Scout Conference" (Montreal, Canada, 1977: document aprovat). WOSM, Ginebra, 1977: p. 22.

¹¹⁶ Alliance of Youth CEOs, 2005: 4.

¹¹⁷ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunísia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005: p. 5.

programa educatiu escolta en conjunt¹¹⁸. Inicialment, l'escoltisme va ser una proposta educativa per a la franja adolescent, en un únic grup d'edat dins el qual es constituïen petits grups de caràcter metodològic anomenats "patrulles". Un cop formalitzat com a organització educativa, a la franja d'edat inicial se li van afegir franges d'edat superiors i inferiors en forma de *sections* –unitats. És l'agrupament escolta, per tant, on a través de les diferents unitats i els seus subgrups metodològics es du a terme tot el procés educatiu dirigit amb els infants, adolescents i joves.

Les persones que fan funcionar els agrupaments escoltes, els educadors i educadores, duen a terme la seva tasca a l'escoltisme de manera voluntària, en el seu temps lliure i sense ser remunerats. Això no obsta que, depenent dels països, hi hagi un percentatge major o menor de professionals remunerats que donen suport a la tasca dels voluntaris. Tot i així, aquests professionals no duen a terme la tasca bàsica de l'escoltisme, que és l'acció educativa amb infants i joves, sinó tasques administratives, de planificació i de gestió, majoritàriament a nivells superiors que l'agrupament escolta.

El debat sobre el pes dels professionals remunerats a l'escoltisme és una constant des dels seus inicis, però les organitzacions mundials d'escoltisme no van començar a tractar-ho sistemàticament fins a finals dels anys 60, insistint que el suport professional mai podia suplir la tasca voluntària dels educadors¹¹⁹. Tot i així, l'escoltisme als Estats Units ja havia optat de bon començament per desenvolupar un model on els professionals tenen un rol molt destacat, que va ser referent de la futura professionalització d'associacions escoltes d'arreu del món. Malgrat això, estudis recents han analitzat les conseqüències negatives d'aquest model en les organitzacions de la societat civil nord-americana¹²⁰, mostrant com el descens de les associacions basades en membres i l'augment de les basades en un grup reduït de professionals disminueix la base democràtica de la societat.

Com he esmentat al marc històric, la creació i manteniment dels agrupaments escoltes a la majoria de països s'ha donat gràcies a *local sponsors*, entitats promotores com ara associacions cíviques, grups de pares i mares, escoles, centres juvenils, esglésies, etc., que, respectant l'autonomia de l'agrupament escolta, el promouen perquè la seva tasca aporta un benefici a la comunitat. És aquesta interacció de l'escoltisme amb la xarxa social a nivell local el que li dona la seva màxima fortalesa: l'arrelament en comunitats locals. «Scouting is growing from the local reality, self-sustained and supported by a variety of compatible local organizations that provide moral and financial support, meeting places, equipment, access to volunteers, etc. (...) When this local support weakens, Scouting loses members and declines»¹²¹.

¹¹⁸ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunísia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005: p. 4.

¹¹⁹ Vegi's "The Professional Scout Service. World Scouting reference paper". WOSM: Geneva, 1971

¹²⁰ SKOCPOL, 2003.

¹²¹ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunísia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005: p. 4.

Cal tenir en compte també el conflicte d'interessos que es pot donar amb aquests espònsors locals quan, enlloc de donar suport a l'escoltisme acceptant-ne els principis, li donen suport per tal que sigui l'escoltisme qui promogui els valors de l'espònsor. Aquesta situació, que s'esdevé en especial en casos d'esglésies i organitzacions religioses que empren instrumentalment l'escoltisme, l'analitzaré en l'apartat de reconeixement i en el de la incoherència de les pràctiques. Malgrat que l'afirmació que el nivell local és la base de l'escoltisme mundial és aplicable sense excepció a tots els països on té presència, el rol d'aquest nivell local en el sistema de presa de decisió en l'estructura del moviment resta encara sota el criteri de cada organització nacional.

2.4. L'organització nacional

Les organitzacions escoltes nacionals són encara avui la unitat bàsica de govern del moviment escolta, donat que són elles les qui tenen dret a vot a les conferències mundials. Tot i així, en els darrers anys s'està reforçant cada cop més la idea de xarxa local-global en contraposició a la idea tradicional de "lliga de nacions"¹²². Només es reconeix una organització per "país", i en els casos excepcionals on en un país hi hagi més d'una associació escolta –per motiu de pluralitat religiosa o, menys sovint, de pluralitat cultural–, s'ha de crear una federació que és la titular de l'escoltisme d'aquell país davant l'escoltisme mundial. L'expressió "organització nacional", doncs, engloba ambdues possibilitats: associació o federació d'associacions. És en el marc de l'organització escolta de cada país –la qual ha de ser «independent, non-political, voluntary»¹²³– on es garanteixen els estàndards de principis i metodologia de l'escoltisme mundial, i també on s'estableixen els processos de presa de decisió dels subjectes que componen la Conferència Mundial: les pròpies organitzacions escoltes de cada país.

L'escoltisme mundial ha aplicat constitucionalment l'expressió *organització escolta nacional* a organitzacions escoltes «in a politically independent country»¹²⁴, establint alhora que a cada un d'ells només es pot reconèixer una sola organització membre¹²⁵. Tot i que en l'inici de l'escoltisme l'eclosió es va donar a nivell local¹²⁶, en les "patrulles" o petits grups que més endavant conformarien els agrupaments escoltes, l'element nacional va ser central en la conformació del moviment. El llibre *Scouting for Boys* era una eina de patriotisme britànic. Patriotisme en el sentit cívic del terme, és a dir, com a actitud de servei públic i de lleialtat a la comunitat que s'espera d'una ciutadania responsable. Per això, es tractava d'un patriotisme fàcilment adaptable al de qualsevol altre país.

¹²² «The WOSM is a worldwide ... organization ... operating through a network of local groups supported by national scout organizations». 'World Scouting today: A worldwide social force'. Presspack, doc. 1, version 25.09.2006, p. 1. Document de comunicació de WOSM.

¹²³ Constitució WOSM, art. VI, 3 d).

¹²⁴ "Appendix", Constitució de WOSM

¹²⁵ WOSM, 1983: art. V.2; WAGGGS, 1999: art. V section 4 b).

¹²⁶ En paraules de Baden-Powell, després que s'hagués publicat *Scouting for Boys* «[a]ll the following year [1909] boys were writing to me telling me how they had started Patrols and Troops and had got men to come and act as their Scoutmasters». "Be Prepared", *The Listener*, British Broadcasting Corporation, gener de 1937.

Aquest element nacional, en un entorn internacional westfalià amb l'Estat-nació com a unitat on es donava la garantia dels drets, la democràcia i la vida en comú, va fer que quan Baden-Powell formalitzés la creació d'una associació¹²⁷, ho fes agafant la Gran Bretanya i l'Imperi Britànic com a àmbit, tant per a la Boy Scouts Association (1909) com per a la Guirl Guides Association (1910). Com he apuntat al marc històric, més enllà que a cada domini o "país" de l'Imperi es creessin "branques" de l'associació britànica, en tots els casos les associacions escoltes que es van crear tant abans com després de 1920 van tenir àmbit nacional-estatal. La formalització dels interlocutors per a les relacions entre organitzacions nacionals es va dur a terme de bon inici, en una resolució de 1922 sobre la unitat del moviment:

«The Conference decided that wherever possible, in the best interests of the boys of all nations, every reasonable effort be made for an amalgamation of the various associations in any one country and if this be impracticable, the various associations concerned arrange amongst themselves for the selection of one International Commissioner to do business with the International Bureau»¹²⁸.

Progressivament, aquesta figura del *comissari internacional* va esdevenir el responsable de les relacions "diplomàtiques" escoltes de cada país, no només en el cas de les federacions estatals, tenint com a responsabilitat els contactes tant amb altres associacions membres com amb la pròpia organització mundial. Trenta-cinc anys després, la resolució 7/57 ja considerava «essential that member countries should at all times have an international commissioner ... concerned with relations between his association and those of other countries and with permanent liaison with the International Committee and Bureau»¹²⁹. També suggeria que en les federacions cada associació en tingués un i recomanava que en qualsevol cas fos membre del "national council or board" corresponent.

Tot i que aquest esquema és encara vigent, la irrupció de les tecnologies de la informació i la comunicació ha transformat profundament aquestes pràctiques. Molts grups escoltes, a nivell local, poden contactar grups d'altres països a través de les seves pàgines webs, mentre que fins fa tan sols deu anys només es podia fer pel sistema postal, mediat per la informació que tenien en exclusiva els comissaris internacionals. El document *Governance of WOSM* indica que l'ús d'internet haurà de fer canviar el rol dels comissaris internacionals «toward one of guiding and supporting local groups that are directly in contact through the Internet in the wider framework of relationships among National Scout Organizations»¹³⁰.

Com he indicat anteriorment, als anys 60 en diversos Estats principalment europeus associacions membres de WOSM i de WAGGGS van començar a tendir a la unificació en associacions coeducatives, on els nois i noies formessin part d'un únic projecte educatiu. Segons els països, això va passar o bé amb l'obertura al gènere contrari –WOSM va acceptar explícitament membres femenins a partir dels

¹²⁷ Nagy explica que va ser després de l'èxit de la trobada a Crystal Palace el 1909 que Baden-Powell va decidir «to create a movement completely detached from any other youth organization. Bureaucracy was anathema to his nature, but he knew he had no choice. So the first Executive Committee of the [British] Boy Scouts Association was formed on December 10, 1909». NAGY, 1985: 64.

¹²⁸ WOSM, 1985: 1 (res. 12/22, "Unity of the Movement").

¹²⁹ WOSM, 1985: 41 (res. 7/57, "International Commissioners").

¹³⁰ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005: 5.

80–, o bé amb la fusió d'associacions. Les associacions fusionades que van mantenir la política de pagar les quotes de les noies a WAGGGS i les quotes dels nois a WOSM, des de mitjans dels 90 s'han anomenat "Scout and Guide National Organizations" (SAGNO)¹³¹. L'any 2005, de les 155 organitzacions membres de WOSM, 34 eren SAGNO –és a dir, també pertanyien a WAGGGS–, enfront de 121 que només pertanyien a WOSM.

2.5. El cas de les federacions nacionals

Les Constitucions de WAGGGS i WOSM estableixen que tan sols es reconeixerà una "associació" membre per Estat¹³², i que només els factors "religiós" i "cultural" justifiquen que en un mateix Estat hi hagi més d'una associació i que, per tant, una federació esdevingui l'"organització nacional" reconeguda¹³³: «Federations are presently only allowed on the basis of cultural and religious considerations sufficiently important to fully justify the existence of separate associations within a National Organization»¹³⁴. El terme *organització nacional* abasta, doncs, associacions i federacions. De les més de cent-setanta organitzacions estatals membres de WOSM i/o de WAGGGS, només vint-i-una tenen estructura federativa deguda al factor religiós, al cultural, o a tots dos.

Aquesta realitat està canviant degut en particular a la política de WOSM de promoure el model d'una sola associació a cada estat, especialment a partir de la concreció de la seva extensió a l'Europa de l'est a mitjans dels any 90¹³⁵, després de la caiguda dels règims comunistes. No tan sols pràcticament cap dels nous països reconeguts té forma federativa –amb l'excepció de Bòsnia-Herzegovina, que també la té com a Estat–, sinó que, a més, s'ha negat la possibilitat de crear noves associacions catòliques –com han estat els casos de Guinea i Benin¹³⁶– i, pel contrari, s'ha promogut en diversos països que es fusionessin l'associació escolta oberta i la catòlica formant una sola associació, tant a Argentina¹³⁷ (1996) com a Irlanda (2004).

Tot seguit, descriuré els casos existents d'organitzacions estatals amb estructura federativa, que he resumit en aquest quadre (Taula 1):

¹³¹ "Document 10: 'Policy Concerning Scout and Guide National Organizations (SAGNOs)' 35th World Scout Conference" (Durban, South Africa, 1999: approved document). WOSM, Geneva, 1999.

¹³² WOSM, 1983: art. V.2; WAGGGS, 1999: art. V section 4 b).

¹³³ WOSM, 1983: art. V.2; WAGGGS, 1999: art. V section 4 d).

¹³⁴ "Document 7: 'Governance of WOSM', *op. cit.*: 7.

¹³⁵ Vegi's WOSM Secretary General Monthly Report, September 1995, sobre la negativa de crear una federació a Polònia.

¹³⁶ WOSM Secretary General Monthly Report, March 1995, August/September 1996, March 1998, November 1998.

¹³⁷ WOSM Secretary General Monthly Report, December 1995, November 1996.

Taula 1: Organitzacions escoltes estatals de caràcter federal i excepcions culturals

Estats amb federacions pel factor religiós	Estats amb federacions pel factor cultural	Estats amb federacions pels factors religiós i cultural
Alemanya (3) Burkina Faso (1) Chad (1) Costa d'Ivori (1 i 2) França (3) Gabon (1) Irlanda (2) Itàlia (3) Líban (1 i 2) Luxemburg (3) Madagascar (3) Noruega (3) Portugal (1) Senegal (3) Suècia (3)	Bòsnia-Herzegovina (1) <i>Excepcions degudes al factor cultural:</i> Hong Kong (1 i 2) <i>Boy Scouts of China</i> (Taiwan) (1) Autoritat Palestina (1)	Bèlgica (3) Canadà ¹³⁸ (1) Dinamarca (3) Espanya (1 i 2) <i>Federació catalana</i> (3) Israel (3)

(1) Federació d'associacions WOSM; (2) Federació d'associacions WAGGGS; (3) Federació que aplega associacions WOSM i/o WAGGGS

Elaboració pròpia. Font: WOSM i WAGGGS.

a) Països amb federacions pel factor religiós

Sense cap dubte, el factor religiós és el principal justificador de l'existència de més d'una associació escolta en un mateix Estat. De les vint-i-una federacions existents, vint contenen una o més associacions vinculades a una església o organització confessional. He preferit, a l'hora d'exposar els casos estatals, diferenciar les quinze federacions que ho són exclusivament pel factor religiós: Alemanya, Burkina Faso, Chad, Costa d'Ivori, França, Gabon, Irlanda, Itàlia, Líban, Luxemburg, Madagascar, Noruega, Portugal, Senegal i Suècia.

A *Alemanya* (WOSM i WAGGGS) hi ha quatre associacions: dues catòliques, de les quals la membre de WOSM és coeducativa i la membre de WAGGGS és només de noies; una d'oberta ("inter-denominational") SAGNO¹³⁹; i una protestant SAGNO.

A *Burkina Faso* (WOSM), hi ha dues associacions: una laica i una catòlica.

Al *Chad* (WOSM), hi ha dues associacions: una laica i una catòlica.

A *Costa d'Ivori* (WOSM i WAGGGS) hi ha sis associacions: dues laiques, dues unionistes i dues catòliques, respectivament de WOSM i de WAGGGS.

¹³⁸ Pròpiament, Canadà no és una federació, sinó una associació oberta anglòfona (Scouts of Canada) a la qual hi està associada Scouts du Canadà, entitat francòfona i catòlica.

¹³⁹ Com he indicat, "SAGNO" (Scout and Guide National Organization) significa membre alhora de WOSM i de WAGGGS.

A França (WOSM i WAGGGS) hi ha cinc associacions, totes elles SAGNO: una laica, una protestant/unionista, una catòlica¹⁴⁰, una jueva i una musulmana.

A Gabon (WOSM) hi ha tres associacions: una laica, una catòlica i una unionista.

A Irlanda (WAGGGS) hi ha dues associacions: una d'oberta i una de catòlica (les dues existents de WOSM es van fusionar el 2004).

A Itàlia (WOSM i WAGGGS) hi ha dues associacions, ambdues SAGNO: una d'oberta i una de catòlica.

Al Líban (WOSM) existeixen més de quinze associacions o grups aplegats en una única federació, però no he trobat cap document públic en llengua no-àrab que expliciti quines són.

A Luxemburg (WOSM i WAGGGS) hi ha tres associacions: una d'oberta membre de WOSM, una de catòlica SAGNO, i una d'oberta membre de WAGGGS.

A Madagascar (WOSM i WAGGGS) hi ha quatre associacions: una catòlica membre de WOSM, una pluriconfessional SAGNO, una unionista SAGNO, i una oberta membre de WAGGGS.

A Noruega (WOSM i WAGGGS) hi ha dues associacions, ambdues SAGNO: una de pluriconfessional, i una vinculada a les organitzacions cristianes YMCA i YWCA.

A Portugal (WOSM) hi ha dues associacions: una d'oberta i una de catòlica.

A Senegal (WOSM) hi ha dues associacions: una de laica i una de catòlica, aquesta darrera confederada amb l'associació de WAGGGS¹⁴¹.

A Suècia (WOSM i WAGGGS) hi ha cinc associacions, totes SAGNO: una d'oberta, una vinculada a l'organització religiosa Mission Covenant Youth, una vinculada a les organitzacions cristianes YMCA i YWCA, una vinculada a la Salvation Army, i una vinculada al moviment Temperance –contra el consum d'alcohol.

b) Països amb federacions pel factor cultural o pel doble factor religiós i cultural

Avui, a només sis organitzacions estatals reconegudes hi ha associacions escoltes diferents en base a elements "culturals": són Bèlgica, Bòsnia-Herzegovina, Canadà, Dinamarca, l'Estat espanyol i Israel. Cinc d'elles també apleguen associacions vinculades a alguna confessió religiosa, i en tres casos existeix a més l'ambigu estatus d'*associat* de WOSM: l'associació francòfona canadenca, l'associació de les illes Feroe i la federació catalana. L'estatus d'*associat*, que només es dona a WOSM, és definit en cadascun dels casos pel conveni d'associació corresponent entre l'entitat autònoma i l'organització membre, però en els tres casos existents té com a objectiu donar un reconeixement i una autonomia de funcionament sense que suposi obrir el camí del ple reconeixement.

La federació escolta de Bòsnia-Herzegovina és l'única organització membre (WOSM) que és una federació exclusivament per qüestions culturals-territorials. Va

¹⁴⁰ L'associació catòlica Scouts et Guides de France, la més gran de França, és el resultat de la fusió el 2004 de les dues associacions catòliques membres de WOSM i de WAGGGS. En aquest cas, i degut a la política mundial de no acceptar noves SAGNO, la nova associació paga quota dels nois i noies a WOSM i de les noies a WAGGGS.

¹⁴¹ En el cas de Senegal, que conec per experiència personal, l'associació laica en realitat acull la gran majoria musulmana que no es sent identificada amb el catolicisme; es pot donar doncs la paradoxa que en països africans de majoria musulmana l'exportació del model "laic/catòlic" francès hagi esdevingut molt diferent de com és a l'antiga metròpoli

ser reconeguda el 1999 i aplega dues associacions, corresponent a les dues repúbliques que composen l'Estat de Bòsnia-Herzegovina.

A *Bèlgica* (WOSM i WAGGGS) hi ha una federació de cinc associacions que combinen el factor cultural i el religiós: una catòlica francòfona membre de WOSM, una catòlica francòfona membre de WAGGGS, una pluralista francòfona SAGNO, una catòlica flamenca SAGNO i una oberta flamenca SAGNO¹⁴².

A *Canadà* (WOSM), els francòfons catòlics Scouts du Canada tenen un conveni d'associació amb l'organització anglòfona titular de WOSM Scouts of Canada.

A *Dinamarca* (WOSM i WAGGGS) hi ha una federació de cinc associacions: una pluralista SAGNO, una baptista SAGNO, una vinculada a l'organització cristiana YMCA membre de WOSM, una només de noies membre de WAGGGS, i una específica de Grenlàndia que és SAGNO; a més, existeix l'organització escolta de les Illes Feroe, que té l'estatus d'associada a la federació danesa.

A l'*Estat espanyol* (WOSM i WAGGGS), hi ha una federació de WOSM que aplega una associació pluriconfessional i una de catòlica; existeix una organització catalana, que té l'estatus d'associada a la federació espanyola, i que al seu torn és una federació SAGNO de tres associacions: una laica, una catòlica vinculada a la catòlica espanyola, i una pluriconfessional vinculada a la pluriconfessional espanyola. Pel que fa a WAGGGS, l'organització catalana forma un "comitè d'enllaç" federatiu amb l'organització espanyola, que és pluriconfessional.

Finalment, la federació escolta d'*Israel* aplega cinc associacions religioses i dues religioses-culturals¹⁴³: els escoltes hebreus, els escoltes drusos [*druze*], els escoltes catòlics, els escoltes ortodoxos, els escoltes àrabs –vinculats a la confessió musulmana– i els escoltes vinculats a l'escola àrab.

2.6. Les organitzacions mundials i la pertinença global

L'escoltisme mundial pren forma en les dues organitzacions internacionals, WOSM i WAGGGS, que apleguen respectivament 155 i 144 associacions nacionals, d'entre les quals 34 pertanyen conjuntament a les dues organitzacions: són les anomenades Scout and Guide National Organizations (SAGNO)¹⁴⁴. Ambdues organitzacions mundials s'estructuren similarment en tres cossos: la Conferència, el Comitè i el Buró. Addicionalment, estan organitzades territorialment en *regions*, que emulen l'estructura mundial. Cal remarcar, com ja he indicat, que a WAGGGS només les dones¹⁴⁵ tenen dret a vot i a ser electes en la Conferència i en els comitès –mundial i regionals–, en base a la seva política de donar total preponderància al rol de la dona. L'anglès i el francès són les llengües oficials de treball de les dues organitzacions mundials a les quals, en el cas de WAGGGS, s'hi suma l'espanyol. Des del 1990, a més, a les conferències mundials de WOSM també

¹⁴² En el moment d'escriure aquesta afirmació, juliol de 2006, hi ha un procés de fusió entre les associacions flamenques d'escoltisme confessional i d'escoltisme obert.

¹⁴³ Hebrew Boy and Girl Scout Association; Arab School Boy and Girl Scouts; Israel Druze Boy and Girl Scout Association; Israel Arab Boy and Girl Scouts; Israel Catholic Boy and Girl Scouts; Israel Greek Orthodox Boy and Girl Scouts.

¹⁴⁴ WOSM Website: "National Scout Organisations". [Consulta: 16 de juny de 2007]
http://www.scout.org/es/around_the_world/countries/national_scout_organisations

¹⁴⁵ "WAGGGS Statement", World Board, WAGGGS, gener de 1998, on es remarca que malgrat existir membres masculins a WAGGGS només les dones «would be able to hold WAGGGS offices».

hi ha l'espanyol l'àrab com a llengües de treball amb sistema de traducció, a les quals més endavant s'hi ha afegit el rus¹⁴⁶.

La *Conferència Mundial* és l'òrgan de govern de l'organització. Està formada per totes les organitzacions membres nacionals, amb el mateix nombre de vots cadascuna¹⁴⁷. Es reuneix cada tres anys, i entre les seves atribucions estan determinar la política i els estàndards de l'organització mundial i les normes de funcionament, escollir els càrrecs electes del Comitè Mundial i aprovar l'entrada o l'expulsió d'organitzacions membres nacionals. El lloc on es reuneix la Conferència Mundial l'escull la pròpia conferència d'entre les candidatures presentades.

El *Comitè Mundial*¹⁴⁸ és l'òrgan executiu de l'organització i actua en nom de la Conferència Mundial quan aquesta no està reunida. Està format per dotze persones electes per la Conferència Mundial, el secretari general (WOSM) o cap executiva (WAGGGS), el tresorer/a i els presidents/es dels Comitès Regionals. Mentre que en el cas de WOSM només tenen vot els dotze membres electes i el secretari general, en el cas de WAGGGS només tenen vot les dotze membres electes i les presidentes regionals. A més d'implementar les polítiques aprovades per la Conferència Mundial, té capacitat de proposar el reconeixement d'una associació nacional de suspendre-la i també la capacitat d'aprovar les constitucions de les associacions i la seva modificació. Un Comitè de Constitucions nomenat pel propi Comitè Mundial l'assisteix en la matèria de legalitat escolta.

D'entre les persones electes –que originàriament han de pertànyer a una organització nacional membre, que és qui les ha hagut de proposar–, s'escull un president/a i dos vicepresidents/es del Comitè. Constitucionalment, un cop electes les persones deixen de representar qui les ha candidatat i representen únicament l'organització mundial. No hi ha cap quota de cap tipus: ni territorial, ni –en el cas de WOSM– de gènere. Tot i així, tradicionalment la presència de persones WASP (White Anglo-Saxon Protestants) al màxim òrgan executiu ha estat extremadament més alta que el percentatge que representen a la Conferència Mundial que les elegeix¹⁴⁹.

El *Buró Mundial* és el secretariat permanent de l'organització, encapçalat pel secretari general (WOSM) o per la cap executiva (WAGGGS), que són els responsables dels respectius Burós davant dels Comitès, i que són nomenats pels propis comitès. L'estructura professional de les dues organitzacions mundials ha anat evolucionant amb els anys, i ha passat d'un model força *amateur* –fins l'any 1946 el càrrec de director del Buró Internacional d'Escoltisme no era remunerat¹⁵⁰–

¹⁴⁶ La resolució 21/90 ja demanava que la introducció de l'espanyol i l'àrab com a llengua de treball a la conferència mundial es mantingués (Resolutions, 33th World Scout Conference); dotze anys després, en el seu informe el 2002 a la Conferència Mundial d'Escoltisme, el secretari general de WOSM, Jacques Moreillon, plantejava que cal trobar els mitjans econòmics per a aconseguir que espanyol, àrab i rus fossin *també* llengües oficials de l'organització mundial (Secretary General Report, 36th World Scout Conference, 2002).

¹⁴⁷ A la Conferència Mundial d'Escoltisme (WOSM) cada organització nacional membre té sis vots (article 10, Constitució WOSM), i a la Conferència Mundial de WAGGGS cada organització nacional membre té un vot (article 6, secció 3, Constitució WAGGGS).

¹⁴⁸ A WOSM, es diu *World Scout Committee*; a WAGGGS, *World Board*.

¹⁴⁹ NAGY, 1985: 139.

¹⁵⁰ NAGY, 1985: 113.

a un model comparable a una empresa internacional¹⁵¹. De fet, el pressupost anual de WAGGGS el 2006 era de 5 milions de lliures esterlines, dels quals un 33% provenien de quotes d'associats i un 23% dels serveis dels centres mundials. En el cas de WOSM, l'any 2004 el pressupost era d'11,5 milions de francs suïssos (aprox. 4,8 milions de lliures esterlines), dels quals un 50% provenien de quotes d'associats. Els altres ingressos d'ambdues organitzacions són donacions i ajuts (27% i 21% respectivament) i ajuts de les respectives estructures externes de suport econòmic: la World Scout Foundation (15%), pel que fa a WOSM, i de la Olave Baden-Powell Society (5%), pel que fa a WAGGGS.

El càrrec de secretari general va ser introduït a WOSM l'any 1968, com a evolució amb més contingut polític –dret a vot al Comitè Mundial– que l'antic càrrec de director del Buró. En el cas de WAGGGS, el canvi de nom de *directora del Buró* a *cap executiva* (*Chief Executive*) s'ha dut a terme el 2005, per donar-li més pes de direcció estratègica però mantenint-la sense capacitat decisiva formal en els processos de presa de decisió del Comitè Mundial –on, a diferència del secretari general de WOSM, la cap executiva de WAGGGS no té dret a vot.

L'organització mundial es descentralitza en forma de *regions* continentals¹⁵², que no són òrgans autònoms i constitutius sinó que depenen de l'estructura mundial¹⁵³. Així, malgrat que les regions adopten a escala l'estructura mundial –una conferència, un comitè electe¹⁵⁴ i un buró–, la seva capacitat normativa es supedita constitucionalment a les normes i acords mundials¹⁵⁵ i el seu buró és part descentralitzada del Buró Mundial¹⁵⁶. Cal dir, a més, que WOSM, a banda de la seu del Buró Mundial a Ginebra, té oficines regionals a cada regió; a WAGGGS, en canvi, per limitacions pressupostàries, les executives regionals treballen a la seu del Buró Mundial a Londres, amb l'excepció de la regió Europea, que té la seu a Brussel·les des del frustrat intent a mitjans dels anys 90 de crear una regió conjunta de WAGGGS i WOSM.

Quan es fa referència a les regions es pot veure el major temor de l'organització mundial: la por al trencament de la unitat del moviment. En efecte, una organització mundial amb una diversitat interna tan gran té una tendència

¹⁵¹ "World Scout Committee Triennial Report, 2002-2005", World Scout Bureau, 2005. "Report & Financial Statements for the year ended 31 December 2006", World Board, WAGGGS, 2007. A l'estudi Beresford es detallava que, per al curs 1998/99, el pressupost aproximat en lliures esterlines britàniques era de prop de £2 milions en el cas de WAGGGS i prop de £3 milions en el cas de WOSM, dels quals els ingressos per quotes d'associats eren £1,3 milions (65%) a WAGGGS i £2 milions (66%) a WOSM. ("Fact-finding Study (WOSM/WAGGGS)", document presentat per John Beresford, president del Comitè de Constitucions de WOSM, al World Scout Committee, 7 d'octubre de 2000, pp. 20-22).

¹⁵² Són la regió Interamericana/Hemisferi Oest (1946), la regió Àsia-Pacífic (1956), la regió Àrab (1956), la regió Europea (1961), la regió Africana (1967) i, només en el cas de WOSM, des de 1996 també la regió Euroasiàtica (antiga URSS). Entre parèntesi, any de fundació de les regions a WOSM.

¹⁵³ En el cas de WOSM, la pertinença d'una organització escolta nacional a la regió corresponent és voluntària (WOSM, 1983: art. XIX.1)

¹⁵⁴ Les presidents dels comitès regionals de WAGGGS són membres amb dret a vot del Comitè Mundial; els presidents dels comitès regionals de WOSM assisteixen amb caràcter consultiu (i, per tant, sense dret a vot) a les reunions del Comitè Mundial d'Escoltisme.

¹⁵⁵ Tant la Constitució de WOSM (art. XXI) com la de WAGGGS (art. IX secció 4, estableixen que les normes (Constitució i Estatuts) de les regions han de ser aprovades pel Comitè Mundial, i que en cas de conflicte entre les normes regionals i les mundials, les mundials prevalen.

¹⁵⁶ Els directors regionals són empleats del Buró Mundial, que és qui els nomena en consulta amb els comitès regionals respectivament (WOSM, 1983: article XIX.2 c)).

permanent a la desunió, en especial pels dos factors que justifiquen, dins de cada Estat, l'existència de federacions escoltes: el factor cultural i el factor religiós. Si l'organització mundial donés a les regions un pes superior, augmentaria la legitimitat d'aquestes per a imposar la pròpia visió cultural de com ha de ser l'escoltisme i com s'ha d'organitzar, el que podria derivar en una tendència a passar d'un sol moviment mundial descentralitzat territorialment, a una federació de moviments regionals gelosos de la seva identitat que poguessin arribar a posar les seves particularitats per sobre de la pertinença mundial comuna.

A més de la seva estructuració a nivell internacional, una característica diferencial de l'escoltisme mundial és que hi pertanyen tant les associacions nacionals com les persones que en són membres, és a dir, la pertinença és doble: individual i institucional. Les organitzacions nacionals hi pertanyen en tant que són els subjectes legals acceptats per la conferència mundial, responsables del compliment dels principis del moviment; i les persones que formen part de les organitzacions nacionals pertanyen a l'escoltisme mundial en tant que han fet l'adhesió personal als principis del moviment. En paraules de Jacques Moreillon,

«*Individual membership is based on personal adherence to the Scout promise, Scout law and Scout principles. Of course, that individual membership has to go through the membership of that person ... of a recognised National Scout Organization, which is the only legal entity which can have institutional membership to WOSM*»¹⁵⁷.

Una lectura de la jurisprudència escolta indicaria una diferenciació legal en aquest sentit entre l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) i l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS). L'any 2000, el president del Comitè de Constitucions de WOSM va fer fa notar que a WOSM els membres són alhora les organitzacions escoltes nacionals i els individus que pertanyen a aquestes organitzacions¹⁵⁸, mentre que a WAGGGS, en canvi, s'ha dit explícitament que «it is the Member Organisation who is the member of WAGGGS, not the individual boy or girl»¹⁵⁹. Ara bé, si s'analitzen les Constitucions d'ambdues organitzacions, en els dos casos les referències a *Membership*¹⁶⁰ queden acotades a les organitzacions nacionals. Si bé és cert que la Constitució de WOSM diu que «[a]ll the members of the Scout Movement are required to adhere to a Scout Promise and Law (...)»¹⁶¹, també ho és que es refereix als membres del *moviment escolta*, no pas als *membres de l'organització mundial*. Al seu torn, la Constitució de WAGGGS també explicita com a condició de pertinença d'una organització nacional que disposi d'un mètode que inclogui «Commitment through the Promise and Law»¹⁶², «in wording approved by the World Board»¹⁶³.

¹⁵⁷ "Meaning and Relevance of the World Organization of the Scout Movement. Address by Dr. Jacques Moreillon, Secretary General of WOSM, to the Summit Meeting of the 20th Inter-American Scout Conference". Guadalajara, Mexico, 21 March 1998.

¹⁵⁸ «Membership of WOSM is both individual (in that each individual is required, *inter alia*, to make the personal commitment of the Promise in order to become a member of WOSM) and also corporate (in that WOSM recognises the National Scout Organisation as a whole, and through it its individual members)». "Fact-finding Study (WOSM/WAGGGS)", document presentat per John Beresford, president del Comitè de Constitucions de WOSM, al World Scout Committee, 7 d'octubre de 2000, pp. 9.

¹⁵⁹ WAGGGS World Circular 3003 (sobre la presència de nois en associacions de WAGGGS), abril 1998.

¹⁶⁰ Article V (Membership), Constitució de WOSM; Article V (Membership), Constitució de WAGGGS.

¹⁶¹ Article II.2 (Adherence to a Promise and Law), Constitució de WOSM

¹⁶² Article V.1 (Criteria of Membership) b) i, Constitució de WAGGGS.

¹⁶³ Article V.1 (Criteria of Membership) a), Constitució de WAGGGS.

Tot i la confusió aparent entre *moviment* i *organització*, doncs, en ambdós casos la pertinença constitucional a l'*organització mundial* només és titularitat de les *organitzacions nacionals*¹⁶⁴, si bé la pertinença d'individus al *moviment* –un subjecte organitzativament indeterminat– es fa, justament, a través de l'adhesió personal al sistema de valors (*Promise and Law*), una part fonamental del mètode compartida per WOSM i WAGGGS. Aquesta adhesió personal només es pot donar en el si d'una organització nacional, que és qui té la capacitat de formular el text de la llei i la promesa sota l'aprovació de l'organització mundial. Aquest és el sentit de la *dobla pertinença*: legalment, són les organitzacions nacionals els subjectes de drets; però la pertinença conscient de les *persones* a l'escoltisme mundial com a moviment és igualment un element diferencial des dels seus inicis.

3. RECONeixEMENT I PERTINENÇA

L'escoltisme mundial és un moviment d'abast global que, a més de principis i objectius, també comparteix normes autoestablertes i sistemes de presa de decisió. Tot i així, la seva dimensió i internacional i la gran diversitat cultural que engloba dificulten la diferenciació entre l'escoltisme mundial i els múltiples intents d'imitació existents, ja des del seu inici, que n'han adoptat l'estètica o part de les pràctiques per a beneficiar-se de la seva imatge pública. Aquests intents d'imitació, més enllà de beneficiar-se del prestigi de l'escoltisme, poden perjudicar-lo greument quan la seva qualitat és dubtosa o el seu perfil ideològic és discriminatori o contrari als principis del moviment. La delimitació de qui pertany i qui no a l'escoltisme mundial és el que permet considerar-lo un subjecte definit. En les dues organitzacions de l'escoltisme mundial, la pràctica d'aquesta delimitació s'ha anomenat "política de reconeixement".

3.1. La rellevància de la política de reconeixement

L'any 1923, la League of Nations va aprovar per unanimitat una resolució proposada pel delegat xilè instant els governs a establir facilitats especials als escoltes d'associacions reconegudes quan visitessin els països dels altres. En demanar-ho l'associació escolta austríaca al seu govern, «the Austrian Government had replied that they did not know what constituted a "recognised Association" within the meaning of the resolution»¹⁶⁵. Es va proposar, aleshores, d'enviar als governs de la *League* una llista de les associacions escoltes reconegudes pel Boy Scouts International Bureau.

El 22 de juliol de 1998, a la Bretanya, morien en un accident quatre adolescents i un guia de vaixell en una activitat que a ulls de la societat francesa era "escolta":

¹⁶⁴ L'afirmació feta per Bereford al seu informe és clarament una equiparació d'*organització* i *moviment*, i es reforça recolzant-se en una afirmació que WAGGGS havia fet en un moment en què es volia que la política d'admissió de nois correspongués a les associacions; el 2002, però, la Conferència Mundial de WAGGGS va establir acabar amb l'admissió de nois en les associacions que no en tinguessin.

¹⁶⁵ Report to the Secretary General: Report of the League representatives to the Third International Scout Conference, Copenhagen, August 1924, p. 5 i 10. Document núm. 38.191, arxiu de la Societat de Nacions, Ginebra.

havien mort quatre escoltes, en una activitat escolta dirigida per un "mossèn integrista", i el motiu de l'accident era la "falta deliberada de les obligacions de seguretat i de prudència"¹⁶⁶. Es tractava però d'un grup de la "no-reconeguda" Association Française des Scouts et Guides Catholiques, una associació membre de la tampoc no-reconeguda federació de l'Ordre Scout, constituïda per tretze grups pròxims dels entorns catòlics integristes, en ruptura amb Roma¹⁶⁷, i que no pertany ni a WOSM ni a WAGGGS. L'octubre del mateix any, un nen que viu a la localitat francesa de Fréjus, membre de l'associació Guides et Scouts d'Europe, rep per correu un catàleg de venda per correspondència d'una societat pròxima a l'ultradretà Front National, on s'ofereixen llibres i discs que inclouen cants de les SS nazis o els pensaments del capellà ultradretà excomulgat Lefebvre i de Jean-Marie Le Pen. Quan el pare del nen demana explicacions a l'associació "escolta", després d'adonar-se que l'estructura de les dades de l'etiqueta era idèntica, li diuen per telèfon que un membre de l'associació havia tramès les dades per error¹⁶⁸. L'associació Guides et Scouts d'Europe tampoc no pertany ni a WOSM ni a WAGGGS. En ocasió de l'accident a la Bretanya, l'associació catòlica francesa de WOSM, Scouts de France, va fer el següent comunicat:

«L'Association Française des Scouts et Guides Catholiques n'est pas reconnue par les instances nationales et mondiales du scoutisme et n'est pas agréée par le Ministère de la jeunesse et des sports. Cette association, comme une trentaine d'autres dans notre pays, use et abuse du terme "scout", non déposable en l'état, et en dévoie les valeurs fondamentales»¹⁶⁹.

En la mateixa línia, les cinc associacions que conformaven la federació Scoutisme Français, membre de WOSM i WAGGGS, van decidir elaborar una "Charte de Qualité du Scoutisme" per tal de garantir a la societat que els escoltes "reconeguts" no tenien problemes ni de seguretat ni de derives ideològiques extremistes. Més enllà de la lluita per la qualitat, però, havien perdut la lluita per la "marca": després de deu anys de processos judicials per utilització abusiva del terme "scout" i per "pratiques éducatives dangereuses pour les jeunes", l'associació ultradretana va guanyar als tribunals i es va batejar com a "Association Française des Scouts et Guides Catholiques"¹⁷⁰. Aquests exemples mostren el perquè de la importància del que s'ha anomenat la "política de reconeixement" de l'escoltisme mundial.

Tradicionalment, s'ha mantingut que l'escoltisme va néixer el 1907¹⁷¹, en el moment en què Robert Baden-Powell va fer un camp pilot a l'illa de Brownsea posant a la pràctica les seves propostes d'adaptar per als adolescents, amb finalitats educatives, les pràctiques d'exploració –*scouting*– que feien els soldats als dominis britànics. Si bé aquesta visió és consistent des de l'òptica de l'aplicació del que posteriorment serà el mètode escolta, en tant que l'agost de 1907 va ser el primer moment en què es va dur a la pràctica, no ho és si es refereix a l'escoltisme

¹⁶⁶ "Justice: Les trous de mémoire de l'abbé Cottard au procès de la noyade des scouts". Article publicat a *Le Monde*, 20 d'octubre de 1999.

¹⁶⁷ "Une association proche de l'extrême droite". Article publicat a *Le Monde*, 25 de juliol de 1998.

¹⁶⁸ "Les fichiers baladeurs des Guides et Scouts d'Europe. Le mouvement scout tente de remettre de l'ordre dans ses rangs". Article publicat a *Le Monde*, 25 d'abril de 1999.

¹⁶⁹ "Le mouvement scout tente de préserver son image". Article a *Le Monde*, 20 d'octubre de 1999.

¹⁷⁰ "Une association proche de l'extrême droite". Article publicat a *Le Monde*, 25 de juliol de 1998.

¹⁷¹ '100/2007: A Centenary of Scouting'. 2007 World Scout Task Force for the 100th Anniversary of Scouting. World Scout Bureau. WOSM: 2004.

com a moviment educatiu mundial. La confusió que s'ha donat en el debat acadèmic, possiblement, és conseqüència de que no s'ha fet notar suficientment l'existència de dos punts d'inflexió fonamentals que van canviar la història del que era una simple proposta metodològica: el 1909 i el 1920.

El primer punt d'inflexió va ser l'establiment de la Boy Scouts Association britànica el 1909. Des que s'havia publicat *Scouting for Boys*, el 1908, la proposta de *scouting* llançada per Baden-Powell tenia un caràcter obert, explicitat al propi redactat, amb l'objectiu que fos assumida per qui volgués dur-la a terme¹⁷². En canvi, amb la creació de la Boy Scouts Association britànica el 1909 –i el mateix per a les girl guides el 1910– l'*scouting* va passar a ser una proposta organitzada, amb una institució legitimada, liderada per Baden-Powell i amb el reconeixement del rei com a *Patron*, junt amb un procediment per a establir els elements que delimitaran què és *scouting* i què no. La proposta havia deixat de ser un suggeriment metodològic de lliure adaptació per a esdevenir un producte del qual el seu inventor, i l'associació que ell impulsava, en tenien l'exclusiva en el marc de l'Imperi britànic. Tot i així, la ràpida eclosió d'associacions que es consideraven escoltes en molts països que no eren d'influència britànica no va ser vist com una possible conseqüència, perquè la visió que es tenia era que les associacions escoltes eren subjectes independents en cada país.

Les visites que Baden-Powell feia a demanda dels diversos països per a parlar de l'*scouting* no tenien com a objectiu estructurar una organització supranacional. Però en canvi, l'experiència traumàtica de la I Guerra Mundial, l'ideal de la Lliga de Nacions i el compromís ideològic que Baden-Powell va assumir amb la idea de promoure la pau, van dur al segon punt d'inflexió: la creació del Boy Scouts International Bureau el 1920, seguida de la Conferència constituent el 1922. Fins aleshores, l'*scouting* era legalment una organització britànica, les pràctiques, imatge i nom de la qual havien estat adoptades en diversos països des d'òptiques molt diferents. A partir de 1920, però, i amb el lideratge entusiasta de Baden-Powell i de l'escoltisme britànic, es va establir en forma d'organització una única autoritat mundial sobre els fonaments de l'escoltisme, que deixen de ser qüestió d'opinió o d'interpretació en cadascun dels països.

És des d'aleshores que totes les associacions que van fundar l'organització internacional van acceptar sotmetre's a una sola autoritat en matèria d'escoltisme, això és, a una legislació internacional de la qual elles mateixes en són legisladores. La nova organització mundial, a través de la deliberació conjunta i d'un sistema de garanties, podrà establir per exemple que l'escoltisme no és militarista, podrà acordar que cap associació escolta pot posar la lleialtat nacional per sobre de la germanor mundial, podrà marcar límits ideològics i organitzatius que no podran traspasar tant les noves associacions candidates com les que ja en són membres. Igualment, podrà "reconeixer" com a noves associacions les que compleixin les condicions comunes establertes, que passaran a esdevenir-ne membres, i podrà també retirar el reconeixement a les associacions que les incompleixin. Des de 1920, doncs, l'escoltisme esdevé un moviment mundial integral, el que significa

¹⁷² BADEN-POWELL, [1908] 2004: 5.

que els agrupaments a nivell local, les associacions a nivell nacional i la pròpia organització a escala global formen un tot.

L'equivalència entre "pertinença" a l'organització mundial i "reconeixement" com a associació escolta no és tant una qüestió de "marca" com, sobretot, un element imprescindible per a garantir la coherència del projecte educatiu i associatiu de qualsevol entitat que vulgui esdevenir "escolta". Ja des dels inicis de l'escoltisme britànic, l'esforç per a evitar imitacions es centrava en la societat britànica, i no buscava en canvi exclusivitat en la presència pública internacional. Així, està documentat que Baden-Powell va estimular la creació fora de l'Imperi britànic d'associacions que practiquessin l'*scouting*, mitjançant viatges i conferències, tant abans com després de 1920¹⁷³. La preocupació era essencialment, com segueix sent avui, que sota el terme "scouting" es duguin a terme pràctiques contràries als principis del propi escoltisme: nacionalisme excloent enlloc de compromís nacional amb visió cosmopolita, paramilitarisme enlloc d'educació del caràcter de l'individu, partidisme enlloc de llibertat d'opinió, discriminació enlloc d'obertura, instrumentació enlloc d'independència, obligatorietat enlloc de voluntarietat. Jacques Moreillon ho resumia així:

«Confronted at national level with many individuals and groups that spontaneously call themselves Scouts, there would be no way of telling who is really a Scout and who is not if there was not a World "Organization" with the legal and moral authority to deliver (or not deliver) the Scout "label". But this coherence, this unity of purpose, principles and method, is not only a defensive, limiting factor: it is also a decisive factor of *synergy* and *dynamism*, a constructive force that strengthens the existing National Scout Organizations and permits the birth of new ones»¹⁷⁴.

De fet, la popularitat de l'escoltisme al primer quart de segle havia comportat que diversos moviments juvenils adoptessin molts dels seus elements estètics, inclosos moviments de règims feixistes i comunistes, com les *Hitler Jugend* alemanyes, els *Balillas* feixistes italians o els Pioners soviètics, amb l'afegit que en aquests règims l'escoltisme es va prohibir¹⁷⁵. A la qüestió estètica cal afegir-hi la dificultat lingüística. Tot i que en moltes llengües es va adoptar el terme anglès original *scout*, en diversos idiomes es van crear o adaptar termes sinònims més arrelats a la pròpia tradició, com "escolta" en català, "éclaireur" en francès, "pfadfinder" en alemany, "escoteiro" en portuguès o "spejder" en norueg i danès. Així doncs, estructurar un moviment d'abast mundial, fonamentat en uns mateixos principis però amb varietat d'imatge i de terminologia en cada país, i tractant d'impedir que la seva imatge sigui emprada per a finalitats distintes als seus objectius, va requerir establir un sistema de reconeixement a través de la pertinença a l'organització mundial.

La inseparable doble dimensió nacional i global de l'escoltisme mundial, que respecta la diversitat de les realitats nacionals mantenint uns mínims comuns

¹⁷³ BADEN-POWELL, 1913: *Boy Scouts Beyond the Seas*. Londres: C Arthur Pearson Ltd.

¹⁷⁴ "Meaning and Relevance of the World Organization of the Scout Movement. Address by Dr. Jacques Moreillon, Secretary General of WOSM, to the Summit Meeting of the 20th Inter-American Scout Conference". Guadalajara, Mexico, 21 March 1998.

¹⁷⁵ Vegi's Capítol 2. L'escoltisme ha estat prohibit en els règims feixistes europeus i en tots els règims comunistes.

establerts de manera democràtica per a tothom, és una de les qüestions menys analitzades i en canvi més rellevants del moviment escolta. Essencialment, és rellevant perquè fonamenta el seu model de moviment que educa en la ciutadania combinant la clàssica idea republicana de la lleialtat al propi país amb la idea cosmopolita del sentiment de pertinença i compromís cap a la comunitat que formen el conjunt d'éssers humans. Aquesta combinació no tan sols és una condició constitucional que l'escoltisme mundial té establerta per a tots els seus membres, sinó que la pròpia vivència internacional que ofereix la seva gran xarxa és part de l'acció educativa que les associacions escoltes duen a terme per a assolir-ho. Això em porta a analitzar la qüestió del reconeixement internacional des d'una nova òptica. Si l'educació en la ciutadania escolta combina lleialtat nacional i consciència de pertinença global, i ho fa tant gràcies a l'establiment d'una organització mundial legitimada com de les experiències que la pròpia organització facilita, aleshores que una associació estigui "reconeguda" va molt més enllà d'una autorització d'emprar el terme. Per a una associació que es consideri escolta, estar "reconeguda" comporta passar a ser subjecte de drets i deures davant l'organització mundial, acceptar la seva autoritat compartida, sotmetre's a les regles del joc establertes i contribuir a renovar-les, i participar de les experiències internacionals que possibiliten la vivència de la pertinença global, enlloc de limitar-se a formular-les com una idea abstracta.

3.2. Com s'estableix la diferència entre què és escoltisme i què no ho és

L'escoltisme mundial és un moviment institucionalitzat amb principis i normes autoestablertes, però la popularitat tant del nom com del mètode ha fet que diversos moviments adoptin el nom d'escoltisme (scouting) sense formar-ne part. Històricament, d'això se n'ha dit "escoltisme no-reconegut". Però com exposaré més endavant, crec que aquesta és una expressió incorrecta, donat que implicaria que existeixen dues classes d'escoltisme: l'escoltisme "reconegut" i l'escoltisme "no-reconegut", una implicació que considero errònia. Sucintament, plantejo que només podem anomenar escoltisme a les pràctiques que es duen a terme complint les característiques essencials de l'escoltisme mundial i a través de la seva pertinença a les organitzacions WOSM i WAGGGS, en tant que com he indicat l'escoltisme mundial és un moviment institucionalitzat que es dota a si mateix de principis i normes de funcionament.

La pertinença i reconeixement internacionals són intrínsecs a la identitat escolta. L'escoltisme no demana tan sols estar d'acord amb uns principis i seguir un mètode, sinó també, justament per la seva combinació entre educació en la ciutadania, lleialtat al país i pertinença i compromís globals, reclama estar integrat en l'organització mundial que dóna sentit al triple eix d'actuació local, nacional i global del moviment. Sense la integració en l'organització mundial, la capacitat de reflexió, planificació i incidència des de l'escala supranacional a la local no és més que discursiva, i per tant, no contribueix adequadament a l'objectiu de l'escoltisme mundial com a moviment. L'escoltisme mundial no és una simple federació d'associacions nacionals que s'apleguen per a compartir experiències, sinó un moviment estructurat que delimita clarament els límits ideològics i organitzatius dels qui en formen part. És molt il·lustrativa aquesta afirmació de Robert Baden-

Powell a la Conferència Internacional de WAGGGS el 1928, on especifica el caràcter integral de l'organització mundial, contraposat a una aproximació federal:

«We must from the outset avoid making our International Conference a "Parliament" – that is, a meeting of *representatives* of different countries. If we allow the spirit of national interests to come in to conflict with our one interest "the girl" we are going to miss the essential spirit that should inspire us. The work of delegates [at the International Conference] is to bring their experiences from all parts of the world to bear upon and help the better training of *the girl*. It is not to watch the interests of their particular country as against those of other countries. Unless and until we are not assured of the right spirit it would be better that we should not attempt to start an International organization»¹⁷⁶.

El relat històric en cada país ha contribuït a la confusió entre escoltisme i els moviments que se n'anomenen sense ser-ho. Quan en un país es parla de l'"inici de l'escoltisme", no es diferencia el moment de la creació d'una associació del moment del seu reconeixement. La confusió té un origen lògic, donat que la pròpia creació de les organitzacions mundials va ser posterior a la creació de moltes de les associacions nacionals, que en van ser les fundadores. I així, les organitzacions de l'escoltisme mundial acostumen a indicar, conjuntament amb l'any de reconeixement de l'escoltisme d'un país, l'any en què va ser creat, implicant d'aquesta manera que l'existència d'una associació escolta és prèvia al seu reconeixement, una implicació que genera confusió.

L'exemple d'Alemanya és prou significatiu: abans de 1945, se sap que a Alemanya hi havia diversos moviments que s'anomenaven "scouts", i de fet el règim nazi els va il·legalitzar el 1933¹⁷⁷ amb l'exigència que s'integressin a les *Hitler Jugend*. Tot i així, el Boy Scouts International Bureau no va reconèixer cap d'aquestes organitzacions fins després de la II Guerra Mundial, degut tant a la seva atomització com al seu nacionalisme excloent. El cas d'Alemanya mostra la confusió que s'ha generat en molts casos en parlar del perfil ideològic de l'escoltisme. D'una banda, si no es coneix que des de 1920 l'escoltisme mundial té l'exclusivitat de determinar quines associacions compleixen els requisits comuns que permeten considera-les escoltes, no es pot diferenciar entre les associacions escoltes reconegudes –és a dir, aquelles que formen part constitucionalment de l'escoltisme mundial– i les associacions que adopten el nom d'*escoltisme* sense formar-ne part. I d'una altra, si no es fa aquesta diferenciació es pot caure en la confusió de valorar l'escoltisme en base a associacions que, tot i anomenar-se'n, no han format part de l'escoltisme mundial. Seguint amb el cas alemany, si algú analitza l'escoltisme a Alemanya i diu que abans de 1945 l'escoltisme tenia un discurs nacionalista excloent, hauríem de respondre que abans de 1945 no existia cap associació que es pugui considerar "escolta" en base als criteris internacionals.

Com he indicat, justament un dels problemes de l'anàlisi acadèmica de l'escoltisme és el nacionalisme metodològic, és a dir, la tendència a analitzar casos nacionals

¹⁷⁶ "Memorandum: By the Founder on the Report of the World Conference", datat el 19 de juliol de 1928, pàgina 4. Document annex al "Historical Report of the Conference which took place in Hungary, May 1928", signat per Katharine Furse, secretària de la Conferència, el 22 de juliol de 1928. Arxiu del World Bureau, WAGGGS.

¹⁷⁷ NAGY, 1985: 103.

sense tenir en compte l'existència d'una organització mundial que marca l'estàndard. En la pràctica totalitat de casos, aquesta anàlisi no diferencia escoltisme reconegut de moviments similars que adopten el nom, i tampoc remarquen la diferència constitucional que suposa el reconeixement internacional. De fet, l'amenaça de la imitació és present en l'escoltisme des del seu inici a Anglaterra. En el marc de l'Imperi britànic, el ràpid reconeixement institucional per part de la monarquia va esvair qualsevol dubte sobre l'exclusivitat de representativitat de l'*scouting*. Però l'eclosió internacional d'associacions autoanomenades "scout" entre 1909 i 1920 va obrir la porta a la devaluació de l'estàndard de qualitat que Baden-Powell buscava. Per posar un exemple, la primera activitat documentada a Catalunya sota el nom "scout" data de 1911, quan un excursionista anomenat Ramon Soler va organitzar unes activitats per a nois a Barcelona únicament imitant unes postals de la Boy Scouts Association britànica que reproduïen imatges de *scouts*¹⁷⁸.

L'element estètic va prendre des del primer moment un rol molt important. Amb la creació el 1920 del Boy Scouts International Bureau (que més endavant va esdevenir WOSM), seguit el 1928 de la World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS), s'institucionalitzava l'escoltisme mundial en dues organitzacions (masculina i femenina) i s'establien els tres grans eixos per a delimitar la diferència entre el que és l'escoltisme i el que no ho és: *a)* les característiques essencials (principis i definició); *b)* la promoció de la unitat; i *c)* la defensa de la marca i la propietat intel·lectual¹⁷⁹.

a) El primer eix, les *característiques essencials*, ha servit per a fonamentar ideològicament l'escoltisme. A l'apartat 1 d'aquest capítol ja he explicat el seu contingut, però val la pena esmentar que en les primeres conferències internacionals (1922 i 1924) es van establir les bases d'aquests límits. La més important és la resolució 14/24, que proclama els "principis de l'escoltisme":

«The Boy Scouts International Conference declares that the Boy Scout Movement is a movement of national, international and universal character, the object of which is to endow each separate nation and the whole world with a youth which is physically, morally and spiritually strong.

»It is *national*, in that it aims through national organisations, at endowing every nation with useful and healthy citizens.

»It is *international* in that it recognises no national barrier in the comradeship of the Scouts.

»It is *universal* in that it insists upon universal fraternity between all Scouts of every nation, class or creed.

»The Scout Movement has no tendency to weaken but, on the contrary, to strengthen individual religious belief. The Scout Law requires that a Scout shall truly and sincerely practice his religion, and the policy of the Movement forbids any kind of sectarian propaganda at mixed gatherings»¹⁸⁰.

¹⁷⁸ GABARRÓ, Marcel: "L'escoltisme a Catalunya (1912-1939)", p. 104; dins: *Barcelona d'excursió*. Ajuntament de Barcelona, 1999: 100-133.

¹⁷⁹ L'anàlisi d'aquests tres eixos està feta en base a les resolucions de les conferències mundials d'escoltisme, que es troben publicades. Tot i les demandes fetes al World Bureau de WAGGGS, per problemes d'arxiu no ha estat possible per a mi accedir a les resolucions aprovades per les conferències mundials de WAGGGS des dels seus inicis.

¹⁸⁰ WOSM, 1985: 3 (resolució 14/24, "Principles of Scouting").

D'aquesta manera, s'explicita la vocació d'educació de l'individu, de compromís nacional, d'inspiració internacional –sense barreres per qüestions nacionals–, i d'obertura pel que fa a origen, classe i creença, amb una referència explícita a la inspiració ecumènica antisectària. Addicionalment, la resolució 11/22 remarca que la pertinença ha de ser voluntària, i la 16/24 «re-asserts and emphasizes the non-military character of the Boy Scout Movement» i remarca que els seus objectius es dirigeixen a desenvolupar «a spirit of harmony and goodwill between individuals and between nations». D'altra banda, per exemple, s'aproven resolucions per demanant que a les trobades (*Jamborees*) no es facin competicions entre països per tal de no debilitar la fraternitat internacional, i també es prohibeix propaganda política en el marc de les activitats de l'escoltisme¹⁸¹. Des d'aquelles resolucions inicials, moltes resolucions han afinat en la definició de l'objectiu, els principis i el mètode del moviment escolta¹⁸², però abans de la reforma constitucional de 1977 que va establir els principis, tal com he exposat en l'apartat 2, en dues ocasions més va exposar els "principis" en forma de resolució. El 1957, una resolució exposava els

«fundamental principles of Scouting as founded by the former Chief Scout of the World, the late Lord Baden-Powell of Gilwell: 1. Duty to God; 2. Loyalty to one's own country; 3. Faith in world friendship and brotherhood; 4. Accepting, freely undertaking and practising the ideals set forth in the Scout law and Promise; 5. Independence of political influence; 6. Voluntary membership. 7. The unique system of training, based on the patrol system, activities in the open air and learning by doing; 8. Service to others»¹⁸³

I dotze anys després, el 1969, en el marc de la reforma constitucional promoguda per Nagy, recobrava l'èmfasi en el caràcter nacional, internacional i universal de la resolució 14/24 abans citada, però més important, remarcava que aquells elements havien de ser la base de la política de reconeixement, una política que estava en una altra dimensió que –per no dir que estava *sobre*– la capacitat de reconeixement legal dels poders públics de cada país:

«Therefore, the Conference reaffirms that the conditions for international recognition of any national scout organization (and its membership) are set forth in the Constitution of the Boy Scouts World Conference. Recognition does not represent intrusion into the field of politics, nor should it be considered by any government or official as affecting the sovereignty or diplomatic status of any country»¹⁸⁴.

El missatge era prou clar: la política de reconeixement de l'escoltisme és exclusiva de l'organització mundial, de manera objectiva i en base a les condicions –principis i definició– establerts, i no pas del reconeixement de les autoritats públiques. Aquest missatge s'ha d'entendre en un doble marc. D'una banda, a diferència de tots els països de règim socialista on l'escoltisme es va prohibir, a Polònia el govern va fer canviar en els principis de l'associació escolta polonesa la referència a Dieu

¹⁸¹ WOSM, 1985: 1 (res. 11/22, "Membership, Voluntary"), 5 (res. 16/24, "Policy, Non-Military"; res. 11/26, "Jamborees, Competitions"), 11 (15/33, "Political Propaganda"), 15 (res. 16/37, "Political Propaganda").

¹⁸² Resolucions 15/37 "Patriotism"; 16/49 "Membership, Voluntary"; 27/49 sobre llibertat dels pobles i nacions; 18/55 sobre l'aportació a la pau; 8/61 "Duty to God/Religion"; 8/65 "Training for citizenship, Community Service". WOSM: 1985.

¹⁸³ WOSM, 1985: 41 (res. 19/57, "Keynote Resolution").

¹⁸⁴ WOSM, 1985: 59 (res. 3/69, "Declaration of Principle").

per la referència al socialisme¹⁸⁵. L'organització mundial no ho va acceptar i va retirar el reconeixement a Polònia. D'altra banda, el procés de descolonització feia que molts dels nous Estats percebessin que la capacitat de reconeixement de les noves associacions escoltes d'aquells països havia de ser dels poders públics, i es va voler deixar clar que el reconeixement només podia venir de l'organització mundial.

b) La *promoció de la unitat* és el segon eix per a delimitar què és escoltisme i què no ho és. Ha consistit des de l'inici en intentar frenar la tendència atomitzadora en un moviment que aplega una enorme diversitat cultural, territorial i religiosa, i mantenir la política d'una sola organització per "país" –més endavant es redefinirà com a "Estat". La primera resolució en aquest sentit va ser la 12/22, que adoptant com a desitjable el model britànic d'una sola associació per país insistia en l'excepcionalitat que en un país n'hi hagués més d'una:

«The Conference decided that wherever possible, in the best interests of the boys of all nations, every reasonable effort be made for an amalgamation of the various associations in any one country and if this be impracticable, the various associations concerned arrange themselves for the selection of one International Commissioner to do business with the International Bureau»¹⁸⁶.

Inicialment, la preocupació per la unitat es fonamentava en casos com el de França, on existien diverses associacions d'una confessió determinada i una de laica. Amb els anys, la dificultat de gestió de la dimensió internacional de l'organització, aplegant una enorme diversitat cultural que abastava els cinc continents i que prenia una envergadura especial amb el procés de descolonització i la creació de nous Estats independents, va afegir el temor de disgregació regional al ja existent temor a la disgregació per factors religiosos. La preocupació per la tendència a la desunió va ser, justament, la raó de l'encàrrec ja citat que el 1965 va rebre el Graduate Institute of International Studies de Ginebra, del qual en va sortir el "Raport on World Scouting"¹⁸⁷ de Laszlo Nagy el 1967. Dos anys després, la Conferència adoptava una resolució que tornava a recuperar la mateixa visió:

«It directs the World Committee to ensure that any new country wishing to apply for membership of the Conference shall be encouraged and helped as necessary to establish a single, united national organization open to all boys»¹⁸⁸.

El redactat actual de les Constitucions de WOSM i WAGGGS¹⁸⁹ recullen aquesta mateixa visió, determinant la unitat dins de cada país i també entre les regions mundials.

c) El tercer i darrer eix per a diferenciar què és escoltisme i què no, està centrat en la *defensa de la marca i la propietat intel·lectual*. Ja a la Conferència Internacional d'Escoltisme de 1924, una resolució demanava les associacions «to prevent or combat any unauthorized use of Scout titles, uniforms, badges or insignia», per tal de garantir que només en poguessin fer ús les associacions

¹⁸⁵ "Note on the current situation in the Polish Scout Movement". Monthly Report of the Secretary General of WOSM, July 1989.

¹⁸⁶ WOSM, 1985: 1 (res. 12/22, "Unity").

¹⁸⁷ NAGY, 1967.

¹⁸⁸ WOSM, 1985: 61 (res. 4/69, "Unity of Scouting").

¹⁸⁹ WOSM, 1983: article V.2; WAGGGS, 1999: article V, section 4 b).

reconegudes –és a dir, membres–, una demanda en la qual també es va insistir a les conferències de 1931 i 1959¹⁹⁰. Per exemple, tal com explica Parsons en la seva recerca sobre l'escoltisme a les colònies britàniques d'Àfrica, el prestigi que proporcionaven els uniformes escoltes va generar que s'arribés a traficar amb ells en diversos països¹⁹¹. La política de l'organització mundial ha estat promoure que cada associació reconeguda registri en el corresponent país els drets de reproducció de l'emblema mundial. Igualment, diverses resolucions han regulat la gestió del copyright en la reproducció de publicacions escoltes d'altres països, i fins i tot en la traducció de documents de l'organització mundial per part d'associacions reconegudes en les llengües de cada país¹⁹². La rellevància d'aquest eix es troba en la necessitat d'impedir una confusió en la imatge pública entre l'escoltisme reconegut i les organitzacions que empenen el nom escolta sense estar-hi integrades ni compartir principis i elements definitoris.

En definitiva, doncs, la diferència entre el que és l'escoltisme i el que no ho és s'ha fonamentat en la combinació d'aquests tres eixos: l'eix dels principis i elements definitoris; l'eix de la promoció de la unitat; i l'eix de la defensa de la marca i la propietat intel·lectual. Malgrat això, la política de reconeixement ha passat al llarg de la història per problemàtiques tant de definició com d'execució, i aquestes problemàtiques avui encara estan pendents de ser resoltes si es vol clarificar l'escoltisme com a subjecte associatiu mundial.

3.3. Pràctiques i problemes de la política de reconeixement

La capacitat de concedir o retirar el reconeixement d'associació escolta¹⁹³ és, possiblement, la competència més important de les dues organitzacions de l'escoltisme mundial, WOSM i WAGGGS, en tant que és la pràctica que els permet assegurar la unitat i homogeneïtat de l'escoltisme mundial dins la seva diversitat. En l'apartat de trajectòria històrica ja he indicat l'error que ha suposat pretendre analitzar l'escoltisme mundial abans de 1920, degut a què fins aquella data no existeix un subjecte escolta internacional definit i analitzable. És només a partir de la creació del Boy Scouts International Bureau el 1920, seguit per la World Association of Girl Guides and Girl Scouts el 1928, que es pot parlar sense ambigüitat d'escoltisme mundial.

En crear-se les organitzacions de l'escoltisme mundial, van establir la capacitat de reconeixement combinant l'aplicació dels drets de propietat intel·lectual i el sistema democràtic de presa de decisions. D'una banda, perquè Robert Baden-Powell, la persona que va inventar i definir l'*scouting*, que va establir-ne els objectius i principis i que el va institucionalitzar en forma d'associació a Gran Bretanya, va ser

¹⁹⁰ WOSM, 1985: 3 (res. 12/24 "Protection of Uniform, etc."), 9 (res. 12/31 "Protection of Uniform, etc."), 43 (res. 7/59 "Legal Protection").

¹⁹¹ PARSONS, 2004: xi.

¹⁹² WOSM, 1985: resolucions 10/24, 11/35, 11/51, 23/63.

¹⁹³ Faig notar de nou que per al propòsit d'aquesta recerca la diferenciació terminològica que WOSM i WAGGGS fan dels termes 'scout' i 'girl guide/girl scout' no és rellevant, en tant que les dues organitzacions es reconeixen mútuament la legitimitat, van ser fundades per la mateixa persona en base als mateixos principis, contenen associacions membres que tenen la doble pertinença i tan sols segueixen com a organitzacions separades fonamentalment en base a la diferent visió sobre com implementar la promoció de la igualtat de gènere.

també qui va liderar tant la creació com el desenvolupament de les dues organitzacions mundials d'escoltisme¹⁹⁴, que sempre li van reconèixer la seva autoritat moral¹⁹⁵. I d'una altra, perquè aquestes organitzacions mundials, des del seu inici, van establir un sistema democràtic de presa de decisions que garantia que la definició del que era escoltisme –i també el que no era– fos fruit de la deliberació conjunta entre totes les associacions membres de l'organització mundial, i no pas, com podria haver estat, com a resultat de decisions arbitràries i poc transparents d'una elit autoinvestida.

Les organitzacions mundials WOSM i WAGGGS són, doncs, des de la seva creació els subjectes legitimats tant per a establir els estàndards que han de complir les organitzacions escoltes com per a reconèixer què és escoltisme i què no ho és. Aquest funcionament és diferent que el d'altres organitzacions de la societat civil a escala internacional. En alguns casos, com és el de moltes federacions d'associacions juvenils, la internacional és una federació d'entitats que coincideixen en una tipologia d'acció (educativa, cultural, estudiantil, etc.) i potser amb uns principis molt generals. En altres, com Amnesty International o Greenpeace, les entitats estatals funcionen com a franquícies que responen a les directrius marcades a nivell mundial. I fins i tot les internacionals que apleguen partits polítics només demanen a les formacions que en formen part que assumeixin un manifest fundacional, és a dir, que explicitin que estan d'acord amb els principis comuns.

L'escoltisme mundial demana més. Les constitucions d'ambdues organitzacions mundials, WOSM i WAGGGS, estableixen que només es pot reconèixer una organització per Estat, i que aquesta ha d'adherir-se a l'objectiu i principis de l'escoltisme mundial, ha d'adoptar el mètode en la seva totalitat, ha de tenir un text de la llei i la promesa aprovat per l'organització mundial, i ha d'estar oberta, sense discriminació, a totes les persones que vulguin assumir els principis del moviment. A més, l'organització estatal ha de ser independent, apartidista, autoregulada, i de caràcter voluntari. L'òrgan competent per a acceptar una nova organització com a membre és la Conferència Mundial, on tenen vot totes les organitzacions nacionals. El redactat constitucional de WOSM al respecte estableix el següent:

«Membership of a National Scout Organization in the World Organization requires: (a) Establishment of its legal entity and evidence of its national operation. (b) Adoption of and sustained adherence to the purpose, principles and method as laid down by Chapter I of this Constitution. (c) Enrolment to be open to all who agree to conform with the purpose, principles and method of the Movement. (d) Maintenance of the Organization as an independent, non-political, voluntary movement of probity and effectiveness. (e) Registration with the World Bureau. (f) Regular payment of its registration fees. (g) Notification to the World Bureau of any intended changes to its

¹⁹⁴ Un clar exemple és el ja citat "Memorandum: By the Founder on the Report of the World Conference", de 1928, dirigit a l'equip que estava impulsant la institucionalització de WAGGGS.

¹⁹⁵ L'autoritat moral de Baden-Powell, i fins i tot el títol de "cap escolta mundial" que havia rebut per aclamació al Jamboree de Londres el 1920, van ser democràticament establerts pel nou òrgan en la següent Conferència Internacional, la primera en què es van adoptar resolucions (París, 1922). La resolució (3/22) estableix que «The Conference re-affirms its recognition of Sir Robert Baden-Powell as the Chief Scout of the World and asserts its belief that the ideals as set forth in *Scouting for Boys* are so fundamentals as to transcend the limit of race and country. They place on record their appreciation of the immense obligation under which the world lies for the system which his genius has evolved and the distribution of that system to all nations to which his personality has materially contributed». WOSM, 1985: 1.

National Scout Constitution relating to matters covered by Chapters I, II and III of this Constitution, before these are finally ratified. (h) Submission of an annual report to the World Bureau»¹⁹⁶.

Pel que fa a WAGGGS, la seva constitució diu el següent:

«A Member of the World Association shall be a National Organization which: (a) adheres to the Fundamental Principles and has a Promise and Law, in wording approved by the World Board, which embodies the essential elements of the Original Promise and Law; (b) adopts the method of the Girl Guide/Girl Scout Movement (...).(c) Has a membership which is: *i.* voluntary; *ii.* open to all girls and young women without distinction of creed, race, nationality, or any other circumstance; (d) is self-governing, with freedom to formulate its policy and put it into practice; (e) is independent of any political organization and any political party»¹⁹⁷.

Adicionalment, ambdues organitzacions mundials compten amb un Comitè de Constitucions, els membres del qual són nomenats pel respectiu Comitè Mundial, que assessora en temàtiques relacionades amb la constitucionalitat dels marcs legals de les organitzacions membres i també amb l'adequació del seu redactat de la *lleï* i *promesa* als principis constitucionalitzats del moviment.

La complexitat de la política de reconeixement ha comportat al llarg dels anys dificultats tant en la definició com en la implementació. De fet, una part important del "Report on World Scouting" de 1967, dirigit per Laszlo Nagy, es centra justament en la "policy of recognition"¹⁹⁸, criticant que «it is not always applied with the same rigour». L'estudi afirma que la política en matèria de reconeixement establerta a la Constitució de WOSM havia estat «slightly overridden by the evolution of the movement», que el redactat havia esdevingut incomplet, insuficient o poc clarament definit, i que no sempre s'havia dut a la pràctica. Igualment, exposava que el Buró Mundial havia elaborat un document¹⁹⁹ per a indicar com aplicar l'article corresponent de la Constitució, tot i que encara era «vague in some essential points»²⁰⁰. Adicionalment, feia notar que que ni les demandes d'admissió ni les baixes (*resignments*) eren normalment iniciativa de l'organització mundial, pel que a banda de les expulsions (*exclusions*), quan excepcionalment es donaven, la política de reconeixement era més una reacció que no pas una acció²⁰¹. Cal tenir en compte que no va ser fins deu anys després, el 1977, que WOSM va modificar el redactat constitucional dels principis de l'escoltisme per tal d'aportar claredat en la definició i en els límits de la seva adaptació en cada país, un element fonamental per a poder delimitar què es podia considerar escoltisme i què no.

Malgrat això, la política de reconeixement, començant pel seu propi nom, ha seguit sent un taló d'Aquil·les en l'escoltisme mundial. Les dues organitzacions no han desenvolupat amb claredat una argumentació sobre el lligam entre la pertinença democràtica, el reconeixement i la possibilitat de generar canvi des de dins, i això

¹⁹⁶ WOSM, 1983: article V.3.

¹⁹⁷ WAGGGS, 1999: article V, section 1.

¹⁹⁸ NAGY, 1967: 42-50 (dins l'apartat II: "Problems concerning the unity of the movement").

¹⁹⁹ "Summary of Procedure as to Recognition and Registration of National Scout Organizations applying for Admission to the Boy Scouts World Conference". NAGY, 1967, Appendix H: 189-190.

²⁰⁰ NAGY, 1967: 42.

²⁰¹ NAGY, 1967: 41.

ha dut en especial en els darrers quinze anys, a l'estructuració d'organitzacions que s'autoanomenen escoltes sense ser membres de l'escoltisme mundial. L'informe de Nagy, sense fer-ne una classificació precisa, ja recollia els que crec que són els tres principals elements que es troben en la base de la majoria d'escissions i que paradoxalment, al mateix temps, han estat clau en el creixement de l'escoltisme mundial.

El primer element és la interacció de l'escoltisme amb altres organitzacions que li donen suport perquè suposadament coincideixen amb el seu propòsit, i en especial en el cas de les esglésies i confessions religioses: el tractaré . El segon és el factor cultural, és a dir, la identificació de l'organització amb un col·lectiu nacional o territorial determinat, que a voltes difereix de l'oficialment reconegut. I el tercer element és la dissidència sobre la interpretació que en cada moment es fa de les característiques diferencials de la proposta associativa, és a dir, quin grau de fidelitat es manté respecte el model associatiu original. Cal fer notar que les dues principals organitzacions internacionals que empren el nom "escoltisme" sense pertànyer a l'escoltisme mundial, *Scouts d'Europe* i *World Federation of Independent Scouts*, són conseqüència l'una de la interacció amb l'Església catòlica, i l'altra del conflicte sobre la cultura associativa en les associacions de diversos països.

Com he esmentat en l'apartat sobre l'estructura, la política oficial de WAGGGS i WOSM és tan sols reconèixer una "associació" membre per país²⁰². En el cas excepcional que en un país hi hagi més d'una associació, s'ha de crear una "federació"²⁰³, que esdevé l'"organització nacional" reconeguda. El terme *organització nacional* abasta, doncs, associacions i federacions. Només els factors "religiós" i "cultural" justifiquen que en un mateix Estat hi hagi més d'una associació, el que significa que el tercer factor que desenvoluparé, el conflicte sobre la visió associativa, és l'únic dels tres que mai ha estat reconegut per les organitzacions com a fonament de la divisió de l'escoltisme en un país. Mentre la visió associativa estigui dins els límits acordats a nivell mundial, s'avalua la visió majoritària presa en cada cas.

3.4. Primer factor: Les confessions religioses. El cas dels *Scouts d'Europe*

L'adopció de l'escoltisme per altres organitzacions, entre les quals les religioses, ja apareix en la primera edició de *Scouting for Boys* el 1908. En la introducció, dirigida als "instructors", diu que «the [scout] system is applicable to existing organisations such as schools, boy's brigades, cadet corps, etc., or can supply a simple organisation of its own where these do not exist»²⁰⁴. La creació de la Boy Scouts Association britànica, però, va fer prevaldre el segon supòsit, "[to] supply a simple organisation of its own", i va fer que les organitzacions que volguessin aplicar el mètode escolta estiguessin sotmeses a les decisions que sobre aquest mètode prenguéssin l'associació escolta. Aquesta diferenciació és molt rellevant. Si s'hagués mantingut el model en què un llibre inspira un mètode anomenat escoltisme però

²⁰² WOSM, 1983: art. V.2; WAGGGS, 1999: art. V section 4 b).

²⁰³ WOSM, 1983: art. V.2; WAGGGS, 1999: art. V section 4 d).

²⁰⁴ BADEN-POWELL, 2004 [1908]: 5.

cada grup o organització té total llibertat en la seva aplicació, no podríem parlar de l'escoltisme com un subjecte organitzatiu definit, sinó d'un mètode educatiu més o menys definit, com ho és la pedagogia activa. En canvi, la creació d'una organització legitimada per a marcar els estàndards, primer a nivell britànic (1909) i després a nivell mundial (1920), va obligar a les organitzacions que volien emprar el mètode escolta a fer-ho sotmetent-se a les directrius metodològiques i ideològiques de l'organització escolta corresponent.

Cal dir, però, que hi ha una excepció: l'associació nord-americana de WOSM, Boy Scouts of America, que és la única organització que té, ja des dels seus inicis, un sistema en què les entitats *sponsor* són responsables de gran part de la implementació del programa, inclosa la selecció dels educadors. Seguint Kunz (1967), defineixo aquest model de patrocini (*sponsorship*) en l'escoltisme com un cas especial de relacions interorganitzatives on l'organització patrocinada utilitza altres organitzacions per a implementar el seu propi programa a nivell de base²⁰⁵. Analitzaré les conseqüències negatives que té aquest model en parlar de la incoherència de les pràctiques al capítol 5.

Tot i que l'escoltisme va optar pel model d'organitzar-se en una associació pròpia, tant a l'Anglaterra del 1909 com a nivell mundial el 1920 –amb l'única excepció dels Estats Units–, des dels seus inicis va buscar igualment la cooperació d'institucions ciutadanes, associacions, parròquies o escoles en la promoció del moviment, i ha estat aquest model el que li ha donat més força. El model es basa en generar una simbiosi, en tant que part dels principis de la institució col·laboradora s'implementen a través dels principis del moviment escolta. Generalment, però, sempre ha estat present el risc a intentar sobrepassar l'equilibri d'aquesta simbiosi, quan una parròquia vol emprar l'escoltisme com a eina de catequesi, o una església el vol emprar com a eina d'evangelització, posant aquesta funció per sobre dels principis del moviment escolta. La prevalència dels principis i característiques escoltes per sobre dels de les institucions que hi cooperen ha estat, i és encara, un dels principals àmbits de conflicte amb què es troba l'escoltisme mundial. I si bé també s'han donat casos en què una institució pública hagi volgut emprar-lo com a eina de transmissió de la ideologia del règim corresponent –un element que he analitzat a l'apartat de ciutadania global–, essencialment aquesta problemàtica s'ha donat i es dona en els casos de cooperació amb institucions religioses.

Originalment, el model britànic d'associació escolta creat el 1909 es basava en «the universal and ecumenical character of Scouting, which regarded all religions as means of satisfying the spiritual needs of youth»²⁰⁶, el que significa que una sola associació cobreix tot el ventall de creences, sense que cap església o confessió tingui preeminència en l'associació, amb la possibilitat que es creïn comitès interns d'una determinada confessió. Aquest model és l'adoptat per prop d'un 90% de les organitzacions membres de WOSM i de WAGGGS, i és el fonament organitzatiu del propi escoltisme mundial. Tot i així, la tendència a particularismes religiosos ha

²⁰⁵ KUNZ, 1969: 666.

²⁰⁶ NAGY, 1985, 100.

estat molt forta, en especial degut a la pressió externa de les esglésies, el que ha provocat l'existència d'associacions vinculades a una única religió. Els inicis es troben a França, on el desembre de 1905 s'havia aprovat la llei de separació de les esglésies i l'Estat²⁰⁷. L'any 1911, quan encara no existia una organització mundial d'escoltisme, es van crear els *Éclaireurs de France*, una associació explícitament laica a la promesa de la qual no hi havia cap referència a déu, que va adoptar el mètode *scout* britànic –la paraula *éclaireur* es considera avui en francès sinònim de *scout*. El mateix any, es van crear els *Éclaireurs Unionistes de France*, de confessió protestant, impulsats per un dirigent de les Unions Chrésiennes de Jeunes Gens, correspondents de la YMCA²⁰⁸. Així, és a França on es va donar alhora el naixement d'una associació explícitament laica –és a dir, en el marc de la qual no es duia a terme cap activitat religiosa, al contrari del que passava a l'associació britànica– i el d'una associació explícitament lligada a una església –contràriament, també, al cas britànic, que no depenia de cap altra institució.

Inicialment, l'església catòlica va ser reàcia a l'escoltisme, entre altres raons per ser un moviment d'origen anglosaxó que a més contenia elements que recordaven la massoneria: igual com els principis massons estableixen que cal creure en un ésser suprem, obeir les lleis de déu i dels homes i estendre caritat i amor fraternal, els principis de l'escoltisme establien que l'escolta havia de creure en déu, ser lleial al rei i ajudar sempre l'altra gent²⁰⁹. Malgrat això, als anys 20 el recol catòlic va deixar pas a l'adopció del model dels protestants francesos, i així, l'Església catòlica de Roma va començar a promoure la creació d'organitzacions "escoltes" catòliques separades, sota la responsabilitat directa dels bisbats. «Many considered this step as "spiritual imperialism" contrary to the universal basis of Scouting as well as dissidence or even an attempt to attract potential priests», diu Nagy²¹⁰. El primer cas fou l'Associazione Scouts Cattolici Italiani el 1916²¹¹, tot i que a Itàlia ja existia una associació oberta; i després van venir els Scouts de France (1920, als quals van seguir les Guides de France el 1923) i el Corpo Nacional de Escutas-Escutismo Católico Português (1923). Tot i que als anys 30 el Vaticà va reconèixer oficialment el valor educatiu de l'escoltisme, ho va fer mantenint el model d'associacions escoltes catòliques separades, un model que en el procés descolonitzador es va mantenir en diversos països francòfons i que es va seguir donant en diversos casos: Argentina, Xile i Uruguai durant els anys 60, o Benin i Guinea durant els 90. En tots ells, grups catòlics es van escindir de l'organització escolta reconeguda creant-ne una de nova²¹².

L'existència d'escoltisme laic i escoltisme confessional a França, en contraposició al model britànic d'un sol escoltisme aconfessional però d'inspiració religiosa, va ser el motiu que en formalitzar-se l'escoltisme mundial el 1920 s'acceptés l'existència de

²⁰⁷ La llei francesa de 1905 establia l'aconfessionalitat de l'Estat i la seva no competència en matèria de fe religiosa, una realitat que contrastava profundament amb la britànica, on el 1534, amb l'*Act of Supremacy* inspirada pel rei Enric VIII i proclamada pel Parlament, el monarca va esdevenir alhora el màxim responsable de l'Església a Anglaterra –"Governador Suprem", des de 1559.

²⁰⁸ KERGOMARD i FRANÇOIS, 1983, 34.

²⁰⁹ KERR, 1994. El mateix autor fa notar que no s'ha trobat cap documentació que provi una relació directa entre Robert Baden-Powell i la massoneria.

²¹⁰ NAGY, 1985, 100.

²¹¹ Vegi's PIERI, 2003, 19-20.

²¹² NAGY, 1967, 46; WOSM Secretari General Monthly Report, August/September 1996, 3-5.

federacions. Concretament, a la segona Conferència Internacional d'Escoltisme, reunida justament a París el 1922, un dels temes principals de discussió sobre el nou marc constitucional, per tal de fer de la Constitució una eina que evités la fragmentació i la dissidència, va ser si el reconeixement internacional s'havia de donar només a associacions soles, com era el cas britànic, o també a federacions d'associacions, com era el cas de França. Va ser també aleshores quan «all national Associations were recognized without any preconditions, as had been promised two years earlier in London. This meant that in some of the founder countries, secular Associations without any explicit reference to service to God were accepted»²¹³. Tot i així, a la Conferència següent es va aprovar la resolució ja citada sobre els Principis que incloïa una referència tranquil·litzadora per als qui veien tant en l'acceptació de l'escoltisme laic com en l'existència d'associacions no vinculades a cap religió l'inici d'una deriva agnòstica o atea, malgrat deixar clar que tampoc no hi havia espai per a la pugna entre religions:

«The Scout Movement has no tendency to weaken but, on the contrary, to strengthen individual religious belief. The Scout Law requires that a Scout shall truly and sincerely practise his religion, and the policy of the Movement forbids any kind of sectarian propaganda at mixed gatherings»²¹⁴.

Aquesta situació ha generat tensions en diversos moments de la història. Kergomard i François, en el seu llibre sobre l'escoltisme laic francès, expliquen com l'any 1949 es va intentar que la 12a Conferència Internacional d'Escoltisme exclogués les associacions que no incloïen referència a Déu o a la religió en la seva promesa²¹⁵. Tot i que aquest tema no consta al report oficial de la Conferència, apareix en un informe intern del delegat britànic a aquella conferència, còpia del qual que es guarda als arxius del World Scout Bureau. En ell, explica que l'associació holandesa va presentar un document en matèria d'escoltisme i religió, que va desencadenar una proposta de resolució que deia que

«Since the Scout promise is the basis of all our Scoutwork it is essential that all Associations registered as members of the Conference should accept the Scout Promise of Duty to God (or to my religion). Those Associations which do not accept this Scout principle cannot be regarded as members of our International Scout Movement»²¹⁶

Tot i que l'informe britànic no ho esmenta, Kergomard i François fan notar la pressió més forta venia de la delegació nord-americana. Segons afirmen, en aquell moment les associacions obertes en l'aspecte religiós eren essencialment de països europeus: Bèlgica, França, Luxemburg, Holanda i Itàlia, i «ils eurent pendant trois jours à résister à un attaque don't la délégation américaine était l'instrigatrice. Le chef de cette délégation, dans un entretien particulier, déclara que les Éclaireurs de

²¹³ NAGY, 1985, 94. «It was a question that remained highly controversial until 1977 when the Constitution was amended under which the *status quo* was more or less respected but strong emphasis was placed on the spiritual dimensions of Scout education».

²¹⁴ WOSM, 1985, 3 (res. 14/24); vegi's "From Conference to Conference", article del director del Boy Scouts International Bureau a *Jamboree: Journal of Boy Scouting*, Maig 1947 (vol. II): 147.

²¹⁵ KERGMARD and FRANÇOIS, 1983: 345-346.

²¹⁶ 'For information of the Committee of the Council for meeting of 28th September, 1949. Twelfth International Scout Conference. August 8-10, 1949, at Elvessaeter, Norway'. Informe signat per J.F. Colquhoun, Commissioner at Headquarters, el 8 de setembre 1949: pàgina 3. (Arxius del World Scout Bureau).

France étaient athées donc communistes»²¹⁷. Tot i que la postura del delegat francès, Pierre François, va ser que la seva associació no podria acceptar un mandat com el que es proposava, la votació va tirar endavant amb el resultat d'un empat a 72 vots. El president de la sessió, canadenc, va desempatar en contra de la resolució, però l'acord final va ser eliminar la resolució de l'acta i fer com si no hagués existit. Però certament va existir: com diu Colquhoun al seu informe, «At any rate, there is no doubt that the International Committee will watch the position of future applicants for membership most carefully»²¹⁸. I en efecte, així va ser: fins a data d'avui, no hi ha hagut ni un pas enrere en la visió oficial segons la qual escoltisme i creença són indisociables, malgrat que l'existència d'escoltisme laic deixa en evidència que la fórmula és obvia sense que l'escoltisme perdi la seva identitat.

Com he exposat a l'apartat anterior, dels més de setanta Estats membres de WOSM i/o de WAGGGS, només a vint hi ha federacions que inclouen associacions escoltes vinculades a una església o organització religiosa: Alemanya, Bèlgica, Burkina Faso, Canadà (l'associada francòfona *Scouts du Canada*), Chad, Costa d'Ivori, Dinamarca, Espanya i l'associada Federació catalana, França²¹⁹, Gabon, Irlanda, Israel, Itàlia, Liban, Luxemburg, Madagascar, Noruega, Portugal, Senegal i Suècia. Les federacions escoltes que contenen associacions vinculades a una confessió religiosa es concentren principalment a Europa i en països d'influència francòfona. A banda de les associacions vinculades a esglésies, hi ha altres casos excepcionals, com el de l'existència d'una associació escolta de la YMCA a Suècia, a Noruega i a Dinamarca. Val a dir, però, que en els països europeus de tradició catòlica on hi ha més d'una associació escolta, les associacions escoltes de confessió catòlica són generalment més nombroses que les obertes o les laiques, com és el cas de França, Itàlia, les dues comunitats de Bèlgica, Portugal, Espanya i Catalunya. En canvi, als països escandinaus l'associació oberta és la més nombrosa.

No hi ha estudis que mostrin fins a quin punt el model de federacions religioses és o no beneficiós per a l'escoltisme, tot i que sí que es pot dir en el cas de l'església catòlica que quan l'equilibri entre els interessos de l'església i els principis i característiques de l'escoltisme s'ha mantingut, aquestes associacions han estat més nombroses que les obertes o les laiques. Ara bé, en els països on només hi ha una associació escolta, aquesta ha aglutinat un major percentatge d'escoltes respecte el total de la població d'entre 5 i 19 anys, com ara als Estats Units (5,21% l'associació de WOSM i 4,65% la de WAGGGS), Tailàndia (6,85% l'associació de WOSM) o Gran Bretanya (4,27% l'associació de WAGGGS). Com he indicat a l'apartat anterior, la tendència de WOSM en els darrers quinze anys ha estat fer que les federacions siguin una excepció, frenant la creació de noves federacions i promovent la fusió d'associacions federades per tal de tornar al model d'una sola

²¹⁷ KERGMARD and FRANÇOIS, 1983: 346.

²¹⁸ 'For information of the Committee of the Council for meeting of 28th September, 1949. Twelfth International Scout Conference. August 8-10, 1949, at Elvesaeter, Norway'. Informe signat per J.F. Colquhoun, Commissioner at Headquarters, el 8 de setembre 1949: pàgina 4. (Arxius del World Scout Bureau).

²¹⁹ El 1990 la federació francesa va acceptar l'entrada de la nova associació Scouts Musulmans de France, que es sumava a les ja existents laica, protestant, catòlica i jueva. Va ser el darrer cas d'acceptació de creació d'una associació confessional nova a l'escoltisme mundial.

associació a cada país. Tot i així, en el seu informe de 1967 Nagy feia notar que, «contrary to the usually prevailing opinion, dissidence is not the speciality of the countries where the associations form a federation»²²⁰, sinó més aviat d'allà on hi ha associacions úniques. No presenta però un esquema complet comparatiu que permeti veure si aquesta afirmació pot estar relacionada amb el fet que la majoria de països tenen una única associació.

La tendència a la separació d'associacions catòliques que havia succeït en alguns països va amenaçar l'organització mundial quan el 1948 es va constituir la International Catholic Scouters Conference (ICSC), que aplegava associacions escoltes catòliques i les oficines catòliques d'associacions pluralistes. Per tal d'evitar que el trencament que s'havia donat en alguns països pogués passar a nivell mundial, i per preservar conseqüentment la unitat del moviment, l'any 1962, el mateix que el Vaticà aprovava els Estatuts i la Constitució de la ICSC, el Comitè Mundial d'Escoltisme (WOSM) va donar a la ICSC un estatus consultiu, així com posteriorment va fer amb òrgans similars d'altres confessions. Aquests *organismes* apleguen, en base a criteri religiós, associacions escoltes nacionals –és a dir, membres de l'escoltisme mundial– vinculades a una mateixa religió, sigui com a associació, sigui com a secretariat religiós dins una associació pluralista. Els organismes són la International Catholic Conference of Scouting (nom adoptat el 1975 per l'antiga ICSC)²²¹, la International Union of Muslim Scouts, i l'International Link of Orthodox Scouts, per part de WOSM, i la International Catholic Conference of Guides, per part de WAGGGS. Aquests organismes, que tenen *estatus consultiu* amb WOSM o amb WAGGGS, proveeixen les organitzacions escoltes confessionals d'un marc on compartir les creences que tenen en comú, tot i ser al mateix temps un element de distorsió de la unitat del moviment. L'atorgament de l'estatus consultiu a un organisme ha de ser aprovada pel Comitè Mundial²²², i l'existència d'aquestes organitzacions es considera una mesura de flexibilitat per a evitar escissions de caire religiós al moviment²²³.

L'any 1983, set associacions francòfones d'escoltisme laic, les europees francesa i belga i cinc d'africanes, van crear la Coopération Francophone du Scoutisme Laïque (COFRASL), que tenia com a objectiu l'establiment d'una xarxa formal d'activitats de cooperació al desenvolupament. Més enllà que el seu objectiu era la cooperació, el treball conjunt escolta des d'una òptica laica també va interessar progressivament altres associacions escoltes europees que es consideraven "laïques", "pluralistes"²²⁴, o fins i tot "obertes" o "seculars", segons l'idioma i

²²⁰ NAGY, 1967, 45.

²²¹ La International Catholic Conference of Scouting té com a membres (2006) associacions que pertanyen a WOSM –o les respectives comissions pastorals, indicades amb *– dels següents països: Madagascar, Burundi, Rwanda, Togo, Côte d'Ivoire, Burkina Fasso, Camerun, Senegal, Cad, Benin, Gabon, Perú, Equador, Paraguai, Canadà (francòfons), Costa Rica, Colòmbia, Xile*, Argentina*, Uruguai*, Haití, Estats Units*, Santa Lúcia, Bolívia, Brasil, Corea, Japó*, Filipines*, Tailàndia*, Nova Zelanda, Hong Kong, Singapur, Suïssa (italians)*, Itàlia, Romania, Hongria*, Israel, Jordània, Portugal, Alemanya, Bèlgica (flamencs i valons), República Txeca, França, Líban, Luxemburg, Lituània, Catalunya, Espanya, Palestina, Litchenstein, Àustria, Irlanda, Regne Unit*, Malta, Suïssa (germànics)*, Polònia.

²²² WOSM, 1983: art. XV.9.

²²³ Vegi's l'apartat Estructura i funcionament d'aquest mateix capítol.

²²⁴ «Le pluralisme actif est ce qui différencie les Scouts Pluralistes des autres organisations de jeunesse. Il constitue un axe majeur de l'action éducative auprès des enfants et des jeunes. Ainsi, nos groupes locaux accueillent chaque jeune quelle que soit son origine, ses croyances, sa philosophie ou sa culture. Musulmans, catholiques, protestants, juifs, laïques, agnostiques,... tous ont leur place dans le scoutisme

tradició cultural. No existeixen categories clarament delimitades respecte d'aquests termes, però es podria dir que les associacions escoltes laïques són aquelles en què la religió no es practica com a grup i que assumeixen la tradició de la laïcitat francòfona, mentre que les pluralistes tenen grups vinculats a confessions religioses i grups laics. Les associacions obertes, en canvi, provenen de la tradició anglòfona, en què no hi ha una sola vinculació religiosa però no es contempla la laïcitat; el terme 'secular', d'altra banda, s'ha emprat en alguns països per a definir associacions laïques o obertes, però amb poc èxit degut al component d'absència de dimensió espiritual que té en anglès²²⁵.

Així, l'any 1996, dotze associacions²²⁶ membres de WOSM –i algunes membres de WAGGGS– van constituir la Union Internationale des Associations Scoutes-Guides Pluralistes/Laïques (UIPL, que en anglès es va traduir per *International Union of Pluralist/Secular Scout-Guide Associations*), amb una intenció similar a la de les organitzacions confessionals: treballar conjuntament l'educació de la dimensió espiritual, però des d'una òptica no confessional. La Carta de la UIPL (punt 5) ho estableix així:

«Nos associations pluralistes/laïques et coéducatives affirment leur volonté de développer le patrimoine commun scout et guide. Des associations membres de l'AMGE [WAGGGS] et/ou de l'OMMS [WOSM] s'affirmant pluraliste/laïques, décident:

- pour renforcer la coopération entre les enfants, les jeunes, les adultes elles sont responsables
- pour créer un lieu de réflexion sur les valeurs qui font leur spécificité
- pour développer par la rencontre volontaire la pratique d'activités communes
- pour mieux coordonner leurs actions
- de s'associer en une Union Internationale ouverte à toutes les associations qui auraient les mêmes intentions.

La création de cette Union est aussi un appel à approfondir et à enrichir principes et valeurs spécifiques par un dialogue renforcé avec toutes les composantes du scoutisme et du guidisme mondial, en particulier avec celles ayant un lien avec des confessions»²²⁷

Els dirigents de la noucreada UIPL van demanar a WOSM tenir el mateix estatus consultiu que tenien les organitzacions religioses. Però el Comitè Mundial va acordar de negar aquest estatuts, en base a què era la pròpia WOSM qui havia de fer aquesta funció de treball de la dimensió espiritual més enllà de la visió confessional. Cal dir també que, d'altra banda, aquesta posició coincidia amb la reacció negativa de la direcció de WOSM a acceptar la tendència a la progressiva

pluraliste. Nous faisons le choix de la rencontre d'origines sociales et de valeurs spirituelles multiples, sources de richesse et de tolérance dans un souci d'ouverture et de droit à la différence».

Apartat "Qui sommes-nous?" de la pàgina web dels Scouts et Guides Pluralistes de Belgique:

<http://www.sgp.be/qui/qui.htm> [Consulta: 24 de juliol 2006].

²²⁵ A l'edició bilingüe català/anglès del llibre *La laïcité a l'escoltisme (Laicity in scouting/guiding)* (ADROHER, 1998: 40) s'hi inclou una "Translation clarification" que explica que els termes francesos "laïc/laïcité" no tenen traducció anglesa, ja que "secular/secularity" desproveeix el terme de cap dimensió espiritual, mentre que la tradició de l'escoltisme laic francès sí que la té. Aquesta dificultat de traducció ha estat en la base de molts malentesos entre l'escoltisme que es diu "laic" d'arrel francòfona o llatina i l'escoltisme que es diu "obert" d'arrel anglogermànica o escandinava, malgrat que els seus plantejaments siguin molt similars.

²²⁶ Les associacions fundadores eren dels següents països: Bèlgica (associacions valona i flamenca), Itàlia, Camerun, Centràfrica, Gabon, Togo, Costa d'Ivori, Madagascar, França, Catalunya, Luxemburg. (<http://www.cngei.it/uilp/uilp1.htm>) [Consulta: 24 de juliol 2006].

²²⁷ "Charte de Union Internationale des Associations Scoutes-Guides Pluralistes/Laïques" (<http://www.cngei.it/uilp/uilp1.htm>) [Consulta: 24 de juliol 2006].

secularització de les seves associacions, evidenciada per les diverses demandes de treure el terme "D  u" de les seves promeses²²⁸.

Paradoxalment, si bé el model d'aplegar associativament l'escoltisme catòlic de WOSM i de WAGGGS va ser impulsat des dels inicis pel Vaticà, ha estat justament des de l'Església catòlica des d'on més recentment s'ha potenciat, fora de WOSM i WAGGGS, la major organització que tot i emprar el nom "escolta" no accepta els principis i característiques de l'escoltisme mundial: *Scouts d'Europa*. Es tracta d'una organització catòlica, nascuda a Alemanya el 1956 i implantada a França dos anys despr  s²²⁹, que aplega associacions vinculades a l'Església catòlica que, tot i no pertànyer ni a WOSM ni a WAGGGS, empen el nom "escolta".

Aquesta organització, legalitzada sota dret francès, s'anomena oficialment *International Union of European Guides and Scouts-European Scouting Federation* (en francès, *Union Internationale des Guides et Scouts d'Europe-Fédération du Scoutisme Européen*)²³⁰. Les seves xifres oficials diuen que té 55.000 membres "a Europa i al Quebec", dels quals gairebé la meitat, 25.000, són de la francesa Association des Guides et Scouts d'Europe²³¹, i gran part de l'altra meitat, 19.000, són de l'Associazione Italiana Guide e Scouts d'Europa Cattolici²³². La xifra és molt modesta, no ja en comparació amb l'escoltisme mundial, sinó amb les associacions escoltes catòliques europees – només les associacions escoltes catòliques francesa i italiana, *Scouts et Guides de France* i *Associazione Guide e Scouts Cattolici Italiani*, membres alhora de WOSM i WAGGGS, apleguen respectivament 66.000 i 177.000 associats. Tot i aix  , els responsables tant de les associacions escoltes catòliques com de l'escoltisme mundial veuen amb preocupació el suport explícit que l'Església catòlica dóna a aquesta organització. L'any 1977 el Vaticà havia aprovat la Carta de l'Escoltisme Catòlic promoguda per la International Catholic Conference of Scouting, donant aix   interlocució oficial a un organisme que en tot moment accepta estar per sota l'autoritat de l'escoltisme mundial. Però més endavant, el Vaticà va trobar en Scouts d'Europe una organització est  ticament similar però que no accepta cap altra autoritat que no sigui la de l'Església catòlica, com estableixen els seus Estatuts:

²²⁸ Les paraules de Jacques Moreillon, secretari general de WOSM entre 1988 i 2004, valorant la tasca feta durant el seu mandat, són prou explícites: «We also had to be quite tactical and pay great attention to detail, especially to the *written word* and to the coherence of WOSM's positions. For instance, on *constitutional matters* linked to the recognition of *new countries* (an area which brought us 37 new countries in these 15 years thanks mainly to the fall of the Soviet empire), we stood firm in the defense of Scouting's principles, avoiding easy or "pro-forma" recognition of "pseudo-Scout" organizations without a spiritual dimension. This was essential in a period during which so many new NSOs were being prepared for recognition ... and achieved it. This policy has not only set a high level of requirements for admission to WOSM, but it is also preventing many problems for us *today* which we would have otherwise had if we had shown ourselves more permissive. I am glad that the World Scout Committee always supported us on this issue». "Address of Dr. Jacques Moreillon, former Secretary General of WOSM, to Dr. Eduardo Missoni, WOSM Secretary General". Circular 4/2004, World Scout Bureau: 31 de mar   de 2004.

²²⁹ "Les Scouts d'Europe misent sur la transparence pour redresser leur image", article a *Le Monde*, 1 de setembre de 2000.

²³⁰ Estatuts de la International Union of European Guides and Scouts-European Scouting Federation, 2003. Versió anglesa: http://www.uegse.org/statuto_en.asp; versió francesa: http://www.uegse.org/statuto_fr.asp. [Consulta: 6 de juliol de 2006].

²³¹ P  gina web de l'associació francesa Association des Guides et Scouts d'Europe: <http://www.scouts-europe.org/decouvrir/index.shtml> [Consulta: 6 de juliol 2006].

²³² P  gina web de l'Associazione Italiana Guide e Scouts d'Europa Cattolici: <http://www.fse.it/> [Consulta: 6 de juliol de 2006].

1.2.9. The Union is composed of Catholic scouting associations. It acts and makes decisions according to the rules of this faith.

Així, i malgrat l'oposició de les associacions catòliques europees membres de WOSM i WAGGGS, l'any 2003 el Vaticà va reconèixer oficialment la International Union of European Guides and Scouts, a través del decret 1130/03/AIC del Pontificium Consilium pro Laicis que va aprovar els seus Estatuts, que es regeixen pel Dret Canònic. Diversos articles dels Estatuts deixen clar que la seva acció és una eina de l'Església:

1.2.1. The Union aims at gathering, in one same community of faith, prayer and action, the various national associations of the European Guides and Scouts²³³, the fundamental objective of which is to educate young people by using Baden Powell's traditional scouting methods, based on the Christian values at the roots of our common European civilisation.

1.2.6. The UIGSE-FSE wants to form a man of faith, son of the Church.

1.2.7. The UIGSE-FSE gives the primacy to each Christian's vocation to holiness. A Scout or a Guide has to be faithful to his Promise, his Principles and his Law according to the requirements of the Sermon on the Mountain, which is the true Charter of his whole Christian life.

In this sense, the UIGSE-FSE is called to be more and more a means of sanctification within the Church, a means favouring and encouraging a more intimate union between its members' concrete life and their faith.

Igualment, els Estatuts obliguen que els educadors ("chiefs") pertanyin a l'Església, una obligació inexistente en les associacions catòliques de l'escultisme mundial:

1.2.13. The youth's full religious development requires that their chiefs should belong to the same Church or Community as theirs, should profess the same doctrine, should take part in the same liturgical and sacramental life.

D'altra banda, la premisa que l'escultisme ha d'estar obert a tohom és clarament ignorada malgrat emprar el terme "esculta", donat que els Estatuts estableixen que només de manera excepcional infants i joves no cristians poden pertànyer, i que en cap cas un no batejat pot fer la versió de la promesa dels Scouts d'Europa:

1.2.14. Some non Christian young people may be exceptionally admitted within the units, on condition that their parents have previously accepted to recognise the confessional character of the Group. No one may pronounce his Scout or Guide promise if he is not baptised. However, a Scout or a Guide may be admitted to pronounce his Promise if he is involved in the catechumenate.

El redactat de la promesa (article 1.3.2) introdueix la lleialtat a l'Església, un element inexistente en cap de les associacions de l'escultisme mundial:

«Sur mon honneur, avec la grâce de Dieu, je m'engage:
à servir de mon mieux Dieu, l'Église, ma Patrie et l'Europe;
à aider mon prochain en toutes circonstances;
à observer la Loi Scoute»²³⁴.

²³³ La versió francesa diu "les diverses associations nationales des Guides et Scouts d'Europe".

²³⁴ El mateix article dels Estatuts indica que la versió francesa de la promesa és la que preval per sobre de totes les altres.

Una anàlisi dels Estatuts de l'organització Scouts d'Europe permet veure com, en realitat, és un moviment que té com a objectiu servir d'eina per a l'acció de l'Església catòlica com a organització i que s'ha limitat a prendre aquells elements de l'escoltisme que li han resultat útils, i a deixar de banda aquells que no ha volgut. Així, adopta el nom, l'estètica, elements del mètode, inclús part del redactat de la llei i la promesa de l'escoltisme mundial, partint de la base que l'escoltisme és un programa de lliure adaptació, interpretant a la seva conveniència els escrits i posicions de Robert Baden-Powell. Tot i així, empren un discurs ambigu per tal de beneficiar-se de la imatge pública de l'escoltisme mundial. Així, per exemple, la seva associació francesa introdueix un dels seus documents de promoció a França afirmant que «Le scoutisme, c'est 250.000 jeunes en France, garçons et filles, qui pratiquent d'activités passionnantes, principalement dans la nature, sous forme d'aventures attrayantes»²³⁵, mentre que en el mateix prospecte es diu que Guides et Scouts d'Europe són 28.000 persones. Més enllà d'incomplir la premisa d'unitat en la diversitat, bàsica en l'escoltisme mundial, tot i aprofitar-se de la seva imatge, Scouts d'Europe incompleix tres elements fonamentals del moviment escolta: l'obertura a tothom, la independència organitzativa i la dimensió universal. Pel que fa a aquesta darrera, és una dimensió que demana molt més que ser present a més de dos països: tal com es definia ja el 1924, l'escoltisme «it is *universal* in that it insists upon universal fraternity between all Scouts of every nation, class or creed»²³⁶.

3.5. Segon factor: el factor cultural

El terme *organització nacional* abasta associacions i federacions escoltes, i es refereix sempre al membre titular de l'organització mundial. Com ja he indicat, la política oficial de WAGGGS i WOSM és tan sols reconèixer una organització membre per país²³⁷, i només els factors "religiós" i "cultural" justifiquen que en un mateix Estat hi hagi més d'una associació. Tot i que el factor religiós, tractat en aquest mateix capítol, és el que justifica la majoria de federacions, el factor "cultural" té un grau de dificultat més elevada, donat que la seva definició afecta elements de reconeixement polític internacional de col·lectius nacionals que no disposen d'un Estat propi o que no tenen reconeixement oficial. També hi ha, dins el "factor cultural", els casos de les associacions basades en una visió nacionalista contrària a cap legitimitat internacional o a cap influència d'altres països. Els primers casos van ser tant els British Boy Scouts²³⁸ a Anglaterra, com la Fédération Nationale des Éclaireurs Français, que el 1913 «s'affirment résolument français et hostiles à toute prépondérance anglosaxone et à toute organisation internationale où dominerait cette influence»²³⁹. Als Estats Units, en canvi, l'acció legal de Boy Scouts of America el 1918 va impedir que la contrapart dels escindits British Boy Scouts, anomenats inicialment "United States Boy Scouts" o "American Boy Scouts", mantinguessin el

²³⁵ Prospecte "Ensemble pour l'aventure" de la francesa Association des Guides et Scouts d'Europe. <http://www.scouts-europe.org/public/documents/pdf/Tract2002.pdf> [Consulta: 6 de juliol de 2006].

²³⁶ WOSM, 1985: 3 (resolució 14/24).

²³⁷ WOSM, 1983: art. V.2; WAGGGS, 1999: art. V section 4 b).

²³⁸ «To his [Baden-Powell's] distress, some of the pacifists set up a splinter group, the National Peace Scouts, while some of the militaristically inclined people established the British Boy Scouts and the Empire Scouts as an answer to his un-compromising stand against including military drill in his scheme» HILLCOURT, 1964, 296. Veure també NAGY, 1985, 67.

²³⁹ KERGMARD i FRANÇOIS, 1983, 38.

nom, i es van haver de reanomenar "American Cadets"²⁴⁰. Entre altres casos, és interessant destacar un moviment ultranacionalista tailandès dels anys 70 anomenat "Village Scout Movement", analitzat profundament per Katherine Bowie, que tot i el nom no té relació amb l'escoltisme mundial ni amb el tailandès²⁴¹.

Dins l'escoltisme mundial, però, el factor "cultural" com a justificació d'associacions escoltes reconegudes diferenciades té els seus orígens en els grups de refugiats de països de l'Europa de l'est als anys 20. En efecte, a la Conferència Internacional d'Escoltisme de 1929 es van fer dues excepcions en acceptar nous membres: l'associació escolta de Rússia i la d'Armènia, les dues formades per exiliats residents a França. Segons explica Nagy²⁴²,

«Russia was recognized as a founder country [1920] but a special case inasmuch as Scout representatives in exile were given recognition in 1928, although their association faded away shortly after. In practice, the Russian exile association should have been incorporated into the French one since it operated in French soil. The second exception was the Armenian Scouts, also registered in France, who received recognition in 1929 and still [1985] enjoy it. This was another exception that confirmed the rule; a unique case which resulted from the ambiguity of the use in the original constitution of the words "country" and "national organization"».

El reconeixement del rol de les minories va passar per diverses fases en la dècada dels 20 i en la dels 30. L'any 1926 la Conferència Internacional d'Escoltisme va aprovar una resolució (15/26) donant dret a què una minoria nacional dins un altre país pugui crear, dins l'associació del país on es trobi, els seus propis grups escoltes amb «the right to use their own language in their inner life». Pel contrari, el 1929 també via resolucions de la Conferència Internacional (19/29 i 20/29) es va establir que abans de crear un grup d'una nacionalitat diferent es consultés l'associació d'origen²⁴³. I finalment, just abans de l'esclat de la II Guerra Mundial, el juliol de 1939, se'n va aprovar una altra (12/39) sobre persones desplaçades recomanant la seva integració a l'associació existent enlloc de crear «any separate national group in another country»²⁴⁴.

Després de la segona Guerra Mundial, l'ampli nombre de refugiats i desplaçats va fer canviar de manera radical la política de l'escoltisme mundial. D'una banda, l'associació escolta de Rússia a l'exili francès, aprovada el 1928, va deixar de ser reconeguda. D'una altra, es va crear la "Displaced Persons Division" al si del Boy Scouts International Bureau, amb l'objectiu d'assistir refugiats i desplaçats en especial a Alemanya i a Àustria. Però per tal de no repetir el model anterior, la resolució 14/47 de la Conferència Internacional de 1947 indicava explícitament que «registration with the DP Division will not give right of membership of the Boy

²⁴⁰ MACLEOD, 1983, 157.

²⁴¹ BOWIE, Katherine A. (1997): *Rituals of National Loyalty: An Anthropology of the State and the Village Scout Movement in Thailand*. New York: Columbia University Press.

²⁴² NAGY, 1985: 94.

²⁴³ Una anàlisi molt interessant de les conseqüències del model anterior es poden trobar a l'article 'A Comparative Study of the Boy Scout Movement in Different National and Social Groups' (SCHEIDLINGER, 1948), que analitza la presència d'escoltisme polonès als Estats Units impulsat per polonesos exiliats després de la II Guerra Mundial, així com els dubtes davant la llengua que havien d'emprar, la bandera que havien de tenir com a pròpia o la lleialtat al país que havien de promoure.

²⁴⁴ WOSM, 1985: 7, 15. En canvi, entre 1922 i 1932 la pròpia associació escolta britànica havia promogut i gestionat la migració d'escoltes cap a colònies, principalment a Austràlia, però també a Canadà, Nova Zelanda i Sud-àfrica, com ha demostrat recentment VOELTZ (2003).

Scouts International Conference but will give recognition as Scouts under the protection of the Bureau»²⁴⁵. La nova postura sobre persones desplaçades i refugiats, doncs, prevenia la creació de noves associacions a l'exili que aspiressin a obtenir reconeixement internacional i, en canvi, encoratjava les persones desplaçades a integrar-se a l'escoltisme del seu país d'adopció mentre no retornessin al seu país d'origen –un retorn que en la majoria dels casos va esdevenir hipotètic²⁴⁶. Rússia no va esdevenir membre de WOSM fins l'any 2000, mentre que Armènia ho va fer l'any 1997, després que el país recuperés la seva independència. Amb l'entrada d'Armènia com a membre de ple dret de WOSM, l'associació reconeguda en terra francesa *Scouts of Armenia* va desaparèixer.

El 1936, al Canadà, el factor cultural sumat al factor religiós va tenir com a resultat la creació d'una federació francòfona catòlica d'escoltisme (Fédération des Scouts Catholiques), essencialment al Quebec, amb vincles amb l'associació catòlica Scouts de France. Cal tenir en compte que ja existia l'escoltisme anglòfon canadenc, que era una "branca" autònoma (Canadian General Council) de la Boy Scouts Association britànica, com passava en molts països de la Commonwealth. El 1946 es va reconèixer internacionalment l'associació Scouts of Canada com a membre de ple dret de WOSM, i el 1961 es va regularitzar la situació dels francòfons creant l'Association des Scouts du Canada, francòfona i amb estatus de membre associat respecte de Scouts of Canada.

Malgrat que l'escoltisme s'ha hagut d'adaptar als processos d'independència que s'han anat esdevenint al llarg dels darrers 100 anys –sobretot els que han estat conseqüència de processos de descolonització o de l'esfondrament de la URSS–, la jurisprudència escolta ha estat molt curosa de no emprar l'element cultural per a encoratjar la creació d'associacions separades en territoris on hi ha reivindicacions independentistes²⁴⁷. En el seu ja citat informe, John Beresford remarca que

«[t]here is today increasing pressure from ethnic and other minorities in some countries to seek independence for their region. Scouts and Guides in these regions may feel loyalty towards the aspirations of their regional and local communities and press to become separate Associations. However both WAGGGS and WOSM have identical policies (with rare exceptions) in adopting the UN criteria for recognising a sovereign state and do not permit two National Organisations in the same State»²⁴⁸.

La dinàmica establerta és evitar que l'escoltisme esdevingui part del conflicte que en general precedeix una independència; però al mateix temps, tan bon punt un país accedeix a la independència internacionalment reconeguda, aleshores es busca ràpidament crear una organització escolta independent. Els By-laws de WAGGGS tenen un punt específic que tracta sobre aquests casos, sota el títol "National Organizations in countries attaining political independence":

«A National Organization which has been part of the World Association through a Member Organization may, on the attainment of political independence by its country, apply direct for Membership of the World Association. In a country where

²⁴⁵ WOSM, 1985: 17.

²⁴⁶ NAGY, 1985: 120.

²⁴⁷ He desenvolupat amb més detall aquest tema a VALLORY, 2004.

²⁴⁸ "Fact-finding Study (WOSM/WAGGGS)", document presentat per John Beresford, president del Comitè de Constitucions de WOSM, al World Scout Committee, 7 d'octubre de 2000, p. 9.

the formalities of political independence are in process but not fully completed the National Organization in that country may submit an application for Membership of the World Association. Subject to recommendation by the World Board the application may be submitted to Full Members meeting at a World Conference, for approval. The World Conference may authorize the World Board to send, at its discretion, the official acceptance as a Member of the World Association and the Certificate of Membership; this to be either when the formalities of the country's independence are completed or, in special circumstances, at a time considered more appropriate by the World Board²⁴⁹».

Com ja he descrit a l'apartat d'Estructura i funcionament d'aquest capítol, hi ha sis Estats amb organitzacions escoltes reconegudes on hi ha associacions diferents en base a elements "culturals": Bèlgica amb les comunitats valona i flamenca; Bòsnia-Herzegovina; Canadà i la comunitat francòfona; Dinamarca i els casos de les Feroe i de Grenlàndia; l'Estat espanyol amb la federació catalana; i Israel. De tots aquest casos, només l'associació francòfona Scouts du Canada, l'associació de les Feroe i la federació catalana tenen un estatus especial que s'anomena d'associat. A banda, hi ha tres altres excepcions territorials: Taiwan, Hong Kong i Palestina, de les quals només la darrera és un cas evident de reconeixement "excepcional" d'una comunitat nacional no estatal.

En el cas de *Taiwan*, WOSM i WAGGGS tenen una situació diferent. Mentre WAGGGS té com a membre reconegut des de 1966 Girl Scouts of Taiwan, WOSM no té cap organització reconeguda sota el nom de taiwan. En canvi, WOSM sí que té una organització reconeguda com a *Boy Scouts of China*, tot i que només opera efectivament a Taiwan. De fet, l'escoltisme a Xina va ser membre de WOSM entre 1937 i 1950, abans que fos prohibit. La lògica de l'organització membre de WOSM que manté l'escoltisme a Taiwan, doncs, no és la dels independentistes de Taiwan, sinó la dels unionistes xinesos que es van moure a Taiwan. Aquest cas de Taiwan es manté, però, en una provisionalitat indefinida amb la idea de WOSM que «[it] represents an extra issue in view of a hopefully near future when Scouting will officially start in People's Republic of China»²⁵⁰.

Les associacions escolta (WOSM) i guia (WAGGGS) de *Hong Kong* van ser reconegudes en el període de temps en què, sense ser un Estat independent, Hong Kong estava sota protecció britànica. Quan l'any 1997 Hong Kong va esdevenir part de la República Popular de Xina, en el marc de la seva condició especial de regió administrativa especial (SAR) –i en tant que l'escoltisme no és encara oficialment reconegut a Xina– es va mantenir l'associació escolta de Hong Kong, fins avui. En canvi, l'escoltisme portuguès existent a Macau no ha gaudit de la mateixa sort²⁵¹ un cop Macau ha passat sota titularitat xinesa el 1999 també com a regió administrativa especial (SAR).

²⁴⁹ WAGGGS By-laws: By-law I, section 4.

²⁵⁰ "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005, p. 8.

²⁵¹ «[F]ull membership status is granted to *National* Scout Organizations belonging to "territories" that are not recognized as politically sovereign, as it is the case for the Scout Association of Hong Kong. With the added paradox of another Scout Organization established in a territory with the same political status as Hong Kong (i.e. Macau) to whom the membership is not granted». "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005, p. 8.

Finalment, la *Palestinian Scout Association*, existent des de 1951 amb relacions amb les associacions de la regió Àrab, on hi participava com a "membre associat", va ser reconeguda per WOSM com a membre sense dret a vot el 1996 – tres anys després que es signés a Washington la "Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements" establint una Autoritat Palestina als territoris de Gaza i Cisjordània. Es tracta d'una associació escolta pluriconfessional que compleix les tres condicions indispensables per a ser reconeguda: una sola associació per al "territori", uns Estatuts acceptats i una base territorial definida: els territoris governats per l'Autoritat Palestina. La resolució de reconeixement estableix que «this conditional recognition», basada en «the uniqueness of the case», «shall give the palestinian Scout Association the principal privileges and attributes of membership, except the right to vote», i

«records that this situation shall prevail until the sovereignty of Palestine is internationally established, at which time the Palestinian Scout Association shall be considered for full membership status in accordance with the requeriments of the Constitution of WOSM»²⁵².

A banda d'aquestes tres excepcions, no s'ha establert una política concreta sobre la consideració que han de tenir els anomenats "territoris", és a dir, els grups escoltes a comunitats no independents però geogràficament i culturalment distants de la metròpoli, que per a WOSM avui són 26²⁵³. La seva pertinença mundial passa per diverses vies, sigui mitjançant la pertinença a l'associació escolta de la seva metròpoli, sigui amb un ambigu estatus d'associació "acreditada" per la regió corresponent.

3.6. Tercer factor: Conflicte sobre visió associativa. El cas dels "Independent Scouts"

Definiré el conflicte sobre la visió associativa en l'escoltisme, seguint Sunder (2001), com la discrepància que es dona en una organització entre la postura que defensa que les cultures associatives canvien, a voltes per a millor, i la postura que nega que l'organització tingui legitimitat per a canviar cap dels que considera els seus elements fundacionals²⁵⁴.

Com he indicat anteriorment, els inicis de l'escoltisme van estar envoltats de confusió sobre la seva identitat com a projecte associatiu. D'una banda, el llibre *Scouting for Boys* obviava l'existència de cap associació pròpia, i parlava que les organitzacions existents podien fer *scouting* només seguint les indicacions del llibre. Quan el 1909 es crea la Boy Scouts Association britànica, es fa en resposta a

²⁵² "Document 9: 'Recognition of New Members'. 34th World Scout Conference" (Oslo, Norway, 1996). WOSM, 1996, pp. 2-4.

²⁵³ WOSM identifica en un document recent 28 "territoris": «Anguilla, Antàrtica, Aruba, Bermuda, Cayman Islands, Cocos (Keeling) Islands, Cook Islands, Falkland Islands (Malvinas), Faroe Islands, French Guiana, French Polynesia, Gibraltar, Greenland, Guadeloupe, Macau, Martinique, Montserrat, Netherlands Antilles, New Caledonia, Norfolk Island, Puerto Rico, Réunion, Saint Helena, Saint Pierre and Miquelon, Turks and Caicos Islands, Virgin Islands (British), Virgin Islands (U.S.), Wallis and Futuna». "Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference" (Yasmine Hammamet, Tunisia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005, p. 8.

²⁵⁴ SUNDER, 2001: 500-5001.

l'existència de grups de nois que posaven en pràctica les propostes del llibre *Scouting for Boys*. Per això, Baden-Powell repetia que «Scouting started itself»²⁵⁵, indicant que l'existència de l'escoltisme precedeix a la de l'organització. Tot i que aquesta idea vol posar el pes en els nois més que en l'organització, les conseqüències conceptuais són importants: si l'escoltisme és una acció que cadascú interpreta com vol, en base a què es podria dir que les joventuts hitlerianes no eren escoltisme? Només hi ha una resposta: Baden-Powell. Mentre el fundador de l'escoltisme va viure, tenint tant l'autoritat moral reconeguda per tothom com l'autoritat legal en tant que màxim responsable de l'escoltisme britànic primer, i del mundial des de 1920, era ell qui esvia cap mena de dubte sobre què era l'escoltisme. Va ser Baden-Powell qui va transferir progressivament la seva autoritat moral al conjunt d'associacions que formaven l'escoltisme mundial, i és per això que el pes de la Conferència Mundial va ser determinant des del primer moment. Però les seves conferències i intervencions estaven plenes d'indicacions que apuntaven què era i què no era l'escoltisme, indicacions que després els òrgans legitimats formalitzaven en forma de resolucions. En els anys que tant Robert Baden-Powell com Olave Baden-Powell van estar al capdavant de les dues organitzacions mundials, van donar mostres de la seva capacitat d'adaptació als canvis dels temps, com ara amb les modalitats d'escoltisme marí o d'escoltisme aeri. Ideològicament, ja la pròpia evolució de les propostes de Baden-Powell entre el 1908 i el 1918 en temàtiques relacionades amb la pau, la diversitat cultural o l'autonomia de pensament ja va ser molt notòria.

Robert Baden-Powell va morir el 1941, i amb ell va aparèixer la discrepància en la interpretació del seu pensament i, en especial, davant els canvis en els elements definitoris de cada associació. Donat que el sistema organitzatiu de l'escoltisme mundial no tendeix a imposar un únic model de cultura associativa –en relació a l'aplicació dels mínims comuns establerts a nivell mundial–, els canvis al llarg dels anys en cada associació tenen promotors i detractors que no sempre arriben a un acord. Així, en molts països l'evolució metodològica i d'imatge de l'escoltisme, que ha anat transformant o substituint elements formals i pràctiques que havien format part de la cultura associativa, ha tingut com a conseqüència escissions.

El primer cas prové de quan l'any 1964 la Boy Scout Association britànica va iniciar un procés «to study all aspects of the future of Scouting and to make recommendations ... as to the development of the Movement» del qual en va sortir un document anomenat "Advance Party Report"²⁵⁶. La implementació de les conclusions d'aquell report va comportar modificar elements com l'uniforme, el nom de l'associació (traient la paraula "Boy"), elements del mètode o les característiques de les seccions, a banda de qüestions organitzatives. A la mateixa Gran Bretanya hi va haver persones en profund desacord amb els canvis proposats, perquè creien que abandonaven les tradicions i intencions establertes per Robert Baden-Powell. Quan els canvis ja s'havien començat a dur a terme, el 1970 aquelles persones van impulsar la creació d'una nova associació britànica, sota el nom de "Baden-Powell Scouts". Cal fer notar com, justament, els qui s'escindeixen de l'escoltisme impulsat

²⁵⁵ BADEN-POWELL, 1937.

²⁵⁶ The Boy Scouts Association, 1966: *The Advance Party Report (Popular Edition), Being the Recommendations of the Chief Scout's Advance Party, 1966*. Londres: The Boy Scouts Association.

per Baden-Powell negant-se a acceptar els canvis acordats en un procés democràtic de presa de decisions, adopten el nom de Baden-Powell com a font de legitimitat del nou projecte escindit. En diversos països, principalment europeus, van haver-hi escissions similars²⁵⁷, que si bé numèricament eren irrellevants i en cap cas van esdevenir membres de WOSM, sí que posaven en qüestió davant l'opinió pública la unitat de l'escoltisme i la seva modernitat. Així, mentre moltes associacions membres de WOSM s'esforçaven per a treure's de sobre la imatge estereotipada d'uniformes semblants als militars o de escenificacions formals que xocaven amb els valors majoritaris a les societats occidentals, les associacions escindides basaven la seva existència justament en la "fidelitat" a aquests elements, que per a ells constitueixen "l'escoltisme de Baden-Powell".

L'any 1996 moltes d'aquestes associacions van constituir a Alemanya la World Federation of Independent Scouts, per tal que les associacions que s'anomenaven escoltes sense ser membres de l'escoltisme mundial tinguessin una federació internacional que els permetés fer camps, trobades i formació conjunta²⁵⁸. Només a Alemanya es comptabilitzen onze associacions membres, però la més gran, i més antiga (1970), segueix sent la britànica Baden-Powell Scouts, i les dades que presenten diuen que a nivell mundial la World Federation of Independent Scouts (WFIS) aplega unes 30.000 persones. En comparació, tan sols la Scout Association britànica, membre de WOSM, ja n'aplega 500.000. Els únics requisits que es demanen per a ser membre d'aquesta federació internacional és no pertànyer «to another world organisation» i «to follow, and use, Baden-Powell's original program, traditions, uniforms, morals, ethics, and structure as laid out in B-P's *Scouting for Boys*», acceptant només modificacions per «health, environmental, first-aid, and safety reasons»²⁵⁹.

Aquesta suposada "pertinença internacional" de les associacions membres de la WFIS és, a efectes pràctics, molt poc real. Concretament, la seva pàgina web indica que la WFIS «acts as an umbrella association for regional scout organisations»²⁶⁰, el que deixa clar que només és una marca que aplega organitzacions de nivell regional, malgrat que a data novembre de 2006 només existia el web de la regió europea i no hi havia cap dada de cap altre continent. Com a organització, no hi ha un ideari comú ni plantejaments comuns més enllà de la no-pertinença a una altra organització mundial, i fins i tot la seva estructura internacional és dubtosa: al web indica que el sistema d'elecció dels membres del seu World Council és a través d'internet²⁶¹.

²⁵⁷ NAGY (1967: 43-44) esmenta el cas de l'associació escindida "All India Boy Scouts Association", la qual diu que tenia més de 145.000 membres i que entre les raons de l'escissió «also touches on the application of scout methods»: mentre l'associació reconeguda havia introduït canvis metodològics i havia iniciat la coeducació, l'escindida volia mantenir els mètodes tradicionals importants dels britànics i mantenir nois i noies separades.

²⁵⁸ Pàgina web de la World Federation of Independent Scouts-Europe: <http://www.wfis-europe.org/en/start.html> [Consulta: 8 de juliol de 2006].

²⁵⁹ Pàgina web de la World Federation of Independent Scouts-Europe: <http://www.wfis-europe.org/en/start.html> [Consulta: 8 de juliol de 2006].

²⁶⁰ Pàgina web de la WFIS: <http://www.wfis-worldwide.org/start.html> [Consulta: 2 de novembre de 2006].

²⁶¹ «The election will be held, and votes able to be cast, between the dates of March 17th 2007 to March 31st 2007. Votes should be sent to wfis.election@gmail.com». Pàgina web de la WFIS: <http://www.wfis-worldwide.org/election.html> [Consulta: 2 de novembre de 2006].

Com ha explicat Sunder (2001) analitzant el cas de Boy Scouts of America, «modern society is becoming increasingly homogeneous across cultures and heterogeneous within them»²⁶², i això és igualment aplicable a les associacions. Donat que és l'organització mundial amb el seu procés democràtic de presa de decisions qui té la legitimitat i l'autoritat per a definir què és escoltisme i com evoluciona, la política presa davant les escissions per qüestions d'interpretació dels principis o del mètode ha estat de donar suport a l'organització ja reconeguda, com en el cas britànic esposat. Malgrat això, com Sanders indica, existeix el risc que s'utilitzi la llei per a mantenir una determinada visió de l'associació i negar el dret dels seus membres a promoure'n el canvi, com ha passat als Estats Units davant la negativa dels dirigents de Boy Scouts of America a acceptar persones homosexuals comptant amb el suport d'una interpretació dubtosa del principi de llibertat d'associació²⁶³. Tot i així, les organitzacions que s'han creat als Estats Units en oposició a la discriminació practicada per Boy Scouts of America no han optat per l'escissió, sinó pel model d'*advocacy* o grup de pressió. Un dels motius es pot trobar en les dificultats legals, com reconeix la xarxa *Inclusive Scouting*²⁶⁴ quan explica les raons de perquè no promouen la creació d'una nova organització:

- «1) Congress in 1916 chartered the BSA as the sole Boy Scout organization in the USA. The BSA has won every case against groups who tried to have another Scout organization.
- 2) Any such organization would foster a different kind of discrimination, which would be equally wrong.
- 3) Any other organization that formed could not possibly be real Scouting if it couldn't work with Scouters and other Scout units who are in the BSA.
- 4) The costs of forming such a separate organization are prohibitive.
- 5) Our purpose is not to split the BSA, it is to strengthen it and save it from those who would turn it into a narrow organization»²⁶⁵.

D'altra banda, el moviment principal d'oposició a la política de discriminació de BSA, *Scouting For All*, defineix com a la seva missió

«to advocate on behalf of its members and supporters for the restoration of the traditionally unbiased values of Scouting as expressed and embodied in the Scout Oath & the Scout Law, and to influence the Boy Scouts of America (BSA) to serve and include as participating members ALL youth and adult leaders, regardless of their spiritual belief, gender, or sexual orientation»²⁶⁶.

En general, doncs, les escissions que empren el terme "escolta" tendeixen a ser més resistents al canvi que no pas l'organització reconeguda, probablement perquè si hi ha escissions en la línia contrària deixen d'adoptar el terme "escolta".

²⁶² SUNDER, 2001.

²⁶³ Aquest punt es desenvolupa més extensament en el capítol 5, a l'apartat "Incoherència de les pràctiques".

²⁶⁴ La xarxa Inclusive Scouting és una iniciativa de diversos grups nord-americans formats per persones que pertanyen a l'escoltisme, pares i mares d'escoltes i persones que no hi tenen vinculació, que s'oposen a la discriminació establerta per Boy Scouts of America contra homosexuals i ateus.

²⁶⁵ Pàgina web de Inclusive Scouting: <http://www.inclusivescouting.org:8000/faq/mission/> [Consulta: 26 de juliol de 2006].

²⁶⁶ Pàgina web de Scouting For All: <http://www.scoutingforall.org/articles/mission.shtml> [Consulta: 26 de juliol de 2006].

3.7. Tipologies en la política de reconeixement

En cap dels documents de WOSM i WAGGGS sobre la política de reconeixement s'estableix una tipologia de les associacions que empren el nom "escolta" –o "guia"– sense ser membres de l'escoltisme mundial. Quan una associació s'autodenomina "escolta" sense pertànyer a WOSM o WAGGGS, aquestes organitzacions l'enquadren en la categoria única de "escoltisme no reconegut". L'informe de Nagy de 1967 descrivia tres categories diferents d'associacions que s'anomenen escoltes sense pertànyer a WOSM ni a WAGGGS: les pròpiament "no-reconegudes", les "dissidents" i les d'"exilats o refugiats"²⁶⁷; però no donava els motius d'aquesta categorització. Del redactat se'n desprèn que considera com a no-reconegudes les associacions que mai no han gaudit de reconeixement, mentre que considera com a dissidents aquelles nascudes d'una escissió d'una associació o federació escolta ja reconeguda. Malgrat això, la definició és encara confusa, perquè esmenta el cas d'Espanya com a exemple de les no-reconegudes²⁶⁸, tot i que havia estat reconeguda fins el 1939. Pel que fa a les associacions d'exilats i refugiats, l'informe de Nagy coincideix amb la política que l'escoltisme mundial ja venia aplicant des de la II Guerra Mundial d'evitar que les persones desplaçades formessin associacions separades i promoure en canvi la seva integració en les associacions dels països d'acollida²⁶⁹.

Ara bé, les tres conclusions més importants de l'informe de Nagy sobre la política de reconeixement són, primerament, que hi ha importants associacions no reconegudes que creixen i que ho continuaran fent, tinguin o no reconeixement. Segon, que en el cas de les associacions no reconegudes o escindides, es tinguin més en compte els infants i joves que necessiten l'escoltisme enlloc de pensar en els adults que les lideren, una postura que permet una aproximació més oberta a buscar solucions²⁷⁰. I en tercer lloc, que els principis de reconeixement s'han de centrar sobretot en les condicions educatives, i no tant en qüestions ideològico-polítiques²⁷¹. Aquest darrer element, en especial, va marcar a finals dels anys 60 un punt d'inflexió de la política de reconeixement que l'escoltisme mundial –principalment WOSM– venia fent des del final de la II Guerra Mundial, en un entorn dels canvis de fronteres, ciutadans desplaçats com a refugiats o com a exilats, i règims comunistes a l'Europa de l'Est on s'havia prohibit l'escoltisme. La nova reforma constitucional, que el propi Nagy va promoure i que es va adoptar al llarg dels 70, es va assegurar que la definició dels principis esdevingués part dels elements educatius i que fossin aquests l'objecte d'avaluació per al reconeixement.

²⁶⁷ "Non-recognised associations", "Dissident associations", "Exiled and Refugee Associations". NAGY, 1967: 43-46.

²⁶⁸ NAGY, 1967: 45.

²⁶⁹ WOSM, 1985: 15 (res. 12/39) i 17 (res. 14/47). «We formally oppose the recognition of refugee associations, representing their country of origin». NAGY, 1967, 49.

²⁷⁰ «If an attempt were to be made to put oneself in the shoes of the innocent boy who needs scouting, and not in those of the adult who is generally responsible for the quarrels, one would become more tolerant towards the "lost sheep"». NAGY, 1967, 49.

²⁷¹ «We therefore recommend that the new rules setting out the principles of recognition be stricter about educational conditions, but not quite so hard about ideologico-political criteria which are, by definition, extra-scout matters». NAGY, 1967, 49.

Però l'ús de l'expressió "escoltisme no reconegut" segueix tenint dos grans inconvenients. Un primer, pel que fa a les associacions que no estan reconegudes, que no diferencia les que compleixen les característiques essencials de l'escoltisme mundial d'aquelles que explícitament les rebutgen. I segonament que l'escoltisme mundial, emprant l'expressió "escoltisme no reconegut", sembla acceptar implícitament que l'associació a què es refereixen "també" és escolta, tot i que no reconeguda, el que és especialment greu pel que fa a les associacions que rebutgen les característiques essencials. Això queda reforçat per l'ús intencionat d'expressions com "non-aligned scout organisations"²⁷², per a definir les associacions que es diuen escoltes sense pertànyer a WOSM o WAGGGS. Aquesta expressió, per exemple, posa el pes en un suposat element voluntari de les associacions que qualifica (la seva "no-alineació"), enlloc de posar-lo en la realitat que no té reconeguda la condició d'escolta.

Si com he plantejat l'escoltisme mundial funciona en xarxa, la política de reconeixement hauria de servir de filtre de qualitat homologador d'aquesta xarxa, per a identificar tant la suplantació interessada com les desviacions contràries als elements comuns. És per això que plantejo la necessitat d'una categorització més acurada de les organitzacions que fan servir el nom *scouting* o derivats sense pertànyer i, per tant, sense estar reconeguts per WOSM i/o WAGGGS. Ara bé, per a reforçar la legitimitat de l'escoltisme mundial per a establir quina associació és reconeguda i quina no s'haurien d'acomplir tres condicions:

Primera: El reconeixement de l'escoltisme mundial hauria de garantir que l'educació en la ciutadania que es du a terme en el seu nom a cada país es basi en les ja esmentades característiques essencials, incloses la no discriminació, la independència apartidista, la no obligatorietat i el compromís amb la pau. Això comporta revisar el reconeixement de les associacions socialment percebudes com a discriminadores, les que depenen orgànicament d'un govern, les que tenen membres obligats de la forma que sigui a pertànyer-hi, o les que promouen valors generadors d'odi, violència o paramilitarisme.

Segona: Perquè l'escoltisme mundial donés el reconeixement exclusiu a una associació nacional hauria de ser condició indispensable que aquesta disposi d'un sistema democràtic que permeti que els seus membres en decideixin la seva evolució. El contrari seria atorgar als dirigents de l'associació reconeguda i no al moviment el monopoli de la visió de què és l'escoltisme en el país corresponent.

Tercera: En la seva política de reconeixement, l'escoltisme mundial hauria de revisar el pes excessiu que les esglésies, institucions externes al moviment, tenen en la presa de decisions de moltes associacions. Aquest pes ha comportat una lectura reduccionista de l'educació en la dimensió espiritual, confonent-la amb educació religiosa o desenvolupament de la fe, contraposant així religiositat

²⁷² http://en.wikipedia.org/wiki/Non-aligned_Scouting_and_Scout-like_organisations [Consulta 8 d'agost de 2007].

extrema a ateisme militant, sense deixar espai per al creixement personal autònom i la descoberta del propi jo²⁷³.

Un cop formulades aquestes condicions, exploraré la classificació de les entitats que s'anomenen escoltes sense estar reconegudes per l'escoltisme mundial –això és, sense ser-ne membres– en tres grups (taula 2). Els anomeno “paraescoltisme competidor”, “paraescoltisme provisional” i “fals escoltisme”²⁷⁴. El primer, el *paraescoltisme competidor*, és aquell moviment que adopta el nom ‘escolta’ complint les característiques essencials de l'escoltisme mundial, però que existeix en un país on ja hi ha una organització escolta reconeguda i de la qual, per diversos motius, no en vol formar part. Segonament, el *paraescoltisme provisional* és aquell moviment que s'identifica com a escolta, compleix les característiques essencials de l'escoltisme mundial i existeix en un país on no hi ha escoltisme reconegut, però que o bé en el seu país no es pot legalitzar²⁷⁵, o bé es troba en un estat embrionari que no permet garantir la qualitat educativa i, per tant, no pot encara ser reconegut –això és, es troba en una situació provisional respecte el seu potencial reconeixement. I finalment, el *fals escoltisme* és aquell moviment que adopta el nom ‘escolta’ tot i que els seus principis o pràctiques incompleixen o directament contravenen elements que conformen les característiques essencials de l'escoltisme mundial.

Taula 2: Classificació proposada d'entitats no reconegudes

	<i>Es dona en un país on ja hi ha escoltisme reconegut</i>	<i>Es dona en un país on no hi ha escoltisme reconegut</i>
<i>Compleix les característiques essencials</i>	Paraescoltisme competidor	Paraescoltisme potencial
<i>Rebutja les característiques essencials</i>	Fals escoltisme	

Elaboració pròpia

a) La primera tipologia, que anomenaré “*paraescoltisme competidor*”, contindria aquelles entitats que s'anomenen ‘escoltes’, que compleixen les característiques essencials de l'escoltisme mundial i actuen en coherència, i que neixen o actuen en països on ja existeix una organització escolta reconeguda. La importància de l'acceptació de les característiques essencials de l'escoltisme mundial en la classificació és perquè indica que hi ha possibilitats que l'associació

²⁷³ En paraules de Laszlo Nagy en el seu informe de 1967, «it is possible to have a real need for spirituality without God – a need that certainly cannot be defined as “religiosity”, for it is attached neither to morals nor to a belief in God but to feelings, to sensitivity and sometimes even to sensuality». NAGY, 1967, 25.

²⁷⁴ En anglès, “competitor parascouting”, “provisional parascouting”, i “false scouting”.

²⁷⁵ El rol de resistència de l'escoltisme clandestí en règims autoritaris ha reforçat el moviment un cop caiguts els règims. Dos casos particulars són el català (BALCELLS i SAMPER, 1993) i l'italià (VERGA e CAGNONI, 2002).

no reconeguda n'acabi formant part, si s'analitzen els motius que dificulten la seva integració a l'entitat escolta reconeguda i es mira de trobar-hi solucions. És el cas que es va donar a Benin, quan es va escindir una associació escolta catòlica que negava la qualitat educativa de l'organització reconeguda, i que comptava amb el reconeixement de l'Església. El Buró Mundial d'Escoltisme, que va involucrar-s'hi a partir de 1995, es va negar a la creació d'una federació i va proposar una refundació de l'escoltisme a Benin, amb la creació d'una nova associació que recollís i satisfés els interessos de les dues parts. La negativa de l'associació catòlica dissident, però, va bloquejar el procés tres anys més tard²⁷⁶. Un altre cas són els britànics abans citats Baden-Powell Scouts, que com he indicat anteriorment des de la seva fundació no accepten l'evolució democràticament decidida de la Scout Association britànica en temes metodològics i simbòlics.

Associacions com la catòlica de Benin o els britànics Baden-Powell Scouts no poden ser considerades pròpiament 'escoltes', tot i que el seu treball sigui molt similar que el que fan associacions escoltes, perquè l'escoltisme no és només la pràctica del mètode, sinó l'educació en la ciutadania en base a uns ideals compartits, a través de la vivència de pertànyer a l'escoltisme mundial, el que fonamenta l'educació en la ciutadania global. Tal com exposava anteriorment respecte la World Federation of Independent Scouts (WFIS) , com a organització no té ni un ideari comú ni plantejaments comuns més enllà de la no-pertinença "to another world organisation"²⁷⁷, i no pot garantir principis compartits ni, per tant, una coherència més enllà de cada país. Per això no és un moviment mundial. I per això no és escoltisme, malgrat que emprin el nom.

L'opció d'aquestes associacions de dir-se escoltes sense acceptar les regles del joc democràtic de l'escoltisme mundial –partint de la base que l'associació reconeguda té un sistema que garanteix la participació dels seus membres– , és en realitat una utilització indeguda del prestigi d'una marca sense sotmetre's als paràmetres que la defineixen. Però a la vegada, i pensant en els infants i joves que en formen part, donat que accepten les característiques essencials són associacions que potencialment poden esdevenir part de l'escoltisme mundial. Per això proposo l'expressió 'paraescoltisme competidor': perquè no són pròpiament escoltisme tot i que ho podrien ser, i perquè al mateix temps competeixen amb l'associació escolta reconeguda.

b) La segona tipologia, el "*paraescoltisme potencial*", contindria aquelles associacions que compleixen les característiques essencials de l'escoltisme mundial però no en poden ser membres per dos motius diferents: o bé perquè el seu estat és encara embrionari i ha de tenir un nombre de membres suficient o una millor solidesa organitzativa, o bé perquè en el seu país hi ha dificultats o impediments per a l'existència d'una associació escolta. Pel que fa al primer motiu, tant WOSM com WAGGGS tenen contactes formals o informals amb grups que practiquen el mètode escolta a països on no hi ha escoltisme reconegut, el que s'han anomenat

²⁷⁶ WOSM Secretary General Monthly Report, March 1995, November 1998.

²⁷⁷ Pàgina web de WFIS-Europa: <http://www.wfis-europe.org/en/start.html> [Consulta: 2 de novembre de 2006].

“països membres en potència”²⁷⁸. En alguns casos –especialment en microestats– les associacions no tenen prou membres com per a garantir la qualitat, i en alguns altres encara estan en procés d’estructurar el seu sistema organitzatiu amb garanties. En tots ells, l’acció de l’escoltisme mundial va en la línia d’arribar a reconèixer l’associació “potencial” com a membre de ple dret. Pel que fa als països on és difícil o impossible l’existència d’una organització escolta, s’ha de tenir en compte que hi hagi grups que empren el mètode escolta per a promoure els valors comuns al moviment i que volen acabar formant-ne part, malgrat que en molts casos no es pugui contrastar. És el cas de l’escoltisme català durant la dictadura franquista o de l’italià durant l’etapa feixista, però també l’és l’escoltisme polonès no controlat pel règim comunista a la dècada dels 80²⁷⁹. Es tracta, per tant, d’associacions amb vocació de pertinença el ple reconeixement de les quals tan sols depèn del canvi de circumstàncies sociopolítiques.

c) Finalment, la tercera tipologia, el “fals escoltisme”, aplegaria les associacions que rebutgen o incompleixen conscientment els principis i condicions requerits per a ser membre de l’escoltisme mundial i que, per aquest motiu, se’ls nega la pertinença. És el cas de les associacions alemanyes prèvies a 1945, que no encaixaven amb el plantejament de l’escoltisme mundial que insistia que la lleialtat nacional havia d’estar al mateix nivell que la fraternitat universal i la igualtat per sobre de races, creences i orígens. També és el cas de l’associació polonesa a partir de 1949, quan després que Polònia esdevingués un Estat socialista el govern va integrar l’associació dins l’estructura governamental i va modificar la llei i la promesa, l’edat de pertinença i l’estètica, i va posar com a responsables dirigents del partit²⁸⁰. WOSM li va retirar el reconeixement. El mateix succeeix quan una associació no pot garantir la seva independència –en general, d’instàncies governamentals– o la seva capacitat autònoma de prendre decisions. Un exemple es troba quan l’any 2000 WOSM va impulsar el projecte Peace Cruise, un vaixell amb tripulació d’orígens diversos que havia de conuiu en una ruta marítima per la Mediterrània, el govern turc va negar-se a donar permís d’amarrar. Davant l’absent col·laboració de l’associació escolta turca per fer de mitjancera amb el govern turc, possiblement degut a pressions del propi govern, el secretari general de WOSM va enviar una carta al responsable de l’associació recordant-los l’obligació constitucional de ser independent dels governs i indicant que si això no es donava a Turquia caldria fer-li perdre el reconeixement²⁸¹.

Dins d’aquesta tipologia de fals escoltisme, hi ha tres grans grups. Un primer, ja tractat, aquell en què els principis de l’associació promotora es sobreposen als principis de l’escoltisme mundial, com succeeix amb els Scouts d’Europe i la seva subordinació als principis i posicionaments de l’Església catòlica. Un segon, també desenvolupat, aquell en què la suposada fidelitat a un “escoltisme original”,

²⁷⁸ «Potential member countries: There are 35 countries where Scouting exists (be it embryonic or widespread) but where there is no National Scout Organization which is yet a member of the World Organization of the Scout Movement». Pàgina web de WOSM: <http://www.scout.org/satw/elsewhere.shtml> [Consulta: 6 de juliol de 2006].

²⁷⁹ “Note on the current situation in the Polish Scout Movement”, WOSM Secretary General Monthly Report, July 1989.

²⁸⁰ *Ibid.*

²⁸¹ Recull de documentació sobre el *Peace Cruise*. Arxius del World Scout Bureau.

interpretada subjectivament, deriva en un model que es contraposa amb els principis d'inclusivitat, obertura i sentit de pertinença global característics de l'escoltisme mundial des dels seus orígens. I un tercer, aquell en què l'estètica de l'escoltisme serveix de justificació per al desenvolupament de moviments juvenils governamentals o de partits polítics, generalment adoctrinadors, malgrat que en la majoria de casos el nom 'escoltisme' acaba sent substituït per un altre (com ara 'pioners' en els règims comunistes).

CAPÍTOL 4. DIMENSIÓ MUNDIAL: ANÀLISI ESTADÍSTICA (1924-2004)

1. L'ESCOLTISME MUNDIAL, AVUI (2003)

- 1.1. Presència territorial
- 1.2. Població i densitat
- 1.3. Franges d'edat
- 1.4. Gènere

2. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE WOSM (1920-2004)

- 2.1. Països membres
- 2.2. Persones associades
- 2.3. Franges d'edat (1968-2004)
- 2.4. Participació en els processos de presa de decisió mundials
- 2.5. Trobades internacionals de joves: Jamborees escoltes mundials

INTRODUCCIÓ

La hipòtesi d'aquesta recerca és que l'escoltisme mundial promou el sentit de pertinença global dels seus membres a través de la combinació entre els seus principis, la seva organització i la seva dimensió mundial. Aquest darrer element és fonamental per a veure la influència que té aquest moviment als cinc continents, en un 83,3% d'Estats independents existents avui, amb un fort arrelament local i alhora una activa vida internacional, el que comporta un cas poc comú de convivència intercultural en l'esfera de la societat civil global. En els dos capítols precedents he mostrat la consistència ideològica de l'escoltisme mundial –això és, de les dues organitzacions WOSM i WAGGGS– com a subjecte d'anàlisi, amb una trajectòria històrica coherent, amb uns principis inclusivament establerts democràticament a escala internacional i amb un sistema d'organització que garanteix la participació de tots els països membres i que delimita de manera no arbitrària els seus components.

Ara bé, per tal de conèixer fins a quin punt l'escoltisme mundial és avui, i ha estat històricament, una organització d'àmbit i presència globals, em calia demostrar dues coses: d'una banda, que la dimensió internacional és real, tant avui com des dels seus inicis, abastant la majoria de països i de continents aplegant quantitats rellevants de persones considerant que és una organització d'adscripció voluntària; i d'una altra, que en els seus posicionaments democràtics hi han participat persones provinents de tots els països i continents, i no tan sols una elit europea o occidental.

Per a poder mostrar aquesta dimensió mundial, i més tenint en compte l'existència de dues organitzacions mundials, calia en primer lloc definir bé quines eren les dades que havia de recopilar per a poder valorar aquesta dimensió, i si existien. La dimensió mundial es veu, en primer lloc, per la presència territorial; en aquest cas, pel nombre de països membres de l'escoltisme mundial. I en segon lloc, per la rellevància social, això és, pel nombre de persones que formen part de l'escoltisme mundial en cadascun d'aquests països. Igualment, vaig considerar que, si fos possible, calia conèixer tant la situació actual com l'evolució històrica. Finalment, per tal d'evitar esbiaixos respecte el volum de població jove de cada país, vaig

plantejar-me contrastar el cens escolta amb el cens de persones joves de cadascun dels països. A nivell organitzatiu, però, els paràmetres de països i nombre de persones no permetien conèixer la interacció entre ells, pel que vaig afegir dos paràmetres més: la participació en conferències mundials i en jamborees mundials. Com he explicat al capítol 3, les conferències mundials són el màxim òrgan de govern de l'escoltisme mundial i es reuneixen periòdicament. Donat que cada país té el mateix nombre de delegats, l'interessant era conèixer quins països assistien a cada convocatòria respecte el total de països membres, per a veure la composició dels participants en el procés màxim de presa de decisió de l'escoltisme mundial. Els jamborees mundials, al seu torn, són les principals trobades de joves escoltes a escala global, tot i que existeixen una infinitat d'intercanvis escoltes cada any.

Recopilació i anàlisi de dades

Per poder fer aquesta anàlisi vaig contactar amb les dues organitzacions mundials per tal de recollir i processar tant els censos actuals com els existents des dels seus inicis. Aquestes gestions van tenir un resultat satisfactori a WOSM, que compta amb una unitat d'estadística, i que em va donar lliure accés a la totalitat de censos històrics d'aquesta organització, alguns d'ells fins i tot manuscrits, els quals han estat recollits i processats informàticament un per un, donat que no existeix cap cens previ a 1990 disponible en format electrònic. El primer cens del qual es disposa, tant als arxius del World Scout Bureau (Ginebra) com de la Scout Association britànica (Gilwell Park, Anglaterra), és el publicat l'any 1924, mentre que el darrer existent en el moment de recollir la informació (febrer de 2006) és el de l'any 2004. La unitat d'estadística de WOSM té un llarg recorregut de treball per a sistematitzar les seves dades i fer estudis que ajudin a fer anàlisis prospectives. De fet, als anys 60 i 70, sense cap mena de suport informàtic, ja existeixen estudis del World Scout Bureau sobre l'evolució del cens i les densitats respecte el conjunt de població, com més endavant citaré. La col·laboració d'aquesta unitat d'estadística també ha permès clarificar els dubtes i contradiccions que han anat apareixent al llarg del processament informàtic de les dades històriques, des d'errors de sumes fins a xifres diferents segons les fonts. El resultat ha estat l'establiment de quatre bases de dades noves¹. A l'annex 4 es mostra un resum del processament de les dades, i en particular de les incidències observades en la introducció de les dades en el suport informàtic.

Les dades històriques de WAGGGS no s'han analitzat perquè no han estat disponibles en la fase de processament de dades. Tot i un primer intent de recollir informació, dificultats tècniques de l'arxiu del Buró Mundial de WAGGGS han impossibilitat que pogués dur a terme una recopilació similar de les seves dades, pel que només he comptat amb les del darrer cens existent (2003). Aquesta dificultat ha impedit de fer una anàlisi històrica conjunta de l'evolució de cens de WOSM i de WAGGGS, que hauria estat especialment interessant en especial si es té en compte que no va ser fins als anys 60 que les associacions de WOSM van començar a

¹ Eduard Vallory: 'World Scouting 2003 Data Set'; 'WOSM Census Data Set, 1924-2004'; 'WOSM Ages-based Census Data Set, 1968-2004'; i 'Data Set of International and World Scout Conferences, 1924-2002'. Department of Political Science, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2007.

acceptar noies com a membres, tal com he exposat en els capítols 2 i 3. Això comporta que l'anàlisi històrica de censos es centri tan sols en les associacions de WOSM, els membres de les quals han estat bàsicament masculins. L'anàlisi històrica conjunta queda doncs pendent per a futures recerques. Malgrat això, la disponibilitat de les dades de WAGGGS actuals –les més actuals corresponen al cens de 2003– ha possibilitat fer una anàlisi conjunta de l'escoltisme mundial actual, comparant els censos de 2003 de WAGGGS i de WOSM. Aquesta anàlisi ha permès mostrar la situació actual de l'escoltisme mundial en quant a nombre de països membres i persones joves associades (de 5 a 19 anys) –és a dir, no comptabilitzant els efectius adults, tal i com es detalla més endavant. En el cas d'aquesta anàlisi actual de 2003, WAGGGS té les dades desagregades en grups d'edat i per gènere, mentre que WOSM també les té desagregades per grups d'edat però en canvi només té les xifres de gènere per al conjunt de les edats. Aquesta absència ha impossibilitat creuar l'anàlisi de grups d'edat amb la de gèneres.

Tant pel que fa a l'anàlisi actual com per a la històrica, he volgut comparar els països membres de l'escoltisme mundial amb els Estats independents existents en cada moment. Per a fer-ho, he creuat les dades del cens de WOSM i WAGGGS amb les de la iniciativa conjunta de la University of Illinois i la Pensilvania State University "Correlates of War Project"², que identifica actors com a Estats membres del sistema internacional des de 1816 fins el 2004. Les dades a partir de 1920, el projecte segueix Russett *et al.* (1968) i Small and Singer (1980)³, establint com a requeriments principals ser membres de la League of Nations o de Nacions Unides, o bé tenir una població de com a mínim 500.000 habitants alhora que estar reconeguts a través de missions diplomàtiques per dos "major powers" –també segons la classificació de Small and Singer (1980).

Tot i la possibilitat d'analitzar de manera desagregada l'evolució en cens dels fins a cent setanta països, he cregut que una agregació en forma de regions continentals permetia copsar de manera suficient la rellevància de la dimensió mundial del moviment escolta, malgrat que l'elaboració de la base de dades permetrà que futures recerques puguin fer anàlisis de cada país. La classificació de països en regions continentals ha evitat emprar les vigents a l'escoltisme mundial, per dues raons. La primera, perquè WOSM i WAGGGS tenen algunes diferències, com ara l'existència de la regió Euràsia a WOSM, que aplega els països de l'antiga Unió Soviètica. I la segona, perquè en alguns casos les regions de l'escoltisme mundial tenen elements més culturals que geogràfics, com ara que Israel s'ubiqui a la regió Europea. Per això, he fet l'agregació de països en les regions continentals que fa servir el Fons de Població de Nacions Unides⁴, amb la particularitat que en el cas del continent americà computa tota l'Amèrica central en la regió d'Amèrica del Nord,

² Correlates of War Project. 2004. "State System Membership List, v2004.1." Febrer de 2005. Online, <http://correlatesofwar.org>.

³ Bruce M. Russett, J. David Singer, and Melvin Small (1968): 'National Political Units in the Twentieth Century: A Standardized List', *American Political Science Review*, 62(3):932-951. J. David Singer and Melvin Small (1972): *The Wages of War 1816-1965: A Statistical Handbook*. John Wiley & Sons, pp. 19-30. Melvin Small and J. David Singer (1982): *Resort to Arms: International and Civil Wars, 1816-1980*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, pp. 38-46.

⁴ United Nations: Demographic Yearbook, Historical supplement (1948-1997). Cal fer notar que aquesta divisió inclou tots els països d'Amèrica central i el Carib en la regió "Amèrica del Nord".

classificació que he respectat.

En resum, les fonts principals de dades sobre escoltisme analitzades en aquest capítol són cinc, quatre de les quals d'elaboració pròpia:

(i) El 'World Scouting 2003 Data Set' (elaboració pròpia), que conté (a) el nombre de països membres de WOSM i de WAGGGS per a aquell any; (b) el nombre de persones joves pertanyents a l'escoltisme mundial per a aquell any, tant per a WOSM i WAGGGS com en conjunt, agregades en tres grups d'edat (5-9, 10-14, 15-19) i pel gènere; (c) les dades del cens de població de Nacions Unides per a l'any 2000 per als mateixos tres grups d'edat; (d) les densitats (nombre d'escoltes dividit per la població de la mateixa franja d'edat, multiplicat per 10.000) obtingudes creuant b i c.

(ii) El 'WOSM Census Data Set, 1924-2004' (elaboració pròpia), que conté (a) el nombre de països membres de WOSM, en una evolució de cada dos o tres anys, depenent de la publicació del cens; (b) el contrast amb el número d'Estats independents en cada cas, seguint *Correlates of War*⁵; (c) el cens escolta de cada país; (d) l'agregació dels països en regions continentals, seguint el UN Demographic Yearbook.

(iii) El 'WOSM Ages-based Census Data Set, 1968-2004' (elaboració pròpia), que conté (a) el nombre de països membres de WOSM, en una evolució de cada tres anys; (b) el contrast amb el número d'Estats independents en cada cas, seguint *Correlates of War*; (c) el cens escolta de cada país, desagregat en tres grups d'edat aproximats: 5-9, 10-14, 15-19; (d) l'agregació dels països en regions continentals, seguint el UN Demographic Yearbook.

(iv) El 'Data Set of International and World Scout Conferences, 1924-2002' (elaboració pròpia), que conté: (a) el nombre de Conferències Internacionals/Mundials d'Escoltisme organitzades des de 1924; (b) el nombre de països membres de WOSM per als anys corresponents; (c) el nombre de països membres de WOSM que en els anys corresponents han participat a les conferències escoltes internacionals/mundials.

(v) El 'World Scout Jamboree' data set, versió 1.4 (elaboració del World Scout Bureau), que conté: (a) els Jamborees Mundials organitzats des de 1924; (b) el nombre de països membres de WOSM que en els anys corresponents han participat als Jamborees Mundials; (c) el nombre de persones de cada país que hi han participat.

Fiabilitat de les dades

Així com les dades de les conferències i els jamborees escoltes mundials es basen en el registre de les persones que hi ha participat, i les dels països membres de WOSM es basen en el registre d'altres i baixes que des del primer dia ha dut el World

⁵ *Correlates of War Project, 2004: "State System Membership List, v2004.1"*.

Scout Bureau, les dades dels censos de persones pertanyents a l'escoltisme de cadascun dels països tenen un grau de fiabilitat més baix. En aquest respecte, cal tenir en compte dos elements: que els censos es basen en les notificacions que les respectives associacions nacionals feien a l'organització mundial, amb els mitjans de què disposaven; i que els censos han anat sempre lligats al pagament de quotes.

En efecte, tant a WOSM com a WAGGGS el pagament de quotes a les organitzacions mundials s'ha basat en el número de membres que té cada país, igual com succeeix a Nacions Unides. Així, a l'escoltisme mundial cada país té el mateix vot en la Conferència Mundial, però paga les quotes en base als seus membres, i pel que fa a WOSM tan sols des de 1996 matisant la quota segons les quatre categories d'economies establertes pel Banc Mundial basades en el producte interior brut (GDP) per càpita. Històricament, doncs, les associacions han tingut incentius per comunicar un cens menor del real i, així, pagar menys quotes. La demostració d'aquesta interacció la trobem quan el mateix 1996 la Conferència Escolta Mundial va acordar que, per als països corresponents a la categoria més baixa de GDP, només es comptabilitzaran per al pagament de quotes el primer milió de membres: aquell any l'associació d'Indonèsia va passar a comptabilitzar gairebé cinc vegades el seu cens anterior.

D'altra banda, la definició de "membres" no és entesa de la mateixa manera en tots els països. De fet, l'informe estadístic de censos de WOSM 1990-2000⁶ ja fa notar que l'espectacular increment de cens d'Indonèsia (Gerakan Pramuka) a partir de 1996 i d'Estat Units (Boy Scouts of America) a partir de 1997 és degut també a que aquests dos països van decidir incloure en el seu cens tots els infants i joves que participaven en activitats extraescolars promogudes des de l'escoltisme – anomenant-los "associate members". En el cas de l'associació indonèsia de WOSM, comptabilitzar o no aquests "associate members" genera una diferència abismal no tan sols dins de WOSM, sinó fins i tot per al conjunt de l'escoltisme mundial, donat que el seu cens de l'any 2003 (8,05 milions de membres, dels quals 7,2 computen com a infants, adolescents i joves) representa més d'una quarta part del total conjunt de WOSM i WAGGGS. Segons WOSM, pel que fa als censos de 2003 i 2004, l'associació indonèsia manté que tan sols 370.000 membres dels 8 milions del total són escoltes «who are duly registered, pay a fee and are individually identified»⁷, mentre que els 7,6 milions restants serien els "associate members" que participen en activitats extraescolars oficials organitzades per l'associació escolta, malgrat que en els censos de WOSM tots 8 milions són comptabilitzats com a membres. Així doncs, malgrat no analitzar altres possibles casos on es donin situacions similars, en les anàlisis comparatives he optat en alguns casos per desagregar Indonèsia de la resta de la regió asiàtica, i així poder veure el pes d'Àsia en el conjunt evitant una visió excessivament esbiaixada.

Tampoc la definició de les franges d'edat és homogènia en el conjunt de l'escoltisme mundial. Les "seccions" o grups d'edat varien segons els països, i les edats que

⁶ 'Fact Sheet: World Scouting Membership 1990-2000'. World Scout Bureau. WOSM: August 2001.

⁷ E-mail de Luc Panissod, responsable d'estadístiques del World Scout Bureau, datat el 15 d'agost de 2006.

comprehen no són sempre les mateixes. Les dades desagregades per seccions que consten als censos, doncs, tenen un grau de fiabilitat relatiu i són més aviat orientatives: no es pot dir que responguin a una anàlisi exhaustiva de la realitat. Tot i així, ens permeten veure a grans trets la tendència de canvi respecte les franges d'edat així com les densitats. És per això que he optat, tant en l'anàlisi actual com en la històrica (1968-2004), per a agregar la varietat de "seccions" en tres grups d'edat que permetin el creuament amb el cens de població de Nacions Unides. Pel que fa a la comparativa per gèneres en l'anàlisi de 2003, cal indicar que, mentre que WAGGGS té les dades de gènere curosament desagregades, les dades de WOSM provenen d'una pregunta complementària que es troba als seus censos, que no és resposta en tots els casos, pel que no hi ha garantia de saber si el valor zero significa que no hi ha noies o que l'associació no ha comptabilitzat separatament el nombre de nois i de noies.

La necessària comparació del cens escolta amb el cens de població real en cada país ha permès, en l'anàlisi de l'escoltisme mundial avui (2003), que el nombre de membres que es mostra es pugui interpretar tenint en compte la població d'aquell país, a través de les densitats, i no únicament com a dades crues. En canvi, en el cas de l'evolució històrica, Nacions Unides no disposa de dades històriques de molts censos de països previ als anys 80. Donat que l'anàlisi l'he fet de manera agregada per regions continentals, la manca de dades de països impossibilitava l'anàlisi conjunta, pel que en l'apartat d'evolució s'han presentat tan sols les dades crues. Això comporta que no es pugui veure la importància relativa del creixement o decreixement de l'escoltisme respecte de la població real en comparació amb el creixement o decreixement que les franges de població corresponents han tingut en els diversos països i continents. L'existència però de dades històriques de població d'alguns països en els censos de Nacions Unides pot facilitar futures recerques en aquest sentit per a diversos països.

Les bases de dades que he elaborat en el marc d'aquesta recerca, malgrat el contrast exhaustiu de possibles errors o inconsistències, que s'han anat corregint en la mesura del possible i amb el suport de la unitat d'estadística del World Scout Bureau, poden encara contenir-ne alguns. Tot i així, representen el primer registre electrònic contrastat d'aquestes dades, que permeten mostrar resultats i inconsistències que mai abans s'havien pogut veure i, encara més important, són un punt de partida per a futures possibles recerques.

Contingut del capítol

Així doncs, l'objectiu d'aquest capítol és presentar la dimensió mundial de l'escoltisme a l'actualitat i, en el cas de WOSM, al llarg de la història, partint dels seus inicis, l'any 1920 –amb les primeres dades existents del 1924. Pel que fa a la dimensió mundial actual, que contempla els censos de WAGGGS i de WOSM de 2003 sense comptabilitzar responsables escoltes –és a dir, només comptabilitzant nois i noies–, aquesta anàlisi vol clarificar quatre aspectes: (a) si la seva presència territorial abasta la majoria de països del món i de manera homogènia en els diversos continents o si, pel contrari, fora del món occidental només és present a uns pocs països; (b) quin nombre de persones hi pertanyen en cadascuna de les

grans àrees del planeta i quin és el seu pes respecte del cens de població jove total (densitat); (c) quina rellevància tenen les diferents franges d'edat, per tal de conèixer si és un moviment més juvenil, més adolescent o més infantil, amb les conseqüències que això té en la seva capacitat d'educació en la ciutadania, i saber també si es dóna de manera similar en tots els continents; i (d) quin és el percentatge de nois i de noies dins els seus membres, per tal de conèixer si la seva acció educativa es centra principalment en un dels dos gèneres o, pel contrari, actua sobre els dos de manera similar. Pel que fa a l'evolució històrica de WOSM, que contempla els censos totals –sense diferenciar infants/joves i responsables–, l'anàlisi vol posar de relleu quatre aspectes: (a) l'evolució de la seva presència territorial, paral·lela a l'evolució del nombre d'Estats independents al món, per a veure si són similars o si, pel contrari, la seva presència es centra històricament en unes àrees determinades; (b) el nombre de persones associades, per tal de conèixer si la seva rellevància numèrica ha anat en augment amb els anys o, pel contrari, ha disminuït; (c) l'evolució per continents desagregada en tres franges d'edat, per tal de veure si ha variat o s'ha mantingut el pes de cadascuna d'elles en el conjunt de l'escoltisme mundial; (d) la participació de països en les conferències mundials des dels inicis, el que permet detectar si en els processos de presa de decisió hi han participat essencialment països d'una mateixa àrea o, pel contrari, hi ha hagut representació homogènia de tots els continents; i (e) la participació de joves en l'activitat internacional més emblemàtica que s'ha celebrat regularment des de 1920: els Jamborees Mundials, per a conèixer si hi ha hagut una veritable diversitat de participants o, pel contrari, han estat trobades de caràcter local o regional.

1. L'ESCOLTISME MUNDIAL, AVUI

Aquest apartat vol mostrar la situació actual de l'escoltisme mundial, prenent com a referència les darreres dades disponibles de les organitzacions mundials WOSM i WAGGGS. Tot i que el darrer cens disponible de WOSM és de 2004 i el darrer de WAGGGS el de 2003, he optat per fer la comparació amb els censos del mateix any (2003) per als dos.

Els censos de WOSM i de WAGGGS contempnen diverses categories de persones per franges d'edat dins el procés educatiu. Tot i així, cada associació defineix els límits d'aquestes edats, pel que la categorització en els censos és aproximada. La més ben delimitada és aquella amb què es va iniciar l'escoltisme, Scouts/Guides, que aproximadament va dels 11 als 15 anys. La segueix, per dalt, la Senior Scouts/Senior Guides, que pot agafar dels 15 als 18. Més avall hi ha la Cubs/Brownies, que pot abastar dels 8 als 11 anys. I finalment, les franges als dos extrems: per dalt, la Rovers/Rangers, d'entre 18 i 22; i per baix la Pre-Cubs/Pre-Brownies, dels 6 als 8 anys. A l'hora de creuar-les amb el cens de població de Nacions Unides per a calcular la densitat, però, ens trobem amb què aquest cens només desagrega per franges de cinc anys, pel que només permet dues possibilitats de comparació en el nostre cas: o bé dels 5 als 24 anys, o bé dels 5 als 19 anys.

Del conjunt de categories que consten als censos de WOSM i WAGGGS, només he comptabilitzat les que corresponen als educands⁸, i no pas als educadors ni al suport adult. Tot i que això pot disminuir la comptabilització de persones joves menors de 25 anys que en molts països fan tasques d'educadors, la impossibilitat de distingir-los en els censos dels educadors majors de 25 anys m'ha fet optar per limitar-me a comptabilitzar les categories indicades. Així doncs, l'opció triada finalment ha estat la franja 5-19, perquè no a totes les associacions hi ha educands majors de 18 anys i, per tant, incloure la franja 20-24 ens donaria una imatge esbiaixada a l'hora de calcular la densitat. A banda, dins la inexactitud de les edats que corresponen a les categories dels censos, la més forta segueix sent la del mig (Scouts/Guides), molt pròxima a la franja de població 10-14. Així doncs, he agregat les dues inferiors (Pre-Cubs/Pre-Brownies i Cubs/Brownies) per a comparar-les amb la franja de població de 5 a 9, i he fet el mateix amb les dues superiors (Senior Scouts/Senior Guides i Rovers/Rangers) per a comparar-les amb la franja de població de 15 a 19, com es mostra a la Taula 3.

A més a més, aquesta agrupació coincideix amb el cens de Nacions Unides: 5-9 anys, 10-14 anys i 15-19 anys, el que permet fer una anàlisi més acurada de la densitat d'escoltes.

Taula 3. Correspondència aproximada entre les categories de l'escoltisme mundial i les franges d'edat del cens del Fons de Població de Nacions Unides

<i>Categories WOSM/WAGGGS</i>	<i>Franges d'edat</i>
Pre-Cubs / Pre-Brownies Cubs / Brownies	5-9 anys
Scouts / Guides	10-14 anys
Senior Scouts / Senior Guides Rovers / Rangers	15-19 anys

Elaboració pròpia

L'anàlisi realitzada en aquest capítol es divideix en quatre parts, d'acord amb els objectius esmentats anteriorment: la presència territorial, la població i densitat, les franges d'edat i el gènere. Alhora, coherent amb el plantejament d'aquesta recerca que l'escoltisme mundial és un moviment amb dues organitzacions mundials, l'anàlisi mostra tant les dues organitzacions per separat com la suma de les dues, per tal de conèixer quin és el seu impacte real.

La unitat d'anàlisi d'aquest capítol són els països –organitzacions nacionals–

⁸ A WOSM: pre-cubs, cubs, scouts, senior/venture scouts, rovers. A WAGGGS: pre-brownies, brownies, guides, senior guides, rangers.

membres de WOSM i/o WAGGGS l'any 2003 (veure Annex 4). Per a aquests països s'han observat les següents variables o característiques:

- a) Regió geogràfica a la qual pertany (Àfrica, Amèrica del Nord, Amèrica del Sud, Àsia, Europa i Oceania), d'acord amb la base de dades de Nacions Unides⁹ (veure Annex 4);
- b) Condició d'Estat independent, d'acord amb la definició de Russett *et al.* (1968) i de Small i Singer (1980);
- c) Nombre de membres total i desagregat per gènere i franges d'edat (5-9, 10-14, 15-19), d'acord amb els censos d'ambdues organitzacions mundials l'any 2003¹⁰;
- d) Població entre 5 i 19 anys a cada país, desagregat en tres grups: 5-9, 10-14, 15-19. Les dades de població de gairebé tots els països s'han pogut obtenir del Fons de Població de Nacions Unides, de l'any 2000¹¹. No obstant, la població d'alguns pocs països no estava disponible, i de manera aproximada s'han utilitzat les dades d'altres fonts de població (veure Annex 4).

L'anàlisi descriptiva de les dades s'ha dut a terme d'acord amb els objectius d'aquesta recerca i, en concret, d'aquest capítol, i en cadascun dels apartats es descriu amb més detall la metodologia utilitzada.

Pel que fa a la *presència territorial*, he comparat el nombre de països membres amb el nombre total d'Estats independents, per veure quina és la seva dimensió mundial, a partir de l'agregació de països per regions continentals abans esmentada, per tal de conèixer a quina àrea del planeta pertanyen els països membres de l'escoltisme mundial. Pel que fa a la *població i densitat*, a banda d'exposar el nombre de membres de l'escoltisme mundial a cada regió continental, he calculat la densitat de quants escoltes hi ha per cada 10.000 persones joves a partir dels censos escoltes i les dades del cens de població mundial per a cada país, prenent com he esmentat anteriorment només la franja d'edat que va dels 5 als 19 anys, per a evitar l'esbiaix de països on el percentatge de població jove és més alt. Alhora, he contrastat aquests censos de l'escoltisme mundial amb el darrer cens de població mundial del Fons de Població de Nacions Unides, que és de l'any 2000¹².

Finalment, l'anàlisi per *franges d'edat* es basa en les equivalències de tres grups resumides a la taula 3, que ha permès comparar les franges escoltes amb la població real per tal de determinar la densitat. Tot i així, pel que fa al *gènere*, he tingut la limitació que WOSM només té desagregació per gènere en el total de la franja 5-19, i no per grups d'edat, pel que només he pogut mostrar el pes que té

⁹ United Nations: Demographic Yearbook, Historical supplement (1948-1997).

¹⁰ Eduard Vallory: 'World Scouting 2003 Data Set'. Department of Political Science, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2007

¹¹ World Population Prospects: The 2006 Revision Population Database. United Nations. Population Division. <http://esa.un.org/unpp>

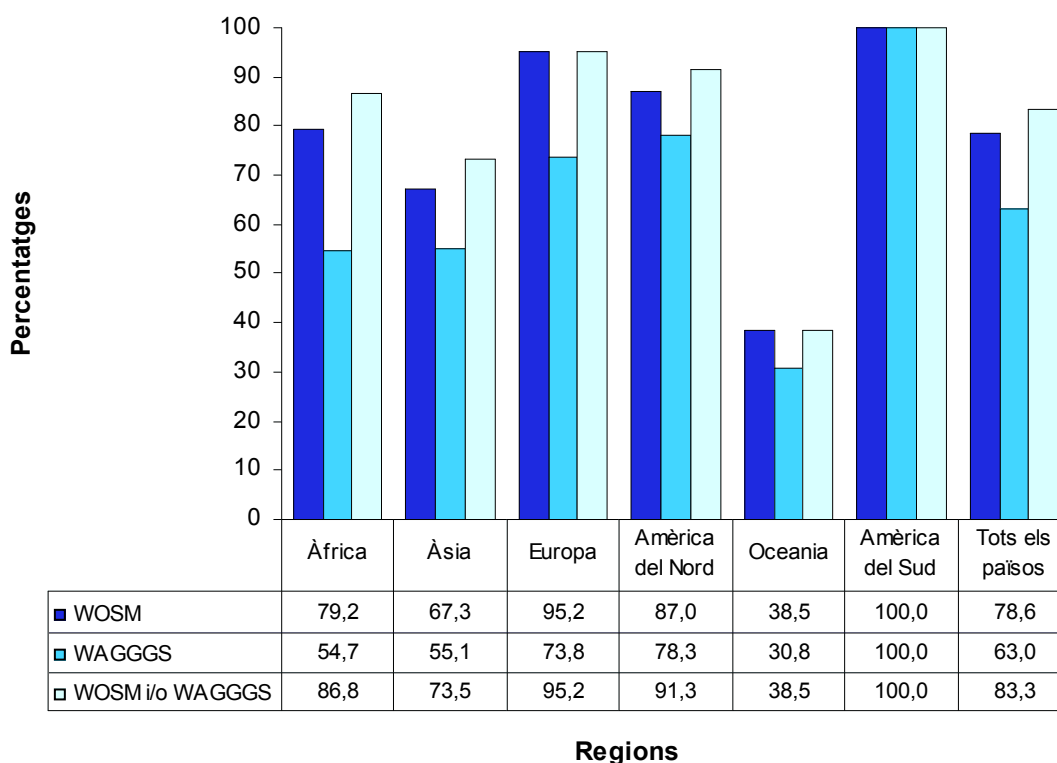
¹² *Idem.*

cada gènere a WOSM, a WAGGGS i en el conjunt de l'escoltisme mundial, separat per regions continentals, però no en cada franja d'edat.

1.1. Presència territorial

Un primer element per a analitzar la dimensió mundial d'un moviment com l'escoltisme és conèixer si la seva presència territorial abasta la majoria de països del món, i si és de manera homogènia en els diversos continents o si, pel contrari, només és present a uns pocs països fora del món occidental. Donat que en alguns casos les organitzacions membres de l'escoltisme mundial no coincideixen amb un Estat independent, com ja he indicat he fet servir la matriu d'Estats independents del "Correlates of War Project" per tal de conèixer quin percentatge d'organitzacions escoltes nacionals es correspon respecte del total d'Estats independents al món.

Figura 4. Percentatge de països independents membres de WOSM i/o WAGGGS respecte el total de països independents (2003)

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

En la figura 4 es mostra el percentatge de països membres de WOSM i/o WAGGGS respecte el total d'Estats independents l'any 2003. Els percentatges es presenten pel total de països i distingint per regions continentals¹³. Pel total de països, s'observa com la suma de WOSM i WAGGGS és present al 83,3% d'Estats independents. D'aquests, WOSM és al 78,6% d'Estats mentre que WAGGGS és a un

¹³ Els censos de WOSM i WAGGGS corresponen a 2003; la llista d'Estats independents corresponen a l'any 2003 del citat *Correlates of War Project*; les regions continentals són les establertes pel Fons de Població de Nacions Unides (Annex 4).

63,0%. En analitzar aquesta distribució per regions, es pot veure que, a excepció d'Amèrica del Sud, totes les regions presenten una situació similar, en el sentit que el percentatge de països independents on és present WAGGGS és sempre inferior del de WOSM. En canvi en el cas d'Amèrica del Sud s'observa que tots els països independents tenen associacions membres tant de WOSM com de WAGGGS. En concret, destaquen les regions d'Europa i Àfrica on el percentatge de països independents amb membres de WOSM supera en aproximadament un 20% el percentatge de països independents amb membres de WAGGGS. En la resta de regions, la diferència entre els percentatges disminueix i fins i tot s'arriba a igualar, com és el cas d'Amèrica del Sud. La regió amb menor percentatge de membres a alguna de les dues organitzacions mundials és Oceania, amb un 38,4% conjunt (38,5% per a WOSM i 30,8% per a WAGGGS), degut a l'alt nombre de microestats en la regió. Les regions on el percentatge de presència escolta als països és més gran, tant per a WOSM com per a WAGGGS, són Amèrica del Sud (100%), Europa (95,2% i 73,2%, respectivament) i Amèrica del Nord (87,0% i 78,3%, respectivament).

Aquests percentatges mostren que la presència internacional de l'escoltisme mundial és àmplia tant a nivell mundial (83% dels països independents) com en tots els continents. Entre els 15 països més poblats del món¹⁴, l'escoltisme mundial té organitzacions membres a tretze, i només no és present a la República Popular de Xina i a Vietnam, on està prohibit (sense tenir en compte Hong Kong i Taiwan, on hi ha conjuntament 215.000 membres de l'escoltisme mundial). Dels 80 països i territoris amb més de deu milions d'habitants¹⁵, l'escoltisme és present oficialment a 68 d'ells. Per ordre de població (UN, 2005), d'entre aquests vuitanta països l'escoltisme mundial tan sols no és present oficialment a la República Popular de Xina, Vietnam, Iran, Myanmar, Afganistan, Iraq, Uzbekistan, Corea del Nord, Síria, Kazakhstan, Mali i Cuba¹⁶. Addicionalment, cal fer notar que la majoria d'Estats independents on l'escoltisme mundial no té presència, amb la important excepció ja esmentada de Xina, són microestats.

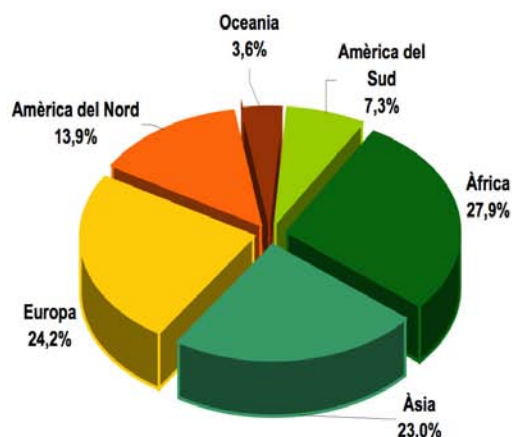
Un cop analitzada la relació entre les organitzacions escoltes nacionals que pertanyen a WOSM i/o WAGGGS respecte els Estats independents, em centraré a analitzar quina és la presència territorial de l'escoltisme mundial basant-me en el nombre d'organitzacions membres de ple dret, sense tenir en compte si són d'un Estat independent. A continuació (figures 5, 5a i 5b) es mostra la representació territorial de l'escoltisme mundial respecte les sis regions geogràfiques considerades: primer en el seu conjunt (la suma de les dues organitzacions mundials) i després, desagregadament, WOSM primer i WAGGGS després. Aquestes figures permeten veure el pes del conjunt de països de cadascuna de les regions respecte del total.

¹⁴ Xina, Índia, Estats Units, Indonèsia, Brasil, Pakistan, Rússia, Bangladesh, Nigèria, Japó, Mèxic, Vietnam, Filipines, Alemanya i Etiòpia. UNITED NATIONS, 2005a.

¹⁵ UNITED NATIONS, 2005a.

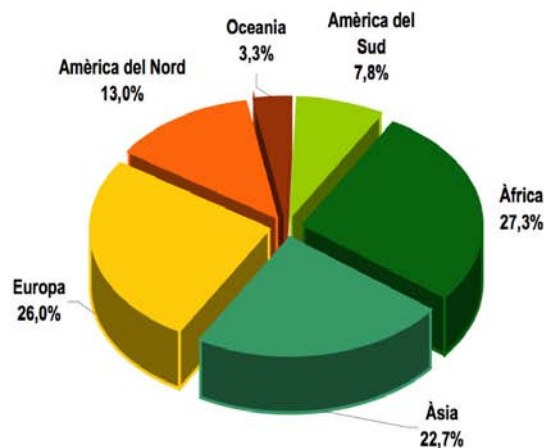
¹⁶ L'any 2006, l'escoltisme és oficialment prohibit a cinc països: la República Popular de Xina, Corea del Nord, Cuba, Laos i Myanmar. WOSM, 2006, 89.

Figura 5. Percentatge de països membres de WOSM i/o WAGGGS de cada regió respecte el total de països membres de WOSM i/o WAGGGS l'any 2003 (n =165)

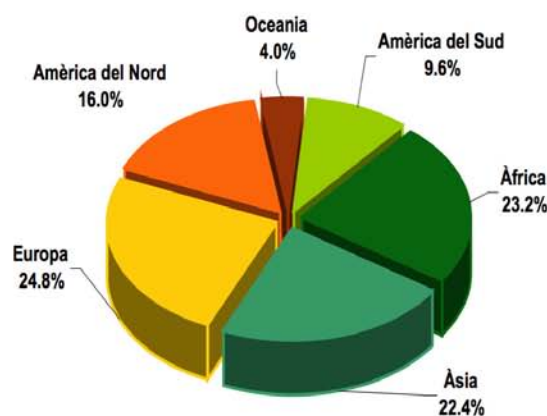
Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

Figura 5a. Percentatge de països membres de WOSM de cada regió respecte el total països membres de WOSM l'any 2003 (n =154)

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

Figura 5b. Percentatge de països membres de WAGGGS de cada regió respecte el total països membres de WAGGGS l'any 2003 (n =125)

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

La figura 5 mostra que dels 165 països membres de WOSM i/o WAGGGS, Àfrica és la regió amb major representació, donat que aporta en gairebé un 28% dels països membres. Seguidament, es troben Europa i Àsia, amb un 24,2% i un 23,0 respectivament. El percentatge de països associats disminueix en el cas d'Amèrica del Nord i d'Amèrica del Sud, on s'observa un 13,9% i un 7,3%, respectivament. I finalment Oceania és la regió que aporta menys països, en concret un 3,6% del total.

En analitzar la representació regional de WOSM (figura 5a) es constata que, del total dels seus 154 països membres el 2003, les regions d'Àfrica, Europa i Àsia són les que presenten un percentatge més elevat de presència territorial. Concretament, hi ha un 27,3% d'Àfrica, un 26,0% d'Europa i un 22,7% d'Àsia. A continuació hi ha Amèrica del nord amb un 13,0%, i Amèrica del sud amb un 7,8%. Oceania també és el que presenta menor representació amb un 3,3%.

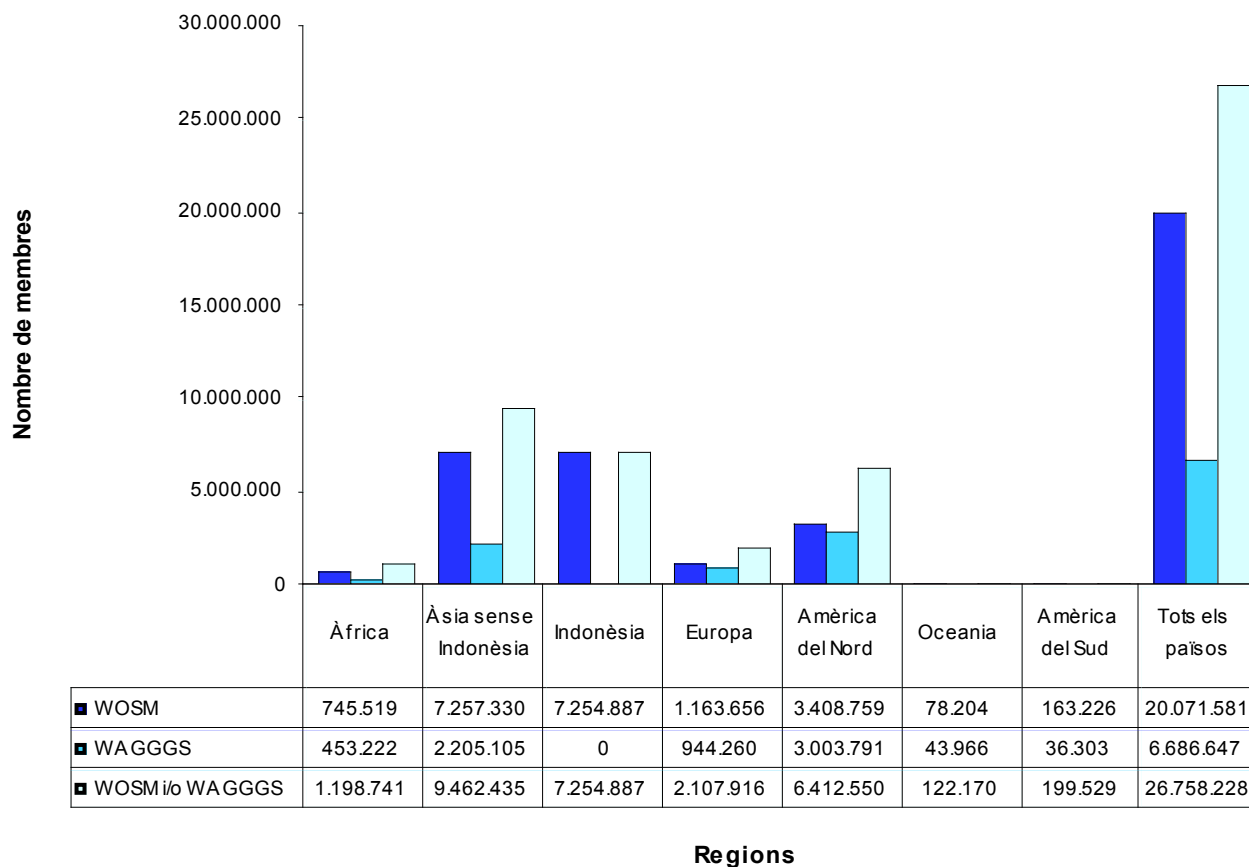
D'altra banda, en analitzar el cas de WAGGGS (figura 5b) es torna a donar una distribució similar a la que esmentava anteriorment. En concret, Europa, Àfrica i Àsia continuen sent les regions amb més representació, presentant un 24,8%, un 23,2% i un 22,4% respectivament. A continuació torna a haver-hi Amèrica del Nord, amb un 16,0% i Amèrica del Sud, amb un 9,6%. Oceania segueix tenint una representació minoritària de països, amb un 4%.

Si es comparen els percentatges obtinguts en analitzar les dues organitzacions mundials per separat, es pot notar que a Europa i Àfrica el percentatge de països membres de WOSM és més elevat que el percentatge de països membres de WAGGGS, mentre que en canvi a la resta de regions el percentatge de països membres de WAGGGS és major que el de WOSM.

1.2. Població i densitat

Després d'analitzar la presència territorial de l'escoltisme mundial, un segon aspecte per a conèixer la seva dimensió mundial és la magnitud en nombre de persones joves que hi pertanyen, tant a nivell mundial com en cadascuna de les grans àrees del planeta, així com quin és el seu pes respecte de la població jove, això és, la densitat. En aquest punt es mostra el cens de l'escoltisme mundial, la seva distribució en regions continentals i la seva densitat, és a dir, el nombre d'escoltes per cada deu mil persones d'entre 5 i 19 anys en cadascuna de les regions.

Figura 6. Nombre de persones joves que pertanyen a WOSM i/o WAGGGS per regions i total, 2003

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

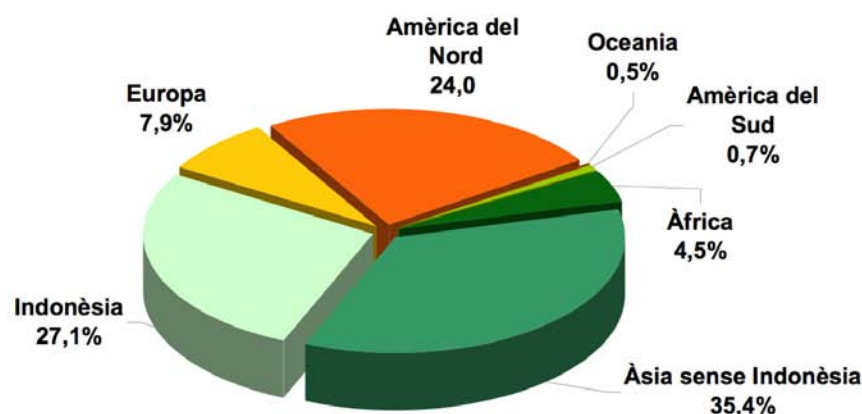
L'escoltisme mundial (2003) aplega més de 26 milions de persones joves (és a dir, aproximadament menors de 20 anys). Tal com mostra la figura 6, 20 milions d'elles pertanyen a WOSM, mentre que 6,68 milions pertanyen a WAGGGS. Si s'analitza el nombre de persones joves que pertanyen a l'escoltisme mundial, es veu que la regió que presenta un major nombre de membres és Àsia, amb un total de 16,7 milions de joves (dels quals 14,5 pertanyen a WOSM i 2,2 a WAGGGS). Més de dues cinques parts d'aquestes persones, però pertanyen a Indonèsia (WOSM), que té 7,25 milions de joves. Seguidament, destaca Amèrica del Nord, on 6,4 milions de persones joves (el 24% del total) pertanyen a alguna de les dues organitzacions, 17% a WOSM i 44,9% a WAGGGS. D'altra banda, a Europa hi ha al voltant de dos milions de membres joves de l'escoltisme mundial, el que suposa el 7,9% del total global, amb 1.16 milions que pertanyen a WOSM i 944.260 a WAGGGS, mentre que Àfrica només presenta 745.519 membres joves de WOSM i 453.222 de WAGGGS. Per últim, Oceania i Amèrica del Sud són les regions que aporten menys associats joves, arribant només a 122.170 d'Oceania i 199.529 d'Amèrica del Sud. En termes generals, el nombre de membres que pertanyen a WOSM és superior al nombre de membres de WAGGGS, tant quan s'analitzen les dades per regions com en el total. Aquesta diferència és gairebé el doble en totes les regions excepte a Amèrica del

Nord i Europa, on gairebé s'igualen el nombre de membres, i en l'extrem contrari a Amèrica del Sud, on el nombre de membres de WOSM és quatre vegades més gran.

D'aquests censos de 2003, cal destacar que les cinc associacions més nombroses de WOSM i de WAGGGS apleguen conjuntament el 75% del cens de nois i noies entre 5 i 19 anys de l'escoltisme mundial. En milions de membres són: a WOSM, Indonèsia 7,25; Estats Units 3,2; Índia 2,29; Filipines 1,94; i Tailàndia 1,11; el que suposa 13,8 milions de membres (69% del total de WOSM); i a WAGGGS, Estats Units 3,8; Índia 1,1; Filipines 0,67; Regne Unit 0,55; i Canadà 0,14; el que suposa 6,4 milions de membres (76% del total).

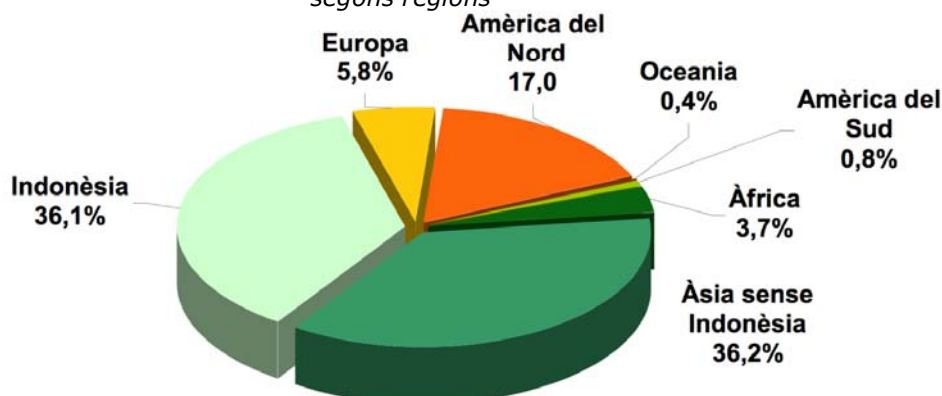
Una anàlisi detallada de les associacions nacionals, però, dificultaria copsar el pes que té l'escoltisme a cada regió continental i, per extensió, quina regió té major representació en el nombre de membres de l'escoltisme mundial, així com en cadascuna de les dues organitzacions. És per això que he considerat la figura 7, que mostra els percentatges de membres de cada regió respecte del total, així com la seva desagregació en les dues organitzacions mundials, representada a les figures 7a i 7b.

Figura 7. Percentatge de persones joves membres de l'escoltisme mundial (WOSM i/o WAGGGS) segons regions (n = 26.758.228)

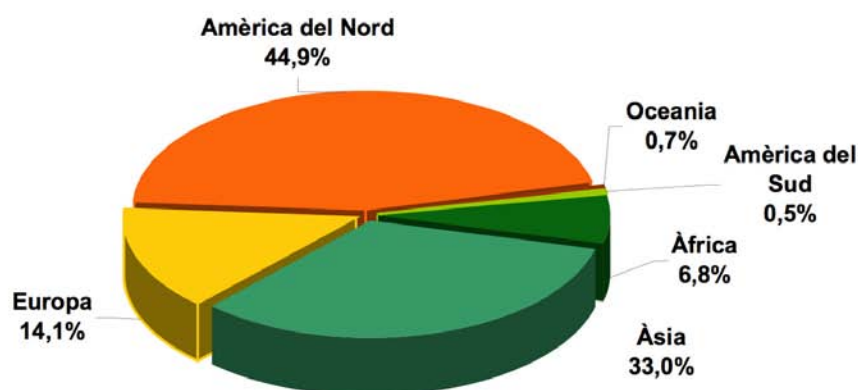
Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

Figura 7a. Percentatge de persones joves membres de WOSM (n = 20.071.581) segons regions

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

Figura 7b. Percentatge de persones joves membres de WAGGGS (n = 6.686.647) segons regions

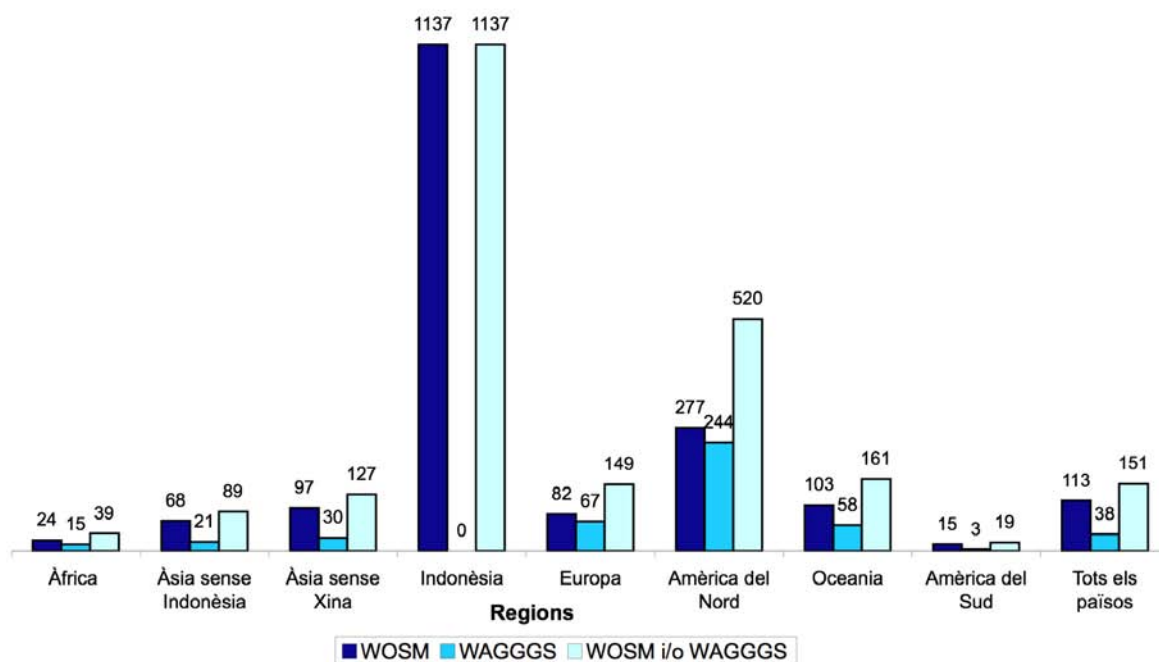

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

La figura 7 destaca que Àsia és la regió amb major nombre de persones joves associades a l'escoltisme mundial (62,5% en total, del qual un 27% és d'Indonèsia), seguida d'Amèrica del Nord (24,0%). No obstant això, si analitzem les dades distingint entre les dues organitzacions (figures 7a i 7b), podem veure que mentre que el percentatge de WOSM és clarament major a Àsia (72,3% versus el 17% d'Amèrica del Nord), inclòs si no comptem l'efecte desequilibrador d'Indonèsia (36,2% versus 17%), en el cas de WAGGGS destaca, tot i que amb menor mesura, Amèrica del Nord, amb el 44,9% versus el 33,0% d'Àsia. D'altra banda, Oceania i Amèrica del Sud, són les regions amb menys representació.

Una vegada mostrada la distribució territorial del nombre de persones associades, procedeix a exposar quina és la rellevància d'aquest nombre respecte de la població total de 5 a 19 anys, tant a nivell mundial com a nivell de regions. En aquest sentit, la figura 8 mostra la distribució de la densitat de l'escoltisme mundial així com de cadascuna de les dues organitzacions, prenent com a referència la població de 5 a 19 anys. Aquesta anàlisi ha volgut evitar la tradicional comparació amb el cens d'habitants total de cada país, donat que la densitat important és la que es refereix a la franja de cens potencialment membre de l'escoltisme, és a dir, la franja jove. Per això, s'ha processat país per país la població d'entre 5 i 19 anys per a poder comparar-la amb el cens de cada associació escolta. La mesura de densitat utilitzada és el quocient entre el nombre total de persones joves pertanyents a l'escoltisme mundial i el nombre total de població entre 5 i 19 anys multiplicada per 10.000. Aquest càlcul permet conèixer el nombre de membres joves de l'escoltisme mundial per cada 10.000 persones en la franja d'edat ja esmentada.

Figura 8. Densitat segons l'organització i la regió, 2003
(Nombre d'escoltes per cada 10.000 persones = (Nombre d'escoltes/Població 5-19)*10000)*

* Els valors per WOSM i/o WAGGGS haurien de ser la suma dels valors obtinguts per WOSM i WAGGGS. En algunes d'aquestes regions no és així donat a l'arrodoniment de les dades.

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

L'ajust dels censos amb les dades de població ens dona la figura 8, en la qual es pot veure que de cada 10.000 persones joves en el conjunt del planeta, 151 persones joves pertanyen a l'escoltisme mundial, de les quals 113 a WOSM i 38 a WAGGGS. En la desagregació, he volgut evitar dos factors molt importants que en el cas d'Àsia generaven un esbiaix excessiu¹⁷. D'una banda, el fet que a Xina, que és el país més poblat del món, l'escoltisme estigui prohibit; i d'una altra, la interrelació ja esmentada a Indonèsia de l'escoltisme amb l'escola, que ha fet que en aquell país la xifra de membres sigui més gran que en cap altre del món, i que compti amb una densitat de 1137 escoltes per cada 10.000 joves.

Distingint per regió geogràfica, i sense comptar Indonèsia, trobem que Amèrica del Nord és la regió que presenta més escoltes per cada 10.000 habitants, concretament 520. La segueixen en ordre d'importància Oceania –que, cal fer notar, és el continent amb menys membres– i Europa, amb 161 i 149 respectivament. Àsia sense Indonèsia té una densitat de 89, que puja fins a 127 si no tenim en compte la població de Xina. D'altra banda, Àfrica i Amèrica del Sud són els continents que presenten menor densitat d'escoltes (39 i 19), igual com passa amb el cens.

Si analitzem els resultats obtinguts a les dues organitzacions per separat, trobem

¹⁷ Àsia comptada completa, incloent la població de Xina i el cens d'Indonèsia, presenta una densitat de 154 escoltes per cada 10.000 joves.

que el nombre d'escoltes per cada 10.000 és major a WOSM que a WAGGGS, per totes les regions. Tot i així, destaca la regió d'Amèrica del Nord, on el nombre d'escoltes associats és bastant similar en les dues organitzacions. Les diferències més notables es troben a Àsia, on deixant de banda Indonèsia, que només pertany a WOSM, i sense comptar la població de Xina, 97 de cada 10.000 persones pertanyen a WOSM mentre que tan sols 30 de cada 10.000 a WAGGGS; i també a Oceania, amb 103 escoltes a WOSM i 58 a WAGGGS per cada 10.000 habitants.

1.3. Franges d'edat

L'escoltisme va néixer com un moviment educatiu dirigit a la franja adolescent, si bé poc després es va ampliar a la franja jove i a la franja preadolescent (veure capítol 2). La conseqüència d'aquelles decisions són rellevants avui, en tant que no té la mateixa capacitat d'educar en la ciutadania un moviment eminentment infantil que un moviment que inclogui adolescents i joves.

Tal com explica Dominique Bénard, el moviment escolta va ser creat per a donar resposta als problemes de l'adolescència en el moment de la segona revolució industrial; i cent anys després, l'educació de l'adolescència esdevé novament un repte mundial de primera importància. Per això, en paraules del secretari general adjunt de WOSM, «la qualité de notre programme éducatif se mesure non pas au nombre des jeunes qui nous rejoignent mais au nombre de jeunes qui nous quittent chaque année avec la motivation et les compétences nécessaires pour jouer un rôle constructif dans le développement de la société»¹⁸. L'impacte social de l'escoltisme en la seva funció de formar ciutadans responsables, doncs, està condicionat a la seva capacitat d'incidir en els adolescents. Segons la UNICEF, l'adolescència és «a period of transition between childhood into adulthood» que, per a propòsits analítics, es pot segmentar en tres etapes: «early (10-13 years of age), middle (14-16), and late (17-19) adolescents»¹⁹.

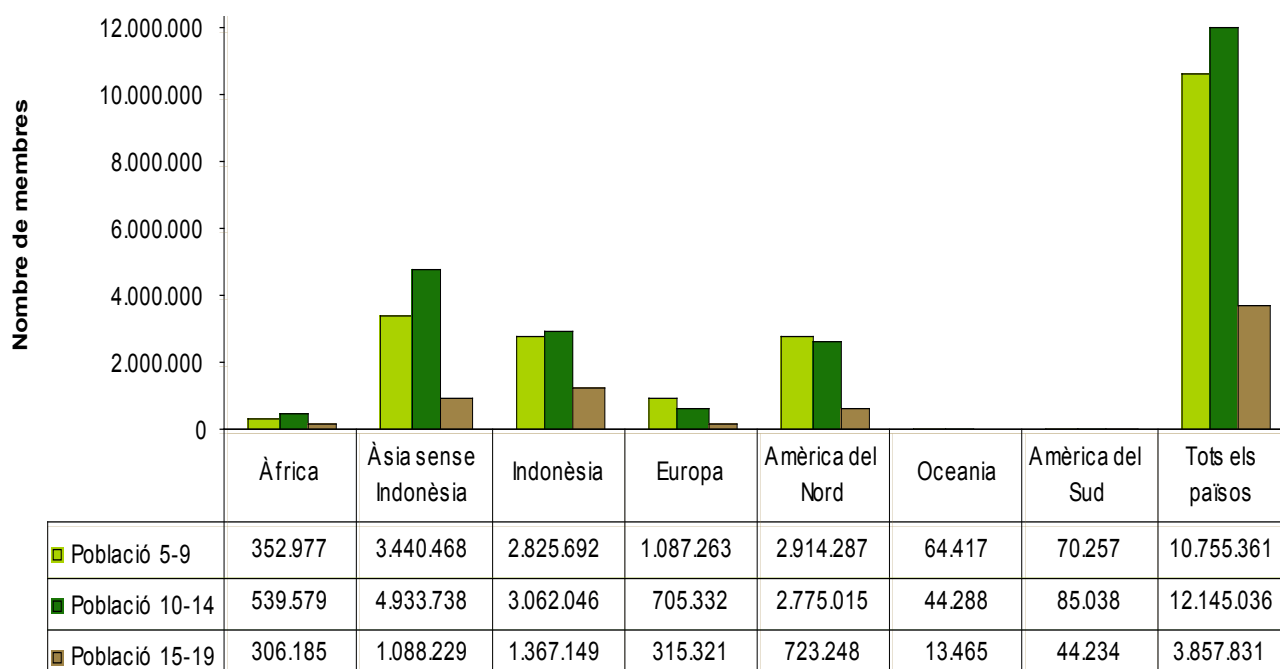
Això és el que fa necessari conèixer quin pes tenen les diferents franges d'edat en el conjunt de l'escoltisme mundial, i saber si es dona de manera similar en tots els continents. Donat que les franges d'edat són aproximades i varien segons els països, com ja he exposat, les he agregat en tres blocs per a fer-les coincidir amb el cens de població de Nacions Unides (Taula 3): el bloc infantil, que abasta dels 5 als 9 anys; el bloc adolescent primerenc, que va dels 10 als 14 anys; i el bloc adolescent tardà o jove, dels 15 als 19 anys. En aquest punt doncs analitzo les dades del cens de l'escoltisme mundial distingint per les tres franges d'edat esmentades. Els resultats es presenten en dues parts: La primera permet comparar el nombre de persones de cada franja d'edat dins de cada organització mundial, i la segona permet comparar el nombre de persones de cada organització mundial dins de cada grup d'edat.

¹⁸ Dominique Bénard, secretari general adjunt i responsable de Mètodes Educatius de WOSM: "Inventer le Scoutisme du XXIe siècle", conferència d'obertura dels États Généraux du Scoutisme Francophone Canadien. Canadà, 20 de maig de 2005, Association des Scouts du Canada (pp. 3-4).

¹⁹ UNICEF: 'Adolescence: the Big Picture'. http://www.unicef.org/adolescence/index_bigpicture.html [Consultat el 23 març de 2007].

1.3.1. Presència territorial de l'escoltisme mundial segons l'edat dels membres

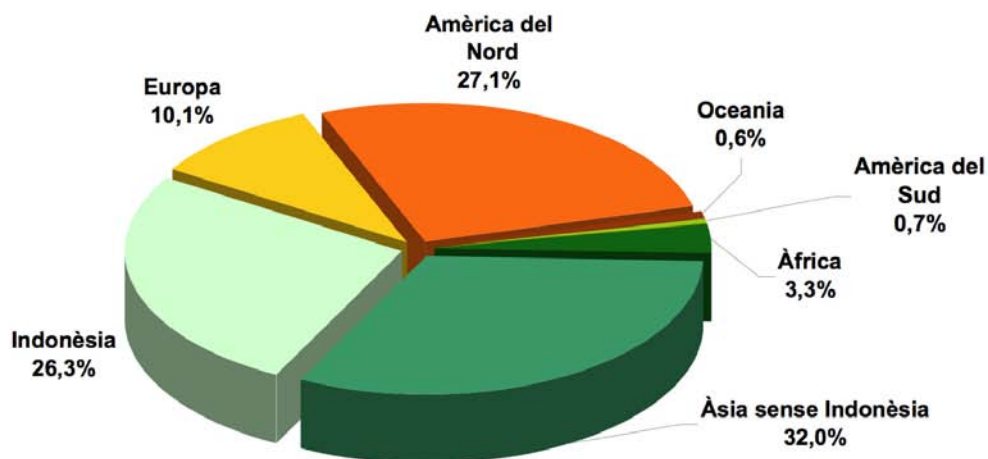
Figura 9. Cens de l'escoltisme mundial per regions segons l'edat dels membres

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

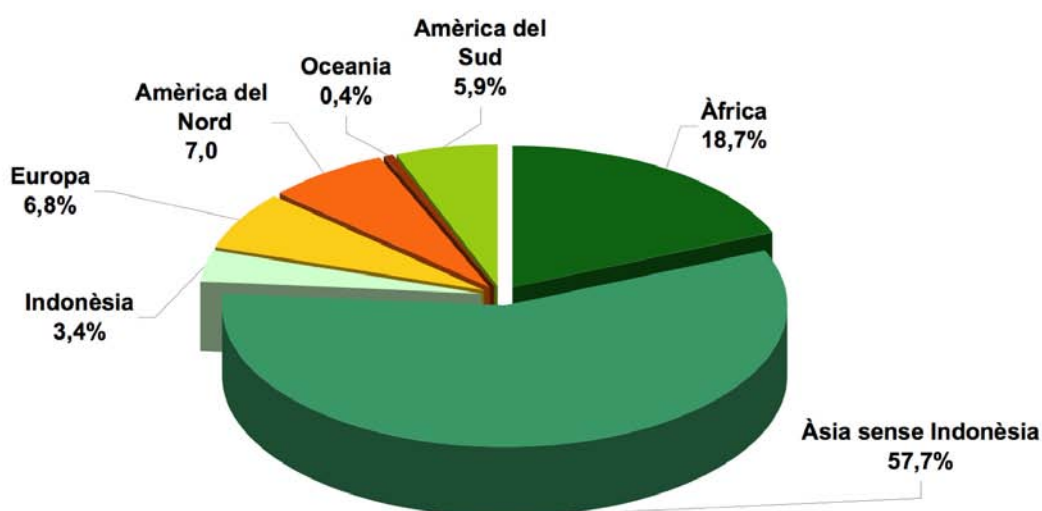
En analitzar la presència territorial de l'escoltisme mundial segons l'edat dels membres, la figura 9 mostra com majoritàriament els infants i joves associats a l'escoltisme mundial tenen entre 10 i 14 anys, seguit dels que tenen entre 5 i 9 anys. En concret, hi ha 12,1 milions de nois i noies de 10 a 14 anys, 10,7 milions de 5 a 9 anys i només 3,8 milions de 15 a 19 anys. S'observa com per a totes les regions hi ha més nens i nenes d'entre 10 i 14 anys, excepte a Amèrica del Nord i a Europa, on és superior el nombre de nens i nenes entre 5 i 9 anys. Igualment, en tots els continents la franja jove és la més reduïda, tot i que en el cas d'Àfrica és molt pròxima a la franja infantil. Complementàriament, he analitzat quines regions tenen major representació en el total de cada grup d'edat de l'escoltisme mundial, tal com es mostra a les figures 10, 11 i 12, contrastades amb el percentatge de població total d'aquestes edats (figures 10a, 11a, 12a).

Figura 10. Percentatge de membres de l'escoltisme mundial per regions segons la franja d'edat 5-9 anys ($n = 10.755.361$)

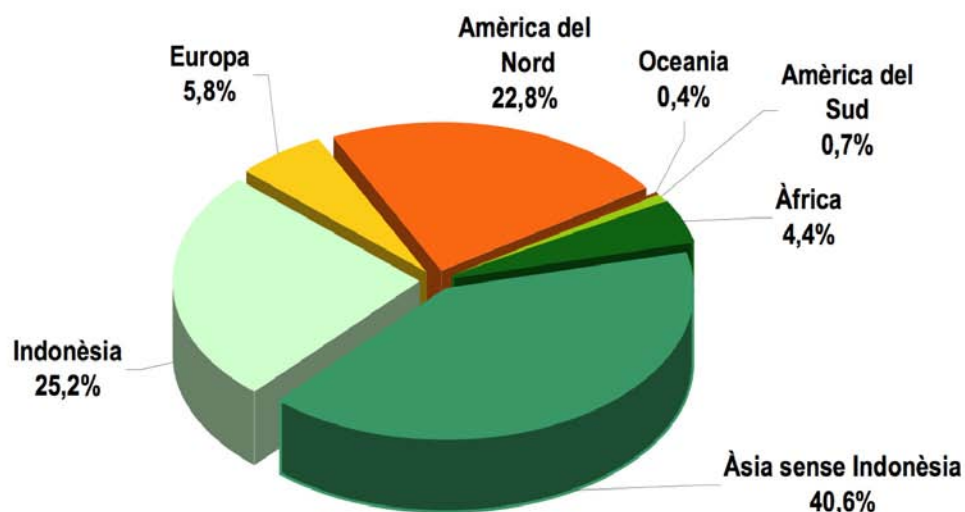
Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

Figura 10a. Percentatge de població mundial per regions (franja d'edat 5-9 anys)

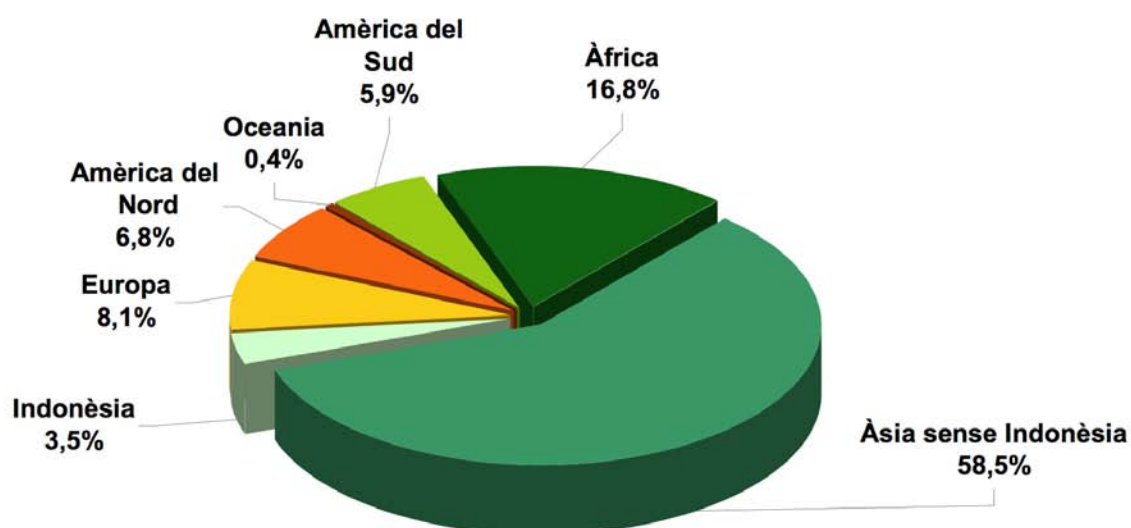
Elaboració pròpia. Font: Fons de Població de Nacions Unides, 2000

Figura 11. Percentatge de membres de l'escoltisme mundial per regions segons la franja d'edat 10-14 anys (n = 12.145.036)

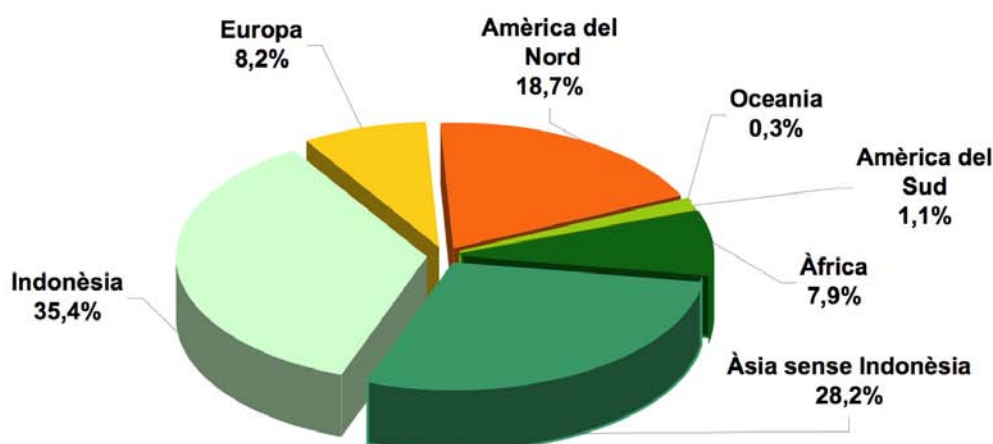
Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

Figura 11a. Percentatge de població mundial per regions (franja d'edat 10-14 anys)

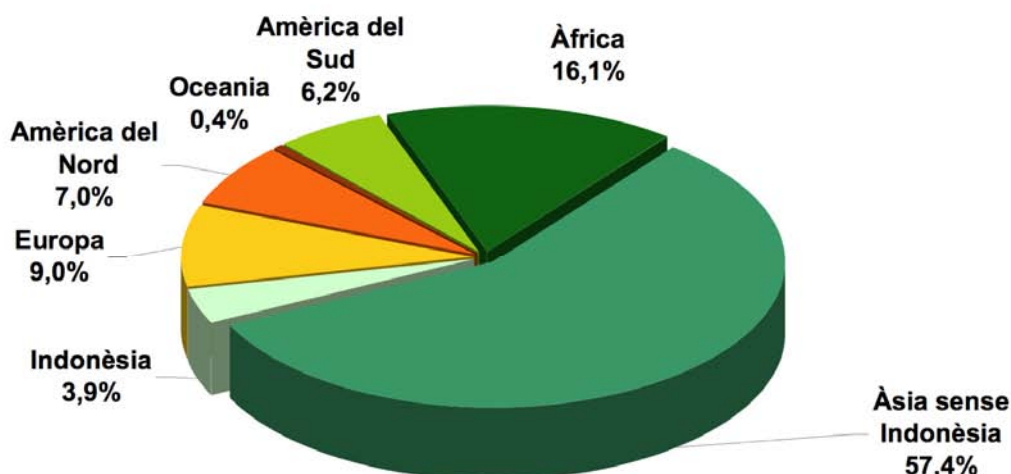
Elaboració pròpia. Font: Fons de Població de Nacions Unides, 2000

Figura 12. Percentatge de membres de l'escoltisme mundial per regions segons la franja d'edat 15-19 anys (n = 3.857.831)

Elaboració pròpia. Font de les dades: World Scouting 2003 Data Set

Figura 12a. Percentatge de població mundial per regions (franja d'edat 15-19 anys)

Elaboració pròpia. Font: Fons de Població de Nacions Unides, 2000

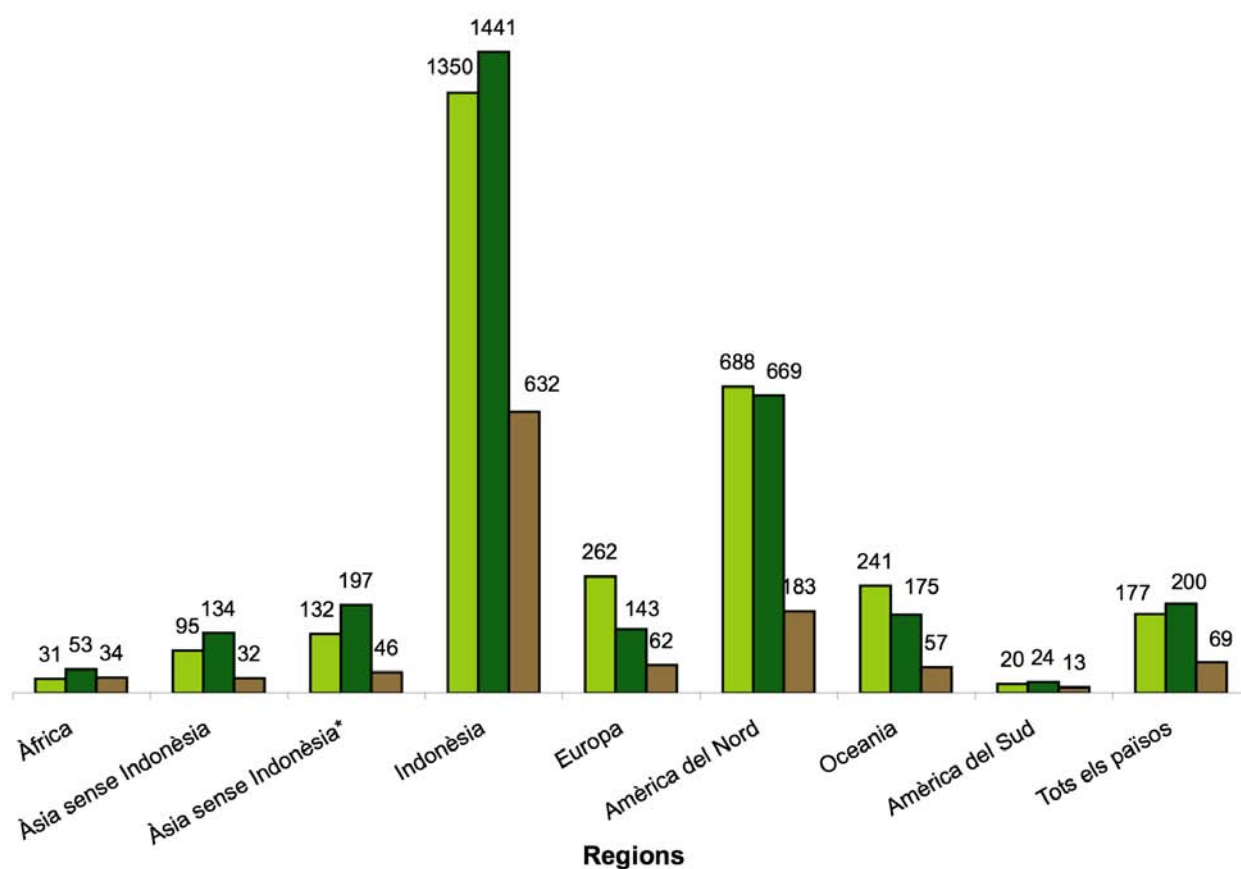
Les tres figures 10, 11 i 12 permeten veure com la distribució del nombre de membres joves de l'escoltisme mundial per regions és similar per als diferents grups d'edats. En concret, es pot observar com Àsia és la regió que presenta més membres en les tres franges d'edat, fins i tot desagregant-hi Indonèsia, sent en el grup de 10 a 14 on té representació màxima (40,6%, que amb Indonèsia puja al 65,8%) i a la franja jove on té la mínima (28,2%). A continuació hi ha Amèrica del Nord, que disminueix el seu percentatge del 27,1% fins el 18,7% a mesura que augmenta l'edat. D'altra banda hi ha Europa, que té la seva representació màxima en els infants entre 5 i 9 anys (10,1%) i la mínima entre 10 i 14 anys (5,8%). Àfrica, en canvi, presenta la seva major representació en l'interval de 15 a 19 anys (7,9%). Per últim, cal destacar el cas d'Amèrica del Sud, que en l'interval de 5 a 14 no arriba a l'1% i en el de 15 a 19 representa gairebé el 10% de membres. El nombre de membres d'Oceania no supera l'1% del total en cap dels intervals d'edat.

Per a veure la rellevància de les dades del cens cal tenir present la població real en els grups d'edat considerats, per tal de tenir en compte la diferència d'impacte entre països amb molta població jove i països molt envellits. Aquesta és la funció de comparar aquest percentatges amb el cens de Nacions Unides per a les mateixes franges d'edat (figures 10a, 11a i 12a), on es pot copsar el sobrepès que té l'associació escolta Indonèsia respecte el pes de població real que té en la població mundial, però que equilibra percentualment l'absència d'escoltisme a Xina i el potencial pes que podria tenir. Igualment, el cens escolta d'Amèrica del Nord té un pes molt superior al de la població jove d'aquest país en el conjunt del planeta. Aquests dos sobrepesos es contraposen al poc pes que té la població escolta d'Àfrica i d'Amèrica del Sud respecte el conjunt de la població jove d'aquests continents.

No obstant això, la rellevància real es pot apreciar millor analitzant la densitat que té l'escoltisme respecte la població d'una mateixa franja d'edat. Per això, la figura 13 mostra la densitat de l'escoltisme agregada per regions continentals, que es calcula a partir de la següent fórmula:

$$\frac{\text{Nombre d'escoltes}}{\text{Població en la franja d'edat}} * 10000$$

Figura 13. Densitat de l'escoltisme mundial segons l'edat dels membres i per regions (nombre d'escoltes per cada 10 mil habitants joves)

* Aquest càlcul de densitat no comptabilitza la població de Xina.

■ Població 5-9 ■ Població 10-14 ■ Població 15-19

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

Per al conjunt de països, s'observa que l'escoltisme mundial aplega per cada 10.000 persones joves de la respectiva franja d'edat 177 infants de 5 a 9 anys, 200 nois i noies de 10 a 14 anys, i 69 joves d'entre 15 i 19 anys, el que fa notar que la franja jove és clarament minoritària. Igual que en l'agregat, tornem a tenir en compte els biaixos del cens de l'escoltisme a Indonèsia i la prohibició al país més poblat del planeta, la República Popular de Xina. La densitat d'escoltes a les regions d'Europa i Oceania és clarament superior en el grup de 5-9 anys, el que indica un perfil força infantil; a la regió d'Amèrica del Nord també té més pes la franja infantil, tot i que molt pròxima al grup de 10 a 14 anys, que és la franja amb la densitat més elevada a la resta de regions: Àfrica, Àsia i Amèrica del Sud.

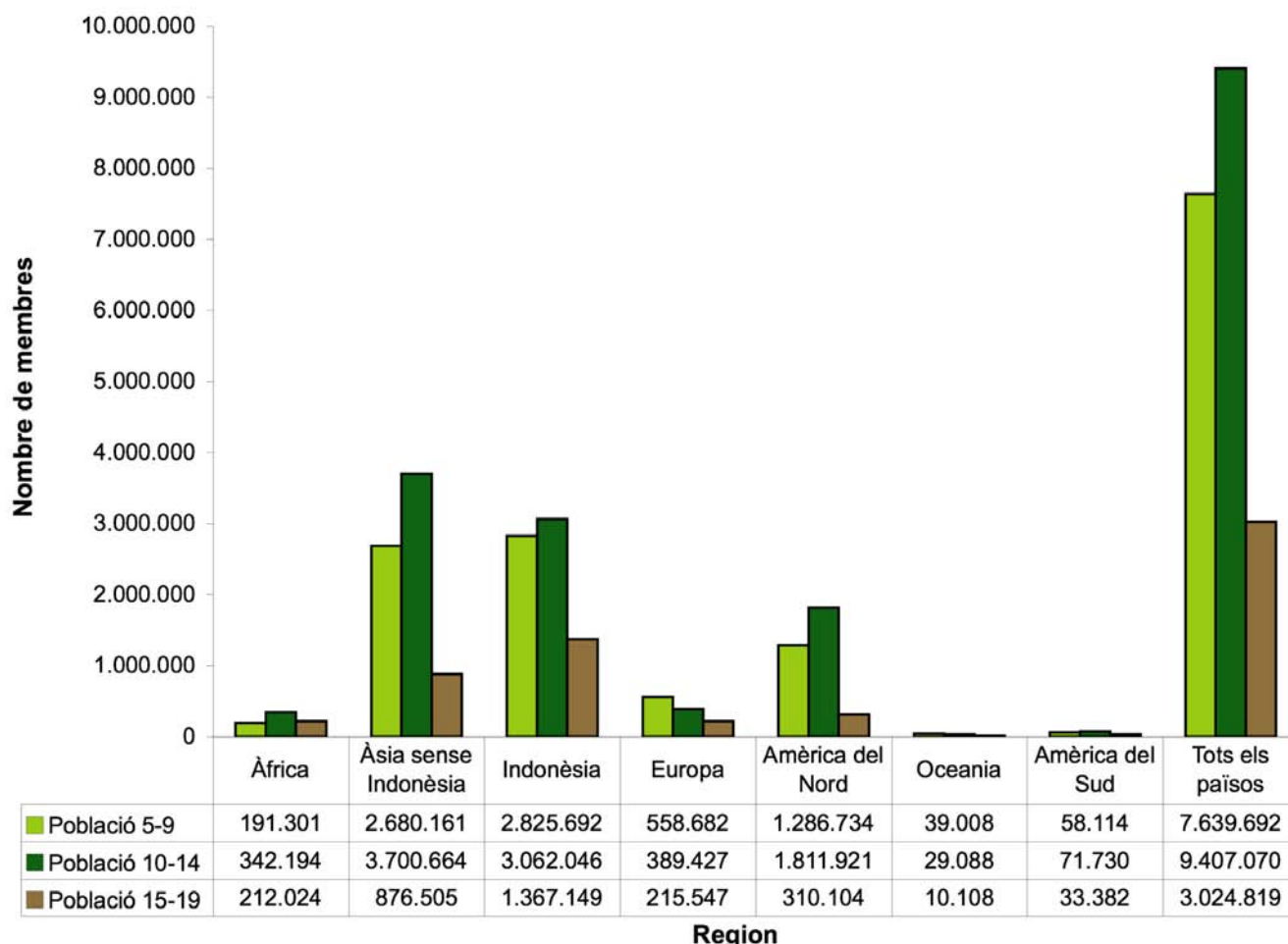
Si s'analitzen els resultats per regions continentals, es pot destacar que Amèrica del Nord presenta la major densitat de tots els grups d'edats si descomptem Indonèsia. En concret, hi ha 688 i 669 escoltes per 10.000 persones entre 5 i 9 anys i entre 10 i 14 anys, respectivament, i 183 escoltes per 10.000 persones entre 15 i 19 anys. Les regions d'Europa i Oceania presenten una distribució similar en quant a la densitat per edats, i tenen més escoltes de 5 a 9 anys que no pas d'entre 10 i 14 anys. A Àsia en canvi el pes de la franja adolescent és el que predomina, tant si es compta Indonèsia com si no. Així, sense comptar Indonèsia s'observa que de cada 10.000 habitants d'entre 10 i 14 anys i de 5 a 9 anys, són escoltes 134 i 95, respectivament, i només 32 persones per cada 10.000 habitants de 15 a 19 anys pertanyen a l'escoltisme. Aquesta densitat augmenta si es treu el cens de la República Popular de Xina, i esdevé 197 en la franja adolescent, 132 en la infantil i 46 en la jove²⁰.

Les regions que presenten menys densitat d'escoltes per cada 10.000 habitants, sigui quina sigui l'edat, són Àfrica i Amèrica del Sud. Concretament, en la regió d'Àfrica són escoltes 31 de cada 10.000 infants d'entre 5 i 9 anys, 53 nois i noies de 10 a 14 anys i 34 joves d'entre 15 i 19 anys. A Amèrica del Sud hi ha 20 escoltes per cada 10.000 infants de 5 a 9 anys, 24 d'entre 10 i 14 anys i tan sols 13 per cada 10.000 joves d'entre 15 i 19 anys.

²⁰ Si es comptabilitza l'associació escolta d'Indonèsia i el cens de població de Xina, la densitat d'Àsia és de 170 infants de 5-9 anys, 214 nois i noies de 10-14 anys i 72 joves de 15-19 anys, per cada 10.000 persones joves.

1.3.2. Presència territorial de WOSM segons l'edat dels membres

Figura 14. Cens de l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) segons l'edat dels membres

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

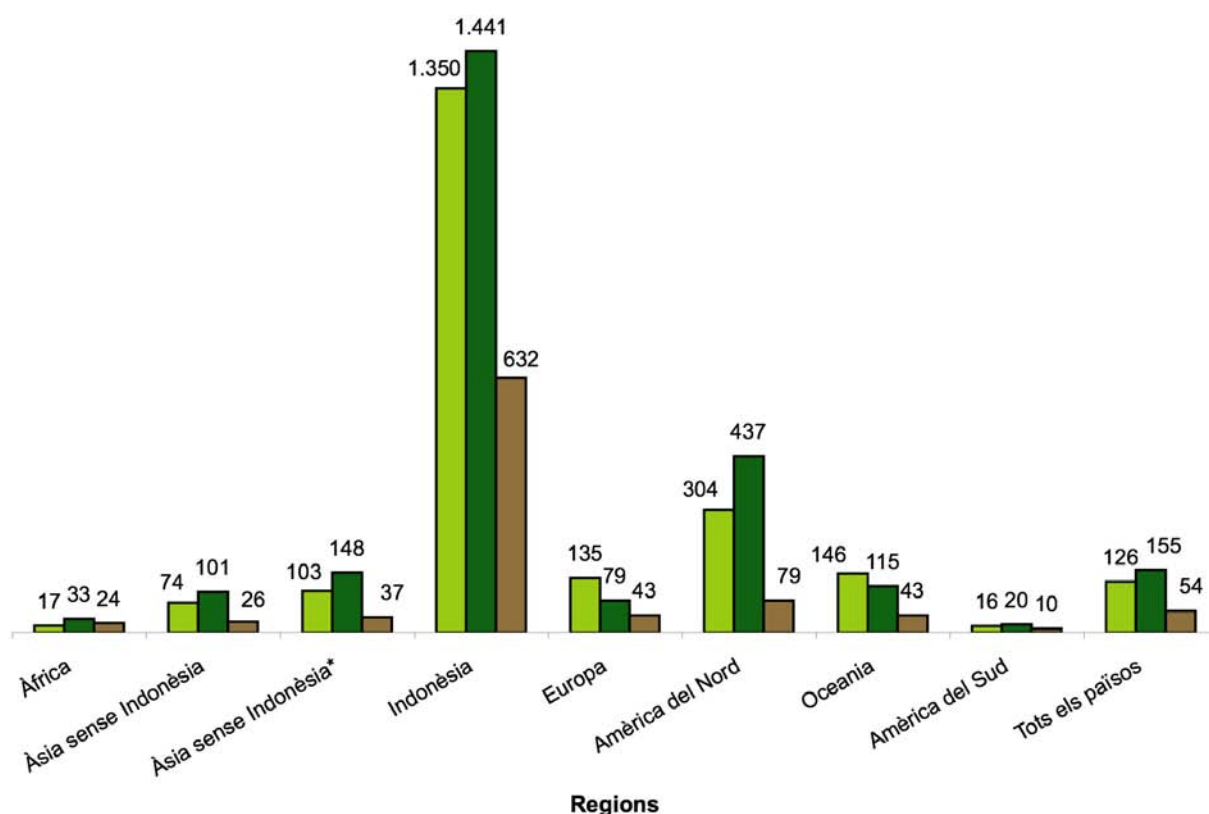
En analitzar només WOSM, la figura 14 mostra com respecte tots els països, la seva categoria d'edat majoritària és la de 10 a 14 anys. En concret, presenta 7,63 milions de membres de 5-9 anys, 9,4 milions d'entre 10 i 14 anys i 3 milions d'entre 15 i 19 anys. En analitzar les dades per regions, s'observa que els membres entre 10 i 14 anys són majoritaris en totes les regions, excepte Europa i Oceania, on WOSM té més membres d'entre 5 i 9 anys. D'altra banda, els joves d'entre 15 i 19 anys són minoritaris a totes les regions. Pel que fa als membres de WOSM d'entre 5 i 9 anys, 5,5 milions provenen d'Àsia (dels quals 2,8 milions són d'Indonèsia), 1,28 milions d'Amèrica del Nord, 0,55 milions d'Europa, 191 mil d'Àfrica, 58 mil d'Amèrica del Sud i 39 mil d'Oceania. Àsia és també la regió que presenta major població de membres de WOSM d'entre 10 i 14 anys, amb 6,76 milions de persones, seguit d'Amèrica del Nord, amb 1,81 milions d'aquesta edat. Pel que fa als joves d'entre 15 i 19 anys de WOSM, si descomptem Indonèsia cap regió arriba al milió de membres. La llista l'encapçala novament Àsia, amb 876 mil membres (2,2 milions si s'hi suma Indonèsia), seguida en ordre descendent

per Amèrica del Nord (310 mil), Europa (215 mil), Àfrica (212 mil), Amèrica del Sud (33 mil) i finalment Oceania (10 mil).

Percentualment, dins de WOSM Àsia és la regió que presenta més membres en tots els grups d'edat, amb i sense Indonèsia, recollint en tots els casos al voltant del 70%, dels quals en el grup de 15 a 19 anys té la representació màxima (74,2%). A continuació hi ha Amèrica del Nord, que malgrat tenir un 19,3% del grup de 10 a 14 anys baixa fins al 10,3% en la franja més gran. Europa té al voltant del 7% en els dos intervals d'edat extrems, mentre que només el 4,1% en la de 10 a 14 anys. Àfrica presenta la seva major representació en l'interval de 15 a 19 (7%), mentre que en els altres està al voltant del 3%. Per últim, el nombre de membres de WOSM d'Oceania i d'Amèrica del Sud no supera l'1% en cap dels intervals d'edat. No obstant això, per a veure la rellevància de les dades del cens cal tenir present la població en els grups d'edat considerats, és a dir, la densitat, calculada com s'ha esmentat anteriorment a partir de la fórmula

$$\frac{\text{Nombre d'escoltes}}{\text{Població en la franja d'edat}} * 10000$$

Figura 14a. Densitat de l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) segons l'edat dels membres (nombre d'escoltes per cada 10.000 habitants joves)

* Aquest càlcul de densitat no comptabilitza la població de Xina

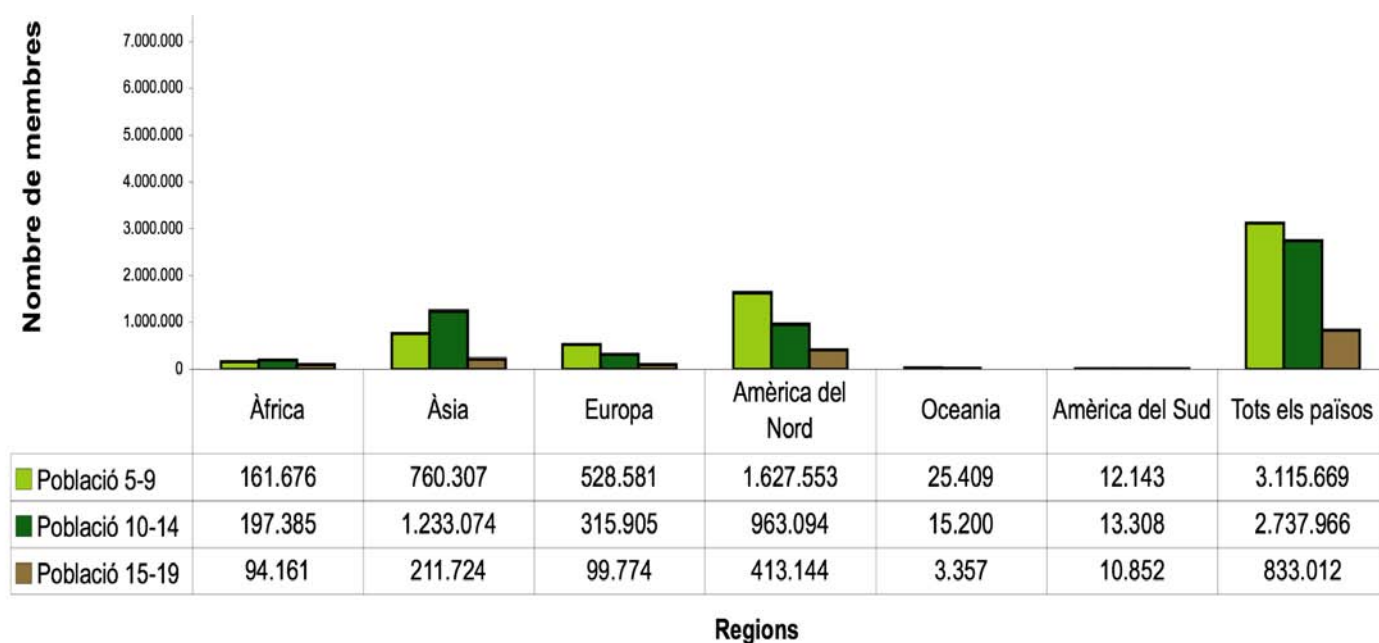
■ Població 5-9 ■ Població 10-14 ■ Població 15-19

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

La figura 14a mostra que, per al total de països membres de WOSM, la raó d'escoltes per cada 10.000 persones d'entre 10 i 14 anys és major que la raó per a la resta de franges d'edat. En concret, hi ha 155 escoltes de cada 10.000 persones d'entre 10 i 14 anys, 126 escoltes per cada 10.000 infants de 5 a 9 anys, i 54 escoltes de cada 10.000 joves d'entre 15 i 19 anys. La densitat total de WOSM presenta el mateix comportament que el conjunt de l'escoltisme mundial. Amèrica del Nord és la regió que més densitat presenta, concretament de cada 10.000 persones per cada una de les tres franges d'edat, hi ha 304 escoltes de 5 a 9 anys, 437 escoltes de 10 a 14 anys, i 79 escoltes de 15 a 19 anys, tots membres de WOSM. La segueix Àsia, que sense comptar Indonèsia té una densitat de 148 escoltes de 10 a 14 anys per cada 10.000 joves de la mateixa franja, així com una densitat de 103 de 5-9 anys i de 37 de 15-19 anys –sempre sense tenir en compte la població de Xina. Pel que fa a Europa i Oceania, altra vegada presenten la mateixa distribució per edats: la raó d'escoltes d'entre 5-9 anys per cada 10.000 habitants és més gran que no pas les de la resta de franges d'edat. A Àfrica i a Amèrica del Sud, tot i que la raó de membres de WOSM d'entre 10 i 14 anys per cada 10.000 habitants joves és més elevada que les altres franges, presenten respecte les altres regions una menor raó d'escoltes per a totes les franges d'edat.

1.3.3. Presència territorial de WAGGGS segons l'edat dels membres

Figura 15. Cens de l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS) segons l'edat dels membres

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

La figura 15 permet veure que la majoria de membres de WAGGGS són infants d'entre 5 i 9 anys d'edat, seguit de persones d'entre 10 i 14 anys. Concretament, del total de membres de WAGGGS, un 46,6%²¹ són de 5 a 9 anys, un 40,9% de

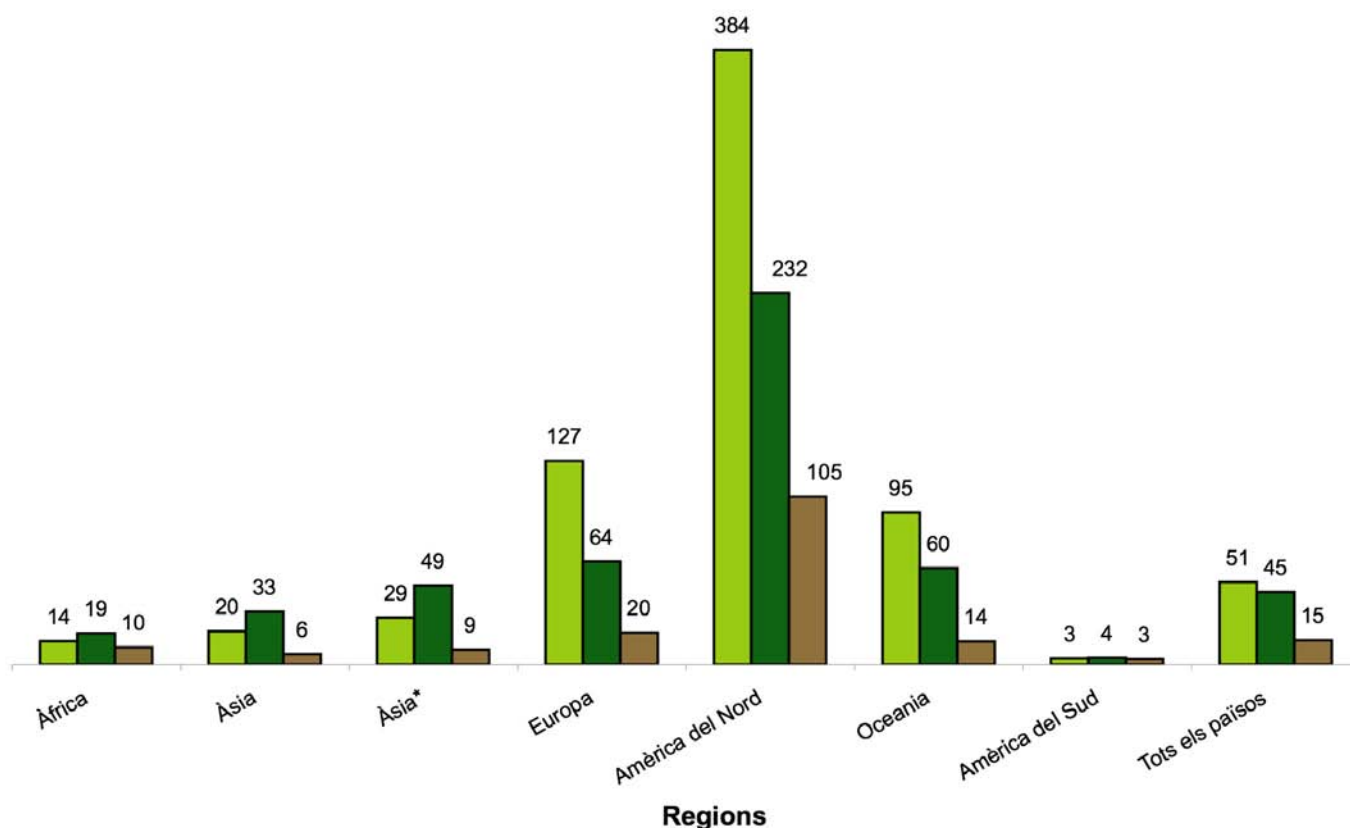
²¹ Calculat a partir del cens de cada franja d'edat respecte la suma del cens de les tres franges d'edat multiplicada per cent

10 a 14 anys, i un 12,5% són d'entre 15 a 19 anys. Si s'analitzen els censos de cada regió, s'observa que el comportament de WAGGGS és diferent del vist fins ara amb WOSM. El nombre d'infants d'entre 5-9 anys és superior al nombre de membres d'entre 10 i 14 anys a Amèrica del Nord, Europa i Oceania, mentre que a Àsia, Àfrica i Amèrica del Sud és major el nombre de membres d'entre 10 i 14 anys, amb 1.233.074, 197.385 i 13.308 membres de WAGGGS, respectivament. Així doncs, a Amèrica del Nord hi ha 1.627.553 membres de WAGGGS d'entre 5 i 9 anys, 963.094 membres de 10-14 anys, i 413.144 membres de 15-19 anys. A Europa, en canvi, són 528.581 infants de WAGGGS de 5-9 anys, 315.905 membres d'entre 10 i 14 anys i només 99.774 amb edats d'entre 15 i 19 anys. Oceania finalment és la regió que presenta un cens més baix per totes les edats respecte la resta de regions: 25.409 membres de WAGGGS de 5-9 anys, 15.200 de 10-14 anys i 3.357 de 15 a 19 anys. Cal destacar que WAGGGS no té presència a Indonèsia.

En analitzar els percentatges, la distribució del nombre de persones per regions a WAGGGS és similar per als dos intervals extrems d'edat, on Amèrica del Nord representa al voltant del 50% dels membres d'entre 5 i 9 i 15 i 19 anys. En canvi, al segon interval (de 10 a 14 anys), destaca Àsia amb un 45%. Aquesta regió també és la majoritària en la resta d'interval d'edat, després d'Amèrica del Nord, a diferència de la distribució de WOSM i la del conjunt de l'escoltisme mundial, on destacava sempre Àsia. A continuació hi ha Europa i Àfrica, on es pot veure que, mentre que a Europa la representació és màxima en el grup de 5 a 9 (17%), Àfrica assoleix el seu màxim de representació en el grup de 15 a 19 anys (11,3%). Per últim, tal com també passa a WOSM, Oceania i Amèrica del Sud són les regions amb menys membres de WAGGGS.

No obstant això, per veure la rellevància de les dades del cens de WAGGGS, cal tenir present la població en els grups d'edat considerats en l'agregat regional de països, per això a continuació (figura 15a) es mostra la densitat, que es calcula a partir de la fórmula ja esmentada.

Figura 15a. Densitat de l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS) segons l'edat dels membres (nombre d'escoltes per cada 10.000 habitants joves)

* Aquest càlcul de densitat no comptabilitza la població de Xina

■ Població 5-9 ■ Població 10-14 ■ Població 15-19

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

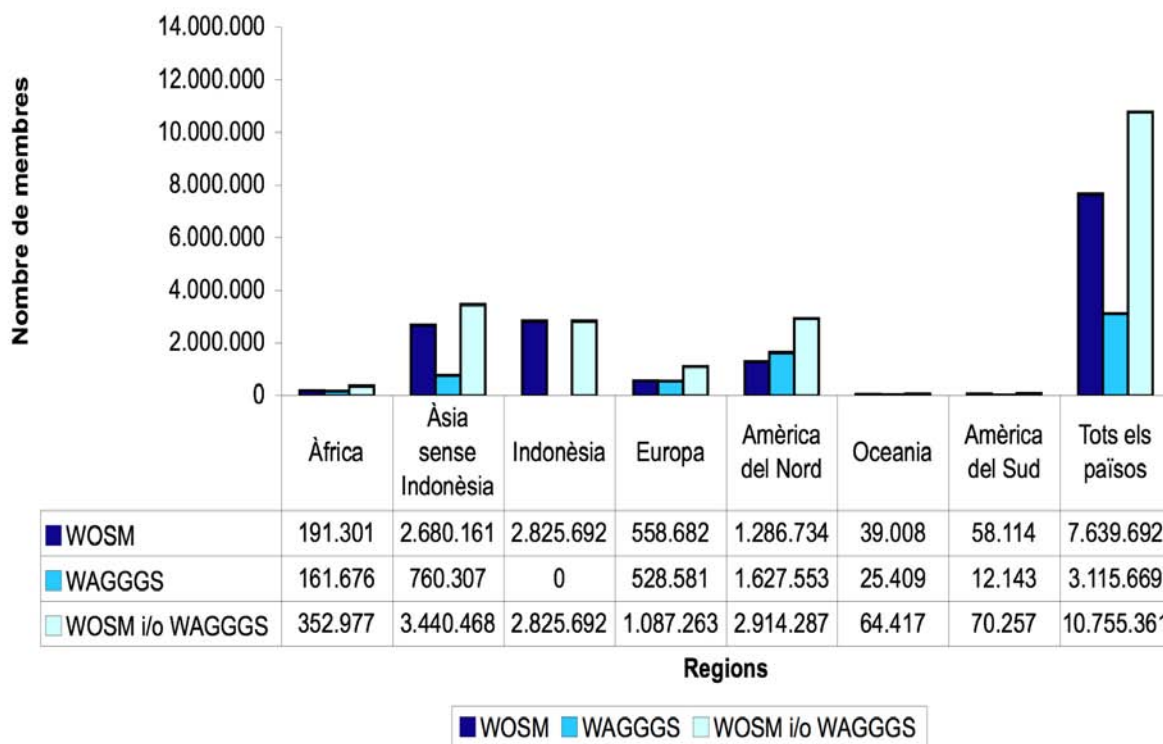
A la figura 15a, que mostra la densitat de WAGGGS, destaca especialment Amèrica del Nord, pel pes important de l'associació nord-americana Girl Scouts of the USA respecte del total mundial, tot i que la densitat disminueix a mesura que augmenta l'interval d'edat; en concret, s'hi observen densitats de 384, 232 i 105 per cada grup d'edat –de petit a gran–, respectivament. La segueixen Europa i Oceania, que presenten la mateixa tendència en la distribució dels grups d'edats, on respectivament són membres de WAGGGS 127 i 96 de cada 10.000 habitants de 5-9 anys, 64 i 61 de cada 10.000 de 10-14 anys i 20 i 14 de cada 10.000 de 15-19 anys. Àsia, Àfrica i Amèrica del Sud, que són els continents que presenten menor nombre de membres de WAGGGS per a tots els grups d'edat, també són en aquest cas els que tenen menys densitat, tot i que la de la franja 10-14 d'Àsia s'acosta a la d'Europa i d'Oceania. Amèrica del Sud destaca per tenir la densitat més baixa en totes les franges, com també passa a WOSM. Igualment, el cens de WAGGGS mostra que les densitats són més grans per als membres de 5 a 9 anys a nivell mundial i més específicament a les regions d'Europa, Amèrica del Nord i Oceania.

1.3.4. Cens i densitat per franja d'edat segons l'organització mundial

Als punts anteriors he comparat el cens i la densitat de cada grup d'edat dins de cadascuna de les dues organitzacions mundials, WOSM i WAGGGS. Ara, en els següents gràfics compararé dins de cada franja d'edat el cens i la densitat per cada una de les dues organitzacions de l'escoltisme mundial.

a) Presència territorial de la població de 5 a 9 anys segons l'organització mundial

Figura 16. Cens escolta segons l'organització mundial. Població de 5 a 9 anys

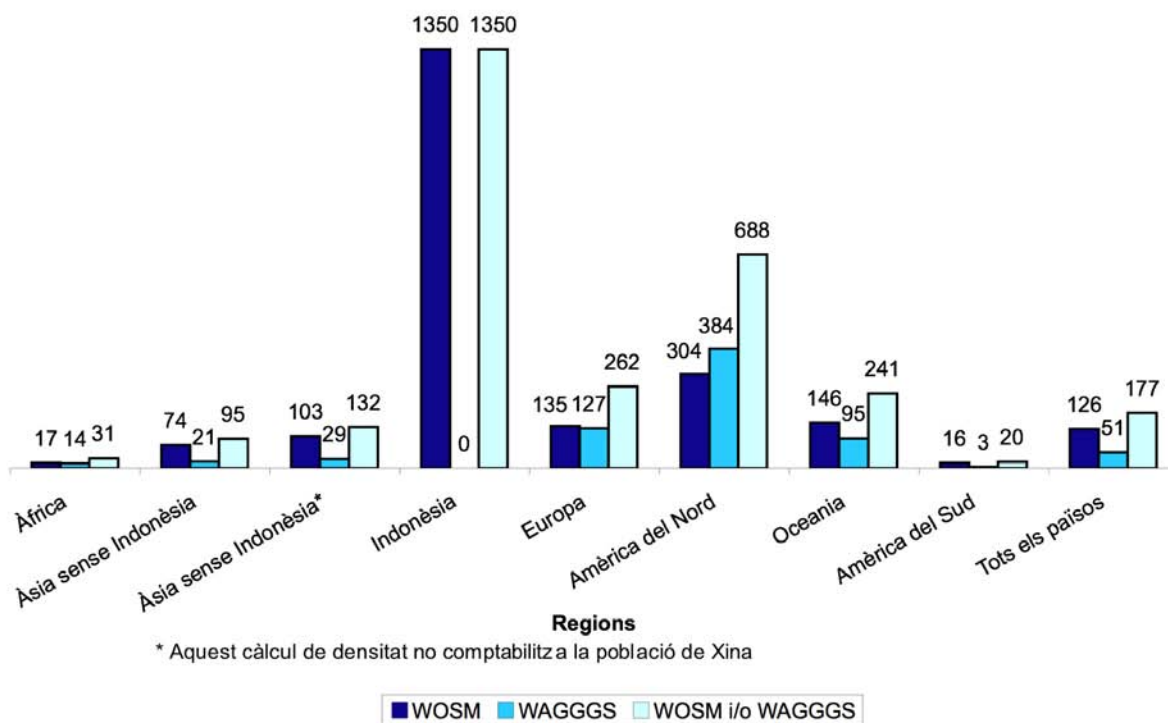
Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

En la figura 16 es pot veure que 10,75 milions d'infants d'entre 5 i 9 anys formen part d'alguna de les dues organitzacions de l'escoltisme mundial, dels quals 7,63 milions pertanyen a WOSM i 3,1 milions pertanyen a WAGGGS. Si comparem el nombre d'infants d'entre 5 i 9 anys a cada una de les dues organitzacions, trobem que a Àsia el nombre d'infants d'entre 5 i 9 anys a WOSM és considerablement superior al nombre de membres de la mateixa edat de WAGGGS: gairebé quatre vegades, sense comptar Indonèsia, una proporció similar, d'altra banda, a la que es dona a Amèrica del Sud. En canvi, és en la regió d'Amèrica del Nord on el nombre d'infants de 5 a 9 anys és superior a WAGGGS respecte de WOSM.

A la regió d'Àsia la diferència entre les dues organitzacions és més notable, ja que s'observen 5,5 milions d'infants d'entre 5 i 9 anys associats a WOSM respecte els 760 mil associats a WAGGGS, una diferència que també es manté àmplia si traiem els 2,8 milions d'infants d'Indonèsia. A Europa i Àfrica, tot i que el nombre d'escoltes d'entre 5 i 9 anys sigui superior a WOSM que a WAGGGS, les

diferències no són tan notables: 558 mil associats a WOSM respecte 528 mil a WAGGGS a Europa, i 191 mil de WOSM respecte 161 mil a WAGGGS a l'Àfrica.

Figura 16a. Densitat de 5 a 9 anys segons l'organització mundial (nombre d'escoltes per cada 10.000 habitants entre 5 i 9 anys)

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

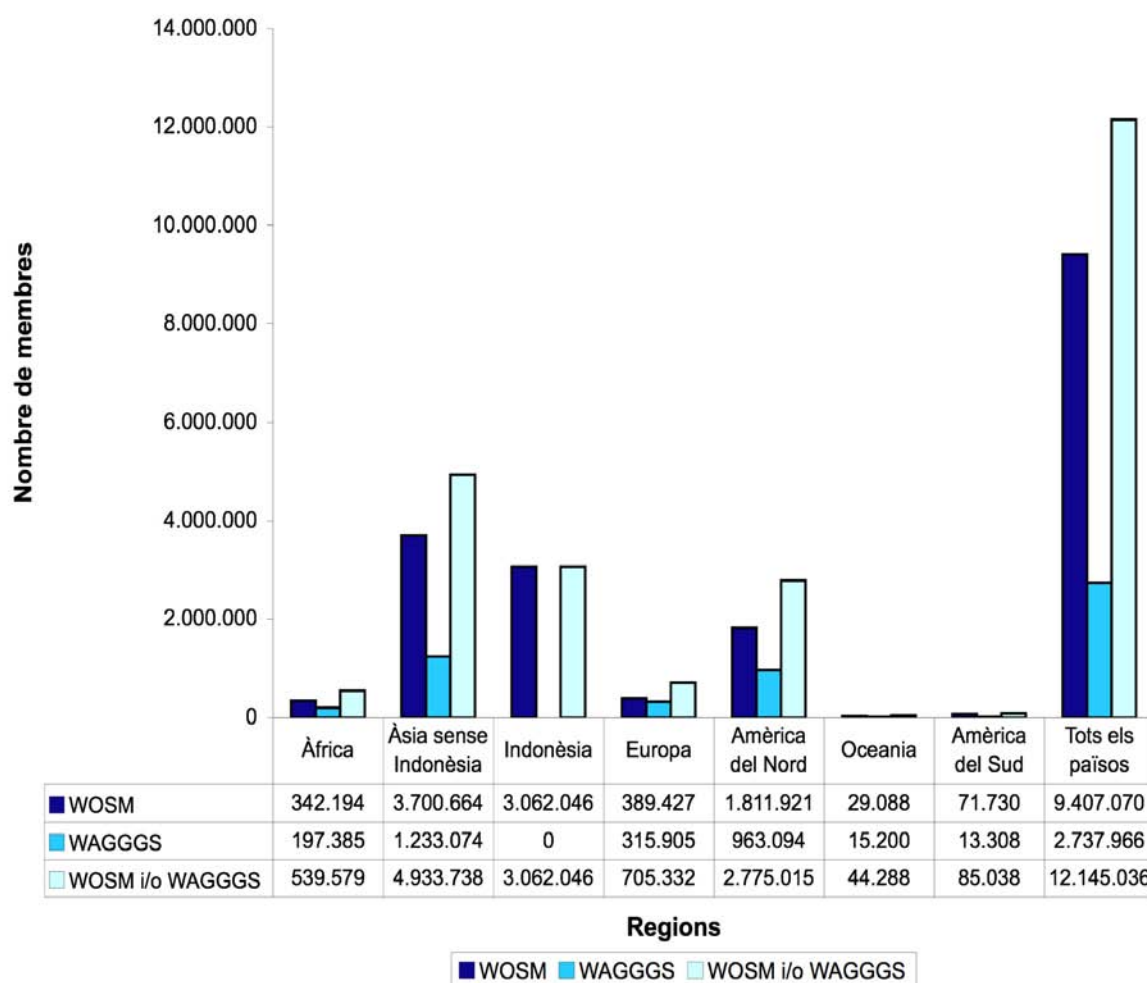
Pel que fa a la densitat pel nombre de membres d'entre 5 i 9 anys (figura 16a), trobem que, en el conjunt de països, de cada 10.000 infants d'entre 5 i 9 anys, 126 pertanyen a WOSM mentre que 52 pertanyen a WAGGGS. Si analitzem les dades per regions podem distingir Àsia, Oceania i Amèrica del Sud de la resta, ja que el nombre d'infants associats a WOSM de cada 10.000 amb edats d'entre 5 i 9 anys és superior al nombre d'associats de WAGGGS, trobant la major diferència a Àsia (103 de WOSM per 29 de WAGGGS, sense comptar Indonèsia ni la població Xina)²² i Oceania (147 a WOSM respecte 96 a WAGGGS). A Àfrica, Europa i Amèrica del Sud la proporció d'infants per cada 10.000 d'entre 5 i 9 anys per a les dues organitzacions és molt similar, tot i que segueix sent majoritari el nombre de membres que pertanyen a WOSM.

D'altra banda, Amèrica del Nord destaca per tenir la proporció majoritària per cada 10.000 infants d'aquesta edat i per ser més gran la proporció d'escoltes a WAGGGS que a WOSM. Concretament, tenim que de cada 10.000 nens i nenes d'entre 5 i 9 anys, 384 pertanyen a WAGGGS mentre que 304 pertanyen a WOSM. Així doncs, per als infants d'entre 5 i 9 anys hi ha una major representació a WOSM per a totes les regions menys a Amèrica del Nord, on hi ha més infants d'entre 5 i 9 anys que pertanyen a WAGGGS.

²² Comptant l'associació escolta d'Indonèsia i la població de Xina, la densitat és 149 de WOSM respecte 21 de WAGGGS.

b) Presència territorial de la població de 10 a 14 anys segons l'organització mundial

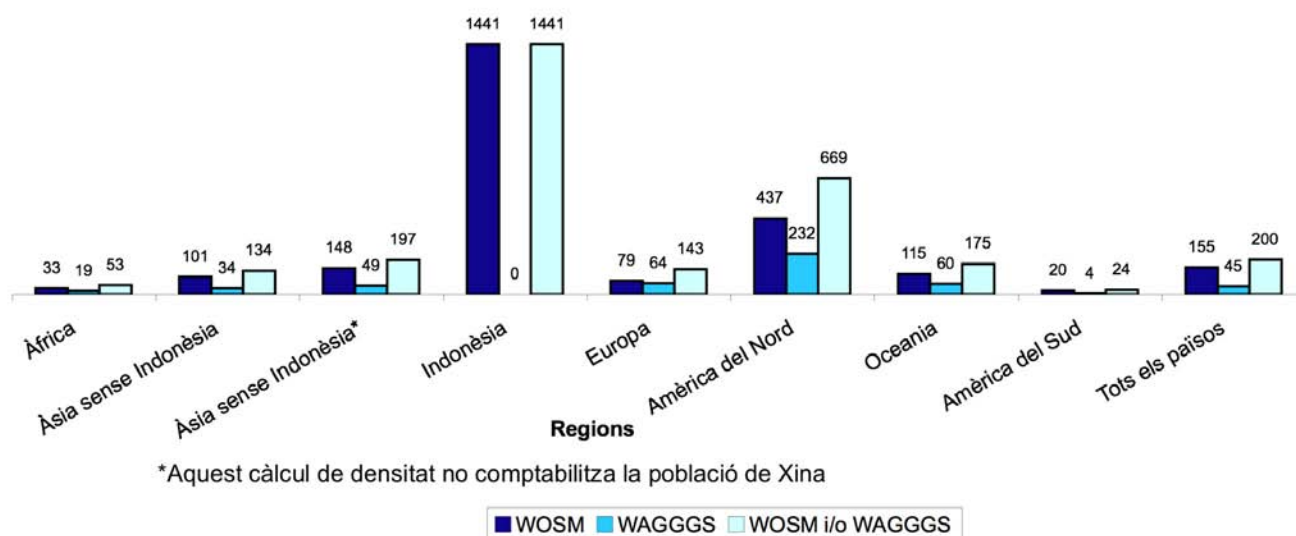
Figura 17. Cens segons l'organització mundial. Població de 10 a 14 anys

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

La figura 17 mostra com les regions que presenten més escoltes d'entre 10 i 14 anys associats a una o a les dues organitzacions mundials són, en ordre descendent: Àsia amb 7,9 milions (dels quals 3 corresponen a Indonèsia); Amèrica del Nord amb 2,7 milions; i Europa amb 705 mil escoltes. D'altra banda, les regions que presenten menys membres d'aquesta edat són Oceania (44.288) i Amèrica del Sud (85.038). Per a totes les regions s'observa que el nombre de nois i noies d'entre 10 i 14 anys és superior a WOSM. En aquest sentit, són Àsia i Amèrica del Nord les que més destaquen, ja que a Àsia són 1,2 milions d'escoltes de WAGGGS respecte 6,7 milions d'escoltes de WOSM d'entre 10 i 14 anys (dels quals, com he indicat, 3 milions són de l'associació indonèsia de WOSM), i a Amèrica del Nord són 1,81 milions membres de WOSM respecte 963 mil associats a WAGGGS. A la regió d'Europa, les diferències entre els censos de WOSM i WAGGGS són les menys notables. En concret, a Europa hi ha 389 mil persones de 10-14 anys a WOSM i 315 mil a WAGGGS.

Figura 17a. Densitat de 10 a 14 anys segons l'organització mundial
(nombre d'escoltes per cada 10.000 habitants entre 10 i 14 anys)

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

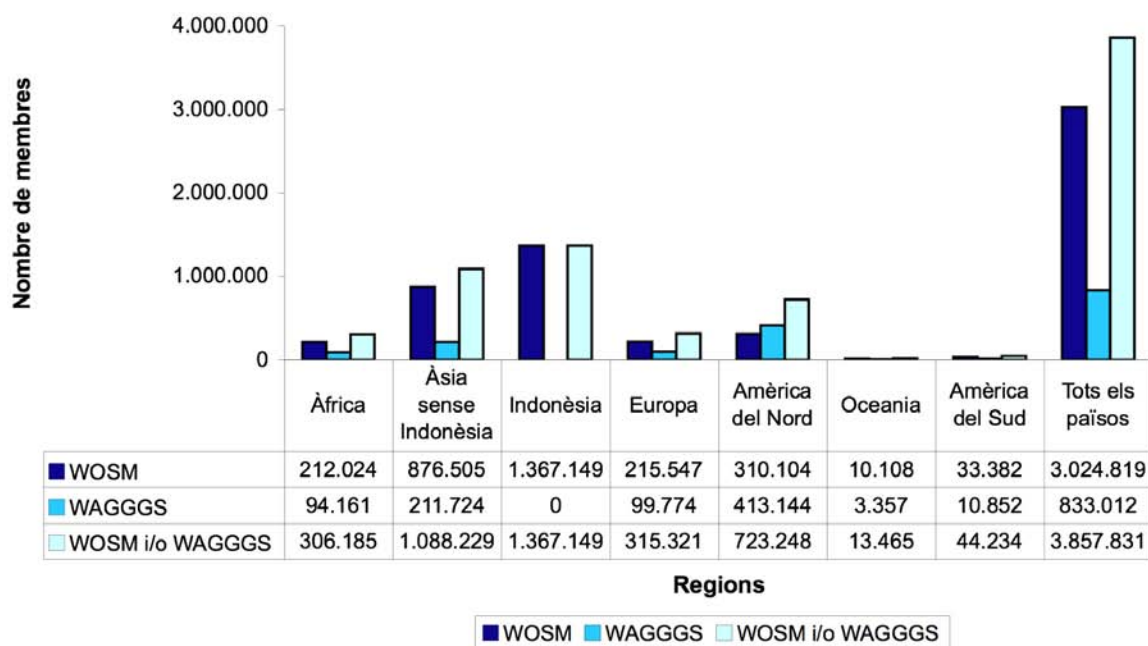
La figura 17a mostra la densitat de membres de cada organització mundial per al grup d'edat de 10 a 14 anys. En primer lloc s'observa que, del total de països, 200 de cada 10.000 nois i noies d'aquest edat formen part de l'escoltisme mundial, dels quals 155 pertanyen a WOSM i 45 a WAGGGS. En general es pot veure com en totes les regions, de cada 10.000 nois i noies d'entre 10 i 14 anys, el nombre d'escoltes membres de WOSM és major al nombre de membres de WAGGGS.

En analitzar els resultats per regions continentals s'observa que els dos extrems en quant densitat són Amèrica del Nord i Amèrica del Sud. En concret, Amèrica del Nord presenta la major densitat en la franja de 10 a 14 anys: de cada 10.000, 437 són de WOSM i 232 són de WAGGGS; contràriament, Amèrica del Sud presenta el menor nombre: 20 de cada 10.000 pertanyen a WOSM mentre que tan sols 4 pertanyen a WAGGGS). Seguint Amèrica del Nord, en major densitat destaquen Àsia i Oceania. A Àsia (sempre sense comptar l'associació d'Indonèsia ni la població de Xina), de cada 10.000 nois i noies amb edats d'entre 10 i 14 anys, 148 són membres de WOSM i 49 membres de WAGGGS²³, mentre que a Oceania, 115 són membres de WOSM i 60 de WAGGGS. A continuació hi ha Europa, on 79 nois i noies de cada 10.000 d'entre 10 i 14 anys pertanyen a WOSM i 64 a WAGGGS. Àfrica, junt amb Amèrica del Sud, són les dues regions continentals que presenten menys nombre de nens i nenes escoltes d'entre 10 i 14 anys per cada 10.000. Concretament, les dades d'Àfrica mostren que 33 nois i noies de cada 10.000 d'entre 10 i 14 anys formen part de WOSM i 19 de WAGGGS.

²³ Comptant tant l'associació escolta d'Indonèsia com la població de Xina, la densitat d'Àsia és 181 a WOSM i 33 a WAGGGS.

c) Presència territorial de la població de 15-19 anys segons l'organització mundial

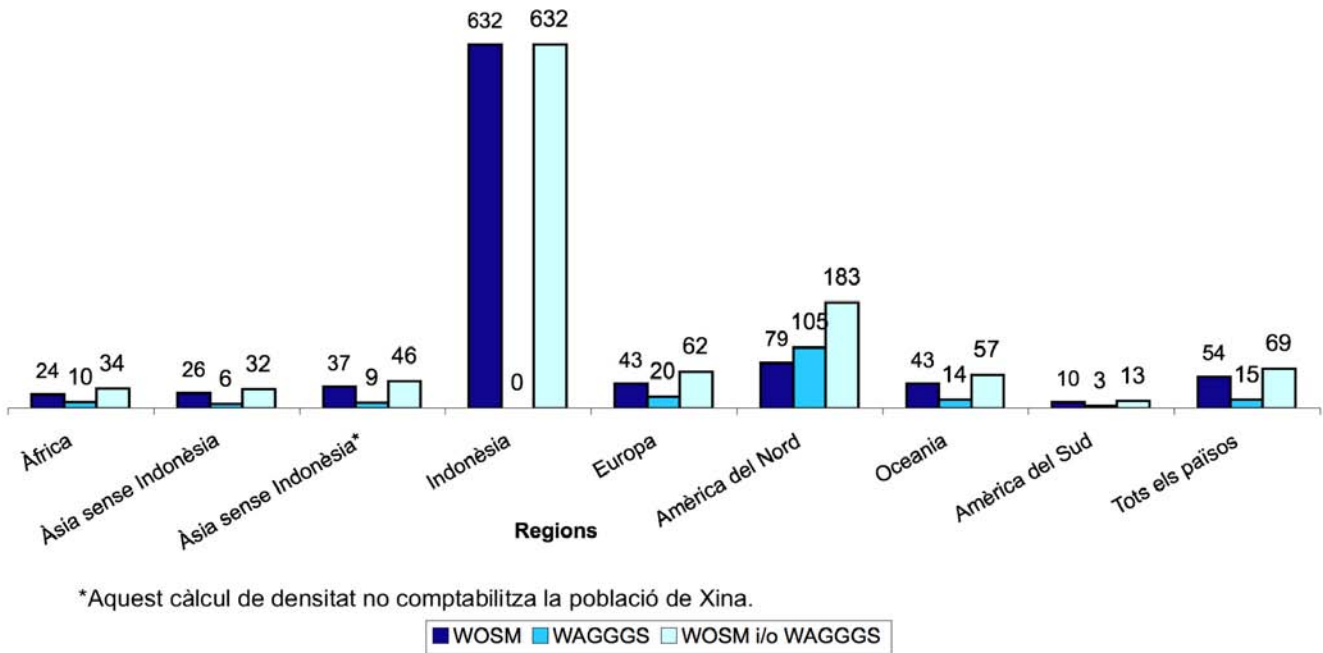
Figura 18. Cens escolta segons l'organització mundial. Població de 15 a 19 anys

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

La figura 18 mostra els censos per la població de 15 a 19 anys. Respecte a l'escoltisme mundial (WOSM i/o WAGGGS), trobem que Àsia és la regió amb més joves d'entre 15 i 19 anys (2,4 milions, dels quals 1,3 són d'Indonèsia), mentre que Oceania és la regió amb menor nombre d'associats joves (13.465) respecte del total. Si s'analitzen els resultats pel total de països podem veure que la majoria de membres de l'escoltisme mundial –per sobre del 60%– d'entre 15 i 19 anys pertany a WOSM. Aquesta situació es pot observar en totes les regions amb l'única excepció d'Amèrica del Nord, on el nombre de joves membres de WAGGGS és superior. Les diferències més notables entre nombre de membres joves de WOSM i de WAGGGS es presenten a la regió d'Àsia, on inclús sense comptar Indonèsia un 80% dels membres joves pertanyen a WOSM.

Figura 18a. Densitat de 15 a 19 anys segons l'organització mundial (nombre d'escoltes per cada 10.000 habitants entre 15 i 19 anys)

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

Si s'observen les densitats de cada organització mundial pel total de països (figura 18a) es pot veure que de cada 10.000 nois i noies d'entre 15 i 19 anys, 69 pertanyen a l'escoltisme mundial. En particular, 54 pertanyen a WOSM i 15 a WAGGGS. En analitzar les dades per regions podem veure que el nombre de membres de WOSM per cada 10.000 joves d'entre 15 i 19 anys és major a totes les regions, excepte a Amèrica del Nord, igual com passava en el cens. Aquesta regió és també la que presenta la densitat regional més alta, 183. En concret, 105 joves de cada 10.000 d'entre 15 i 19 anys pertanyen a WAGGGS i 79 a WOSM. Contràriament, Amèrica del Sud és la que presenta menor densitat (13). La major diferència entre les densitats de WOSM i WAGGGS en aquesta franja d'edat la trobem a Àsia, que inclús sense Indonèsia és de 37 per a WOSM i 9 per a WAGGGS –sense comptar la població de Xina.

1.4. Gènere

Aquesta recerca parteix de la base que l'escoltisme mundial és un moviment educatiu estructurat en dues organitzacions, WOSM i WAGGGS, que van néixer amb els mateixos principis per a aplegar els dos gèneres respectivament, masculí i femení, i que avui es mantenen separades, bàsicament, per la diferent manera de veure el treball cap a unes societats on no hi hagi discriminació de gènere. Des que el 1977 es va modificar la seva Constitució, WOSM ha esdevingut progressivament una organització oberta a nois i a noies²⁴, i només 20 de les seves 155 associacions són oficialment només per a nois. Tot i així, numèricament segueix sent essencialment masculina.

Al seu torn, WAGGGS, és una organització exclusivament femenina, tot i que 34 de les seves 144 associacions membres pertanyen alhora a les dues organitzacions mundials i són coeducatives. En plena discussió sobre les associacions que pertanyien alhora a WAGGGS i a WOSM, l'any 1997 WAGGGS va acordar que a partir de 1998 no podria entrar cap nova associació que tingués membres masculins, per tal de clarificar el seu perfil associatiu. L'any 2002 va acordar reforçar el seu rol d'associació femenina, en contraposició amb WOSM²⁵. Avui, només 17 de les associacions de WAGGGS que no tenen doble pertinença amb WOSM estan obertes a nois i noies.

He volgut però veure quin és l'impacte sobre els gèneres de l'escoltisme mundial com un tot, per a conèixer si la seva acció educativa és majoritàriament esbiaixada cap a un gènere, com es podria desprendre del fet que WOSM té més membres que WAGGGS. Cal tenir en compte, com ja he indicat, que aquesta anàlisi només s'ha pogut fer en el conjunt de franges d'edat, i no en cadascuna d'elles, perquè WOSM no té les dades de gènere desagregades per edats. D'altra banda, com he indicat, les dades de WOSM provenen d'una pregunta complementària que es troba als seus censos que no dona prou garanties de conèixer si el valor zero significa que no hi ha noies o bé que l'associació no ha comptabilitzat separatament el nombre de nois i de noies. La Taula 4 mostra el nombre total d'infants i joves membres de l'escoltisme mundial, desagregats per gènere dins cadascuna de les organitzacions mundials a què pertanyen les seves associacions, i per regions continentals.

²⁴ 'Policy on Girls and Boys, Women and Men within the Scout Movement'. World Scout Conference, doc. n. 9, Durban, 1999.

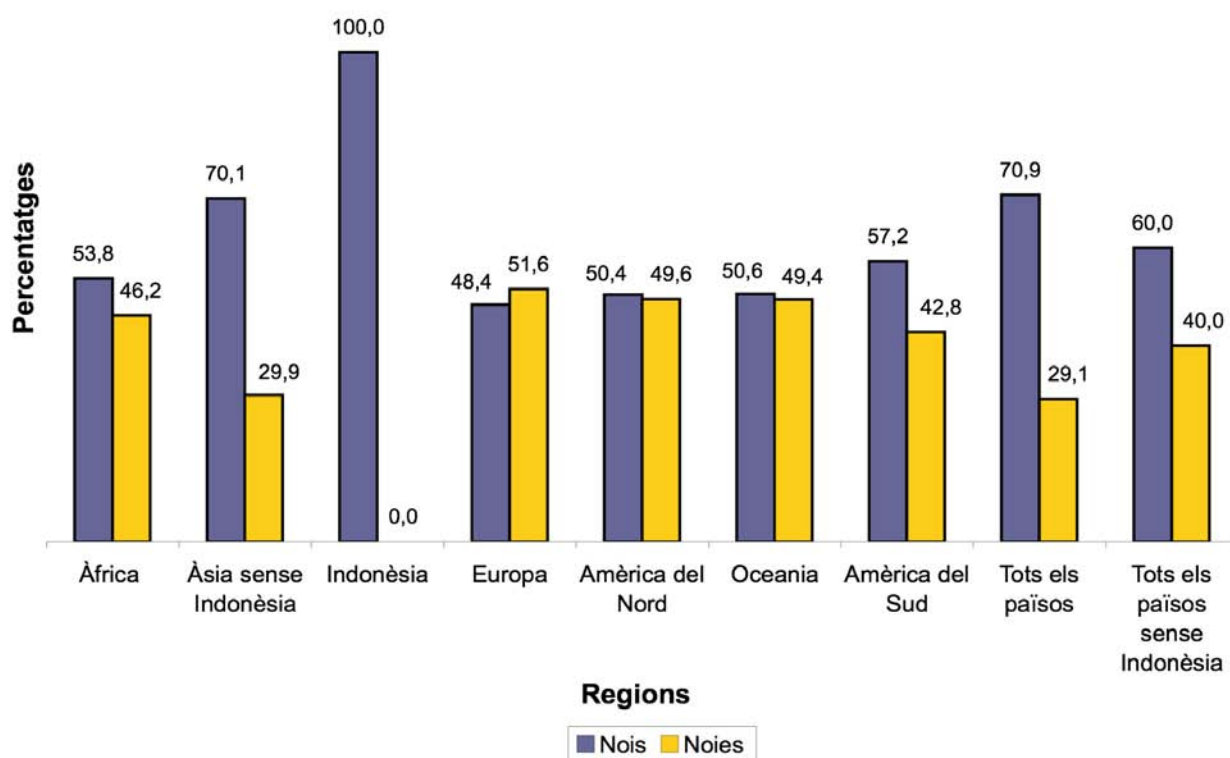
²⁵ WAGGGS Roma Statement, 1997; World Conference Report, WAGGGS, 2002.

Taula 4. Nombre d'infants i joves membres de l'escoltisme mundial, per gènere, segons organització mundial i regió

Regió	WOSM			WAGGGS		
	Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total
Àfrica	644.784	100.735	745.519	0	453.222	453.222
Àsia sense Indonèsia	6.631.068	626.262	7.257.330	1.099	2.204.006	2.205.105
Indonèsia	7.254.887	0	7.254.887	0	0	0
Europa	1.000.773	162.883	1.163.656	17.649	926.611	944.260
Amèrica del Nord	3.234.322	174.437	3.408.759	479	3.003.312	3.003.791
Oceania	61.789	16.415	78.204	0	43.966	43.966
Amèrica del Sud	112.142	51.084	163.226	2.054	34.249	36,303
Tots els països	18.939.765	1.131.816	20.071.581	21.281	6.665.366	6.686.647

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

Figura 19. Percentatge nois / noies a l'escoltisme mundial (WOSM i/o WAGGGS)

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

La figura 19 mostra el percentatge de nois i noies a l'escoltisme mundial, resultat de sumar els censos de WOSM i WAGGGS, i també desagregat per les regions continentals. Sorprenentment, es pot veure com a totes les regions, excepte a Àsia, la presència de nois és força similar a la de noies, amb el comportament més homogeni entre gèneres donant-se a Amèrica del Nord, Oceania i Europa. De fet, en aquesta darrera regió és en l'única on hi ha més noies que nois.

Concretament, a Amèrica del Nord el 50,44% dels infants i joves membres de l'escoltisme mundial són del gènere masculí, mentre que un 49,56% són del sexe femení. Oceania pràcticament presenta els mateixos percentatges: un 50,58% de la població inferior als 19 anys associats a una o a les dues associacions són nois respecte un 49,42% de noies. Europa, a diferència de la resta de regions, presenta un major percentatge de noies (51,6% davant de 48,4% dels nois), però els percentatges també són molt similars.

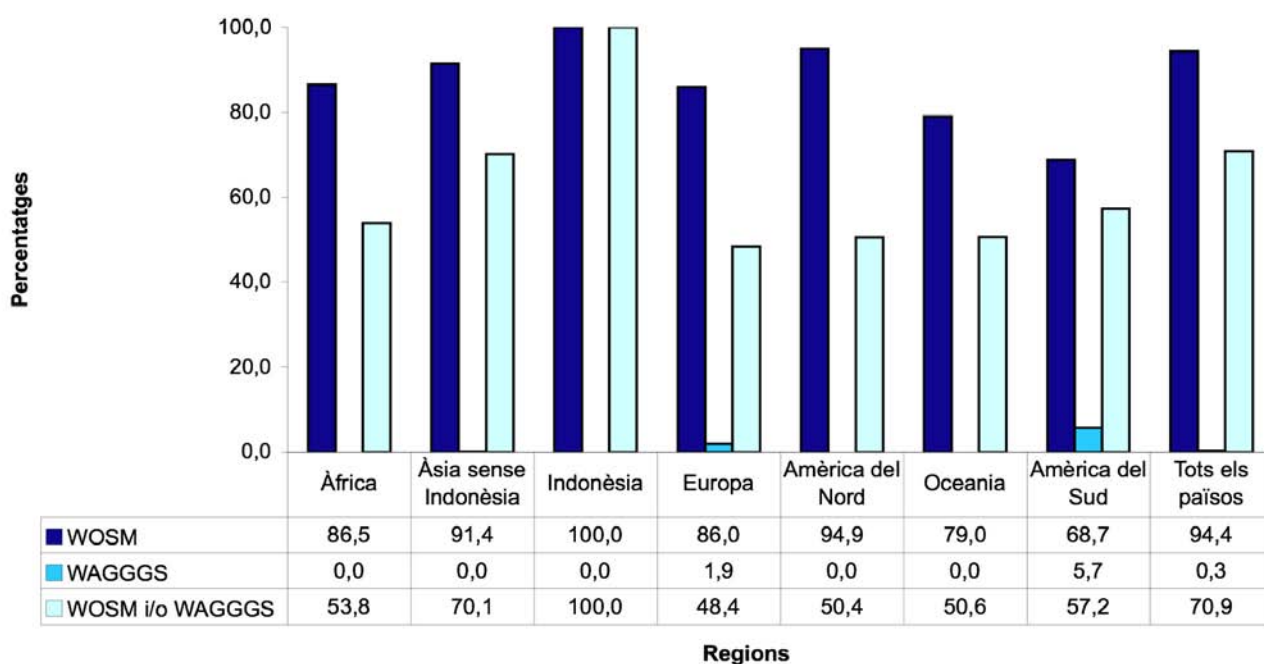
A Àfrica i Amèrica del Sud les proporcions són una mica més distants, tot i que es mantenen bastant pròximes: A l'Àfrica, un 53,79% dels escoltes són nois i un 46,21% són noies, mentre que a Amèrica del sud hi ha un 57,23% de nois per un 42,77% de noies. El desequilibri major és a Àsia, on sense comptar el cas d'Indonèsia²⁶ –que en el seu cens a WOSM no declara tenir noies, tot i que és segur que en té perquè havia estat membre de WAGGGS– es comptabilitza un 70,1% de nois per un 29,9% de noies. Caldria saber, doncs, si aquesta potencial existència de noies no declarades es produeix també a altres associacions de WOSM a Àsia, el que explicaria el gap amb la resta de regions.

1.4.1. Presència de nois i noies a WOSM i a WAGGGS

Un cop vist el comportament global de la distribució per gènere en els individus membres de l'escoltisme mundial, desagregaré el resultat per a cadascuna de les dues organitzacions: WOSM i WAGGGS. En aquest sentit, consideraré dos enfocaments: El primer consistirà en comparar el percentatge de nois i noies per a cadascuna de les organitzacions; i el segon consistirà en presentar la raó de nois respecte de noies per al cas de WOSM, i la raó de noies respecte als nois per al cas de WAGGGS, donat que, com he indicat, la presència de nois és encara molt majoritària a WOSM mentre que la presència de noies és pràcticament exclusiva a WAGGGS.

²⁶ Si es comptés Indonèsia, les xifres a Àsia serien molt més desequilibrades: 83,1% de nois respecte un 17,0% de noies.

Figura 20. Percentatge de nois segons l'organització mundial

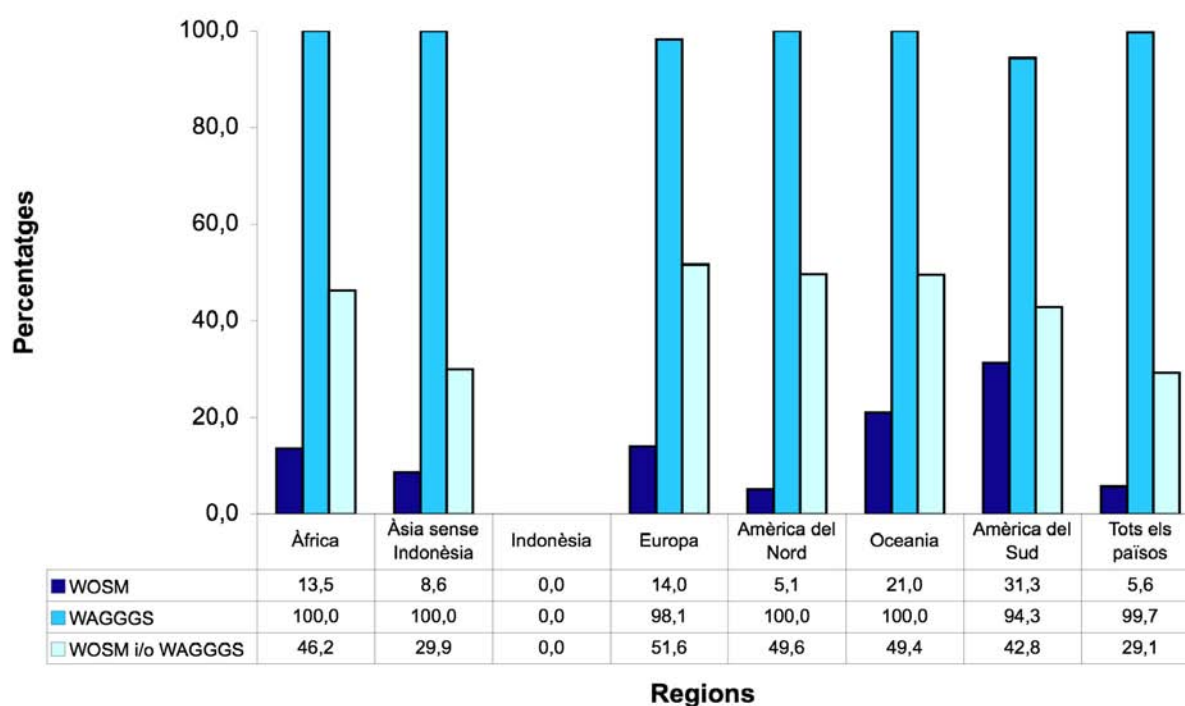

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

La figura 20 mostra el percentatge de nois que hi ha a cadascuna de les dues organitzacions mundials a cada regió, i també respecte el total de l'escoltisme mundial (WOSM+WAGGGS). El percentatge restant, doncs, es correspon amb el percentatge de noies. En analitzar la presència de nois a cadascuna de les organitzacions trobem que el és molt més alt a WOSM en totes les regions i per a tots els països. En concret, s'observa en tots els països que del total de membres de WOSM, un 94,4% són nois, mentre que només un 0,3% dels membres de WAGGGS són nois.

El percentatge més alt de nois membres de WOSM es troba a Amèrica del Nord (94,9%), seguit d'Àsia (91,4%, pujant fins a un 95,7% si es comptés Indonèsia). A més, es pot veure que el percentatge de nois associats a WAGGGS en aquestes dues regions no supera l'1%. Cal destacar que a les regions d'Àfrica i Oceania no hi ha cap noi censat com a membre de WAGGGS. Europa i Amèrica del Sud són les regions amb els percentatges més elevats de nois a WAGGGS. En concret, 5,7% a Amèrica del Sud i 1,9% a Europa. Finalment, en canvi, si s'analitzen les dues organitzacions alhora, s'observa que totes les regions presenten al voltant del 50% de nois, exceptuant Àsia que en presenta un 83,1%. La raó d'aquesta diferència és perquè el desequilibri de gènere dins de cadascuna de les dues organitzacions queda compensat pel desequilibri de l'altra, el que mostra la seva complementarietat.

Figura 21. Percentatge de noies segons l'organització mundial

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

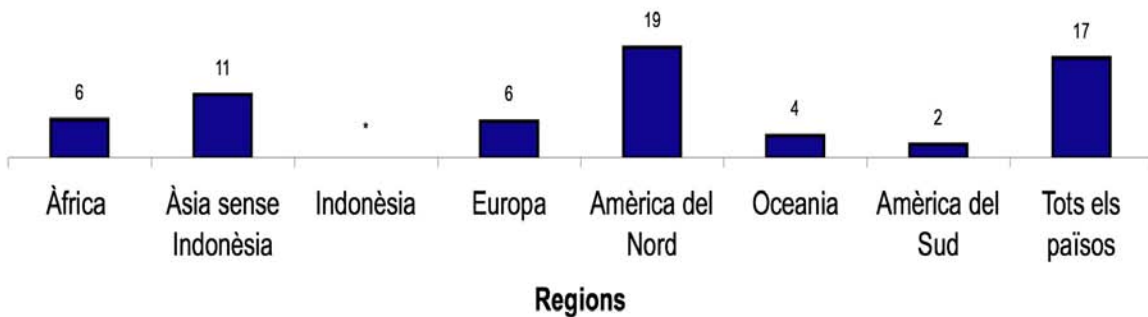
En analitzar la presència de noies a cada organització mundial (figura 21), ens trobem que els percentatges de WAGGGS són encara més grans que els que presentava WOSM pel que fa als nois. En concret, del total de membres de WAGGGS, pràcticament el 100% són noies a Àfrica, Oceania, Amèrica del Nord i Àsia. A Europa i Amèrica del Sud el percentatge de noies membres de WAGGGS supera el 90% (98,1% per Europa i 94,3% en Amèrica del Sud).

Respecte al percentatge de noies a WOSM per regions, cal destacar el cas d'Amèrica del Sud, on 30,3% dels membres de WOSM són noies. Això podria induir a pensar que en aquesta regió a WOSM hi ha més homogeneïtat de sexes que no pas a la resta de regions. Però aquí s'hi suma la complicació de l'existència d'associacions que pertanyen a les dues organitzacions i que, per tant, tenen el seu cens repartit: els nois a WOSM i les noies a WAGGGS. No tan sols és el cas de moltes associacions europees, sinó també de, per exemple, l'Índia, que és una de les més grans del món. També destaquen Oceania, Europa i Àfrica, on un 21%, un 14% i un 13,5% dels membres de WOSM, respectivament, són noies. En canvi, s'observa que Àsia i Amèrica del Nord presenten els percentatges més baixos de noies a WOSM (4,3% i 5,1% respectivament). En general, en totes les regions s'observa que el percentatge de noies a WOSM és superior al percentatge de nois a WAGGGS, resultat lògic del fet que WOSM està oberta a les noies mentre que WAGGGS és essencialment només de noies. Tot i així, els percentatges de noies a WOSM és encara molt baix.

1.4.2. Relació entre nois i noies a WOSM i WAGGGS

Per tal de conèixer millor la presència dels dos gèneres a WOSM i a WAGGGS presentaré la raó de nois respecte de noies per al cas de WOSM, i la raó de noies respecte als nois per al cas de WAGGGS, donat que la presència de noies és pràcticament exclusiva a WAGGGS mentre que WOSM tot i ser coeducativa és encara una organització àmpliament masculina. Aquesta raó indica les vegades que el nombre de nois és superior al nombre de noies, i viceversa, per a cadascuna de les regions.

Figura 21. Relació entre el nombre de nois i noies a WOSM
(Raó Nois/Noies = Nombre de nois per cada noia)

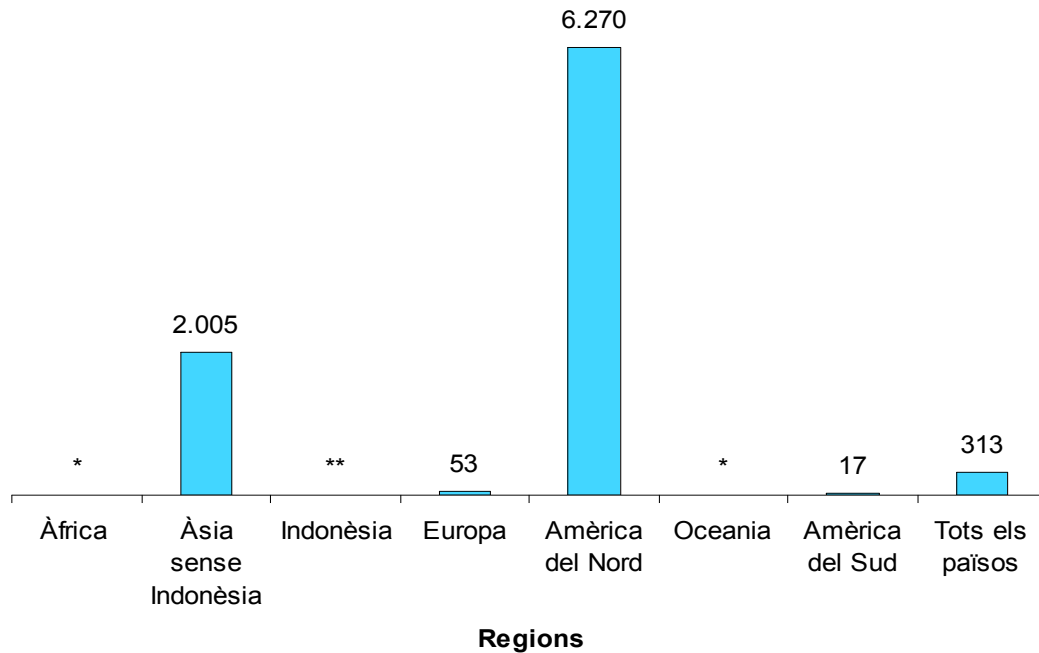

* Indonèsia no comptabilitza noies al seu cens de WOSM

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

En analitzar les dades de WOSM (figura 21) s'observa més clarament com el nombre de nois supera el nombre de noies, com també passava en sumar les dues organitzacions. En concret, respecte el total de països observem que a WOSM hi ha 17 nois per cada noia. Si s'analitzen els resultats per regions es veu que la presència de nois és considerablement superior a la presència de noies a Amèrica del Nord (19 nois per cada noia) i a Àsia (11 nois per cada noia, 22 si comptéssim Indonèsia). La resta de regions es situen per sota del total de països. Així tenim Europa i Àfrica, de raó 6, i destaquen Oceania i Amèrica del Sud, on la raó entre el nombre de nois i noies és la més petita i, per tant, on l'equilibri entre gèneres dins WOSM és major: 4 nois per cada noia a Oceania i 2 a Amèrica del Sud. Cal tenir en compte, però, sobretot mirant les xifres d'Europa, l'element ja indicat de l'existència d'associacions que tenen els nois associats a WOSM i les noies a WAGGGS.

Figura 22. Relació entre el nombre de nois i noies a WAGGGS
(Raó Noies/Nois = Nombre de noies per cada noi)

* No hi ha nois WAGGGS a Àfrica i Oceania

** WAGGGS no és present a Indonèsia

Elaboració pròpia. Font: World Scouting 2003 Data Set

En el cas de WAGGGS, el comportament és totalment contrari al donat respecte la distribució del gènere a WOSM. La figura 22 mostra com el nombre de noies de WAGGGS és aclaparadorament superior al nombre de nois, i en dues regions (Àfrica i Oceania) no hi ha cap noi censat i, per tant, la raó és zero. En concret, per a tots els països el nombre de noies de WAGGGS és 313 vegades superior al nombre de nois de WAGGGS. És a dir, hi ha 313 noies per cada noi. Si s'analitzen les dades per regions es pot veure que les diferències més destacades es donen a Amèrica del Nord i Àsia, que presenten raons de 6269 i 2005 respectivament. El cas d'Amèrica del Nord és conseqüència del pes de Girl Scouts of the USA, que representa el 42% dels membres joves de WAGGGS i que té una política estricta de no acceptar membres masculins. A continuació, en menor mesura, hi ha els casos d'Europa i Amèrica del Sud, on es dona una raó de 52 i 16 noies per cada noi, respectivament.